

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
TASAVVUF BİLİM DALI

MEŞHUR OSMANLI SÛFİLERİNDEN ÜFTÂDE (1490-1580)

VE HÂL-İ TARÎKAT İSİMLİ ESERİ

(Metin Transkribe ve Tahlili)

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Danışman:

PROF. DR. DİLAVER GÜRER

Hazırlayan:

Sami BAYRAKCI

074244061012

KONYA – 2010

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin

Adı Soyadı	SAMİ BAYRAKCI
Numarası	074244061012
Ana Bilim / Bilim Dalı	TEMEL İSLAM BİLİMLERİ / TASAVVUF
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
Tez Danışmanı	PROF. DR. DİLAVER GÜRER
Tezin Adı	MEŞHUR OSMANLI SÛFİLERİNDEN ÜFTÂDE (1490-1580) VE HÂL-İ TARİKAT İSİMLİ ESERİ (Metin Transkribe ve Tahlîli)

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan **Meşhur Osmanlı Sûfilerinden Üftâde (1490 - 1580) ve Hâl-i Tarikat İsimli Eseri (Metin Transkribe ve Tahlîli)** başlıklı bu çalışma 25/11/2011 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı   Adı Soyadı   Danışman ve Üyeler   İmza

Prof. Dr. Dilaver Güner (Danışman)
Doç. Dr. Hülya Küçük (Üye)
Prof. Dr. Ahmet Yılmaz (Üye)

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin

Adı Soyadı	SAMİ BAYRAKCI
Numarası	074244061012
Ana Bilim / Bilim Dalı	TEMEL İSLAM BİLİMLERİ / TASAVVUF
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
Tezin Adı	MEŞHUR OSMANLI SÛFÎLERİNDEN ÜFTÂDE (1490-1580) VE HÂL-İ TARÎKAT İSİMLİ ESERİ (Metin Transkribe ve Tahlîli)

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Sami BAYRAKCI

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin

Adı Soyadı	SAMİ BAYRAKCI
Numarası	074244061012
Ana Bilim / Bilim Dalı	TEMEL İSLAM BİLİMLERİ / TASAVVUF
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
Tez Danışmanı	PROF. DR. DİLAVER GÜRER
Tezin Adı	MEŞHUR OSMANLI SÛFÎLERİNDEN ÜFTÂDE (1490-1580) VE HÂL-İ TARİKAT İSİMLİ ESERİ (Metin Transkribe ve Tahlîli)

ÖZET

Osmanlı Tarihi'nin önemli simalarından, Celvetiyye tarikatının piri Mehmed Muhyiddin Üftâde; tasavvuf tarihimizin önemli simalarından biridir. Kendisinin tasavvuf geleneğimize hediyelerinden biri müridi ve halifesi Aziz Mahmud Hüdayî, bir diğeri ise Hüdayî ile aralarındaki sohbetlerden müteşekkil bir eser olan "Vâkıât-ı Üftâde"dir.

Eserin tamamının günümüz harflerine aktarımı henüz yapılmamış olup, içinden küçük seçmeleri ihtiva eden birkaç küçük çalışma mevcuttur. Bizim üzerinde çalıştığımız ve "Hâl-i Tarikat" ismini taşıyan 47 varaklık metin de Vâkıât'ın içinden yapılan seçmelerden ibarettir. Hakkında hiçbir bilgiye ulaşamadığımız Ebu'l-Hasan er-Rifâî isimli bir zata ait bu seçki, Üftâde Hazretleri'nin tasavvufun birçok meselesine ilişkin kısa da olsa görüşlerini yansıtması bakımından önemlidir.

Bir giriş, üç ana bölüm ve bir sonuç bölümünden oluşan çalışmanın giriş bölümünde kısaca Bursa'da tasavvuf kültürü ve Üftâde'nin bu kültürdeki yeri ve vâkıât geleneğinden bahsedilmiş, birinci bölümde Üftâde hakkında genel bilgiler verilmiş, ikinci bölümde eserin günümüz harflerine aktarılan metni sunulmuş, üçüncü bölümde ise günümüz harflerine aktarmış olduğumuz eser bağlamında Üftâde'nin tasavvufî düşünceleri ele alınmıştır. Çalışmamız, genel bir değerlendirme ile sonuçlandırılmıştır. Eserin Osmanlı Türkçesi ile yazılmış orijinal hali ise çalışmamızın hemen sonunda, ek olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Üftâde, Vâkıât-ı Üftâde, Hâl-i Tarikat, Aziz Mahmud Hüdayî, Ebu'l-Hasan er-Rifâî, Celvetiyye.

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin

Adı Soyadı	SAMİ BAYRAKCI
Numarası	074244061012
Ana Bilim / Bilim Dalı	TEMEL İSLAM BİLİMLERİ / TASAVVUF
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
Tez Danışmanı	PROF. DR. DİLAVER GÜRER
Tezin İngilizce Adı	AMONG FAMOUS OTTOMAN SUFIS, ÜFTÂDE (1490-1580) AND HIS WORK UNDER TITLE OF “HÂL-I TARİKAT” (Text Transcribe and Analysis)

SUMMARY

One of the most important personages of Ottoman History, Sage of Celvetiyye Dervish Order, Mehmed Muhyiddin Üftâde is one of the most important personages of our Islamic Sufism History. One of his follower, his khalife, one of his presents to our Islamic Sufism Aziz Mahmud Hüdâyî, and his another present is “Vâkıât-ı Üftâde (His work)” which includes talking, conversation with Hüdâyî.

Whole work has not translated into our current language; there is only a few small works including little selections. Our current study, “Hâl-i Tarikat (Situation of Islamic Sufism)” including 47 sections includes selections. Those selections belong to Ebu'l-Hasan er-Rifâî whom we don't have any information about; but this work is important because of reflecting views of Hadrati Üftâde about many points of Islamic Sufism even they are brief.

The study includes one introduction, three main sections and one conclusion sections; the introduction section included briefly Islamic Sufism culture in Bursa, place of Üftâde in this culture and vâkıât tradition; the first section included general information about Üftâde, the second section included text of work that was translated into current language, the third section included Islamic thoughts of Üftâde based to his work that was translated into current language. Our study has been concluded by a general assessment. The Original of work in Ottoman Turkish has been presented at the end of our study as annex.

Key Words: Üftâde, Vâkıât-ı Üftâde, Hâl-i Tarikat, Aziz Mahmud Hüdâyî, Ebu'l-Hasan er-Rifâî, Celvetiyye.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
ÖNSÖZ.....	IV
KISALTMALAR.....	VI

GİRİŞ

BURSA'DA TASAVVUF KÜLTÜRÜ VE TASAVVUF TARİHİ'NDE VÂKİÂT GELENEĞİ

A- BURSA'DA TASAVVUF KÜLTÜRÜ	2
B- TASAVVUF TARİHİ'NDE VÂKİÂT GELENEĞİ.....	5

BİRİNCİ BÖLÜM

ÜFTÂDE; HAYATI, ESERLERİ, TASAVVUFÎ ŞAHSİYETİ

A- HAYATI.....	8
B- ESERLERİ	14
I. Vâkıât	14
Vâkıât'ın Nispeti	15
II. Dîvân-ı Üftâde	17
III. Hutbe Mecmuası	17
C- TASAVVUFÎ ŞAHSİYETİ.....	18
D- CELVETİYYE TARİKATİ	22
E- HALİFESİ AZİZ MAHMUD HÜDÂYÎ.....	27

İKİNCİ BÖLÜM

RİSÂLE-İ ÜFTÂDE EFENDİ: HÂL-İ TARİKAT

A- YAZMANIN TANITIMI	31
I- Fizikî Özellikler	31
II- Muhteva	34
III- Eserde İsmi Geçen Şahıslar	36
IV- Dil ve Üslûp	38
V- Trankribe Esnasında Uygulanan Yazım Metotları	40
B- YAZMANIN GÜNÜMÜZ HARFLERİNE ÇEVİRİSİ	41

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ESERDE İŞLENEN KONULAR

GİRİŞ	93
ESERDE İŞLENEN KONULAR	95
A- Üftâde'nin Hayatı	95
B- Aziz Mahmud Hüdâyî'nin Seyr ü Sülûkü ile İlgili Meseleler	97
C- Diğer Konular	100
I- Tevhid	100
II- Şeriat, Şeriate Riayet ve Hakikat	104
III- Bela ve Mihnet	106
IV- Vahdet-i Vücûd	108
V- Vakıa	111
VI- Riyazet	112

VII- Halvetiyye-Celvetiyye Karşılaştırması	113
VIII- Muhtelif Konular	114
SONUÇ	115
BİBLİYOGRAFYA	118
EK: YAZMA NÜSHANIN FOTOKOPİSİ	121

ÖNSÖZ

Tasavvuf Tarihi; tasavvufi yaşantının kişiye özel oluşu dolayısıyla sahip olduğu öznelliğinden olsa gerektir ki, bu içsel yolculuğa ilişkin şahsi tecrübe ve tespitlerin bolca yer bulduğu özel bir alandır. Bu alan içerisinde, müridin seyr ü sülûkü esnasında yaşadıkları/gördükleri/hissettikleri zaman zaman not edilmiş, kendilerinden sonraki yolcular için bir tür köşe taşı niteliğinde, tarihe not düşülmüştür. Bu notlar kimi zaman sınırlı muhataba ulaşan küçük eskizler olarak kalmış, kimi zaman ise kitaplaşarak yüzyıllara meydan okuyan bir yapıya bürünmüştür. Muhatap kitle ne kadar büyürse büyüsün, eserin üzerinden geçen zaman ne kadar uzarsa uzasın yine de bu tarz eserler, liyakat ve merak sahibi olan ehli dışında geniş kitlelere pek de ulaşmış sayılmaz. Çalışmamıza konu olan *Hâl-i Tarikat* isimli seçki de, işte böyle bir eser olan *Vâkıât*'ın içinden seçilmiş bölümlerden ibarettir.

Yüksek lisans tez konusu belirleme aşamasında Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesi'nde "*Hâl-i Tarikat*" ismiyle kayıtlı bulunan ve Üftâde'ye ait olduğu "Risâle-i Üftâde Efendi" şeklinde zikredilen 47 varaktan müteşekkil bir eser bulduk. Eser, Ebu'l-Hasan er-Rifâî isminde bir şahıs tarafından kaleme alınmış görünmekte idi. Ve bugüne kadar çalışılmamış olduğuna kanaat getirerek, çalışmaya karar verdik. Çalışmamızın boyutlarını Üftâde hakkında bilgi vermek ve bu eseri günümüz harflerine aktararak, eserde işlenen konuları tahkik etmek şeklinde belirledik. Dolayısıyla ilk aşamada bu risalenin Üftâde'ye ait, bu güne kadar gözden kaçmış olan orijinal bir risale olduğu kanaatinde idik. Fakat çalışmamızın ilerleyen dönemlerinde bu risalenin, *Vâkıât*'ın bir bölümünün Osmanlı Türkçesi'ne tercümesinden ibaret olduğunu fark ettik. Fakat bu fark ediş, çalışmamızın amacına bir zarar vermedi. Sadece çalışmamıza bazı ara başlıklar eklememiz gerekti. Bu konuda İstanbul, Bursa ve Anadolu'da birçok kütüphaneyi taradığımı telefon görüşmemizde bizzat ifade eden, Üftâde hakkındaki en geniş çalışmanın sahibi Mustafa Bahadıroğlu dahi bu küçük çeviriyi görmemişti.

Çalışmamıza konu olan eser, tasavvufun temel bazı meseleleri hakkında Üftâde'ye, dolayısıyla Aziz Mahmud Hüdâyî'ye ve de Celvetiyye tarikatına ait orijinal fikirleri barındırmaktadır. Sohbet ortamındaki konuşma dili yazıya geçirilmiş olduğu için, çok zaman eserin dili halk diline yakın, konuşma dili şeklindedir. Ama eserde işlenen konuların derinliği ve boyutları dolayısıyla da dil, zaman zaman karmaşık ve günlük dilden uzak bir mecraya sürüklenebilmektedir.

Biz bu çalışmamızla Üftâde'ye ait olan *Vâkıât* isimli eserin bir bölümünün, bugüne kadar gözden kaçmış, görülmemiş bu küçük çevirisini Osmanlı Türkçesi'nden günümüz harflerine aktarmış olduk. Eserde işlenen konular, görünürde birbirinden kopuk bir ya da birkaç paragraflık konular şeklindedir. Celvetiyye tarikatının temel esasları, Esmâ-i Seb'a, tevhid, şeriat ve tasavvufa ait bazı meseleler, Üftâde'nin kendi hayatından bazı bölümler ve bütün bunlara ilişkin Üftâde'nin görüşleri niteliğindeki içerik; bize Üftâde ve tasavvufi görüşleri, Celvetiyye tarikati hakkında fikir vermektedir. Bu konular ilgili bölümlerde ele alınacaktır.

Çalışmamız bir giriş, üç ana bölüm ve bir sonuç bölümünden oluşmaktadır. Giriş bölümünde kısaca Bursa'da tasavvuf kültürü ve Üftâde'nin bu kültürdeki yeri ve vâkıât geleneğinden bahsedilmiş, birinci bölümde Üftâde hakkında genel bilgiler verilmiş, ikinci bölümde eserin günümüz harflerine aktarılan metni sunulmuş, üçüncü bölümde ise günümüz harflerine aktarmış olduğumuz eser bağlamında Üftâde'nin tasavvufî düşünceleri ele alınmıştır. Çalışmamız, genel bir değerlendirme ile sonuçlandırılmıştır. Eserin Osmanlı Türkçesi ile yazılmış orijinal hali ise çalışmamızın hemen sonunda, ek olarak sunulmuştur.

Öncesi ve sonrasıyla çalışmam boyunca destek, ilgi ve hoşgörüsünü daima yanımda hissettiğim Prof. Dr. Dilaver Gürer Hocama can u gönülden teşekkür ediyorum. Onun hoşgörüsü ve yönlendirmesi olmasa idi bu çalışma ortaya çıkmayabilirdi. Çalışmayı satır satır okuma zahmetinde bulunan Doç. Dr. Hülya Küçük ve Prof. Dr. Ahmet Yılmaz Hocalarıma da çok teşekkür ediyorum. Ayrıca eşimin destek ve hoşgörüsü için kendisine minnettarım.

Gayret bizden, tevfiik Hak'tandır.

Sami BAYRAKCI

Kasım 2010

Konya

KISALTMALAR

a.s.	: aleyhisselâm
AÜİFD	: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
b.	: bin
bkz.	: bakınız
blm.	: bölüm, bölümü
c.	: cilt
çev.	: çeviren
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
haz.	: hazırlayan, hazırlayanlar
Hz.	: Hazret-i
Kit.	: Kitaplığı
k.s.	: kuddise sirruh
mm.	: milimetre
no.	: numara
r.a.	: radıyallâhu anh, radıyallâhu anhâ
s.	: sayfa
(s.a.v.)	: (Sallallâhu aleyhi ve sellem)
trc.	: tercüme eden
ts.	: tarihsiz
UÜİFD	: Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
v.	: vefâtı
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
vr.	: varak

GİRİŞ

BURSA'DA TASAVVUF KÜLTÜRÜ VE TASAVVUF TARİHİ'NDE VÂKIÂT GELENEĞİ

BURSA'DA TASAVVUF KÜLTÜRÜ VE TASAVVUF TARİHİ'NDE VÂKIÂT GELENEĞİ

A- Bursa'da Tasavvuf Kültürü ve Üftâde

Bursa; hem Osmanlı tarihi, hem de tasavvuf tarihi açısından önemli ve bereketli bir şehirdir. Yeşilliği, denizi, kaplıcaları, şifalı suları... vd.'nin Bursa'yı fiziki açıdan vazgeçilmez kılmasının yanında Emir Sultan, Üftâde, Niyâzî-ı Mısrî, Hüdâyî, İsmail Hakkı Bursevî, Lamiî Çelebi, Somuncu Baba ve öne çıkan diğer birçok mutasavvıfın yanı sıra Süleyman Çelebi, Bursalı Mehmet Tahir vb. âlim ve ârif birçok zatın bu şehirde yetişmiş olması, Bursa'yı tasavvuf tarihi açısından önemli kılmaktadır. Aynı zamanda Osmanlı Devleti'ne başkentlik yapmış olması da, başkentlik yapan diğer şehirler gibi Bursa'yı gözde bir şehir haline getirmektedir. İstanbul'a olan yakınlığı ve ulaşım imkânları da Bursa'da yetişmiş veya yerleşmiş âlim ve mutasavvıflar için olumlu katkılar sağlamaktadır.

Bursa'da özellikle 14. ve 17. asırlar arasında oldukça hareketli ve verimli bir tasavvuf geleneğinden bahsetmek mümkündür. Yukarıda bahsedilen zatların oluşturduğu bu geleneğin izlerini Bursa'da, günlük hayatta halen hissetmek mümkündür. Şehrin ruhu ve gündelik yaşantısı, varisi olduğu bu manevi mirasın kokusunu halen yansıtmakta ve asırlardır camileri, tekkeleri ve türbeleri ile Bursa "mutasavvıf bir şehir olarak" yaşamaktadır.

15. yüzyılın sonlarında dünyaya gelen ve 16. yüzyılda Bursa'da yaşamış olan Mehmed Muhyiddin Üftâde (1490-1580) de bu geleneğin bir temsilcisi olarak tasavvuf tarihimizin önde gelen şahsiyetlerindedir. Celvetiyye tarikatının piri olmasının yanı sıra, O'nu öne çıkaran diğer bir husus da, yetiştirdiği müridi ve halifesi Aziz Mahmud Hüdâyî'nin kazandığı ve halen devam eden haklı şöhretidir. Üftâde gerek Aziz Mahmud Hüdâyî gerekse tasavvufi konulardaki orijinal fikirleri ile kendinden sonraki çağları da etkilemiş bir sufidir. Zamanında yüz bini aşan müridi bulunan¹, yedi padişahın elini öptüğü², eserleri ve özellikle tasavvufi şiirleri ile halen canlı bir şekilde yaşamakta olan Aziz Mahmud Hüdâyî'nin şeyhi olması yönüyle Üftâde'nin hayatı ve eserleri ayrıca incelenmeyi hak etmektedir.

Bu hususta yapılan araştırmaların ilki 1960 yılında Bursa'ya gelen Münih Üniversitesi Türkoloji mezunlarından Alman Irene Beldiceanu Steinherr ile babası Hititolog Dr. Frenz'e

¹ Bahadıroğlu, Mustafa, *Ariflerin Kutbu*, s. 16.

² Yılmaz, Hasan Kamil, "Aziz Mahmud Hüdâyî", *DİA*, c. 4, s. 339.

aittir. İrene Steinherr tarafından hazırlanan doktora tezi “*Scheich Üftâde der Bergunder des Ğelvetijje-ordens*” adını taşımaktadır. Bu eser, akademik bir çalışma olmasına rağmen Hz. Üftâde ve Şeyhi Hızır Dede hakkında mesnetsiz iddia ve iftiralarla doludur.³ Üftâde hakkında ülkemizde yapılan en geniş araştırma ise Mustafa Bahadıroğlu’na ait “*Celvetiyye’nin Piri Hz. Üftâde ve Dîvân*”ı isimli yüksek lisans tez çalışmasıdır.⁴ Bu çalışmaların yanında bazı mezuniyet ve yüksek lisans tezleri ile müstakil çalışmalar halinde, Üftâde ve görüşleri, Celvetiyye tarikatı incelenmiş olup bunların yanı sıra bazı kitapların ilgili bölümlerinde araştırmacılar tarafından Üftâde ve eserleri, görüşleri hakkında sınırlı bilgilere yer verilmiştir.

Üftâde’nin tasavvuf tarihine en büyük katkısının, halifesi Aziz Mahmud Hüdâyî ve Celvetiyye tarikatı olduğunu ifade eden araştırmacılar, ilgili bölümde geniş bir şekilde ele alacağımız *Vâkıât* isimli eserinin de, hem Celvetîlik hem de tasavvuf tarihi açısından büyük önemi haiz olduğunda hemfikirdirler.

Üftâde, yaşadığı dönemde de, sonrasında da geniş kitlelerin ilgi gösterdiği Allah dostu bir zat olup fikirlerinin toplandığı eserler 3 tanedir. Bunlardan *Hutbe Mecmuası* elimizde bulunmamaktadır ve hakkında bir bilgiye de sahip değiliz. İkinci ve en önemli eseri *Vakıât* ise, Aziz Mahmud Hüdâyî tarafından kaleme alınan ve Üftâde ile Aziz Mahmud Hüdâyî’nin aralarındaki sohbetlerden oluşan bir eser olup, dili Arapça’dır. Üçüncü ve son eser de Üftâde’ye ait *Dîvân*’dır.

Üftâde’nin en önemli eseri olan *Vâkıât*’ın, Üftâde’ye mi yoksa Aziz Mahmud Hüdâyî’ye mi nispet edildiği ve edileceği konusundaki kafa karışıklığını bir kenara bırakacak olursak (*Geniş bilgi için bkz. Eserin Nispeti blm.*); *Vâkıât* bugün dahi Üsküdar Hacı Selim Ağa Kütüphanesi’nde çevrilmeyi ve ayrıntılı bir şekilde incelenmeyi bekleyen bir hazine niteliğindedir.

Vâkıât; Aziz Mahmud Hüdâyî’nin üç yıllık sülük süresi içinde şeyhi Üftâde ile aralarında geçen konuşmaları, Üftâde’nin bu süreçteki sohbetlerini, rüya ve vakıa yorumlarını içeren, zaman zaman Hüdâyî’nin kendi yorumlarını da naklettiği üç ciltlik bir eserdir. Eser, Hüdâyî tarafından yazıya geçirilmiştir. Üzerinde Aziz Mahmud Hüdâyî’nin yazdığına dair bir not da bulunan en eski nüsha, Üsküdar Hacı Selim Ağa Kütüphanesi Hüdâyî Kit. no.

³Bahadırođlu, Mustafa, *Vâkıât-ı Hüdâyî’nin Tahlil ve Tahkiki (I. Cild) (basılmamış doktora tezi)* (Hz. Üftâde Hakkında Yapılan Müstakil Çalışmalar blm.).

⁴Bahadırođlu, Mustafa, *Celvetiyye’nin Piri Hz. Üftâde ve Dîvân*, Bursa 1995.

250'dedir. Bu nüsha iki ciltten mürekkep olup, aslı üç cilt olması gereken eserin bir cildi, kayıptır.

Eser üzerinde en geniş çalışma, Mustafa Bahadıroğlu'na ait basılmamış doktora tezidir. Bu çalışma eserin ilk cildinin tahlili niteliğindedir.⁵ Bu çalışma dışında *Vâkıât*'ın küçük bir bölümü (17 varak), ileride kendisi hakkında bilgi vereceğimiz Hüdâyî'nin müritlerinden M. Muizzüddin Efendi tarafından Osmanlı Türkçesi'ne çevrilmiştir. Bunun dışında, *Vâkıât* konusunda yapılmış bir çalışma mevcut değildir.

Çalışmamıza konu olan Ebu'l-Hasan er-Rıfâî'ye ait seçki, *Vâkıât* üzerine yapılmış bir diğer çalışma olarak ortaya çıkmış olup, 47 varaktan müteşekkil bir eserdir. Çalıştığımız nüsha, Konya Koyunoğlu Kütüphanesi'nde kayıtlı olan tek nüsha olarak görünmektedir. Hakkında tüm çabalarımıza rağmen hiçbir bilgi sahibi olamadığımız er-Rıfâî, yapmış olduğu bu seçki için, *Hâl-i Tarikat* ismini uygun görmüştür.

---

⁵ Bahadıroğlu, Mustafa, *Vâkıât-ı Hüdâyî'nin Tahlil ve Tahkiki (I. Cild) (basılmamış doktora tezi)*.

B- Tasavvuf Kültüründe Vâkıât Geleneği

Hz. Üftâde, hayatı, eserleri ve *Hâl-i Tarikat* ile ilgili sözlerimize başlamadan hemen önce, “vâkıât” kelimesinin anlam dünyasına ilişkin birkaç hususu vurgulamak ve vâkıât geleneğinden de kısaca bahsetmek gerekir: “Vakıa”nın çoğulu olan vakiât, lügat anlamı olarak olaylar, olgular, olayların cereyanı, gelişimi, hakikat, gerçek anlamlarına gelmektedir. İstilahta ifade ettiği anlam ise bunun çok ötesindedir. Vakıât “uyku ile uyanıklık arasında sâlikin kendini kaybedip çevresiyle ilgisini kesmesi ve bu halde iken bazı hakikatlere vakıf olması anlamındadır.”⁶ Sâlik bu hale zikir ve ibadetle meşgul olarak, halvet ile ulaşır. “Şayet bu hal huzur halindeyken meydana gelirse buna mükâşefe denir. Vakıâ salikin mânâ âleminde gördüğü şeylerdir. Bir çeşit rüya görmeye benzer. Fakat ondan farklıdır. Sûverî vakıayı kâfir de, mümin de görebilir. Manevi vakıayı yalnızca mümin görür.”⁷

“Sâlik kendisine bir lutf-i ilâhî olarak verilen bu nevî vakıaları şeyhinden başkasına söylememelidir. Zira vakıalarını şeyhinden gayriye söylemesi sülûkünde terakkiye mani olabilir. Ayrıca sâlik gördüğü vakıalarla mağrur olmamalıdır. Zira bu kalbin yolda kalmasına sebep olur.”⁸ Sâlikin dikkat etmesi gereken bir diğer husus da gördüğü tüm vakıaları şeyhine anlatmasının gerekliliğidir. Şeyh tabir ederse dinlemeli, etmezse tabir etmesi için ısrar etmemelidir.⁹

Celvetiyye tarikatinde vakıalar önemli bir yer tutar. Şeyhi Hızır Dede gibi, Üftâde de rüya ve vakıalara büyük önem atfetmektedir. İsmi öne çıkan halifelerinden bir tanesi olan Veli Dede (v. 1010/1601)’nin “muabbir-tabirci” sıfatıyla anılması da manidardır.

Tarih boyunca lügat anlamından ya da ıstılah anlamından ya da her ikisinden birden yola çıkılarak “Vakıât” ismi verilen yüzlerce eser vardır.¹⁰ Bu eserlerin ıstılah anlamından yola çıkılarak yazılanlarının büyük bir çoğunluğunun tasavvufî eserler olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Bu eserlerden kimi doğrudan ıstılahî anlama birebir uygunluk içerisinde iken, bir kısmı da kısmî uygunluk içermektedir. Yine aynı şekilde bu çalışmaların bir kısmı uyanıkken gönle doğan vakıaları esas alırken, bir kısmı da uyku ile uyanıklık arasında gönle

⁶ Uludağ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. 372.

⁷ Uludağ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. 372-373.

⁸ Yılmaz, Hasan Kamil, *Aziz Mahmud Hüdâyî ve Celvetiyye Tarikatı*, s. 208.

⁹ Yılmaz, Hasan Kamil, *Aziz Mahmud Hüdâyî ve Celvetiyye Tarikatı*, s. 210.

¹⁰ Örneğin; *Vâkıât-ı Timur*, Kadı Mahdum Nebî Can Hâtif, Taşkend, 1308; *Vâkıât*, Mahmud Gelibolî, Süleymâniye Ktp. Esad Efendi Kit. No. 1045; *Vâkıât-ı Mısri*, İbrahim Râkım Efendi; *Ta'birâtü'l-Vâkıât li Ehli's-sülûk*, Niyâzi-i Mısri, Millî Ktp. Yazma Kit. No. 1796-503; *Câmiu'l-Vâkıât* Muhammed el-Vefâî, Süleymâniye Ktp. No. 95883; *Vâkıât-ı Seyr ü Sülûk*, el-Girîdî Derviş Mustafa, Süleymâniye Ktp. İzmirli Kit. No. 322 (Geniş bilgi için bkz.: Bahadıroğlu, Mustafa, *Vâkıât-ı Hüdâyî'nin Tahlil ve Tahkiki (I. Cild-Giriş bölümü)* (basılmamış doktora tezi).

doğan vakıları esas almaktadır. Çalışmamıza konu olan *Vakîât-ı Üftâde*, bu manada birinci kısma girmektedir. Zira Üftâde'nin günlük hayatta, yaşamın içinde uyanık iken gönlüne doğan manevî ve gaybî hakikatleri Hüdâyî'nin kayda geçirmesi ile oluşmuş bir eserdir. Eser, kendinden sonraki asırlar için de örneklik teşkil etmiştir.¹¹

Üftâde'ye ait sözkonusu eser, Hüdâyî tarafından kaleme alındığı vakit esere verilen isim "*Vakîât*" değildir. Hüdâyî eserin başında kitabın adını: "كلمات عالية غالية عن التبر المسكوك جارية" "کلمات عالیة عالیة عن التبر المسکوک جاریة" ["*Sülûk esnasında hazret-i şeyh ve bu fakir arasında geçen, işlenmiş altından kıymetli, yüce sözler*"] şeklinde zikretmektedir. Fakat sonraki asırlarda müellifler ve müstensihler tarafından, muhtevaya da uygun olduğu düşünülerek olsa gerek, eser "*Vakîât-ı Üftâde*" şeklinde anılmaya başlanmıştır. Yukarıda da belirtildiği gibi eserin sözleri Üftâde'ye, tasnifi ve yazımı ise Hüdâyî'ye aittir.

Vakîât ve Üftâde hakkında en geniş araştırmaya imza atan Mustafa Bahadıroğlu *Vakîât*'ın belli bazı bölümleri üzerinde ya da seçkiler üzerinde yapılmış kısmî çalışmaların, zaman zaman Üftâde'ye ait müstakil bir esermiş gibi algılandığını ve bu şekilde Üftâde'ye ait farklı eserler gibi mülâhaza edilerek ciddi yanlışlara düştüğünü kaydetmektedir.¹² Bu hatalar, daha önce de belirtildiği üzere, bizim de çalışmamızın başında düşmek üzere olduğumuz hatanın aynıdır.

Vakîât geleneği, özellikle tasavvuf tarihi açısından üzerinde müstakil bir çalışma yapılacak kadar geniş bir alanı kapsamaktadır. Bizim çalışmamıza konu olan *Vakîât-ı Üftâde*'nin bir bölümü niteliğindeki tercüme eser, vakîât geleneği hakkında fikir vermekten çok uzaktır. Çalışmamıza konu olan eser, ancak *Vakîât-ı Üftâde*'nin içeriğine, muhtevasına, şekline, dil ve üslûbuna dair sınırlı ve kısıtlı bir alanda fikir verebilir.

¹¹ Geniş bilgi için bkz.: Bahadıroğlu, Mustafa, *Vakîât-ı Hüdâyî'nin Tahlîl ve Tahkiki (I. Cild) (basılmamış doktora tezi)*.

¹² Bahadıroğlu, Mustafa, *Vakîât-ı Hüdâyî'nin Tahlîl ve Tahkiki (I. Cild) (basılmamış doktora tezi)*.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÜFTÂDE; HAYATI, ESERLERİ, TASAVVUFÎ ŞAHSİYETİ

A- HAYATI

Adı Mehmed, lakâbı Muhyiddin, mahlâsı Üftâde olan Mehmed Muhyiddin Üftâde, 895/1490 yılında Bursa’da dünyaya gelmiştir. Babası çocuk yaşlarında iken Bursa’ya gelip Araplar Mahallesi’nde yerleşmiştir. Üftâde buradaki evlerinde dünyaya gelmiştir.¹³

“Üftâde daha ufak bir çocukken Muslihiddin Efendi adında ermiş bir zatın yanında ilk tahsilini görmüş ve bu arada onun birçok kerametini müşahede etmiştir. Irgandı Köprüsü yanındaki Selçuk Hatun Mescidi’nin müezzinliğini yapan bu zat, Üftâde’ye yakın alaka ve şefkat göstermiş; onun veliler kervanına katılmasında ilk zemini hazırlayanlardan biri olmuştur. Hatta bir defasında Üftâde, hocası Muslihiddin Efendi’ye: “Lutfedin, beni dahi teveccüh ü tahkik eylediğiniz tarika hemrah u refik edin” diye rica etmişti. Fakat hocası, henüz böylesine küçük bir çocuğu tarikata sokmak istememiş, ancak birgün gelip onun da kâbe-i maksuda (ulaşılmak istenen hedef) vasıl olacağını işaret etmekle yetinmişti.”¹⁴

Üftâde, çocukluğunda babasının yönlendirmesi ile sevmediği halde bir müddet kazzâzlık (ipekçilik) mesleği ile meşgul olmuştur. “Babam beni kazzâza vermişti. Kazzâzın yanında teneffür-i kerahât ile işlerdim.”¹⁵ Bu mesleğin sebep-i hulkiyeti olmadığını ve meşrebine uymadığını düşünen Üftâde’nin kazzâzlığı sevmeme nedenini Mustafa Kara şöyle açıklamaktadır: “Üftâde’yi kazzâzlıktan soğutan asıl önemli sebep, bu mesleğe ilk başladığı sıralarda tanıyıp intisap ettiği Hızır Dede olmalıdır.”¹⁶

Mehmed Muhyiddin’in hayatındaki ilk ve tek şeyhi Hızır Dede’dir. Üftâde’nin Hızır Dede’ye sekiz yıl hizmet ettiğini ve on sekiz yaşında onu kaybettiğini göz önüne aldığımız zaman Hızır Dede’ye intisabının on yaşında olduğu ortaya çıkmaktadır. Hızır Dede’nin Üftâde’nin şeyhi olduğu konusunda tüm kaynaklar hemfikirdirler. Üftâde’nin çok küçük yaşlarda intisap ettiği Hızır Dede, hakkında çok fazla bilgi sahibi olunmayan bir zattır. Üftâde, Hızır Dede’ye intisabı esnasında da kazzâzlık yapmaya devam etmektedir. Bu esnada kazzâzlık ustasının ölmesi ve aynı hafta içinde babasının da hayatını kaybetmesi Üftâde’yi, annesi, erkek kardeşi ve kız kardeşinden sorumlu bir tür aile reisi konumuna getirmiştir. Bu esnada ailenin yaşadığı maddi sıkıntılar; Üftâde kazzâzlığa devam ederken, annesini de geceleri ip bükerek çalışmak zorunda bırakmıştır: “Ol gece üstâdım öldü, hatta o hafta babam

¹³ Yılmaz, Hasan Kamil, *Aziz Mahmud Hüdâyî ve Celvetiyye Tarikatı*, s. 179.

¹⁴ Kara, Mustafa, *Bursa’da Tarikatlar ve Tekkeler*, s. 290.

¹⁵ *Hâl-i Tarikat*, 22a.

¹⁶ Kara, Mustafa, *Bursa’da Tarikatlar ve Tekkeler*, s. 291.

da öldü. Ve karındaşım ve kız karındaşım ve anam kaldık. Anam gece üzerlerinde iş işlerdi. Harîr bükerti. Ben dahî sanatım işlerdim. Bir zaman böyle geçindik.”¹⁷

“Andan karındaşım vefât eyledi. Ve kız karındaşım ere vardı. Anam onunla oldu. Ben yalnız kaldım. Müsterîh oldum. Şeyhimin katında şügûl ederdim.”¹⁸

On yaşından on sekiz yaşına kadar olan bu dönemde Üftâde kazzâzlığı bırakmış, şeyhine hizmet etmeye ve sülûk mertebelerini kat etmeye devam etmiştir. Üftâde'nin şeyhi Hızır Dede, şöhret sahibi bir mürşit değildir. Hızır Dede; Karacabey kazasında koyun güderken ayakları soğuktan donunca, Bursa'ya gelerek Ulu Cami'de eski minare yanında münzevî bir hayat geçirmeye başlamıştır. Hızır Dede'nin kimin halifesi olduğu konusunda değişik rivayetler bulunmaktadır. “Bu değişik rivayetleri sıralayan Haririzâde Hızır Dede'nin Hacı Bayram-ı Veli'nin halifesi Akbıyık'tan inâbe almış olmasının tarihen daha uygun olduğunu kaydetmektedir. Nitekim bu görüş Akbıyık ve Hızır Dede'nin Bursa'da ikamet etmiş olmaları bakımından uygun görülmektedir.”¹⁹ Dolayısıyla Hızır Dede, Bayramiyye tarikatının bir halifesidir.

“Hızır Dede'nin kuvvetli bir medrese tahsiline sahip olmamakla birlikte rüya tabiri ve bazı hastalıkların tedavisi gibi o devirde pek bilinmeyen bazı bilgilere sahip olduğunu söyleyebiliriz.”²⁰ Üftâde, şeyhi Hızır Dede sayesinde tasavvuf yolunun sırlarına, seyr ü sülûkün temel esaslarına vakıf olmanın yanı sıra rüya tabiri ilmine de aşına olmuştu.²¹ Hızır Dede'nin hastalığı dolayısıyla ihtiyacı olan şifalı sulara, henüz onbeş-onaltı yaşlarında olan Üftâde tarafından, bizzat sırtında taşınarak götürüldüğünü de görmekteyiz.²² Bu olay Üftâde'nin şeyhine olan bağlılığının bir göstergesi ve seyr ü sülûk mertebelerini kısa zamanda ve küçük yaşta hızlıca kat etmesinin bir nedeni olarak, kayda değerdir.

Vefatı hakkında da kesin bir bilgiye sahip olmadığımız Hızır Dede'nin vefat tarihini, Üftâde'nin ifadelerinden yola çıkarak 1511-1512 olarak tespit edebiliriz. Zira Üftâde: “Onsekiz yaşında iken, şeyhim âhrete rihlet eyledi.”²³ demektedir.

---

¹⁷ *Hâl-i Tarikat*, 22b.

¹⁸ *Hâl-i Tarikat*, 22b.

¹⁹ Kara, Mustafa, *Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler*, s. 292.

²⁰ Yılmaz, Hasan Kamil, *Aziz Mahmud Hüdâyi ve Celvetiyye Tarikati*, s. 176.

²¹ Yılmaz, Hasan Kamil, *Aziz Mahmud Hüdâyi ve Celvetiyye Tarikati*, s. 179.

²² Bahadıroğlu, Mustafa, *Üftâde Dîvânı*, s. 15.

²³ *Hâl-i Tarikat*, 22b.

Üftâde genç yaşına rağmen büyük bir teslimiyetle bağlandığı şeyhi Hızır Dede'nin nezdinde kemale ermiş, şeyhinin vefatından sonra büyük meşakkate düşmüştür.²⁴ “Araştırmacıların büyük bir kısmı Üftâde'nin şeyhinin sağlığında kendisinden hilafet aldığını söylerken, bir kısmı da vefatından sonra Üveysi tarikle hilafet aldığını belirtmektedir.”²⁵ Üftâde kendisi de şeyhinin vefatından sonra keşfinin açıldığını belirtmektedir: “Bu yolda Allahü Teâlâ bir kapı açmadı. Bir gün gördüm ki vücûduma âlem-i ma'nâda birkaç katre vâkı' oldu, ondan sonra açıldı. Her ne gördüm ise ondan sonra gördüm. Ondandır âlem-i istiğrâka düşüp, altı yedi günde seyr eyledim. Ne nefsim kaldı, ne sivây kaldı. Bu fetih bana her gün kaplıca dağı yolundan iki günde varmak gelmek olurdu. Öyle açılmıştır.”²⁶

Şeyhinden aldığı hilafetin yanı sıra üveysi tarikle İbn Arabî Hazretleri'nden de istifade eden²⁷ Üftâde, on altı yaşında Ulu Cami'de fahri olarak müezzinlik yapmaya başlamış ve bu vazifeyi tam on sekiz sene sürdürmüştür.²⁸ Üftâde adını alışması da bu döneme rastlar: “Gayet güzel sesli olduğu için muhtelif camilerde ezan okurmuş. Onun ezanı adeta halkı büyüler, cemaat onu dinlemek için toplanırmış. Sonra ona bu işi devamlı yapması için birkaç akçelik maaş tayin edilmiş. Gece rüyasında ‘Mertebenden üftâde oldun (düştün)’ denilmiş. O da bundan sonra bu maaşı kabul etmeyip “Üftâde” kelimesini mahlas edinmiştir.”²⁹

Ulu Cami yapıldığı günden itibaren her dönemde ilgi gören ve önemsenen görkemli bir cami olup halen ayakta duran tarihi bir abidedir.³⁰ Üftâde'nin Ulu Cami'de müezzinlik yapması; henüz genç yaşlarda Bursa'da bilinen ve sevilen bir kimse olduğunun bir işareti olup, ilerleyen yaşlarda kendisine ve tekkesine, tarikatine gösterilen yüksek ilginin de bir sebebi olsa gerektir. Üftâde, Ulu Cami'yi genç yaşlarından itibaren hep önemsemiştir. Halen

²⁴ *Hâl-i Tarikat*, 22b.

²⁵ Kara, Mustafa, *Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler*, s.295.

²⁶ *Hâl-i Tarikat*, 22b.

²⁷ Yılmaz, Hasan Kamil, *Aziz Mahmud Hüdâyî ve Celvetiyye Tarikatı*, s. 179; Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, s. 215.

²⁸ Öngören, Reşat, *Osmanlılar'da Tasavvuf*, s. 182.

²⁹ Yılmaz, Hasan Kamil, *Aziz Mahmud Hüdâyî ve Celvetiyye Tarikatı*, s. 178; Bahadıroğlu, Mustafa, *Ariflerin Kutbu Hz. Üftâde*, s. 5.

³⁰ “Ulu Cami, Yıldırım Bâyezid'in ölmez eserleri arasında yerini alır. Niğbolu Meydan Muharebesi'nde galip gelen Yıldırım, 180 milyon lira ganimet elde etmişti. Bu para ile Bursa'da bir cami yapılmasını emretti. Zamanın ünlü mimarı Ali Neccar bu caminin yapımını üzerine aldı. Yirmi kubbesi, iki büyük minaresi ve ortasında büyük bir şadırvanı bulunan Ulu Cami, on iki büyük ayak taşımaktadır. Boyu 68, eni 56 metre olan caminin siyah boyanmış ceviz ağacından yapılmış minberinin dünyada eşi yoktur. Kapı üzerindeki kitabenin tarihi 1398'dir. Ulu Cami'nin açılış töreninde Molla Fenârî ile Emir Sultan hazır bulunmuş, ilk imamlığı Somuncu Baba ismiyle anılan Şeyh Hâmid yapmıştır. Yapılmasından iki sene sonra Timur'un ordusu tarafından harabe haline getirilen ve askerlerin atlarının ahır olarak kullanılan Ulu Cami, aynı zamanda Timur'un ordusu ve askerleri şehri terk ederken yakılmıştır. Nihayet 1854 depreminden sonra iyice hasar gören Ulu Cami yaptırılmış, 1889 tarihinden sonra bugünkü şekle sokulmuştur. (Yardımcı, İlhan, *Hak Aşığı Hz. Üftâde*, s. 23-24).

Ulu Cami'nin batı kapısına yakın ayakların birinin üzerini nesih bir hatla süsleyen³¹ şu beyti, bugün dahi buna şahittir:

يا جامع الكبير ويا مجمع الكبار

طوبى لمن يزورك فى الليل والنهار

Manası şöyledir:

“Ey Ulu Cami! Ey uluların toplandığı yer

Gece-gündüz seni ziyaret edene müjdeler”

Şeyhi Hızır Dede'nin vefat edip, Bursa Üç Kuzular altında defnedilmesinden³² sonra Ulu Cami'nin yanı sıra bazı cami ve mescitlerde de imamlık ve müezzinlik yaptığı bildirilen Üftâde, öyle anlaşılıyor ki irşad faaliyetleri için daha ziyade camileri tercih ediyordu. Perşembe günleri Doğanbey Mescidi'nde, Cuma günleri de Namazgâh Mescidi'nde ve diğer bazı camilerde hitabette bulunan Üftâde'nin vaazlarını halk büyük bir ilgiyle takip etmiştir.³³ “Daha sonraları Kaygan Camii'nde vaaz ettiği anlaşılan Üftâde'yi, Aziz Mahmud Hüdâyî burada tanıyarak intisap etmiştir.”³⁴ Hayatının tamamını vaaz ve irşat faaliyetlerine vakfeden Üftâde, kendi adını taşıyan tekkesinde hizmetlerine devam etmiştir.

“Üftâde, muhtemelen 41-48 yaşlarında iken, resmen Emir Sultan Camii hatipliğine tayin edilmiştir.”³⁵ “Hayatının sonuna kadar bu vazifeyi sürdüren Üftâde, son zamanlarda dağın eteğinde yaptırdığı tekke ve bitişindeki camide daha ziyade irşatla meşgul olmuş; burada tarikatini yaymıştır.”³⁶

Üftâde, doksan üç yaşında iken 12 Cemâziye'l-Evvel 988/26 Temmuz 1580 tarihinde Bursa'da vefat ederek Üftâde Camii'nin yanındaki türbeye defnedilmiştir. Vefatına “Göçtü Üftâde, Bursa'nın kutbu”³⁷ cümlesinin yanı sıra, نورالله مزجعا³⁸ terkihi tarih düşülmüştür.

³¹ Bahadıroğlu, Mustafa, *Üftâde Dîvânı*, s. 24.

³² Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, Haz.: A. Fikri Yavuz, İsmail Özen, c. 1, s. 215.

³³ Öngören, Reşat, *Osmanlılar'da Tasavvuf*, s. 182; Kara, Mustafa, *Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler*, s. 296.

³⁴ Kara, Mustafa, *Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler*, s. 296.

³⁵ Kara, Mustafa, *Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler*, s. 296.

³⁶ Kara, Mustafa, *Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler*, s. 297.

³⁷ Öngören, Reşat, *Osmanlılar'da Tasavvuf*, s. 184 (Anonim, *Menâkıb-ı Hazret-i Üftâde*'den naklen).

³⁸ Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, c. 1, s. 215.

Üftâde'nin halifelerinin tamamı tespit edilememiştir. Üftâde'nin tanınan halifeleri şunlardır:

1. Üftâdezâde Şeyh Mehmed Efendi (v. 994/1586)
2. Muabbir Veli Dede (v. 1010/1601)
3. Üftâdezâde Şeyh Mustafa Efendi (v. 1017/1608)
4. Aziz Mahmud Hüdâyî (v. 1038/1623)³⁹

Üftâde'nin halifesi olarak ismi zikredilen oğullarından Mehmed Efendi'nin, Üftâde tarafından diğer kardeşinden yaşı küçük olmasına rağmen tekkedeki makamına vasiyet edildiği kaydedilmektedir.⁴⁰

Kurucusu Üftâde olan ve kendisiyle aynı ismi taşıyan Üftâde Tekkesi, "Pınarbaşı semtinde aynı adlı cami ile birlikte 2507 m²'lik bir alan üzerinde inşa edilmiştir. Kuzgunluk Mahallesi'ndeki bu külliyenin tamamı, Üftâde vakfından olup Üftâde tarafından yaptırılmıştır. Kendi parasıyla yaptırdığı cami ve tekkenin inşasında bizzat çalışan Üftâde, ervâh-ı aliyyenin orada hazır olup namaz kıldıklarını keşfetmesi sebebiyle bu yeri seçtiğini söylemektedir."⁴¹

Halen yurtiçi ve yurtdışından birçok ziyaretçiyi ağırlayan Üftâde Camii ve Tekkesi, tekkelerin kapanışına kadar hizmet vermeye devam etmiştir. Üftâde'nin vefatından tekkelerin kapanışına kadar geçen üç buçuk asırlık süre içerisinde burada on üç postnişin görev yapmıştır. Bu postnişinler şunlardır:

1. Üftâdezâde Şeyh Mehmed Efendi (v. 994/1586)
2. Üftâdezâde Şeyh Mustafa Efendi (v. 1017/1608)
3. Kutup Halil İbrahim Sadık (v. 1089/1678)
4. Şeyh Mehmed Efendi (v. 1109/1697)
5. Şeyh Mustafa Efendi (v. 1134/1721)
6. Şeyh Hayreddin Çelebi (v. 1172/1758)
7. Şeyh Mustafa Efendi (v. 1217/1802)
8. Ahmed Hasib Efendi (v. 1223/1808)

³⁹ Kara, Mustafa, *Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler*, s. 298.

⁴⁰ Öngören, Reşat, *Osmanlılar'da Tasavvuf*, s. 184.

⁴¹ Kara, Mustafa, *Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler*, s. 321.

9. Şeyh Burhaneddin Efendi (v. 1262/1845)

10. Mehmed Üftâde Efendi (v. 1331/1912)

11. Mehmed Efendi (v. 1332/1913)

12. Hakkı Efendi (v. ?)

13. Muhtar Efendi

Muhtar Efendi'nin meşihatı sırasında tekkeler kapatılmış olup, Üftâde Tekkesi'nde postnişinlik yapan şeyhlerin tamamı Üftâde Türbesi'nde medfundur.⁴²

Türbe ve cami Üftâde'nin vefatının üzerinden geçen dört asra rağmen halen çok sayıda ziyaretçi almaktadır. Canlı bir tekke/dergâh havasını korumaya devam eden külliye, Bursa'nın manevî hayatının can damarlarından.

---

⁴² Potnişinler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Bahadıroğlu, Mustafa, *Ariflerin Kutbu Hz. Üftâde*, s. 10-15.

B- ESERLERİ

Üftâde hakkında, en büyük eserinin Celvetiyye tarikatı ve Aziz Mahmud Hüdâyî olduğunu söyleyen araştırmacıların, bu konuda hemfikir olduğundan bahsetmiştik. Üftâde, eser yazmak yerine müridânı ile meşgul olup “eser yetiştirme”yi tercih eden Allah dostlarından biri olarak görünmektedir. Halifesi Aziz Mahmud Hüdâyî’nin kaleme aldığı eserlerin sayısına ve içeriğine bakmak dahi, O’nu yetiştiren ve üç yılda kemale erdiren üstadının büyüklüğünü anlamak için yeterli olacaktır.

Yazılı kaynak olarak bakıldığında Üftâde’ye ait olan üç ayrı eser söz konusudur. Bunlardan ilki *Vâkıât* isimli eserdir. *Vâkıât* dışında, tamamı hem Osmanlı Türkçesi, hem de günümüz Türkçesi ile basılmış olan bir *Dîvân*’ı ve bir de *Hutbe Mecmuası* vardır.

I- Vâkıât

Celvetiyye tarikatının ilk yazılı kaynağı olma özelliği taşıyan *Vâkıât*, Üftâde’nin en büyük eseridir. “Tamamı 550 varak civarındaki bu Arapça eserin asıl adı “*el-Kelimatü’l-âliye ani’t-tibri’l-meskûk câriyetün beyne Hadreti’ş-Şeyh ve beyne hâza’l-fakîr fî esnâi’s-sülûk*”dür. Aziz Mahmud Hüdâyî, 984/1576’da Üftâde’ye intisabından 987/1579 tarihinde halife oluncaya kadar geçen üç yıllık zaman zarfında mürşidi Üftâde’den duyduklarını bir araya getirmiş ve böylece *Vâkıât* meydana gelmiştir.”⁴³

Eser, doğrudan Üftâde tarafından kaleme alınmış bir eser değildir. Üftâde ile müridi Aziz Mahmud Hüdâyî arasında, Hüdâyî’nin üç yıllık seyr ü sülûkü esnasında geçen özel sohbetler, Üftâde’nin vakıa ve rüya tabirleri, Hüdâyî’nin ilâhî marifet ve rüyalar ile ilgili hocasına sorduğu sorular ve Üftâde’nin cevaplarından oluşmaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi *Vâkıât*’ın en eski nüshası Üsküdar Hacı Selim Ağa Kütüphanesi Hüdâyî Kitaplığı no. 250’dedir. “Ta’lik ve noktasız, iki cilt halindeki bu eser, müellif nüshasıdır. Aslı üç cilt olması gereken bu eserin, son cildi kayıptır.”⁴⁴

“Eserde Hüdâyî, şeyhi Üftâde’ye “kultü, seeltü” (söyledim, sordum) ibareleriyle çeşitli sorular sormaktadır. Bu sorular, daha çok kendisinin seyr ü sülûkü ile ilgilidir. Bazen de rüya tabiri veya yeme-içme, alım-satım vb. gibi hususları da ihtiva etmektedir. Şeyh Üftâde ise “kale, kale hadratü’ş-şeyh” (dedi, Hazret-i Şeyh buyurdu ki) şeklinde başlayan ibarelerde seyr

⁴³ Kara, Mustafa, *Bursa’da Tarikatlar ve Tekkeler*, s. 305.

⁴⁴ Kara, Mustafa, *Bursa’da Tarikatlar ve Tekkeler*, s. 306.

ü sülûk, ilahi marifetler, rüyalar ve tarikat esas ve adabına dair bilgilerle müridi Hüdâyî'yi eğitirken diğer taraftan da Celvetiyye tarikatının usul ve furuunu vazetmektedir.”⁴⁵

Vâkıât'ın dili Arapça'dır. “Üftâde, büyük ihtimalle Türkçe konuştuğu halde müridi Aziz Mahmud Hüdâyî, her nedense eseri Arapça kalem almıştır. Hüdâyî'nin bu gayreti her halde eseri tüm İslam âleminin istifadesine sunmak için olmalıdır.”⁴⁶ “İsmail Hakkı Bursevî'nin şeyhi Osman Fazlî de Üftâde'yi ayet ve hadislerle verdiği işârî manalar sebebiyle Şeyh-i Ekber ve Sadreddin Konevî'ye benzeterek övmüştür.”⁴⁷ Üftâde'nin henüz gizli bir hazine olarak bekleyen *Vâkıât* isimli eserinin, tasavvuf ilmi açısından önemli bir kaynak eser niteliği taşıdığını özellikle vurgulamamız gerekir.

Vâkıât'ın 17 varaklık bir bölümü, Aziz Mahmud Hüdâyî'nin müritlerinden olan M. Muizzüddin Celvetî⁴⁸ tarafından 1033/1623 tarihinde Osmanlı Türkçesi'ne çevrilmiştir. “Yine Hüdâyî Âsitânesi şeyhlerinden Mehmed Şihabeddin Efendi (v.1234/1818) bu eserin seyr ü sülûk ile ilgili bölümlerinden derlemeler yaparak “*Tuhfetü's-Salikîn*” adıyla tercüme etmiştir. 12 sayfalık bu eser, eski harflerle basılmıştır.”⁴⁹ Bunun yanında çalışmamıza konu olan Ebu'l-Hasan er-Rifâî'nin tercümesi olan *Hâl-i Tarikat* isimli seçki de *Vâkıât-ı Üftâde*'nin çevirileri arasında yer almakta olup, çalışmamızla birlikte gün yüzüne çıkmıştır.

Vâkıât'ın Nispeti

Vâkıât ismini taşıyan eserin nispeti konusunda, eserin sözlerinin Üftâde'ye ait olup, kaleme alanın ise Aziz Mahmud Hüdâyî olması dolayısıyla ciddi bir kafa karışıklığı olduğundan söz edilebilir. *Vâkıât*'ın, araştırmacılar tarafından zaman zaman Hüdâyî'ye nispet edildiği görülmektedir. Bize göre bu hususta *Osmanlı Müellifleri*'nin yazarı Bursalı Mehmed Tahir Efendi'nin tavrı mutedil bir tavidir.

⁴⁵ Kara, Mustafa, *Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler*, s. 305.

⁴⁶ Kara, Mustafa, *Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler*, s. 305-306.

⁴⁷ Kara, Mustafa, *Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler*, s. 293-294.

⁴⁸ M. Muizzüddin Celvetî hakkında, *Osmanlı Müellifleri*'nde şu bilgilere yer verilmektedir: “Celveti şeyhlerinden faziletli bir zattır. Eserlerinden, tarikatın piri Hüdâyî hazretlerinin halifelerinden olduğu anlaşılmaktadır. Eyüp'de Sokullu Mehmed Paşa kütüphanesinde büyük bir mecmuada aşağıdaki risaleleri görülmektedir: 1. *Terceme-i Camiu'l-Fezail li Hazret-i Pir Aziz Mahmud Hüdâyî*, 2. *Terceme-i Miftâhu's-Salât li Hazret-i Pir Aziz Mahmud Hüdâyî*, 3. *Terceme-i Tecelliyât li Hazret-i Pir Aziz Mahmud Hüdâyî*, 4. *Terceme-i Keşfü'l-kına' an vechi's-sema li Hz Pir Aziz Mahmud Hüdâyî*, 5. *Terceme-i Vâkıât li Hazret-i Pir Aziz Mahmud Hüdâyî* (küçük bir kısım), 6. *Terceme-i Menâzilü's-Salikîn*, 7. *Mizânü'n-Necât*, 8. *Şerhu Miftâhu's-Salât el-Müsemma li Misbâhi's-Salât ve Mir'âtü'd-Derecât*. Adı geçen eserlerin ekserisinde 1033 tarihi yazılmıştır.” (Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, s. 153-154).

⁴⁹ Bahadıroğlu, Mustafa, *Üftâde Dîvânı*, s.27.

Osmanlı Müellifleri'nin yazarı Bursalı Mehmed Tahir Efendi Üftâde maddesinde eseri *Vâkıât-ı Üftâde* olarak zikredip, Üftâde'ye nispet etmiş⁵⁰, Aziz Mahmud Hüdâyî maddesinde Aziz Mahmud Hüdâyî'nin eserleri arasında zikretmiştir.⁵¹ Eser Aziz Mahmud Hüdâyî'nin eserleri arasında zikredilebilir. Zira kaleme alan O'dur. Fakat muhteva ve içerik Üftâde'ye aittir. Eser hakkındaki çalışmaların çoğu da bu yönde kanaat izhar etmiştir. Bursalı Mehmed Tahir ilgili bölümde “Tahkik ve irfanlarına, hakikat yolları ve tarikat hallerine dair sözlerini toplayan ve halifesi Hüdâyî Hazretleri tarafından derlenen *Vâkıât* isimindeki kıymetli eseri adil bir şahittir” diyerek *Vâkıât*'ın değerine işaret etmekte ve eserin Üftâde'ye ait olduğunu da böylece belirtmiş olmaktadır.⁵² Araştırmacı-yazar Fuad Köprülü eseri Üftâde'ye nispet edenler arasındadır.⁵³

Hasan Kamil Yılmaz da, *Aziz Mahmud Hüdâyî ve Celvetiyye Tarikati* isimli eserinde *Vâkıât*'ı Hüdâyî'ye nispet etmiştir.⁵⁴ Diğer yandan İlhan Yardımcı, kaleme aldığı *Hak Aşığı Hz. Üftâde* isimli eserinin 55. sayfasında *Vâkıât*'ı Hüdâyî'nin eseri olarak zikretmekte, hemen arkasından 56. sayfada Bursalı Mehmed Tahir Efendi'nin Üftâde'nin *Dîvân*'ına yazdığı önsözünden yaptığı alıntıda eserin Üftâde'ye nispetini gözden kaçırmaktadır.⁵⁵

Burada şu örnekten bahsetmek gerekmektedir. Hz. Mevlânâ'nın 25.618 beyitten müteşekkil *Mesnevî*'sinin büyük bir kısmı, hatta neredeyse tamamı Mevlânâ'nın kendisi tarafından kaleme alınmış değildir. Mevlânâ'nın Hüsametdin Çelebi'ye söylediği ve onun da kaleme aldığı *Mesnevî*'nin Mevlânâ'ya ait bir eser olduğu konusunda herhangi bir tartışma mevcut değildir. *Vâkıât*'ın bundan tek farkı Hüdâyî'nin, zaman zaman Üftâde söylerken değil, sohbetten, vaazdan sonra kaleme almış olması ve *Vâkıât*'ı inceleyen aştırmacılar tarafından ifade edildiği şekliyle çok küçük kısa notlarla Hüdâyî'nin zaman zaman kendi görüşlerini de esere katmasıdır. Ama bütün bunlar, eserin Üftâde'ye nispetine engel olacak bir durum değildir.

Üftâde hakkında son dönem yapılan araştırmalar, *Vâkıât*'ı Üftâde'ye nispet etmekte, bu hususta herhangi bir karışıklığa mahal verilmemektedir. Sonuç olarak Celvetiyye tarikati adabına ilişkin önemli bilgiler içeren, Üftâde'nin müridi Aziz Mahmud Hüdâyî'yi nasıl

⁵⁰ Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, c. 1, s. 214.

⁵¹ Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, c. 1, s. 129.

⁵² Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, c. 1, s. 214.

⁵³ Köprülü, Fuad, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, s. 279.

⁵⁴ Yılmaz, Hasan Kamil, *Aziz Mahmud Hüdâyî ve Celvetiyye Tarikati*, s. 114.

⁵⁵ Yardımcı, İlhan, *Hak Aşığı Hz. Üftâde*, s. 55-56.

yetiştirdiğinin izlerini taşıyan *Vâkıât*, içerik ve muhteva ve nispet yönüyle Üftâde'nindir. Kaleme alan ise kendisi değil, müridi ve halifesi Aziz Mahmud Hüdâyî'dir.

II- Dîvân-ı Üftâde

Altmış civarında şiir/ilahi ihtiva etmekte olan *Dîvân-ı Üftâde*, ilk olarak Bursalı Mehmed Tahir tarafından Necm-i İstikbal Matbaası'nda 1328/1910 yılında tab' ettirilerek neşredilmiştir.⁵⁶ Dîvân; 1990 tarihinde Mustafa Bahadıroğlu tarafından "*Celvetiyye'nin Piri Hz. Üftâde ve Divan*"ı adlı çalışmada yeni harflerle neşredilmiş, daha sonra 2000 tarihinde başına bir giriş ilave edilerek müstakil bir eser halinde basılmıştır.⁵⁷

Üftâde Hazretleri şiirlerinde "Üftâde" mahlasını kullanmıştır. Şiirlerde, zâhidane bir söyleyiş ve Yunus Emre'nin sade üslûbuna benzer bir üslûp hâkimdir.

Üftâde'nin hem vaazlarında, sohbetlerinde, hem de şiirlerinde kullandığı dil oldukça sade, aşırılıklardan uzak bir dildir. Coşkun ifadelere pek rastlanmayan bu dil ve üslup içerisinde vahdet-i vücudcu görüşler benimsenmekle birlikte, belirli bir itidal ölçüsü içerisinde ele alınır.

III- Hutbe Mecmuası

Başta *Osmanlı Müellifleri* olmak üzere⁵⁸ kaynaklarda zikredilen bu eser henüz ortaya çıkmamıştır. İstanbul, Ankara, Bursa kütüphaneleri ve Üftâde Tekkesi'ni taradığını ifade eden Mustafa Bahadıroğlu, bu esere ulaşamadığını kaydetmektedir. İsminden Üftâde'nin hutbelerini ihtiva ettiği anlaşılan bu eser, Üftâde'nin halka hitabet tarzını ortaya koyma ihtimali açısından önemli bir şahit olacaktır. Umarız, gizli saklı kaldığı yerden, tekrar gün ışığına çıkması mümkün olur.

---

⁵⁶ Yılmaz, Hasan Kamil, *Aziz Mahmud Hüdâyî ve Celvetiyye Tarikatı*, s. 182; Kara, Mustafa, *Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler*, s. 305.

⁵⁷ Bahadıroğlu, Mustafa, *Üftâde Dîvânı*, Bursa 2000.

⁵⁸ Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, c. 1, s. 214.

C- TASAVVUFÎ ŞAHSİYETİ

Mehmed Muhyiddin Üftâde, sünnî tarikatlardan biri olan Bayramiyye'nin bir kolu olan Celvetiyye tarikatının piridir. Şeriata sıkı bağlılığıyla dikkat çeken bir sufi olan Üftâde Hazretleri, zühd ve takva eksenli bir tarikat anlayışına sahiptir. "Hz. Üftâde, hayatı boyunca ibadet, zühd ve takvaya son derece önem vermiş, şüpheli şeylerden uzak durmuştur. O daima halk içerisinde Hakk'ı aramış, uzlet yerine celveti tercih etmiştir."⁵⁹

Üftâde Hazretleri'nin hayatı boyunca bağlandığı tek şeyhi Hızır Dede'dir. Hızır Dede'nin ölümünden sonra Şeyh-i Ekber İbn Arabî Hazretleri'nin ruhaniyetlerinden feyiz aldıkları *Vâkıât* kitabının muhteviyatından anlaşılmaktadır.⁶⁰ Üftâde, İbn Arabî Hazretleri'nden aldığı manevî feyzin yanı sıra, Hz. Mevlânâ'dan rüya yolu ile keşfen Farsça öğrenmiştir.

Hz. Peygamber'in vahiy gelmeden önce Hira Dağı'nda inzivaya çekildiği zaman dilimlerini "halvet", vahyin gelişi ile birlikte halkın arasına karışıp tebliğ yapmaya başlamasından sonraki hayatını ise "celvet" olarak değerlendiren Hz. Üftâde, iman ve istikamet üzere olmanın en yüce makam ve mertebe olduğunu söylemekte ve böyle inanıp böyle yaşamaktadır. "Bizim itikadımız ve imanımız Hz. Peygamber'in (s.a.v.) imanı gibidir, ashabın imanı gibidir. O itikaddan rücû etmeyiz. Hatta o itikada muhalif bir müşahede hâsıl olsa da ona iltifat etmeyiz, itikadımız üzere sabit oluruz."⁶¹

Şeriate çok sıkı bağlı bu anlayış, mânevî bir rüya ile *Mesnevî*'sini okutmasını kendisinden isteyip bir gecede keşfen Farsça'yı öğrenmesine vesile olan Hz. Mevlânâ'nın bazı hallerini dahi "varta" olarak değerlendirmesine sebep olmuştur. Şeriatle telifi güç meselelerde Hz. Mevlânâ'ya iştirak etmemektedir.⁶² Şüphesiz ki O'nun bu tavrı, yüzyıllardır süren köklü bir geleneğe dönüşmüş olan Celvetiyye tarikatının, bu derece tesirli bir güce sahip oluşu ve istikamet çizgisinden sapmamasında önemli bir etkidir.

Üftâde Hazretleri, keşif ve kerametlerini açığa çıkarmayan, cezbe haline itibar etmeyen bir mutasavvıftır. Kendisinin ledünnî ilmin sırlarına vakıf olmasının yanında, tefsir, hadis gibi

⁵⁹ Bahadıroğlu, Mustafa, *Üftâde Dîvânı*, s. 25.

⁶⁰ Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, c. 1, s. 215.

⁶¹ Bahadıroğlu, Mustafa, *Üftâde Dîvânı*, s. 22.

⁶² Kara, Mustafa, *Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler*, s. 310.

ilimlerle de meşgul olduğunu ve hatta Ulu Cami’de bir dönem tefsir dersleri okuttuğunu görüyoruz.⁶³

Şeyhi Hızır Dede’nin, sülûkü esnasındaki teşviklerinin de etkisiyle olsa gerek Üftâde Hazretleri, şer’î ilimlerden kopmamıştır. *Vâkıât*’ın içeriğindeki Arapça, Farsça ibareler, tefsir, hadis ve kelam ilminden meselelere vukufiyeti bunu göstermektedir. *Vâkıât-ı Üftâde* için, Mısırî dergâhı şeyhi Mehmed Şemseddin Efendi’nin: “Cenâb-ı Üftâde’nin nasıl umman-ı bî-payan olduğunu gösterir” buyurması, yine İsmail Hakkı Bursevî’nin tasavvuf çevrelerinde ve geniş halk kesimlerinde sevilen ve beğenilen tefsiri Ruhu’l-Beyân’da, *Vâkıât*’tan sık sık alıntılar yapması, Üftâde’nin ilmi kişiliği ve birikimi konusunda bize fikir vermektedir.⁶⁴

Üftâde, dinin zahirine olan bağlılığını manevî ilimlerle buluşturan ve bunu yaparken herhangi bir cedele girmeyen, bu makul ve vakur hal ve tavırlarıyla döneminde Bursa halkının yoğun ilgi ve sevgisine ulaştığı gibi döneminin padişahlarının dahi ilgi ve dikkatini çekmiştir. Bir kısım devlet adamı ve padişah elini öpüp hayır duasını almıştır. Kanûnî, III. Murad ve annesi Nurbanu Sultan bunlardandır. Kendisini ziyaret edip, hayır duasını alan padişahların ve diğer devlet ricalinin tekkeye para, arazi vb. vakfetme istekleri Üftâde tarafından geri çevrilmiştir.⁶⁵

Vahdet-i vücûd görüşünü benimseyen İbn Arabî, Hz. Mevlânâ, Sadreddin Konevî gibi zatlara ilgisi ve sevgisi bilinen Üftâde Hazretleri’nin şiirlerinde, çok coşkun olmayan ifadeler ve mutedil olmaya özen gösteren bir dille vahdet-i vücûd kokusunu almak mümkündür. Örneğin;

“Ehl-i irfan dediler sen çıkmayınca aradan
Bilemezsin kimdir kendüyi pünhan eyleyen
Sen çıkınca aradan
Kalır seni yaratan”⁶⁶ dizeleri buna verilebilecek en güzel örneklerdendir.
Bunun yanında kendini anlattığı bir şiirinde
“İçüb mahbûb elinden câm-ı vahdetten şarâb
Vâkıf oldu çün ene’l-Hak esrârına” buyurmaktadır.

Üftâde, “İsmail Hakkı Bursevî’nin ifadesiyle zulmani ve nurani yetmiş bin perdeyi geçerek her nesnenin sırrına vasil olmuştur. O hem malumdur, yani zahirde beşeriyet

⁶³ Kara, Mustafa, *Bursa’da Tarikatlar ve Tekkeler*, s. 293.

⁶⁴ Kara, Mustafa, *Bursa’da Tarikatlar ve Tekkeler*, s. 293.

⁶⁵ Öngören, Reşat, *Osmanlılar’da Tasavvuf*, s. 183-184.

⁶⁶ Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, c. 1, s. 215.

mertebesindedir ve hem de meçhuldür ki sırrı, gaybû'l-gaybedir. Hak'dan başka O'na kimse muttali olamamıştır. Bu yüzden Hz. Üftâde: “Beni ehl, evlâd ve etbadan hiç kimse bilememiştir” demektedir.”⁶⁷

İşte böylesine yüce bir makama sahip olan bir kimsenin, tasavvufun en yüce mertebelerinden kabul edilen vahdet-i vücûd konusunda ilgisiz ve alakasız olması beklenemez. O, vahdet-i vücûdu kabul etmekte ama bunu şer'î ilimlerin sınırları içinde tevil etmekteydi. O, sırların açıklanması taraftarı değildi. Tasavvuf tarihi içinde vasıl oldukları mertebenin sırlarını açıklayanların cezalarını canlarıyla ödediklerini düşünüyordu.

“Gerçek bu söz yârenler
Gördüm demez görenler
Kerâmete erenler
Gizli sırrın açar mı

Sen bir kuru servisin
Hemân şöyle durursun
Sen bir palaz yavrusun

Kuş, kanatsız uçar mı”⁶⁸ dörtlüklerinde sırrı saklayabilmenin, sırrı açığa vurmaktan daha yüce bir makam olduğuna işaret etmektedir.

Üftâde, rüya tabirine önem verir, tarikattaki menzilleri geçerken rüyaların yorumunun önemli olduğunu, bu menzillerde müritler arasındaki kişisel farklılıkların rüya ile zahir olduğunu düşünürdü. “Müridin iç âlemiyle ilgili sübjektif ve kişiden kişiye değişen engelleri mürşit tespit ederken, onun rüya, havatır, vakıa ve keşf gibi hallerinden yararlanır. Bu bakımdan gerek Üftâde, gerek halifelerinden Veli Dede, rüya tabirinde son derece mahir idi. Bu ilmin bir gecede kendisine keşf olunduğunu haber veren Üftâde: “Tabir ilmi, kitaplarla değil; Allah'ın nuruyla bilinir. Yeter ki tabirci ihlâslı olsun. O takdirde Allah Teâlâ berzah âleminde olan şeyleri tabir edenin lisanına aktarır ve söylediği çıkar” demektedir.”⁶⁹

Celvetiyye'nin pîri olarak Hz. Üftâde, kâmil bir mürşidin firkat ile vuslatı cem ederek celvet makamına ulaşan kimse olduğunu düşünmekte, bu yüzden de irşat ehlinin, tekkelerini bu makama layık olmayan evlatlarına tahsis etmelerini doğru bulmamaktadır. “Ona göre, bir müridin evladı eğer bu makama layık değilse, layık olan başka birini bulmalıdır. Üftâde,

⁶⁷ Bahadıroğlu, Mustafa, *Ariflerin Kutbu*, s. 7.

⁶⁸ Bahadıroğlu, Mustafa, *Üftâde Dîvânı*, s. 107.

⁶⁹ Kara, Mustafa, *Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler*, s. 307.

kendisinden sonra bu makamı oğulları ve aynı zamanda halifeleri olan çocuklarına bıraktığına göre onları irşada layık görmüş olmalıdır.”⁷⁰

---

⁷⁰ Kara, Mustafa, *Bursa’da Tarikatlar ve Tekkeler*, s. 317.

D- CELVETİYYE TARİKATİ

Celvet kelimesi sözlükte **جلو - يجلو - جلو** kökünden masdar olup “temizlemek, parlatmak, tertemiz yapmak, göz önüne koymak, açığa çıkarmak, ifşa etmek”⁷¹ anlamlarına gelmektedir. Tasavvuf ıstılahında ise celvet, halvetin zıddı olup “kulun ilâhî sıfatlarla muttasıf olarak halvetten çıkmasıdır.” “Sâlikin belli bir süre için toplumu terk ederek inzivaya çekilmesi, bu süre içinde kötü huylarını bırakıp iyi huylar edinmeye çalışması halvet, bu işi başardıktan sonra toplum hayatına dönmesi celvettir.”⁷² Selçuk Eraydın; celvet esasının her ne kadar bir tarikatın ismi olarak biliniyorsa da; gerçekte tüm tarikatlerin müşterek esasını teşkil ettiğini ifade etmektedir.⁷³

“Muhyiddin İbnü’l-Arabî’ye göre insan nerede olursa olsun görür ve görülür (şâhid ve meşhûd) bir halde bulunduğundan bir bakıma halvet mümkün değildir. Gerçek halvet kulun kendi vücudunun Allah’a ait olduğunu bilerek benliğinden sıyrılması ve âlemde zâhir olan her şeyin Allah olduğunu anlamasıdır. Bu idrake ulaşan kimse her yerde ve her şeyde tecelli eden Allah’ı göreceğinden celvette iken bile halvettedir. Esasen bu mertebede celvetle halvet aynı şeydir. Bununla beraber İbn Arabî celvetin daha üstün bir hal olduğunu söyler.”⁷⁴

Celvet halinin Hz. Peygamber’in hayatında da karşılığı vardır. Hz. Peygamber (s.a.v.) vahiy gelmeden önce Hira Dağı’nda “halvet” halinde idi. Vahyin gelişi ile birlikte halkın arasına karışmış ve nübüvvet ile birlikte “celvet” haline geçmiştir. Dolayısıyla celvet, halvetten daha yüce bir mertebedir. Celvet halk arasında Hak ile beraber olmaktır ki bu, halvetin kolaylığına göre çok daha zor bir mertebedir.

“Celvet halindeki kulda benlikten eser kalmadığı için fiilleri Hakk’a nispet edilir ve bunun mümkün olduğuna “Attığında sen atmadın, ancak Allah attı” (Enfâl, 8/17) mealindeki ayet delil gösterilir.”⁷⁵

Halvet halini, tarikatın temel prensibi olarak kabul eden Halvetilik’in bir kolu olarak gelişen Celvetîlik’in kurucusu, Celvetîlik tarikatının pîri konusunda araştırmacılar arasında görüş farklılıkları vardır. Hasan Kamil Yılmaz ve Selçuk Eraydın gibi araştırmacılar tarikatın piri olarak Aziz Mahmud Hüdâyî’yi kabul ederken, Mustafa Kara ve Mustafa Bahadıroğlu

⁷¹ Mutçalı, Serdar, *Arapça-Türkçe Sözlük*, s. 124-125.

⁷² Uludağ, Süleyman, “Celvet”, *DİA*, c. 7, s. 273.

⁷³ Eraydın, Selçuk, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, s. 426.

⁷⁴ Uludağ, Süleyman, “Celvet”, *DİA*, c. 7, s. 273.

⁷⁵ Yılmaz, Hasan Kamil, “Celvet”, *DİA*, c. 7, s. 273.

gibi araştırmacılar tarikatin pirinin Üftâde olduğu görüşündedirler. Biz; Şeyh İbrahim Zâhid Geylânî'den zuhur ettiği ifade edilen Celvetiyye'nin pîri olarak, Bursevî'nin Üftâde'yi zikrediyor olmasını da dikkate alarak, Celvetiyye'nin pirini Üftâde Hazretleri olarak kabul eden görüşü esas alacağız. Burada, birleştirici ve bu hususta sonucu özetleyici bir ifade olarak yer vermemiz gereken görüş, Reşat Öngören'in Harirîzâde'den naklen yer verdiği şu görüştür: “Celvetiyye tarikati, Şeyh İbrahim Zâhid Geylânî zamanında “hilal”, Şeyh Muhyiddin Üftâde zamanında “kamer”, Şeyh Aziz Mahmud Hüdâyî zamanında ise “bedir” halini almıştır.”⁷⁶

Celvetiyye; Üftâde'nin şeyhi Hızır Dede'nin silsilesi, Akbıyık Sultan vasıtasıyla Hacı Bayram-ı Velî'ye ulaştığı için Bayramiyye'nin bir kolu sayılır. Bayramiyye ile Celvetiyye silsilesinin bu manada bir yakınlığı vardır.⁷⁷ Bunun yanında “Bayramiyye silsilesinin Nakşibendiyye ile münasebeti dolayısıyla Celvetiyye bu tarikattan da bazı izler taşır. Mesela Nakşibendiyye'deki “nazar ber-kadem”, “halvet der-encümen” ve “hafî zikir” Celvetiyye'de de vardır.”⁷⁸

“Celvetiyye ile Halvetiyye zuhurları itibariyle İbrahim Zâhid Geylânî'de birleştikleri gibi daha sonraki silsilelerinde de bir yakınlık göze çarpmaktadır. Bizzat Hüdâyî, “Bizim tarîkimiz, hem halvetî, hem celvetîdir” diyerek Celvetiyye ile Halvetiyye'yi içi içe kabul ettiğine işaret etmektedir. Halvetiyye tarikatinin Celvetiyye'ye silsile itibariyle olan yakınlığının yanı sıra prensipleri bakımından da benzediğini görmekteyiz. Bunun en canlı örneği her iki tarikatin müştereken benimsedikleri “tevhid ve esma” zikirleridir.”⁷⁹

Celvetiyye tarikati silsilesinin Aziz Mahmud Hüdâyî'ye kadar olan kısmını, Hasan Kamil Yılmaz, *Aziz Mahmud Hüdâyî ve Celvetiyye* isimli eserinde şöyle vermiştir:

1. Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v.) 11/632
2. Hz. Ali Murtaza (r.a.) 48/668
3. Hasan Basrî (k.s.) 110/728
4. Habib Acemî (k.s.) 150/767
5. Dâvud Tâî (k.s.) 184/800-801
6. Ma'ruf Kerhî (k.s.) 200/815
7. Seriiy-i Sakâtî (k.s.) 253/867
8. Cüneyd Bağdâdî (k.s.) 297/909

⁷⁶ Öngören, Reşat, *Osmanlılar'da Tasavvuf*, s. 179 (Harirîzâde, *Tibyân*, I, 222a'dan naklen).

⁷⁷ Yılmaz, Hasan Kamil, *Aziz Mahmud Hüdâyî ve Celvetiyye Tarikati*, s. 229.

⁷⁸ Yılmaz, Hasan Kamil, “Celvetiyye”, *DİA*, c. 7, s. 274.

⁷⁹ Yılmaz, Hasan Kamil, *Aziz Mahmud Hüdâyî ve Celvetiyye Tarikati*, s. 226.

9. Mîmşad Dîneverî (k.s.) 367/977
10. Muhammed Dîneverî (k.s.)367/977
11. Muhammed el-Bekrî (k.s.) 400/1009
12. Kâdî Vahyu'd-dîn veya Vecihu'd-dîn (k.s.) 452/1060
13. Ömer el-Bekrî (k.s.) 487/1094
14. Ebu'n-Necîb Zıyâeddin es-Sühreverdî (k.s.) 563/1167
15. Kutbeddin Ebherî (k.s.) 623/1226
16. Şihâbüddin Et-Tebrizî (k.s.) 638/1240
17. Seyyid Cemâleddin et-Tebrizî el-Ezherî (k.s.) 672/1273
18. İbrahim Zâhid Geylânî (k.s.) 700/1300
19. Safiyyüddin Erdebîlî (k.s.) 735/1334
20. Sadreddin Erdebîlî (k.s.) 794/1392
21. Alâeddin Ali Erdebîlî (k.s.) 833/1429
22. Hamîdüddin Aksarâyî (k.s.) 815/1412
23. Hacı Bayram Velî (k.s.) 833/1429
24. Akbıyık Meczûb (k.s.) 860/1455
25. Hızır Dede (k.s.) 918/1512
26. Mehmed Muhyiddin Üftâde (k.s.) 988/1580
27. Aziz Mahmud Hüdâyî (k.s.) 1038/1628⁸⁰

“Aziz Mahmud Hüdâyî, halvet ile celvetin iki yol ile Hakk’a ulaştığını söyledikten sonra, hacca çeşitli yollarla gidenlerin, neticede Mekke’de birleştiklerini hatırlatarak, halvet yolunun esmâdan başladığını ve usûl-i esmânın on iki olduğunu, fakat bunun ehlinin pek az bulunduğunu, kendi zamanında yedi isme ulaşanın kemale ermiş sayılarak hilafet verildiğini, celvet ehlinin tevhid, riyâzet ve mücâhede ile sülûk ettiklerini belirtiyor.”⁸¹

Celvetiyye tam anlamıyla sünnî bir tarikattir. Bu tarikate sülûk esma iledir.⁸² Celvetiyye’nin temel prensipleri tezkiye, tasfiye ve tecliyedir. Tezkiye; terk-i dünya ile nefsi masiva tehlikesinden pak etmek demektir. Tasfiye; kalbin her tütlü mülevvesattan temiz ve duru hale gelmesidir. Tecliyeye; Cenâb-ı Hakk’ın kendi zatı için kendinde zuhurudur.⁸³

Celvetiyye tarikatının sülûkünün esasları;

⁸⁰ Yılmaz, Hasan Kamil, *Aziz Mahmud Hüdâyî ve Celvetiyye Tarikatı*, s. 153-154.

⁸¹ Eraydın, Selçuk, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, s. 429 (*Külliyât-ı Dîvân-ı Hüdâyî*, s. 123’den naklen).

⁸² Eraydın, Selçuk, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, s. 429.

⁸³ Bkz. Yılmaz, Hasan Kamil, *Aziz Mahmud Hüdâyî ve Celvetiyye Tarikatı*, s. 183-184.

1. Zikirle iştigâl

2. Suverî ve manevî mücahededir.

Üftâde Hazretleri, Celvetiyye tarikatini tesis ederken Halvetiyye ile mukayesesini de yapmış ve zaman zaman da Halvetiyye’yi tenkit ederek Celvetiyye’nin üstünlüğünü savunmuştur.⁸⁴

“Celvetiyye’de sülûkün tabiat, nefis, ruh ve sır olmak üzere dört mertebesi vardır. Şeriatin mukabili olan ilk mertebede sâlik bedenî ihtiyaçlarını ibadetini engellemeyecek şekilde karşılar ve helâl olanlarla yetinirse nefis mertebesine yükselir. Bu mertebe, nefsi kötü huy ve fiillerden arındırma mertebesidir. Bu ise sürekli riyâzet ve mücahede ile gerçekleşir. Ruh ve sırrın ıslahı bu mücadele neticesinde mümkün olur. Bu mertebenin mukabili de tarikattır. Ruh mertebesi sâlikin ruhu ile ilgi kurduğu ve marifetullaha yöneldiği mertebedir. Bu mertebede ilm-ilm-i ledün esrarı da zahir olmaya başladığından aynı zamanda keşf mertebesidir ve marifet makamında tekabül eder. Marifet ve ilâhî aşk makamına yükselen sâlik son olarak sır mertebesine yükselir. Hakikatin mukabili olan bu mertebe mahv, fenâ, tecellî ve vuslat makamıdır. Sâlik bu mertebede kemale ermiş olarak mücâhedâtta lezzet duymaya başlar.”⁸⁵

“Tabîat ıslâhında meyl hâsıl olur. Nefis ıslâhında muhabbet hâsıl olur. Rûh ıslâhında aşk hâsıl olur. Sırrın ıslâhında bir hâlet hâsıl olur ki, ona vâdi-i hayret ta’bîr olunur. Vâdi-i hayret oldur ki, sâlik rütbesini bile de, vusûl mümkün olmaya. Ondan sonra vücûdunu efnâ lâzımdır ki tâ vusûle müstaid ola”⁸⁶

Celvetiyye, Üftâde zamanında yükselen bir değer olmaya yön tutmuş, Hüdâyî ile birlikte zirve dönemini yaşamıştır. Aziz Mahmud Hüdâyî hayatta iken onbinlercesi İstanbul’da olmak üzere yüzbinlere varan müridi vardı.⁸⁷

“Celvetiyye, Hüdâyî’den sonra İstanbul’da aynı kuvvetle temsil edilememekle birlikte nüfûzunu devam ettirmiş, tarikatın en yaygın olduğu yer hüviyetini korumuştur. Gerek Hüdâyî devrinde ve gerekse daha sonraki devrilerde Balkanlar’da seçkin şeyhler (Filibeli İsmail Efendi, Saçlı İbrahim Efendi, Atpazârî Osman Efendi) tarafından temsil edilen Celvetiyye,

⁸⁴ Bu mukayese ile ilgili 6 farklı başlık ve kısa açıklamaları için bkz. Kara, Mustafa, *Bursa’da Tarikatlar ve Tekkeler*, s. 312-313.

⁸⁵ Yılmaz, Hasan Kamil, “Celvetiyye”, *DİA*, c. 7, s. 274 (*Vâkıât Tecümesi*, vr. 13a-17b’den naklen).

⁸⁶ *Hâl-i Tarikat*, 8b-9a.

⁸⁷ Bahadıroğlu, Mustafa, *Ariflerin Kutbu*, s. 16.

Balkanlar'ın en yaygın tarikati idi. Celvetiyye'nin ikinci merkezi konumunda bulunan Bursa'da ise gerek Üftâde'nin ahfadı, gerekse İsmail Hakkı gibi şeyhler vasıtasıyla tarikat yüzyıllar boyu itibarını devam ettirmiştir.”⁸⁸ Celvetiyye, Anadolu ve Rumeli dışında pek yaygın değildir.

Tarikatin dört tane kolu vardır: Selâmiyye, Fenâiyye, Hakkıyye, Hâşimiyye.⁸⁹

---

⁸⁸ Yılmaz, Hasan Kamil, *Aziz Mahmud Hüdâyi ve Celvetiyye Tarikati*, s. 235.

⁸⁹ Tarikatin kolları hakkında geniş bilgi için bkz.: Yılmaz, Hasan Kamil, *Aziz Mahmud Hüdâyi ve Celvetiyye Tarikati*, s. 236-245.

E- HALİFESİ AZİZ MAHMUD HÜDÂYÎ

Üftâde Hazretleri'nin halifesi, Celvetiyye tarikatının büyük şeyhlerinden Aziz Mahmud Hüdâyî'nin asıl adı Mahmud'dur. Aziz ismi kendi eserlerinde kayıtlı değildir. Buna göre Aziz, Hüdâyî'nin hayatını yazan biyografi müelliflerinin ta'zimen kullandıkları bir sıfat olmalıdır. Hüdâyî ise şiirlerinde kullandığı mahlasıdır ve şeyhi Üftâde tarafından verilmiştir.⁹⁰ “Doğru yola mensup” anlamındadır.

“İsmail Hakkı Bursevî'nin ifadesine göre Üftâde, esas manada iki kâmil veli yetiştirmiştir. Bunlardan biri Kemal Dede'dir. Bu zat halife değildir. Fakat Üftâde'nin seçkin bir mürididir... Diğeri de Aziz Mahmud Hüdâyî'dir. Üftâde'nin hakiki varisi ve irşat silsilesinin gerçek sahibidir.”⁹¹

Hüdâyî'nin doğum yeri Koçhisar, yetişip büyüdüğü yer ise Sivrihisar'dır. “Doğumu hakkında farklı rivayetler olmakla birlikte 1543'ten sonra değildir.”⁹² Tahsilinin büyük çoğunluğunu İstanbul'da yapan Hüdâyî, Osmanlı topraklarının farklı bölgelerinde müderrislik ve naiblik görevlerinde bulunmuştur. “Bu görevleri esnasında Mısır'da bulunduğu sıralarda Halvetiyye'den Mehmet Demirtaşî'nin halifelerinden Kerimüddin Halvetî'ye intisap etmiştir.”⁹³

1573 yılında naib olarak Bursa'ya tayin edilen Hüdâyî, görevine devam ederken Üftâde Hazretleri'nin Kaygan Camii'ndeki vaazlarına devam etmekteydi.⁹⁴ Kimilerine göre gördüğü rüyalarındaki manevi işaretlerle⁹⁵, kimilerine göre ise kendisine gelen bir dava sonucunda⁹⁶

⁹⁰ Yılmaz, Hasan Kamil, *Aziz Mahmud Hüdâyî ve Celvetiyye Tarikatı*, s. 37.

⁹¹ Kara, Mustafa, *Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler*, s. 299.

⁹² Yılmaz, Hasan Kamil, *Aziz Mahmud Hüdâyî ve Celvetiyye Tarikatı*, s. 42.

⁹³ Yılmaz, Hasan Kamil, *Aziz Mahmud Hüdâyî ve Celvetiyye Tarikatı*, s. 44.

⁹⁴ Yılmaz, Hasan Kamil, *Aziz Mahmud Hüdâyî ve Celvetiyye Tarikatı*, s. 45.

⁹⁵ “Hüdâyî, bir gün hocası Nâzırzâde ve salihlerden zannettiği birçok kimseyi cehennemlikler arasında gördü. Bu rüyadan son derece mütesssir olan Hüdâyî, öteden beri vaazlarına devam ettiği ve kerametlerine şahit olduğu Bursa'nın büyük müşidi Üftâde'ye Zilkade 984/Aralık 1576 tarihinde intisap ederek mesleği bıraktı.” (Kara, Mustafa, *Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler*, s. 299; Yılmaz, Hasan Kamil, *Aziz Mahmud Hüdâyî ve Celvetiyye Tarikatı*, s. 75).

⁹⁶ “Bursa'da kendisine gelen bir boşanma davasında davacı taraf olan kadın, kocasının birkaç yıldır hacca niyetlendiğini, fakat gidemediğini, eğer yıl da gidemez ise kendisinin üç talakla boş olduğunu söylediğini ifade ederek, kocasının arefe gününe kadar Bursa'da olmasına rağmen arefe ve bayram günlerinde birkaç gün ortadan kaybolarak hacca gidip geldiği iddiasında bulunduğunu söyler. Davalı olan koca ise hacıların dönüşünde kendisinin şahit gösterebileceğini ifade ederek, davanın ertelenmesini ister. Hacıların dönüşü ile birlikte yeniden gündeme alınan davada şahitler adamın hacda olduğuna şahadet edince Hüdâyî, boşamanın geçerli olmadığına hükmeder. Olayı yaşayan adamdan bu işin aslını öğrenmek istediğinde ise adam: “Eskici Mehmed Dede isminde bir zatın (ya da bazı kaynaklara göre Üftâde hazretlerinin) manevi delaletiyle tayy-i zaman ve tayy-i mekâna nail olduğunu ifade edince Hüdâyî, Eskici Mehmed Dede'den inâbe almak isterse de Eskici Mehmed Dede:

1576 yılı Aralık ayında Üftâde Hazretleri'ne intisap ederek müderrislik ve naiblik görevlerinden ayrılmıştır. Bu görevleri bırakmasında Üftâde'ye intisap isteğini iletmesi üzerine “Evladım, bu kapı yokluk kapısıdır. Sen ise varlık âlemindesin” şeklindeki sözleri etkili olmuştur.

30'lu yaşlarında Üftâde'ye beyat etmiş bulunan Hüdâyî, mürşidine verdiği sözleri yerine getirerek önce mal ve mülkünü fukaraya dağıttı. Sonra da memuriyeti terk etti. Arkasından nefisini ayaklar altına alabilmek için çok sıkı bir riyazâta başladı. Üç sene gibi kısa bir sürede seyr ü sülûkünü tamamlayan Aziz Mahmud Hüdâyî'ye, şeyhi Üftâde tarafından hilafet verilerek irşad için Sivrihisar'a gönderildi. Burada altı ay kalan Hüdâyî şeyhinin yanına geri döndü. Bursa'da 1-1,5 ay kaldı. Bu esnada 26 Temmuz 1580 tarihinde şeyhi vefat edince Sivrihisar'a geri dönen Aziz Mahmud Hüdâyî, ailesini de alarak uzun bir seyahate çıktı. Bu seyahatin ardından İstanbul'a gelip burada karar kılan Hüdâyî vefatına kadar İstanbul'da ilim ve irşat faaliyetlerini devam ettirdi.

“Hüdâyî, Osmanlı Devleti'nin yükselişinin zirve noktası olarak kabul edilen Kanûnî Sultan Süleyman devrinde doğmuş, gittikçe artarak sosyal bünyeyi saran birçok ictimâî afetlerin yayıldığı bir devrede yaşamıştır.”⁹⁷ Madden ve manen hareketli ve bereketli bir ömür süren Hüdâyî, 3 Safer 1038/1 Ekim 1628 Salı akşamı vefat ettiğinde doksan yaşlarındaydı.⁹⁸

Aziz Mahmud Hüdâyî, Osmanlı'nın başkenti İstanbul'da devlet ricali ve padişahlar ile iyi ilişkiler içindeydi. Hayatı boyunca sekiz padişahın devrini gören Hüdâyî'ye, padişahlar kimi zaman manevî, kimi zaman siyasî nedenlerle iyi ilişkiler içinde bulunup hürmet etmişlerdir.⁹⁹ Evliya Çelebi, padişahlar ve devlet ricali tarafından taltif ve teşvik gören Hüdâyî'nin elini yedi padişahın öptüğünü, 170.000 müride irâdet (el) verdiğini belirtmektedir.¹⁰⁰ Padişahlardan geniş halk kitlelerine kadar her kesimden insanın O'nun vaaz ve sohbetlerinde kendisi için bir şeyler bulmuş olması, Aziz Mahmud Hüdâyî'nin kemâlâtının delillerindendir. Yine yüzyıllardır eserleri ve görüşleri ile gerek akademik camia, gerekse halkın içinde halen yaşıyor olması da buna şahittir.

“Nasibinizi bizden değil, Hz. Üftâde'dendir, varın ona müracaat edin.” deyince Hüdâyî de Hz. Üftâde'ye intisap eder.” (Yılmaz, Hasan Kamil, *Aziz Mahmud Hüdâyî ve Celvetiyye Tarikatı*, s. 76-77).

⁹⁷ Yılmaz, Hasan Kamil, *Aziz Mahmud Hüdâyî ve Celvetiyye Tarikatı*, s. 27.

⁹⁸ Yılmaz, Hasan Kamil, *Aziz Mahmud Hüdâyî ve Celvetiyye Tarikatı*, s. 71.

⁹⁹ Geniş bilgi için bkz. Yılmaz, Hasan Kamil, *Aziz Mahmud Hüdâyî ve Celvetiyye Tarikatı*, s. 54-70.

¹⁰⁰ Yılmaz, Hasan Kamil, “Aziz Mahmud Hüdâyî”, *DİA*, c. 4, s. 339.

Üstadı Üftâde'nin şeriate çok sıkı bağlı tasavvuf anlayışını aynı şekilde devam ettiren Aziz Mahmud Hüdâyî, velûd bir âlim ve yukarı da geçtiği gibi yüzbini aşan müridi ve bunların içinden yetmiş yakın halifesiyle¹⁰¹ onbinlerce müridini kâmilen yetiştirme gayretinde olan bir mürşittir. “Muhtelif zamanlarda çeşitli tecellilere mazhar olan Hüdâyî, tasavvuftaki “kutupluk” ve “kutbu'l-aktâblık” mertebelerine de ulaştığını bizzat kendisi ifade etmektedir.”¹⁰² Hüdâyî'nin Türkçe eserleri yedi kadarken, Arapça eserleri ise yirmi civarındadır.¹⁰³

Konumuzla bağlantısı açısından, bu bölümün son cümlesini Hasan Kamil Yılmaz'dan naklederek bitirmek istiyoruz: “Bursa'nın kadısı Aziz Mahmud Hüdâyî'nin manevi sıkıntılarını teskin ve kendisini yaratılış gayesine vusûl için Hz. Üftâde'ye koşması ve ona tam bir teslimiyetle bağlanması Üftâde'nin büyüklüğüne en büyük delildir.”¹⁰⁴

---

¹⁰¹ Halifeleri hakkında geniş bilgi için bkz. Yılmaz, Hasan Kamil, *Aziz Mahmud Hüdâyî ve Celvetiyye Tarikatı*, s. 125-131.

¹⁰² Yılmaz, Hasan Kamil, *Aziz Mahmud Hüdâyî ve Celvetiyye Tarikatı*, s. 96-97.

¹⁰³ Eserleri hakkında geniş bilgi için bkz. Yılmaz, Hasan Kamil, *Aziz Mahmud Hüdâyî ve Celvetiyye Tarikatı*, s. 103-120.

¹⁰⁴ Yılmaz, Hasan Kamil, *Aziz Mahmud Hüdâyî ve Celvetiyye Tarikatı*, s. 181.

İKİNCİ BÖLÜM

RİSÂLE-İ ÜFTÂDE EFENDİ: HÂL-İ TARÎKAT

A- YAZMANIN TANITIMI

I- Fiziki Özellikler

Transkribesi yapılan eser, Konya Koyunoğlu Müzesi Kitaplığı'nda 11949 numarada kayıtlı, 47 varaktan müteşekkil, Osmanlı Türkçesi ile yazılmış bir eser olup, eseri kaleme alan şahıs, eserin sonunda kendini eş-Şeyh es-Seyyid Ebu'l-Hasan er-Rıfâî olarak tanıtmaktadır. Osmanlı müellifleri arasında tüm çabalarımıza rağmen söz konusu şahsa ait herhangi bir kayıt maalesef bulunamamıştır.

Eser, Konya Koyunoğlu Müzesi Kitaplığı'nda Üftâde'ye ait "*Hâl-i Tarikat*" ismiyle kayıtlı bir eser olarak görünmektedir. Eserin ölçüleri, dış boyut: 200x140 mm.'dir. Kitap içi cetvel aralığı ise sayfalara göre farklılık göstermektedir. Tamamı ta'lik bir hat ile harekesiz olarak kaleme alınan eserde, satır sayıları sayfalara göre farklılık arz etmektedir. Aşağıdaki tabloda varak numaraları ve satır sayıları ayrıntılı olarak verilmiştir:

Tablo: Varak Noları ve Satır Sayıları

Varak No	Satır Sayısı	Varak No	Satır Sayısı	Varak No	Satır Sayısı
1a		17a	17	33a	17
1b	19	17b	17	33b	17
2a	20	18a	19	34a	18
2a	19	18b	19	34b	18
3a	18	19a	19	35a	18
3b	19	19b	19	35b	18
4a	18	20a	19	36a	17
4b	19	20b	19	36b	18
5a	18	21a	18	37a	19
5b	18	21b	18	37b	19
6a	18	22a	17	38a	17
6b	18	22b	17	38b	19
7a	19	23a	18	39a	18
7b	17	23b	17	39b	18
8a	16	24a	18	40a	18
8b	17	24b	18	40b	19
9a	17	25a	17	41a	19
9b	17	25b	16	41b	18
10a	18	26a	18	42a	17
10b	16	26b	18	42b	17
11a	16	27a	18	43a	16
11b	17	27b	17	43b	17
12a	16	28a	17	44a	18
12b	17	28b	17	44b	18
13a	17	29a	17	45a	18
13b	17	29b	18	45b	19
14a	17	30a	17	46a	17
14b	16	30b	17	46b	19
15a	16	31a	18	47a	18
15b	16	31b	18	47b	14
16a	19	32a	19		
16b	18	32b	19		

Eser beyaz kâğıt üzerine siyah mürekkep ile kaleme alınmıştır. Eserde iki sayfada mürekkep dağılması oluşmuştur: 1b-36b. Bunun yanında 25 farklı yerde karalama yapılmıştır. Bunlar; 38b’de 5 karalama, 2b ve 5a’da 2’şer karalama, 3b, 6b, 11a, 15a, 17a, 17b, 19b, 21a, 21b, 23a, 24a, 29a, 39b, 40a, 40b, 41a’da 1’er kez karalama şeklindedir.

Eser 47 varaktan müteşekkil, lakin 48 yapraktır. 40. varak ile 41. varak arasında yazı stili de, konusu da, kâğıdı da farklı olan bir sayfa eklenmiştir. Bu sayfanın çevirisine çalışmamızda yer verilmemiş, ek olarak sunulan yazma nüshanın fotokopisi bölümünde ise orijinal haline dokunulmamıştır.

Yazıların estetik görünümü ve yazılış biçimleri yazım esnasında çok özen gösterilmediği hissi uyandırmaktadır, yazım esnasında çok fazla estetik bir kaygı güdülmemiştir. Ön ve arka kapaklarda herhangi bir yazı veya not bulunmamaktadır. Ön kapak açıldığı zaman varak 1a'ya denk gelen kısımda iki satır halinde “*Risâle-i Üftâde Efendi / Hâl-i Tarîkat*” yazısı yer almaktadır.

Eser boyunca genelde bir konudan başka bir konuya geçişi de ifade eden ve bizim çeviri esnasında genel olarak paragraf ayrımı yaptığımız “*Buyurdular ki/Ve buyurdular ki/Ve buyurdu ki/Hazret-i Şeyh buyurdular ki/Ve Hazret-i Şeyh buyurdular ki*” şeklindeki ifadelerin altı çizilerek belirgin hale getirilmiş, vurgulanmıştır. Bu ifadelerin kullanım sayısı aşağıdaki gibidir:

Buyurdular ki: 113. Ve buyurdular ki: 135. Ve buyurdu ki: 1. Hazret-i Şeyh buyurdular ki: 18. Hazret-i Şeyh buyurdu ki: 1. Ve Hazret-i Şeyh buyurdular ki: 2.

Eserde Üftâde ismi, mütercim tarafından iki kez, Üftâde tarafından bir sohbette bir kez olmak üzere üç kez zikredilmiştir. Aziz Mahmud Hüdâyî ise mütercim tarafından bir kez, Üftâde tarafından da bir kez olmak üzere iki kez zikredilmiştir.

Eserin cildi bir hayli yıpranmış olup, özellikle sırt kısmı kenar ve köşelerde yıpranmalar vardır. Kapağın su gördüğünü, ıslandığını gösteren emareler mevcuttur. Sertâb derisinin etek kısmında yırtıklar ve deride eksiklik var. Sayfa geçişlerinde ayaklar mevcuttur.

Mecmuanın yazılış tarihi son sayfada 1211 Rebû'l-Evvel olarak verilmiştir ki bu tarih Üftâde'nin vefatından yaklaşık 220 yıl sonraya tekabül etmektedir. Buna göre mecmuanın yazılış tarihi miladi olarak 1796 tarihine denk düşmektedir. Eserin son sayfasında da geçtiği şekilde, çeviriyi yapan şahıs Ebu'l-Hasan er-Rıfâî isimli bir zat olup hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

II- Muhteva

Bu bölümümüze şu ayrımı yaparak başlamamız gerekir: Biz burada Üftâde'ye ya da Hüdâyî'ye nispet edilen “*Vakîât*” isimli eserin geneli üzerinde bir değerlendirme yapmıyoruz. Her ne kadar çalıştığımız eser *Vakîât*'ın bir bölümünün tercümesi olsa da, bir cüzün ne kadar küll konusunda fikir vereceği tartışılır. Bu yüzden muhteva, üslup vb. konularda bizim söylediklerimiz, üzerinde çalışmış olduğumuz 47 varaklık tercüme eser için geçerli olacaktır. Bu hatırlatmadan sonra; günümüz harflerine aktarmış olduğumuz eser, vâkıât geleneğinin bir devamı olarak Üftâde ile talebesi ve halifesi Aziz Mahmud Hüdâyî arasında geçen sohbetlerden müteşekkil bir eser olan Vâkıât'ın bir bölümünün Osmanlı Türkçesi'ne tercümesinin günümüz harflerine aktarılmasından ibarettir.

Eserde vakia ve rüya yorumları, tasavvufi meselelere ilişkin yorumlar yer almaktadır. Eser içerisinde vahdet-i vücûddan mürşid-i kâmile, istiğfardan tevhide, cezbeden nefsin mertebelerine kadar birçok konuda özet görüşlere yer verilmiştir. Bu konular ilgili bölümde ele alınmıştır. (*bkz. Üçüncü Bölüm: Eserde İşlenen Konular*)

Hüdâyî'nin üç yıl süren seyr ü sülûkü boyunca mürşidi ile yapmış olduğu görüşmeler, onun ağzından çıkan sözler ve soru cevap şeklinde geçen sohbetler Hüdâyî tarafından not alınmıştır. İşte bu notlardan ortaya çıkan bir eser olan Vakât'ın bir bölümü olarak üzerinde çalıştığımız eser de, Üftâde'nin tasavvuf ve tarikat anlayışına, Celvetiyye tarikatının temel hususlarına ilişkin bilgiler içermektedir. Bu bilgiler ışığında Aziz Mahmud Hüdâyî ile Osmanlı toplumunun önde gelen tarikatlerinden biri haline gelen Celvetiyye hakkında fikir sahibi olmak ve Üftâde ve Hüdâyî'nin fikir ve gönül dünyalarına ilişkin izler sürmek mümkün olacaktır.

Eserde güçlü bir tevhid vurgusu yapılmaktadır. Hüdâyî'ye, kendisinin vefatı ya da başka türlü ayrılması durumunda tevhidin mürşid olarak yeterli olacağını¹⁰⁵ söyleyen Üftâde, aslolanın tevhid-i hakîkiye vusûl¹⁰⁶ olduğuna dikkat çekmektedir.

Eserde sık bir şekilde Celvetiyye-Halvetiyye karşılaştırması yapılmaktadır. Bu karşılaştırmaların niçin yapıldığı konusunda verilebilecek cevaplar tahminden öteye geçemeyeceği için bir anlam ifade etmeyecektir.

Eserde işlenen konular seçme bir tercüme olduğu için kısa bölümler halinde işlenmiştir. Bundan dolayı mesele hakkında tafsilatlı bir bilgiye kaynaklık edememektedir. Üftâde'nin

---

¹⁰⁵ *Hâl-i Tarikat*, 5b.

¹⁰⁶ *Hâl-i Tarikat*, 2b.

fikirleri hakkında daha geniş bilgilere ve tafsilata sahip olabilmek için bizzat *Vakîât*'ın orijinaline başvurmak gerekmektedir ki, *Vakîât*'ın tümüyle Türkçeye bir çevirisinin olmaması da bu ihtimali -ehli dışında- ortadan kaldırmaktadır ve bu gerçekten üzücüdür.

III- Eserde İsmi Geçen Şahıslar

Eserin muhtevası hakkındaki bu kısa bilgiden sonra, dil ve üslup üzerine birkaç cümle sarfetmeden hemen önce Üftâde'nin entelektüel birikimine mesnet teşkil ettiğini düşündüğümüz için, böyle bir başlık açmayı uygun gördük. Günümüz harflerine aktarmış olduğumuz 47 varaklık eser içinde 52 farklı sayfada 55 farklı isim, 100'ün üzerinde zikredilmektedir.

No	İsim	Varak No	No	İsim	Varak No
1	Yakup (a.s.)	4a	29	Şeyh-i Ekber	21a-22a-28b-29b
2	Yusuf (a.s.)	4a-30b-43b	30	Musa (a.s.)	21a-21b-36a-38a-43a-44b-46b
3	Seyyid Nesimî	4b	31	Hızır (a.s.)	21b
4	Yunus Emre	4b-41a	32	Bilal-i Habeşî (r.a.)	21b-23b
5	Ebî Yezîd	5a	33	Selmân-ı Farisî (r.a.)	21b-23b
6	Mevlânâ	5a-24a	34	Bâyezîd	22a-23a-33b-39a-44a
7	Şemseddin	5a	35	Bakkalzâde	24a
8	Şeyh Abdüllatif	5a	36	Şeyh Ya'feî	24b
9	Adem (a.s.)	7a-43b	37	Bel'am Ba'd	24b
10	Kemal Dede	8a	38	Ömer (r.a.)	26b-27a
11	Şeyh İbrahim	8a-17a	39	Hanzala (r.a.)	29b-35b
12	Şeyh Aliyy-i Ma'ribî	9b	40	İbrahim (a.s.)	31b-32b-37b
13	Seyyid Buhârî	9b-38a	41	Hatice (r.a.)	32b
14	Hacı Bayram	9b-37b-41b-45b	42	İmam Gazâlî	35b-40b
15	Seyyid Yahya-yı Halvetî	10b-18b-19a	43	Firavun	36a
16	Şeyh Davud	10b	44	Şeyh Saîd	36b
17	Hallâc	12a-33a-44a	45	Veli Dede	36b
18	Şeyh Abdülmü'min	13b	46	Akşemsettin	37b
19	Hızır Efendi	16a-17b	47	Ümmî Sultan	37b-41b
20	Dîvâne Çelebi	16b	48	Baba Yusuf Efendi	37b-41a-41b
21	Abdülkadir Geylânî	17b	49	Ali (r.a.)	37b-38a-41a-42a
22	Mahmud Efendi	18a	50	Emir Sultan	38a
23	Mevlânâ Habîb	18b-19a-24b	51	İmam Zeynelabidin	39a
24	Eşrefzâde	18b-19b-39a	52	Ali Çelebi	40b-41b
25	Mevlânâ Alaaddin	19a	53	Davud (a.s.)	43b
26	İmâm-ı A'zam	19b-38b	54	İsa (a.s.)	44b-45a
27	Kemalpaşazâde	21a	55	Nuh (a.s.)	46b
28	İbn Kemâl	21a			

Üftâde, sahip olduğu birikim itibariyle güçlü bir geleneğe yaslanmaktadır. Tasavvufi kişiliği kadar, ilmi şahsiyeti de ön planda olan bir kimsedir. Zira biz O'nun Bursa'nın farklı

camilerinde tefsir dersleri verdiğini bilmekteyiz.¹⁰⁷ Bu güçlü geleneğin bir mensubu olarak Üftâde, geleneğin birikim ve tecrübelerine sahip çıkmış ama zaman zaman kendi fikirleri doğrultusunda eleştirmekten de vazgeçmemiştir. Onun eleştiri oklarından Yunus Emre'de nasibini almış¹⁰⁸, kendisine âlem-i manada keşif yoluyla Farsça öğretip ders ve vaazlarında Mesnevî'den da okumasını isteyen Mevlânâ da nasiplenmiştir.¹⁰⁹

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere Üftâde çok geniş çerçevede bir ilmî ve irfanî birikimden beslenmektedir. Bu birikim içerisinde Şeyh-i Ekber de, İmam Gazalî de, Abdülkâdir Geylânî de yer bulmaktadır. Üftâde'nin açmış olduğu bu ilmî çığır, Celvetiyye tarikatı içerisinde asırlar boyunca devam etmiştir ki Aziz Mahmud Hüdâyî ve İsmail Hakkı Bursevî gibi velûd kimselerin yazdıkları eserlerin sayısı ve içeriği bu gerçeği asırlardır ortaya koymaya devam etmektedir.

---

¹⁰⁷ Kara, Mustafa, *Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler*, s. 293.

¹⁰⁸ *Hâl-i Tarikat*, 41a.

¹⁰⁹ *Hâl-i Tarikat*, 5a.

IV- Dil ve Üslup

Eser, genel itibariyle Üftâde ile Hüdâyî arasındaki özel sohbetlerden müteşekkil olması dolayısıyla eserin dili çok zaman günlük konuşma diline çok yakın olmasına rağmen, zaman zaman da ağdalı ve anlaşılmaz bir hal almaktadır. Özel sohbetlerden oluşması bu manada bir avantaj gibi görünse de, zaman zaman aşağıda da belirtildiği gibi dezavantaj durumu da oluşturmaktadır.

Mütercim tarafından tercüme esnasındaki hatalardan kaynaklansa gerektir ki, bazı kelimeler ve cümleler metin içerisinde anlam olarak oturmamakta, bazı paragrafların dahi başı ve sonu arasında bir bağlantı ve anlam bütünlüğüne rastlanamamaktadır. Hatta bazı cümleler tarafımızdan (okunmuş başka türlüsüne müsaade etmediği için) olduğu gibi çevrilmiş ama bu cümlelere maalesef bir anlam verilememiştir. Bu cümleler mütercimin tercüme hatası olabileceği gibi özel sohbetlerden müteşekkil bir eser olmasının sonucu olarak tasavvufî neşenin zirvede olduğu ve hâlin ağır olduğu zamanlarda dile getirilmiş olma ihtimalinden kaynaklanan durumlar da söz konusu olabilir. Ama burada vurgulanması gereken, her ne sebeple olursa olsun bu cümlelerin o hali yaşamayan mübtediler için anlaşılması zor, hatta belki de imkânsız olduğu gerçeğidir.

Konular zaman zaman birkaç cümle, zaman zaman da birkaç paragraf sürebilmektedir. Eser bir seçki olduğu için konu ile ilgili birkaç cümlelik bir seçkiden sonra hemen bir başka konuya geçilebilmektedir.

“Ve buyurdular ki, Hazret-i Şeyh buyurdular ki” şeklinde başlayan bölümler genelde konunun değiştiği anlamına gelmektedir. Bu ifadeler Aziz Mahmud Hüdâyî'nin kullandığı ifadeler olup, Üftâde'nin konuşmaya başladığı anlamına gelmektedir.

Hâl-i Tarikat içerisinde en çok dikkat çeken husus, eserin bir seçki niteliği taşıması dolayısıyla konular arasında sık sık yaşanan kopukluktur. Bazı konular sadece bir cümleyle sınırlı kalmış, ikinci cümle de tamamen bağımsız bir başka konuya geçilmiştir. Bu muhtemelen, çeviriyi yapan mütercimimizin bilinçli tercihi değildir. *Vâkıât*'in tümü, konuların belirli bir bütünlük içinde işlendiği daha düzenli bir eserdir. Fakat çevirimizde; belki özel bir tercih olarak, belki de *Vâkıât* metnini çevirme zorluğunun etkisiyle bu düzen maalesef görülmemektedir. Bizce kuvvetle muhtemel olanı, ikinci seçenektir. Zira hiçbir mütercim ya da müellif konudan konuya bir cümlelik anlamlarla geçiş yapmayı bilinçli olarak tercih etmez. Hele bu tek ya da iki cümlelik konu anlatımları zaman zaman anlaşılacak derecede kısa veya sonu tam belli olmayan cümleler olursa.

Bu konuyla bağlantılı olarak, “(...)Buyurdular ki” ifadelerinden hemen sonra devam eden ve az önce konu değişimi anlamına geldiğini vurguladığımız paragraflar arasında konu bütünlüğü, nadiren bulunmaktadır. Dolayısıyla metindeki paragraf sayısı kadar konu başlığından bahsetmek mümkündür. Bu yüzden ki, metnimiz Üftâde’nin görüşleri hakkında derinlikli bir fikir vermekten uzaktır. Birçok konu ile ilgili metinler küçük küçük seçilmiş, ayrıntılarına girilmemiştir. Böylece seçilen konular hakkında fikir sahibi olmak kısmen mümkün hale gelmiş, derinlikli bir mütalaa imkânı ise doğmamıştır.

V- Transkripsiyon Esnasında Uygulanan Yazım Metotları

Transkripsiyon esnasında uyguladığımız bazı yazım metotları aşağıda maddeler halinde belirtilmiştir.

1. Osmanlı Türkçesi'nde çift "y"li kullanılan kelimeler; tamlamalar içerisinde çift "y"li, tamlama dışındaki tekil kullanımlarda ise tek "y"li olarak kullanılmıştır. Bunun tek istisnası tarikat isimleri olmuştur. Tarikat isimleri tamlama içinde de, tamlama dışında da çift "y"li kullanılmıştır.

2. Kelime içerisinde anlam bütünlüğünü sağlamak için eksik yazım hatası olduğunu düşünüp bizim eklediğimiz harf ya da kelimeler köşeli parantez [ ] içinde belirtilmiştir. Anlama sıkıntısının yaşanmadığı durumlarda ise kelime eksik kalmışsa dahi buna gerek duyulmamıştır.

3. Ayet-i kerimelerin ve bir kısım Arapça metinlerin, önce Arapça metni verilmiş, sonra parantez içinde sırası ile sure adı, sure sıra numarası ve ayet numarası verilmiş, son olarak da köşeli parantez içinde ayetin anlamı aktarılmıştır.

4. Hadis-i şeriflerde önce Arapça metin, ardından köşeli parantez içinde anlamı verilmiştir. Hadislerin kaynakları ise dipnot olarak belirtilmiştir. Hadislerin metin ve anlam olarak bulunamayanları da, metni ya da anlamı farklı ama yakın olarak bulunanları da dipnotta zikredilmiştir.

5. Anlam itibariyle ve okunuş/yazılış itibariyle sözlükteki herhangi bir kelime ile irtibatı kurulamayan kelimeler sonlarına parantez içinde soru işareti (?) konmak suretiyle belirtilmiştir.

6. Okunuş itibariyle bir anlam verilemeyen birkaç kelimenin ise, en yakın okunuşu köşeli parantez içinde soru işareti ile birlikte verilmiştir.

7. Bunun dışında kelimelerin transkribesi esnasında bugün kullanılan yaşayan dilin kuralları dikkate alınmıştır. (Örneğin "ödüp" kelimesi "edip" şeklinde transkribe edilmiştir.)

8. Metin içerisinde anlamı verilen az sayıdaki Osmanlıca kelime için Ferit Devellioğlu'nun sözlüğü esas alınmıştır. Nadiren başka sözlüklere ihtiyaç duyulmuş ve kullanılmıştır.

C- YAZMANIN GÜNÜMÜZ HARFLERİNE ÇEVİRİSİ

[1a] RİSÂLE-İ ÜFTÂDE EFENDİ

HÂL-İ TARÎKAT

[1b] Kelimâtü hâzâ [el-]makâletü'l-âliyyetü [li-]Üftâde Efendî¹¹⁰

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله الذى هدانى الى الحق والى طريق مستقيم واصلاة على مرشدالكريم النازل فى شانہ انك لعلی خلق
[“Bizi Hakk’a ve doğru yola ileten Allah’a hamd olsun. Salât, şanına “Şüphesiz Sen yüce bir ahlâk üzeresin” ayeti inen kerim Mürşid’in ve O’nun Hak yolunu gösteren, Hak dinin destekçileri olan ailesi ve ashâbına olsun.”]

Kutbü'l-ârifîn Hazret-i Mahmûd Efendî el-Üsküdârî kaddesallâhü Teâlâ sirrahü'l-latîf pîr-i münîrleri kutbü'l-vâsılîn Üftâde Efendî kaddesallâhü sirrahü'l-azîz hazretleriyle sülûklarından vâki' olan âsâr-ı sohbetleri ve kelimât-ı maâriflerinin tercümesidir.

هذا مقالات العالیة فیہ ارشاد كل اهل السلوك وذی عقل الزکیة [Bu yüce makalelerde tüm ehl-i sülûk ve akıl sahiplerine irşad vardır.]

Hazret-i Şeyh buyurdular ki: Kul kaçan tevbe eyleyip Hakk’a inâbet eylese, üzerinde hukûk-ı ibâd olsa lâzım olan oldur ki hukûku erbâbına redd eyleye. Hukûku erbâbına reddeden âciz olsa ve Allah Sübhânehu ve Teâlâ mağfîret eylemek dilese kıyâmet gününde Hak Teâlâ hasmına:

- Başımı kaldır, diye. Başımı kaldırdıkta göre ki âlî köşlerdir.¹¹¹ Ol kişi diye¹¹² ki:

- Yâ Rab bu köşler kimin içindir?

Allah Sübhânehû ve Teâlâ buyura ki:

- Bahâsımı veren içindir. Bu kişi eyüde ki:

¹¹⁰ Bu yüce makalenin kelimeleri Üftâde Efendî[’ye aittir].

¹¹¹ Günlük dilde “köşler” olarak kullandığımız kelime eserde “köşler” şeklinde kullanılmıştır. Biz de eserin orijinaline sadık kalarak eserde kullanıldığı şekliyle kullanmayı tercih ettik.

¹¹² Eser boyunca “demek” fiili zaman zaman “dimek” zaman zaman ise “eyütmek/eyitmek” şeklinde kullanılmıştır. Orijinal kullanıma sadık kalınmıştır.

- Yâ Rab bunun bahâsını vermeye kim kâdir ola?

Allah Sübhânehû ve Teâlâ buyura ki:

- Kulum sen kâdirsin. Eğer sana, ol âlem-i dünyâda zulmeden kulumun hakkını bağışlarsan, bu köşlerin bahâsı ol, oldur. Ol kimesne¹¹³ de:

- Yâ Rab afv idem, diye. Allah Sübhânehû ve Teâlâ buyura ki:

- Karındâşının [2a] eline yapış, al git cennete, diye. Sonra Nebî aleyhis-selâm güldüler. Sahâbe aslından suâl eylediler. Nebî aleyhis-selâm buyurdular ki:

- Ol kimesneyi gördüm, ol kişinin elini alıp cennete girdiler.

Eğer suâl olunursa Nebî aleyhis-selâm nice buyurdular ki, gördüm diye dahî, el-ân görmedi. Cevâb budur ki, ol hâlin berzahta bir sûreti vardır ki, vâkıa mutâbıktır. Nitekim bizden birimiz bir şeyden haber vermek istesek, evvelâ sûretini tasavvur edip kalbe sûretini nakşederiz, ondan sonra haber veririz.

Ve buyurdular ki: Mertebe-i nefste istiğfâr merâtib üzeredir. Evvelâ ahlâk-ı redîesini terk ile istiğfârdır. Ondan sonra ol ahlâk-ı redîeyi, aslından koparmakla istiğfârdır. Ondan sonra ol ahlâk-ı redîeye tekrâr avdet ü rücû-ı ebedî etmeden istiğfârdır. Eğer avd ederse nur-i Hak'la avd eyleye. Ammâ mertebe-i rûhta istiğfâr, cehâletinden halâs iledir. Ve mertebe-i sırda istiğfâr, mâsivâ-yı Hak'tan halâs ile istiğfârdır.

Ba'de'l-küll, a'lâ istiğfâr “cümleyi bildim” demeden istiğfârdır. Zîrâ da'vâ-yı ma'rifette ayn-i vücûd enâniyettir. İmdi lâ[zım] olan oldur ki cümleden fânî ola. Bu mertebe, mertebe-i enbiyâ ve kümmel-i evliyâdır. Ondan sonra buyurdular ki: Bu makâm-ı fenâ, Halvetiyye'ye dâire-i sâbi'de hâsıl olur. Zîrâ onların sülûkü, esmâ iledir. Ammâ bizim tarîkimizde [2b] ehl-i sülûk her mertebede fenâ üzerelerdir. Zîrâ bizim sülûkümüz, tevhîd iledir. Tevhîd, vücûd vermez. Muvahhid; kaçan mâsivânın vücûdunu nefy eylese, ya vücûdu kanda bulur.

Ve buyurdular ki: İnsân bir nüshadır ki, envâr-ı ilâhiyyeye kâbildir. Anınçün Allah Teâlâ onlara cemâlini va'd eylemiştir. Nebî aleyhis-selâm kable'l-ba's bu vâdîde idi. Yemez içmezdi. Ve Gâr-i Hirâ'da, nice gün şehre inmezdi. Hattâ ki küffâr Kureyş: “Muhammed Rabbisine âşık oldu” dediler idi. Ondan sonra az zaman geçmeden Allah Sübhânehu ve Teâlâ

¹¹³ Eser boyunca bugün kullandığımız manadaki “kimse” kelimesinin zaman zaman “kimse” zaman zaman da “kimesne” şeklinde kullanımları mevcuttur. Eser boyunca orijinalindeki hali ile kullanmayı tercih ettik.

tecellâ-yı zât ile ikrâm eyledi. Ve **يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ** (Müddessir, 74/1) [“Ey örtünüp bürünen!”] âyeti nüzûl eyledi. Ya’nî “Ey hakîkate vâsıl olup libâs-ı beşeriyet ile me’lûf olan Muhammed! Libâs-ı beşeriyetini nûr ile tathîr eyle.” **وَتَيَّابِكَ فَطَهَّرْ** (Müddessir, 74/4) [“Elbiseni temizle”] ma’nâsı habîbe budur.

Nebî aleyhis-selâmın duâ-i şerîflerinde: “Yâ Rab! Beni nûr ile zeyn idiver”¹¹⁴ dedi. Bununla murâd, tevhîd-i hakîkiye vusûldür. Bu tevhîd-i hakîkiye vusûl mâsivâya iltifâtı, tarafete’l-ayn içinde terk ile olur. Bu tevhîd-i hakîkî, nûr-i hakîkattir. Sâir envâr; çerâğı, ol nûrdan yakar. Ya’nî tevhîdi hakîki olan, nûr-i tevhîdden bakar. **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ** kavli tevhîd-i hakîkinin bâbıdır ve ona dâlldir. Tevhîdi, kemâle yetdükte, vusûlüne işârettir. Kaçan tevhîdde olsa, cümle eşyâyı kendi bile tevhîdde [3a] görür. **وَإِنْ مِّنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِن لَّا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ** (İsrâ, 17/44) [“Herşey O’nu hamd ile tesbih eder, fakat siz onların tesbihlerini işitmezsiniz. O Halîm’dır (hemen cezalandırmaz, mühlet verir), Gafûr’dur (çok bağışlayandır).”]

Ve buyurdular ki: Zaman-ı iştigâlimde, her şeyi kendim ile bile tevhîd eder gördüm. Bir gün gördüm, gûyâ kalbimi şakk eylediler. İçinde olanı ihrâc eylediler. Ba’de eski hallerimiz, kendinceğin keşf olduysa, ondan sonra keşf oldu. Ondan sonra tevhîd ettikçe mâsivâ nazarımdan gâib olurdu.

Ve buyurdular ki: Sâlike, umûr-i kesîre münkeşif olur. Biri budur ki, cemî-i eşyânın tesbîhini işitir. Bu hâl bana, zaman-ı iştigâlimde hâsıl olurdu, her şeyin tesbîhini işitirdim. Hattâ yolumu habsederdim. Tesbîh edenlerin üzerine vâkı’ olmaya diye. Ondan sonra bu hâlet benden gitti ve halâs oldum. Hazret-i Şeyh’e dedim ki: “Bana bir hâlet ârız oldu ki cümle eşyâyı mebd-i kadîmden gördüm.” Buyurdular ki: “Şu hâlet, senin sû-i makâmın değildir. Belki hâsiyyet-i tevhîdendir. Lâkin el-ân zuhûru, senin makâma kabûliyetine işârettir.”

Ve buyurdular ki: Evrâk ve hadrâvât fenâ bulur, onların hakîkatı vardır ki, ol fenâ bulmaz. Lâyık olan oldur ki, cümlesi tevhîd ile nefy oluna ve nazar, hakîkate ola.

Ve buyurdular ki: A’lâ havâss-i hâmse basardır. Ondan sonra [3b] sem’dur. Ondan sonra lisândır. Ondan sonra kulaktır. Ondan sonra lemsdir.¹¹⁵ Kaçan göz ki nazar-ı tevhîd müyesser ola, sak[ın] onu mertebe-i lisâna tenzîl eyleme ve kimseye açma. Yoksa azîm zahmete düşersin. Hallâc ve Seyyid Nesîmî, ol sırrı keşfettikleri için, ol belâ başlarına geldi.

¹¹⁴ Verilen tercümeyle en yakın hadis metni **اللَّهُمَّ زَيِّنِي بِرَبِّةِ الْإِيمَانِ** [Allah’ım beni iman nuru ile nurlandır.] şeklinde geçmektedir: Ahmed b. Ali b. El-Müsennâ Ebû Ya’lâ el-Mevsilî et-Temîmî, *Müsnedü Ebî Ya’lâ*, c. 2, s. 268.

¹¹⁵ Dokunma ile duyulan.

Keşf-i rubûbiyyet harâmdır. İllâ meğer irşâd için izin verile. Ol dahî ehline tekellüm eyleye. Şer'-i şerîfe muvâfık ola. Ve niçin keşf-i rubûbiyyet harâm olmaya. Zîrâ râî orada muzmahil¹¹⁶ ve fenâ bulur, orada kalmaz illâ ancak Hayy u Kayyûm kalır. **كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ** (Kasas,28/88) [“O'nun zâtından başka her şey helâk olacaktır.”] burada tecellâ eyler.

Ve buyurdular ki: Bu vahdet, gerçi kitâbda yazılmaz lâkin sen sahîfe-i hâtırına ketb eyle.

Ve buyurdular ki: Tevhîd, lisânla güzeldir ammâ ahsen ve evlâ olan oldur ki tevhîdi ef'âlinde ve sıfâtında ve zâtında isti'mâl edesin.

Ve buyurdular ki: Her hâtıra ki tevhîde mâni' ola, terk eyle ve nefy eyle, ferâiz ve sünenden gayri.

Ve buyurmuşlardır ki: Kaçan sana bir emir, müştâbeh olsa hayır mıdır ve şer midir, işleyeyin mi işlemeyeyin mi, işleme. Çâk tevhîde iştigâl eylemeyince iştigâl eyle, tâ eşkâl kalka. Ve hakikat-i hâl, muttazih ve âşikâre ola.

Ve buyurdular ki: Tevhîde iştigâl eyleyenin müşkilâtı hallolur. Tevhîd miftâh-ı müşkilâtıdır. [4a] Ammâ Halvetiyye eğer kuvvet-i esmâyla ba'zı makâmât-ı âliye görürlerse de lâkin sırları berzahtadır. Ve ekseri, esîr-i dünyâdır. Ve taayyüne vusûlleri baiddir. İştigâli terk eydiklerinde sâir nâs gibi olurlar. Ehl-i tevhîdin seyri taayyündür ve ehl-i esmânın seyri berzahtadır. Berzahın misâli budur ki, meselâ şimdi bir kimesne, bir nesneyi tasavvur eyler de sonra işler. Ya'nî fikr-i tasavvur ile fi'lin mâ-beyni berzahtır, taayyün ancak fiildir.

Ve buyurdular ki: Tevhîd, meşâyih katında iskât-ı izâfâttır. Lâkin bize lâıyk olan budur ki, mâsivâdan hür olup Hakk'a kul olasın. Bir gün Bâyezîd eyüdü: “Zikr ederim ammâ huzûr bulamıyorum.” Denildi ki: “Kul ol, huzûr bulasın.” Haberde vârid olmuştur ki: “Uşşâkın elem ü firâktan enîn ü bükâsı, ehl-i vuslatın makâm-ı vaslında olan muâmelesinden bana ehabtır.”¹¹⁷

Ve buyurdular ki: İnsân semâ menzilesindedir, safâ ve keder de. Nitekim safâ ve keder, devâm üzere semâda makbûl olduğu gibi hâl-i kalb dahî böyledir. İmdi sâlike lâzım olan safâya şükür, keder de sabırdır; hattâ şükür ile sabrın fazâyilini câmi' ola.

¹¹⁶ Çökmüş, çöküntüye uğramış, darmadağın olmuş, yok olmuş.

¹¹⁷ Kaynaklarda bu manada bir hadis bulunamamıştır.

Ve buyurdular ki: Ya'kûb Nebî'nin bükâsı mücerred oğlu için değil idi. Belki ol sebep ile hâsıl olacak terakkî ve tecellâ için idi. Hattâ Yûsuf'a mülâkâtta sonra yine [4b] ağlardı. Ricâlullâh, dâima zevk ve cennettir. Hakîkatte onların terakkîsi yoktur. Hakîkatte terakkî, kahrile olur, lutfile değildir. فَاسْتَقِمَّ كَمَا أَمَرْتُ (Hûd, 11/112) ["Emrolunduğun gibi dosdoğru ol"]'de olan istikâmettir murâd... Cümle mâsivâdan geçmektir, hattâ rûhundan bile. Rûh, safâsı mertebesinde mahbûb sûretinde görünür. Maârif-i ilâhiyyeye kâbiliyeti sûretinde Hazret-i Peygamber'in sûretinde görünür.

Ve buyurdular ki: Bir kimesne ki nefsin ve tabîatın cânib-i esfelinden halâs ola, cehennemden halâs olur. Hâsılı imân mertebesinde olan, cehennemden halâs olur. İyân mertebesinde olan, cehennemi görmez. Şuhûd mertebesinde olan, cennet görmez, ol cennet içinde cennette olur.

Rûh, dâimâ tâze yiğit şeklindedir. Kîl yoktur. Ve âlem-i zâtta zaman yok[tur]. Bir kimesne, ol âleme vâsıl olsa âlem-i sıfât ve ef'âli beraber görür, kemâl-i letâfetten.

Buyurdular ki: الطرق الى الله بعدد انفس الخلايق ["Allah'a giden yollar, mahlûkatın nefesleri/nefisleri adedindedir."] kelâmının ma'nâsı; kemâl, mülk ü melekût mertebesinde. Hazret-i Peygamber sallallâhü aleyhi ve sellem mülk ü melekûtta kemâlden sonra irşâda tenezzül eyleyip, melekûtun âhiri -ki âlem-i hayrettir- onda karâr eyledi. Mülke tenezzül eylemedi. Lâkin âlem-i hayretten, mülke nazar eyledi. Cümle âlem-i mülk, münkeşif oldu. Ve her hayatı olana muttali' oldu demektir.

Ve buyurdular ki: Seyr-i tevhîd, mâverâ-i ekvânda makbûldür. Enbiyânın seyri onda olmuştur. Seyyid'in ve Yûnus Emre'nin [5a] seyri ekvândadır. Hallâc'ın seyri melekût-i ekvândadır. Ekvân-ı basîtte değildir. Ve kelâmı dahî, vücûddan nâşîdir. Lâkin ahsen olan cümleyi nefydir. İsbâta erişince nihâyet belâyâ tahammül lâzımdır.

Ve buyurdular ki: Bir kimesne ki sülûka cezbe ile girse sebâtta olmaz. Sebât sülûka ihtiyârıyla girendedir.

Ve buyurdular ki: Kıyametin hakîkati bilinmez, illâ hakîkate vusûlden sonra bilinir. İrşâda irsâl olunursa, münâsib cümleyi, külliyyâ bâtından nefydir. Nefy, tarîk-i enbiyâdır. Hazret-i Peygamber sallallâhü aleyhi ve sellem cümleyi, leyle-i mi'râcda nefy eyledi. Şeyh Ebî Yezîd ki ba'zı meşgûlînin da'vâları sülûk ile kâbiliyyeti mertebesini katı'dır, yoksa bâtından nefy ile değil. İştigâl, vücûd verir. Kemâli, fenâ ile olan iştigâldedir. Maksûd, fenâ ile hâsıl olur.

Ve buyurdular ki: Mevlânâ Celâleddîn'in raks ile dahî, kendi gâibten işittikte hâsıl olan şevkten ihtirâ' etmiştir. Yoksa Şemseddîn emretmemiştir. Müfit def çalındıkta deffâfin defini altın ile doldurduğu mervîdir. Eğer Şemseddîn gâib olmayaydı, onu ol vartadan geçirirdi.

Ve buyurdular ki: Şeyh Abdüllatîf'in: "Tarîk-i Hak birdir. Ehl-i sülûk, emr-i vâhid üzeredir" buyurdıkları ile انفس الخلاق [5b] الطرق الى الله بعدد ["Allah'a giden yollar, mahlûkatın nefesleri/nefisleri adedindedir."] beyninde tevfik-i kelâm, ol âlem-i vahdete nâzır olup, kelâm-ı sâni âlem-i kesrete nâzır olmak üzeredir. Terakkîde ittihâd ve infirâd mukarrerdir. Kesret, mertebe-i irşâda göredir. Her şahsın mülk-i vücûdunda sülûk için bir mahsûs yol vardır. Onu, ancak ehl-i irşâd bilir. Hazret-i Şeyh'e, İblîs'in hâlin andım. Buyurdular ki: "Şimdiki hâlde onun hâlin tekellüm eylemek lâıyk değildir. Zîrâ bizim sülûkümüz cânib-i lütûftandır. Bu tarîkten hakîkate vâsıl olduğumuzda, cümleyi görüp cemî-i ahvâle muttali' olavuz."

Ve buyurdular ki: Tevhîde iştigâl eylese, tarîki açar ve sana mürşid olur. Farazâ ben dünyâdan gitsem, sen gayri mürşid bulamasan, tevhîd sana yeter. Gayra seni muhtâc etmez. Halvetiyye'nin iştigâliyle nefy-i mâsivâ eyledikleri, âlem-i mülkte derâsim-i celâlde sâbit-i isbât ederler. İsm-i Hû'da matlaba tâlib olurlar. İsm-i râbi'de bağçeler ve bağlar ve makâmlar ki melekûta mütealliktir, onu görürler. Yedinci isimde huzûr-ı tâmme varırlar. Tevhîde iştigâl böyle değildir. Cemî-i merâtibede olan taayyünü nefy eyler. Belki def'aten cümle taayyünâtı nefy eyler ve Hakk'a îsal eyler.

Ve buyurdular ki: Cin tâifesinden ba'zı nesne vâkı' olsa, çıkarmak gerektir. Zîra onlar haykırmaya tahammül eylemezler. Zîrâ başlarında dimâğları yoktur. [6a] Dimağ, hakîkat te'sîrindedir.

Ve buyurdular ki: Kutbu'l-aktâbın bu kadar tasarrufâta iktidârı يا هو و يا من هو لا اله الا هو¹¹⁸ [Ey Hû, Ey Kendinden başka ilah olmayan (Hû)] demek ile olur. Bir kimesne hâl ile bu tesbîha meşgul olsa tasarrufâta kâdir olur. Melâike ve cin -ki ehl-i berzahtandırlar- onların da iştigâli Hû'yadır. Kul, kaçan hâl-i acze varsa Hakk'ın te'yidi zuhûr eder. Kemâl-i kudretle beliyâtı def' ederler. Enbiyânın ümem üzere zuhûr kudreti acz-i küllî izhâr, cümle için olmuştur. Ondan sonra uyûn-i nâsa nazardan şikâyet eyledim. Buyurdular ki: "Ben dahî şeyhime şikâyet etmiş idim. Bana buyurdular ki: "Her şeyin kemâl-i cânibi vardır ki, sen onu bilmezsen kemâline nazar eyle." Ondan sonra cümle halkı kutub gibi görür oldum idi.

¹¹⁸ Özellikle sûfîlerin tercih ettiği bir zikir kalıbıdır.

İmdi sen dahî halâs olmak dilersen, tahkîr eylediğin kimesnenin elini takbîl¹¹⁹ ile halâs olursun, bi inâyetullahi teâlâ.”

Buyurdular ki: Hazret-i Peygamber sallallâhü aleyhi ve sellem hiçbir şeye noksanla nazar etmemişlerdir. Hattâ münâhîden nehy etmeleri, ol vecihle kemâl onda olduğundan olmuştur, ol cânibden tâlibin terakkî etmesi için. Yoksa her şeyin zâtına nazarları noksan ile değil idi. Her şeye alâ vecihî'l-hakîka nazar ederlerdi.

Ve buyurdular ki: Yolların gayette ahsen[i] tarîk-i tevhîddir ki, cemî-i [6b] enbiyâ-i kadîmden sülûk ona olmuştur. Eğerçi esmâ tarîki dahî, meşâyihin ictihadiyladır. Nihâyet tarîk-i tevhîdden sonradır. Halvetiyye'de ba'zısın gördüm ki onbeş günde bir kere yer, böyle iken mülkünde bir şey yok, gâlip halleri onların zevkleri ve seyrleri... Çoğu berzahtadır, ammâ mülkte değil. Tarîk-i mücâhede, Hak katında makbul olan oldur.

Ve buyurdular ki: Vahdet ma'nâsı budur ki, sâlikin vücûdu tecellî ile muzmahil ola. Yoksa Allah ola, demek değildir. Bu söz nâ-meşrû'dur. Yukarısı söz işe meşrû'dur.

Ve buyurdular ki: Bu yolun mihneti cennetten yekdir. Zîrâ cennette terakkî olmaz. Terakkî, yolun elemiyle olur.

Ve buyurdular ki: Leyle-i mi'râcda Nebî aleyhis-salâtü vesselâm, melâikenin enînin işittikte ağladı. Terakkîleri olmadığından, terahhümâ. Ehl-i berzah olduklarından ola, gerçek zevkederler. Lâkin terakkîleri yoktur ammâ insânda olan melekiyet -ki rûhtan ibârettir-terakkî ve tedennîye kâbildir. Seyrde ise terakkî ve tedennî olmaz. Ve tasavvur olunmaz. Beşeriyet ve melekiyet ile muttasıf olmaz. Onun, Hak'la münasebeti vardır. Müşâbehet tarîkinde değil, belki ru'yet ve vusûl cihetiyle. **إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ** (Ahzâb 33/72) [“Biz emaneti arz ettik.”]’de olan emânetten murâd oldur. Ol emânete kâbiliyet insândan gayride bulunmamıştır. Zalûm u [7a] cehûl olması, terakkîyi maksûd edinmeyip, tedennîden ihtirâz etmediği içindir. Öyle firkatte olur. Firkat ise azâb-ı mahzdır. Ahbârda vârid olmuştur ki bir kimesne, tarîk-i hakkı bilmede sa'y etmeye, ona eşedd azâb ile azâb olunur. Ol eşedd azâb, azâb-ı firkattir. Hattâ Âdem aleyhis-selâm her meleke gangı ismin mazharı olduğun ihbâr ve itbâ eyledi. Pes, onlara ol tecellînin zevki hâsıl oldu, lâkin terakkî hâsıl olmadı. Zîrâ terakkî zevkte olmaz, belâ ve mihnette olur. Tok olan taâm istemez, taâm aç olan ister.

¹¹⁹ Öpme.

Ve buyurdular ki: Bizim tarîkimiz tarîk-i belâdır. Bir kuş işittim, nâmı var kendi yok, ona kûknûs denir. Kocaldığı zaman odun cem' edip, ateş yakıp kendini ateşe atarmış. Ateş içinde bu kuş tekrâr tâze ve genç olup kocalığı gider imiş.¹²⁰

Ve buyurdular ki: Bizim tarîkimiz ehline niyetbîn derler, zîrâ bu tâife niyetlerini ahvâl ve ef'âllerinde riâyet ederler. Hiç bir nesneye tashîh-i niyet etmeyince mübâşeret eylemezler. Ve her niyetlerin, livechillah ederler.

Ve buyurdular ki: Halvetiyye ederler, erbaîn çıkarırlar. Ammâ bizim tarîkimizde tâlib-i Hak tevhide meşgul olur, ahvâl-i tabîat keşf olup, ıslâh-ı nefis edince. Kezâlike buyurdular ki, Celvetiyye meslek-i enbiyâya sâlik olurlar. **[7b]** Mücâhede ehlidirler. Cümle umûru iyâna müşâhede ederler. Ammâ Halvetiyye'nin seyri berzahtadır, kanda rûya, kanda iyân.

Buyurdular ki: Seyr, mezâhirde Halvetiyye hâl[i]dir. Süratte, misâlde gibi. Ammâ bizim tarîkimiz Hazret-i Peygamber sallallâhü teâlâ aleyhi ve sellem tarîkidir. Aslâ bu tarîkte bi-inâyetüllâhi teâlâ ilhâd yoktur. Zîrâ bunların seyri sülûkü ahlâk-ı mezmûmenin tezhîbinden sonradır ve hakîkate vusûlünden sonradır. Menkûl olan oldur ki Hazret-i Peygamber sallallâhü teâlâ aleyhi ve sellem altı arşın miktârı beyâz sâruk sarınıyorlar idi. Dâl tâcı gece giyerlerdi. Ve gündüz, Celvetiyye'nin tevekkeli tâcını giyerlerdi. Bayrâm tâcın, gazâlarda giyerlerdi. Ammâ tâcdan maksûd, gâyet hâlis ve kavî i'tikâddır. Onu bir sâlik kalbine giyince, ona yeter. Mansûr derd-mend zan eyledi ki; hakîkate vusûl fenâyla olur, dediklerinden mevt olanı ihtiyâr eyledi, bilmedi ki mürşid-i kâmil bulununca hakîkate vusûl mevtsiz mümkündür.

Buyurdular ki: Hakk'a vusûl, Hazret-i Peygamber sallallâhü teâlâ aleyhi ve sellem ile olur. Şeyhin kemâli oldur ki mürîdi Cenâb-ı Şerîflerine îsâl ede. Hazret-i Peygamber sallallâhü aleyhi ve sellem, mürîdi bir anda Hakk'a îsâl eder. İlâç, **[8a]** Hazret-i aleyhisinden istimdâd ve istişfâ'dır.

Ve buyurdular ki: Seyri Halvetiyye, zevk üzeredir. Ammâ Celvetiyye'nin zevki, mihnet ve elemdir. Ondan sonra, def'aten açılır. Halvetiyye'den bir kimesne vardı. Hasan Halîfe derlerdi. Der idi ki: "Hergün bu kadar makâmı katederim." Bu onun merâtib-i hayâliyyesi idi. Âlem-i âhrette bir nesne bulmaz, ammâ fukâra cümleyi bir uğurdan kat'

¹²⁰ Bahsi geçen kuş, efsanelere konu olan zümrüdü anka kuşudur.

ederler. Merâtibe iltifât eylemezler. Belâ ve mihnete mübtelâ olduklarından sonra bir uğurdan açılır. Ben de çok zaman mübtelâ oldum, def'a açıldı.

Ve buyurdular ki: Kemâl Dede merhûm, Şeyh İbrahim halîfesine demiştir ki: “Senin şeyhin, taht-ı zühdde hicâb-ı nûranî içinde kalmıştır.” Merhûm Mahmûd Efendi'ye dedim ki: “Halvetîyye'de ehl-i vuslat yok mudur?” Buyurdular ki: “Tevhid-i hakikîye vusûlleri merâtib-i erbaayı riâyet eyledikleri takdircedir. Selb olunmaz. Anların seyri melekûttadır.” Merhûm Mahmûd Efendi'ye dedim ki: “Maksûd, hakîkattir. Âlem-i mülk fânîdir.” Buyurdular ki: “Öyledir, lâkin makbûl olan merâtib-i erbaa yolundan vusûldür. Sebât ve devâm ancak ondadır. Cemî-i enbiyâ merâtib-i [8b] erbaa yolundan sülûk etmişlerdir. Pes lâyük olan oldur ki, tevhîdsiz bir âdem kavmiyevez[?] oluncaya dek hattâ huzûr-i kalb ve tesellî hâsıl ola.”

Buyurdular ki: Merâtib-i erbaa mübârektir, hasendir. Onun ehline, ilhâd olmaz. Eğer ehl-i ilhâd[ın] tekellüm ettiklerini tekellüm eyleseler de, yine ilhâda düşmezler. Zîrâ merâtib-i erbaayı, mahalli mahallinde riâyet ederler. Allah Sübhânehû ve Teâlâ'nın **كُلُوا وَاشْرَبُوا** (A'râf, 7/31) [“Yiyiniz, içiniz.”] akvâli, tabîata mütealliktir. **وَالَّذِينَ جَاهَدُوا** (Ankebût, 29/69) [“Cihâd edenler”] nefse mütealliktir. Tabîat ıslâhının, nefse azîm fâidesi vardır. Ve kezâlik, nefis ıslâhının rûha, rûh ıslâhının sırta... Sırrın talebi, merâtib-i hakîkîdir.

Ve Hazret-i Şeyh buyurdular ki: Celvetiyye katında merâtib dördtür. Gayri yoktur. Şerîat, tarîkat, ma'rifet, hakîkat. Ol üç, berzah ve menzil değildir. Belki mu'berdir ki, sâlik ondan ubûr¹²¹ eyler, eğlenmez. Tabîat ıslâhında meyl hâsıl olur. Nefis ıslâhında muhabbet hâsıl olur. Rûh ıslâhında aşk hâsıl olur. Sırrın ıslâhında bir hâlet hâsıl olur ki, ona vâdi-i hayret ta'bîr olunur. Vâdi-i hayret oldur ki, sâlik rütbesini bile de, vusûl mümkün olmaya. Ondandır vüçûdunu efnâ lâzımdır ki, tâ vusûle [9a] müstaid ola.

Ve buyurdular ki: Bir kimesne merâtib-i erbaayı bilmeye, ona vâkıa tabiri edebisizliktir.

Ve buyurdular ki: Vâkıalarda, nefsin aybı münkeşif olmak, yerler ve gökler inkişâfından yeğdir.

Ve buyurdular ki: Nefsini bilmek e'âlâ olur, sıfâta olur ve zâta olur. Bu tarikle nefsinin bilmek ancak vâkıa ile, dahî hâtır ile olur. Hâtıra mülktedir, vâkıa melekûttadır. Şekk yoktur ki, nefsinin bilen Rabbisini bilir.

¹²¹ Bir suyun öte yakasına geçme, bir başka tarafa geçme.

Ve buyurdular ki: Kaçan e'âl ve sıfât, hiffet bulsa, rüya ve vâkıa az olur.

Ve buyurdular ki: Muabbir kalbini hâlis kılsa, ve lillâh ta'bir etse Allah Teâlâ âlem-i berzahta vâki' olanı, lisânı üzere ecri eyleye. Ol değildir ki, söylediği ola. Kümmel, vâkıa tabirinde levha-i bekâdırlar, onda olanı söylerler. Ve ba'zılar kalbe bakar. Nice kez tulû' ederse ve zuhûr ederse onu söylerler ve ba'zılar münâsebete bakar. Keşf-i zamâir, tahliye ve kalb kabîlindedir. Ol mertebeye vâsıl olan kimse, kalbini tahliye eyler. Yanında olan kimesnenin kalbinde olan, ona mün'akis olur. Ammâ ehl-i vuslat, bunun emsâline iltifat etmez. Hazret-i Peygamber vâkıayı altı ay ta'bir eyledi. Ba'de havâtır ta'bir ederlerdi. Ben dahî dedim ki: “İnsan [9b] gözün kapasa temessül eyleyen, yâhud beyne'n-nevm ve'l-yakaza temessül eyleyen nedir?” Buyurdular ki: “Ol ne rü'yâdır, ne havâtır kabîlindedir ve âlem-i berzahın zılli ve onda olanın misâlidir.” Meselâ nefsin hud'ası¹²² olsa, maymun sûretinde, kuvvet-i kazabiyyesi cuha(?) sûretinde temessül eyler. Meşâyihde, kuvvet-i kazabiyyesi gâyet kuvvettedir. Kaçan kazab ârız olsa, tahrîb-i âleme kastederler. Ammâ makûlelerde ıslâhına duâ evlâdır. Zîrâ bir cemâatin ehlâkine kâdir olan ıslâhına dahî kâdir olur. Nitekim Nebî aleyhis-selâm اللّٰهُمَّ اهْدِ قَوْمِي فَإِنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ [“Allah'ım kavmime hidayet et, çünkü onlar bilmiyorlar.”]¹²³ dediler.

Ta'bir yedi mertebedir ve havâtır da yedi mertebedir. Ve buyurdular ki, Şeyh Aliyy-i Ma'rîbî'nin tarîkinde havâtıra iltifât ederler; sahîh vâkıa az bulunur, derler. Seyyid Buhârî tarîkinde havâtır rü'yâya amel etmezler. Onların mahsûs evrâdı vardır. Ol evrâdda te'sîr vardır, süratle intikâl eder ki keyif yemeye(?) benzer. Sâhibine ve yiyene te'sîr eder. Hacı Bayrâmî tarîkinin himmeti riyâzataştır. Hattâ bir bâdeme indirirler. Ve tevhîde meşgûl olurlar. Onların, Halvetiyye isimlerinden dört isimleri vardır.

Ve buyurdular ki: Rü'yâ rûhun berzahta seyridir. Hâlince mi'râcdır. Lâkin mi'râc, Hazret-i Peygamber'den sâdır olana derler. Gayrilere, [10a] seyr-i sülûk ta'bîr ederler. Her şey ki, mülk-i vücûtta hâsıl ola, mi'râca müşâbihtir, ondandır. لا تفضلوني على يونس بن متى [“Beni Yunus bin Mettâ'ya üstün tutmayın.”]¹²⁴ buyurulan, kahr u belâyaya isti'dât tahsîl içindir. Evvelâ, tabîata isti'dât hâsıl olunca cümlesi ıslâh olur ve maksûd hâsıl olur. Ve zamân-ı

¹²² Aldatma, oyun, hile.

¹²³ Ebû Bekir el-Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, c. 3, s. 45.

¹²⁴ Hadis metni من قال أنا خير من يونس بن متى فقد كذب [“Kim ‘Ben Yûnus bin Mettâ’dan daha hayırlıyım’ derse o yalan söylemiştir.”] şeklinde birçok yerde (Buhârî, *Sahihu'l-Buhârî*, c. 6, s. 62; Tirmizî, *es-Sünen*, c. 5, s. 373 vb.) geçmekle birlikte, buradaki kullanıma en yakın şekli يونس بن متى şeklinde geçmektedir: Kelâbâzî, *Meâni'l-Ahbâr*, c. 1, s. 80.

i'tikâfımıza dört yüzlü mahbûb, temessül ederlerdi. Biri tabîat, biri nefis, biri rûh ve birisi sır. Bunlar tamam olduktan sonra, sâlik hâlince vâsıl olur. Merâtib tamam olunca Allah Sübhânehû ve Teâlâ, enbiyâyâ mu'cizât ve evliyâyâ kerâmet ihsân eder. İstikâmetleri sebebiyle ol bahşış ise zâhir olmaz. Dünyâda ve âhrette kerâmet için olunan şugul ile hâsıl olan kerâmetin bekâsı yoktur. Kümmel, kerâmeti kendilerden zâil olmaz iken bile izhâr eylemezler. Meğer gâyet zârûret düşe. Belki emirlerin Hakk'a tefvîz edip, mülkü sahibine teslim ederler.

Ve buyurdular ki: Havâriyyûna nüzûl-i mâide, terk-i edeb etmekle ref' olundu. Biz ise hergün terk-i edeb ederiz, munkatı' olmaz. Vechi budur ki, onlara nüzûl eden mâide sıfâttan idi. Bize nüzûl eden, zâttan sâdırıdır. Şu şey ki, zâttan zâhir ola idi, zâil olmaz.

Ve buyurdular ki: Semâyla arz, zevkin [10b] husûlî¹²⁵ sûretidir. Ve illâ erzâk-ı hakîki, hod-ı Hak'tır ancak.

Ve buyurdular ki: İbâdet olmaz, illâ Vücûd-i Mutlak'a olur. Suver ile mukayyed olan vücûda olmaz. Eğer câiz olaydı, enbiyâyâ câiz olurdu. Zîrâ mezâhir zâttırlar. Ondan sonra buyurdular ki, nefsi, ahlâk-ı mezmûmdan tezkiye, Hak katında makbûledir.

Ve buyurdular ki: Keşf mülkte, rü'yâ berzahta olur. Ve ikisi de birdir.

Buyurdular ki: Berzah, zıll-i âlem-i âhrettir. Ecsâm, zıll-i berâzihtir. Berâzihte rü'yâ görülse, ba'zısı dünyâda zâhir olur, ba'zısı olmaz.

Buyurdular ki: Seyyid Yahya-yı Halvetî, dîyar-ı Karaman'a vardıkta, Şeyh Dâvud bir vâkıa gördü ki; bir Dimeşkî, kılıcı kılıççıya vermiş açtırmak için ve isti'câl eder. Kılıççı, hod kılıcı vermez. Vâkıayı şeyhe deyince şeyh dedi ki: "Ol gördüğün, senin isti'dâdın kılıcıdır. Acele etmezsen biz saykalayalım."¹²⁶ dedi.

Buyurdular ki: İnsânın kalbi kudûrâttan saykallansa, onda her şey görünür. Lâyık oldur ki, ol zamanda ol kalbi, Hak'tan gayriye tevcîh etmeye. İllâ latame-i¹²⁷ izzetle tabance[?] urulup mahcûb olurlar. [11a] Çok zamanlar ağlayıp istiğfâr etmeyince, evvelki hâline getirmezler. El-iyâzü billâhi teâlâ.

---

¹²⁵ Üreme, çıkma.

¹²⁶ Cilalamak.

¹²⁷ Elini vurmak.

Ondan sonra zikreyledi ki merhûm Eşrefzâde, meşâyihden onsekiz kimesne ile muhabbet eylemişlerdir. Dördünü kâmil buldum, demiş ve birinde kemâle vâsıl oldum, demiş. Merhûm, ondan sonra sûret-i mürîdde, gayriyi irşâd eylemiş. Kümmel katında, kemâlden evvel izin verilmez. Ehl-i taklîdin iznine i'tibâr yoktur. İzn-i hakîkî, âlem-i ma'nâda min-indillâh verilir.

Ve buyurdular ki: Ülü'l-emr pâdişahdır ammâ hakîkate ülü'l-emr şol mürşid-i kâmidir ki, halka terakkî ta'lîm ede. Tenezzülden hıfz eyleye. Zamân-ı enbiyâda, enbiyâ idi. Ba'de kümmel evliyâdır. Onun te'sîri, avâlimde cemî-i ta'libîne sirâyet eder. Zâhirde gayri mürşidleri var ise, te'yid ondandır.

Ve buyurdular ki: Bâb-ı hilâfette zaman geldikte ehinden izin, emr-i Hak'tan izin gibidir. Ehl-i taklîdin iznine i'tibâr yoktur.

Ve yine Hazret-i Şeyh buyurdular ki: Seccâdede bir hâlet vardır. Üstünde oturan bilir. Ondan gayri yerde, ol hâlet bulunmaz. İrşâd dahî öyledir. Allah Teâlâ kulunu te'yîd eder.

Ve buyurdular ki: [11b] Şunlar ki, bir Nebî'nin ümmeti oldur ki yahut bir şeyhe mürîd oldular, ol tâife, ol şeyhin taayyünü ehlidir. Bir köyde, birkaç nebî olurdu. Birinin ümmeti, birine varmazdı, ümmet olmazdı. Her kişiye fâide, taayyünü ehliendir. Sâhib-i Muhammediyye, Hacı Bayrâm'a buğz ederdi. Birgün meclis, va'zına hâzır olunca muhabbet etti. Ol gece Hacı Bayrâm, nurdan zincîr ile, onu cezb eyledi. Ba'de tertîb eyledi. Âmelde kâmil idi, şeyhin himmetine rast geldi.

Ve buyurdular ki: Şol hâl, tarîk-i ricâlde olanındır ammâ, ehl-i fenâ tâlibi cezbeyle getirmezler, لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ (Bakara, 2/256) ["Dinde zorlama yoktur"] kavli ile amel ederler. İhtiyâr ile, hazzı olan onlara gelir.

Ve buyurdular ki: Zâhid kulûp, nâside mahbûbtur. Ârifi halk sevmez. Allah Sübhânehû ve Teâlâ'nın gayreti men' eder. Halka sevmeye komaz.

Ve buyurdular ki: Mademki vâsıl, nüzûl eylemeye; irşâda kâdir olmaz, zîrâ kendüyi gayriyi görmez. Görülmez mi meczûbîn, bir şahsın irşâdına kâdir değillerdi. İmdi, vâsıla mertebe-i beşeriyete tenezzül lâzımdır. Hatta avâm mertebesindedir. Tâ kim hallerine muttâlî' ola. Rütbe-i avâma tenezzül, mânî-i terakkî değildir. Meselâ mevâlî-i izâmdan biri bir mübtedîye ilim sarf etse [12a] ulûm-i âliye ma'rifetine mânî' olmaz. Enbiyânın izhâr

eyledikleri havârik, şol te'sîrin müessiri ki her şeyin kıyâmı onunladır. Ki Kayyûm'un ma'nâsı oldur. Ona vâsıl olduklarından. Her kim ol te'sîre vâsıl olursa ızhâr-ı havârîka kâdir olur. Bâ'zı nâs, te'sîre vâsıl olsa müessire vâsıl oldum sanır. Ba'zılar da'vâ ederler, Hallâc gibi. Gerçi da'vâ değildir, sözü sahîhtir. Lâkin maksûd öte tarafıdır. Lâyık oldur ki fenâyâ her mertebede riâyet oluna. Zâta vâsıl olunca rûh Hayy manasınadır, can Kayyûm manasınadır. لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ (Bakara, 2/255) ["O'ndan başka ilah yoktur. O daima diri, daima var olan, bütün varlıkları ayakta tutandır."] mertebe-i hâmisedir, seyr-i Hayy'dır. Mertebe-i sâdise de seyr-i Kayyûm'dur. Nihâyet merâtib-i evliyâ budur. Yedinci de ise merâtib mahvolur. Birşey tasavvur olunmaz. Halvetiyye ism-i sâbia meşgul olsalar, bir gayri gözleri açılır. Cemî-i mâsivâyı ma'dûm görür. Haktan gayri görmez.

Bir gün bir Halvetî şeyh geldi. Bundan suâl [eyledi] ve dedi ki: "Bizim [şugûlümüz] ism-i sâbiadır. Havâssımızdan biri onadır." Ben dahî dedim ki: "Müktezâ-yı ism-i sâbi' oldur ki avâlim ma'dûm ola, gözünden yok ola." Bunu işitince fi'l-hâl ol Halvetî [12b] şeyhi kalktı. "Yine gelin." dedi[m].

Hazret-i Şeyh buyurdular ki: İsm-i sâbiin havâssındandır ki, mâsivâ yok ola. Bu Halvetiyye katındadır. Ammâ bizim katımızda cümle tevhîd ile olur. Suâl olunsa biz dahî isimlerinden haber veririz. Ondan sonra vâsıl, altıncı mertebeye iner. Ondan beşinci mertebeye iner. Tenezzül eyler de seyr-i hayret ile amel eyler. Melekûtun evvelidir. Ondan mertebe-i rûhtur. Hazret-i Peygamber sallallâhü aleyhi ve sellem rûhu, kıyam saati bilirdi. Mi'râc edip Hak'tan haber veren, mahlûk olan rûhu ne için bilmeye. **من عرف نفسه فقد عرف ربه** ["Nefsini bilen Rabbini bilir."] ¹²⁸den maksût dahî rûhtur ki, ol rûhu bilmek mevkûfûn-aleyh'tir.

Ve buyurdu ki: Vechi hüsn eyleyen, rûhtur. Nefsinde sâfidir. Tekeddür-i nefsi tabîattandır ki, kederi gidince ma'rifetullah tahsîl eyler.

Buyurdular ki: Tabîat ıslâh olsa, rubûbiyete müteallık olanın cümlesine mazhar olur. Nefs ıslâh olsa, ulûhiyete müteallık olanın cümlesine mazhar olur. Pes sâlik, kaçan tecellî-i rubûbiyyet ve ulûhiyyete mazhar olursa, vâslı makbul olur; ya irşâd için gönderilir yahut kalır. İrşâd tarîkat-ı enbiyâdır. Ve firkat ile vuslat cem' etmişlerdir.

¹²⁸ Hadisin ayrıntılı tahkiki ve yorumu için bkz.: Uysal, Muhittin, *Tasavvuf Kültüründe Hadis*, s. 326-332.

Buyurdular ki: Tabîat ve nefisinden terakkî cânibini tut, tenezzül tarafını [13a] terk eyle ve rûhun ma'rifeti cânibini al, cehl tarafını terk eyle. Ve muktezâsın ise mâsivâdan alâkayı kat'dır. Hak'tan gayriye alâka bulunursa kat'ına sa'y eyleye.

Hazret-i Şeyh buyurmuşlardır ki: Tabîat mertebesinde[?] asıl, açlığa sabreylemektir. Nefis mertebesinde asıl, kibirdir. Sâir ahlâk-ı zemîme ondan nâşîdir. İnsân tekebbür etmese sâir ahlâk zuhûr eylemez. Meselâ gazap ve haset gibi...

Ve buyurdular ki: Âlem-i mülkte riyâzet beyne't-tefrîd ve'l-ifrâd, i'tidâl-i adâ ileddir. Ve âlem-i melekûtta riyâzet; sâlik gıda-i mu'tâdını kırk cüz eyleye. Ve hergün bir cüzünü eksilte. Bir cüzü kalınca ol bir cüzden yitkürü.¹²⁹ Kırk cüzün kırkı hâsıl olur yine.

Hazret-i Şeyh buyurdular ki: Merâtib-i evliyâ Halvetiyye ve Celvetiyye katında yedidir. Lâkin Halvetiyye dördünü makâm addederler. Biri tabîat, biri nefis, biri rûh, biri sır. Ehl-i Celvet, ehl-i taayyündür. Onlar üç makam-ı bâkîyi berzah addederler. Onların katında dahî merâtib yedi olur. Allah Sübhanehû ve Teâlâ'nın وَقَدْ خَلَقَكُمْ أَطْوَارًا (Nûh, 71/14) ["O, sizi merhale merhale yaratmıştır."] kelâmında yedi merâtibe işâret vardır. Kezâlik, إِنَّ لِلْقُرْآنِ ظَاهِرًا وَباطنًا إِلَى سَبْعَةِ ابْطَانٍ ["Muhakkak ki Kur'an zahirî ve Batnî yedi gizdir."¹³⁰ hadîs-i şerîfi bu makamdandır.

Ve yine buyurdular ki: [13b] Tâlibin taayyünü tabîat ve nefis mertebelerindedir. Evvelkisi şerîat, sanîi tarikat ile ıslâh bula. Âlem-i mülkte kâmil olur. Rûh ma'rifete ve sır hakîkate isti'dâd kesb eyleyler. Ondandır melekûtta da kâmil olmuş olur. Şerîat ve tarikat melekûta çıkmada ayaklar menzilesindedir. Mademki sâlik âlem-i mülkte ola, havâtırdan halâs olmaz. Nihâyet tevhd ile def'ine kâdir olur. Melekûta vâsıl olunca, havâtırdan ve ahlâk-ı nefsanîyeden bi'l-küllîyye halâs olup nazarından mâsivâ kaybolur.

Ve yine Şeyh buyurdular ki: Nefsin hâli acîptir, bir söz ile yapılır ve bir söz ile yıkılır. Birgün Şeyh Abdülmü'min dedi ki: "Sâlik kâmil olmaz, bin kimesne sen zındıksın demeyince." Merhûmun bu kelâmı halka sakîl geldi. Fakir te'vîlindedim ki: "Murâdı demek ola ki, kaçan sâlikü'l-iyâz billâh ilhâd ü zındıka düşerse, bu vartadan halâs olmaz. Ona bin âdem sen zındık oldun demeyince." Merhûm dedi ki: "Muradım budur, ondan." Halk kabûl eylediler.

¹²⁹ Yetinmek.

¹³⁰ Kaynaklarda bu manada bir hadis bulunamamıştır.

Ve buyurdular ki: Nefsin uyûbunun inkişâfı, semâvât ve arz inkişâfından hayırlıdır. Zîrâ uyûb-i nefsin inkişâfı ile tâlib ol vartadan ve tarîkate sedd olmadan halâs olur. İnkişâf-ı semavât ve arzın [14a] ise seyr-i mahzûd. Onda nef' yoktur. Nefs ıslâh olmadan devâm da yoktur. Belki zâil olur. Ve tabîat mertebesinde keşf yoktur. Keşf mertebe-i rûhtadır. Mertebe-i sivâ ise fenâ ve tecellî makamıdır.

Ve buyurdular ki: Islâh-ı nefis, keşf-i mümkinâtta hayırdır. Zîrâ seyr-i acâyip, tâlibi matlûb-ı hakîkiye vusûle mâni' olur. Onun için Allah Sübhânehû ve Teâlâ, Habîbullah sallallâhü teâlâ aleyhi ve sellem hakkında مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَى (Necm, 53/17) ["Göz (gördüğünden) şaşmadı ve aşmadı."] buyurmuşlardır. Zîrâ Nebî aleyhis-selâmın seyri ilallahtır. Acâyip melekûta iltifât eylemedicek Hakk'a vâsıl olunca ba'de'l-visâl cenneti, şey'en fe şey'en gördü. Seyr-i melekût nefsinde makbûl ise de, lakin müşâhedeye nispet bir şey değildir. Hasenâtü'l-ibrâr, seyyiâtü'l-mukarrabîn maznûnu üzere.

Ve dahî buyurdular ki: Sevdâ türâbtandır, tabîatta gâlipdir. Demm havadandır, nefste gâliptir. Safrâ nârdandır, rûhta gâliptir. Balgam sudandır, sırda gâliptir. Onun için suyun levni olmaz. Buyurdular ki, tabîatın bir taam istese, ol taam bir fakire yedir. Ondan sonra bir dahî istemese gerektir, fakire vermesin, diye.

Hazret-i Şeyh buyurdular ki: Tabîat ve nefis mücâhedâtında ifrât sâliki yoldan [14b] alıkor. Savâb i'tidâldedir.

Ve buyurdular ki: Halîlullah âlem-i melekût münkeşif olunca, âlem-i mülke baktı. İsyânın isyânını gördü. Bedduâ eyledi, helâk oldular. Denildi ki: "İbrâhim kullarımızı incitme." Ba'de, hakîkate vâsıl olunca mâsivâ gidip bi'l-külliyeye fenâyâ vardılar.

Ve buyurdular ki: Bîmde¹³¹ huzûr yoktur. Belki def'-i cû' içindir. Hattâ huzûr ile tevhîde mâni' olmaya. Ehl-i riyâzata bizim hâlimiz kıyâs olunmaz. Biz ol mertebede değiliz. Belki bize lâzım olan oldur ki i'tidalle yiyevuz, onların mertebesine erişince Hazret-i Peygamber aleyhis-selâm riyâzet şiddetinden men' eylerdi. Hattâ savm-i visâli de men' eyledi.

Ve buyurdular ki: İnsâf budur ki tâlib günde ve gecede bir def'a taâm yiye, doyunca. Tarîkimiz tarîk-i i'tidâldir. Nebî aleyhis-selâm makâm-ı rûha irşâd için tenezzül eylemiştir. Rûh ise i'tidâlde kâmidir. Ânın-çün hayrete mazhar olup ebedî fenâ bulmaz.

¹³¹ Korku, tehlike.

Ve buyurdular ki: Tabîatin nice kez iştiâ ederse, yiye. Mizâc bozulmadan yemek yemek hayırlıdır. Ve buyurdular ki, i'tidâle riâyet ederiz. Evâil-i leylede otururuz. Nevm galebe [15a] etse yatarız. İmdi sen de tevhîd ile uyu ki, hükmü kıyâmdadır. Ve âsâr da vârid olmuştur ki Allah Teâlâ nefse: “Sen kimsin, ben kimim?” dedi. Ol dahî: “Sen sensin, ben benim” demesi ile ondan cahîm-i cû' ile ta'zîb etti. Ta'zîbden murâd bayağı açlık değildir. Belki cahîme ihtiyaçtır ki, onun ıslâhı onunladır. Yoksa bayağı açlıktan nefis öldürmez. Onun hâli hubb-ı riyâsetedir. Balsa Fir'avn da'vâsın ederdi. Ammâ nefsin aczi; ekl ve şurba, takayyüd ve tebevvue muhtâç olması değildir. Nefs de âcizdir. Ammâ **من عرف نفسه فقد عرف ربه** [“Nefsini bilen Rabbini bilir.”]’de olan ma’rifet acz değildir. Belki inâyet-i Hak’la nûr-i tevhîd ile hâsıl olur nesnedir.

Ve buyurdular ki: Tasavvuf evvelinden âhirine dek iki şeyden ibârettir. Biri **لا اله الا الله** ile cânib-i hakîkate terakkîdir. Ve biri **محمد الرسول الله** [Muhammed Allah’ın Rasûlü’dür.] ile şu âleme tenezzüldür. Terakkî rûhun ve sırrındır, âlem-i melekûtta. Ve tenezzül tabîatin ve nefsidir. Âlem-i mülkte. Şu ise şerîat ve tarîkat riâyetiyle olur. Cemî-i ulûm-i evvelîn ve âhirîn bundadır. **العلم نقطة كثرها الجاهلون** [“İlim, cahillerin çoğalttığı bir noktadır.”]¹³² budur.

Ve buyurdular ki: Kazm-i gayz ve afv-i hisâl [15b] kümmelîndendir. **والله يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ** (Âl-i İmrân, 3/134; Mâide, 5/93) [“Allah ihsan sahiplerini sever.”] muhabbet-i Hak, hak kendisi visâlini onlar hakkında murâd edinmedir.

Ve yine buyurmuşlardır ki: Şeyh müridin riyâzetinde ifrât eylese, yolda tozudur. İhmâl eylese ilhâda düşer. Savâb i'tidâldedir. Zikrullâhta olan âsâr, ıslâh-ı nefisle zâhir olur. Hâtem-i Süleymân’da -ki tevhîd-i şerîf yazılmıştır- Cebrâil aleyhis-selâm inzâl edince avâlim mehâbetinden ıztırâba va[r]dı. Hazret-i Süleymân aleyhis-selâm parmakların koyunca halkın gözünden gâib oldu. Halk görmek isteyince, zikrullâh edin, diye buyurdu. Zikir eyleyince gördüler idi.

Ve buyurdular ki: Lafz-ı Hû ehl-i berzaha göre, ehl-i taayyüne göre lafzullâh mesâbesindedir. Terakkîleri ism-i Hû iledir. Taayyünün ismullâh ile olduğu gibi. Ba’zı fukarâ gece içinde kaplıcaya dâhil havz üzere bir taht gördü. Sultân-ı cinin kızı tahtın üstünde a’vânile oturmuş, ol kişi bunlara kaplıca suyun aslından suâl eyledi. Ona cinden bir adam

¹³² Bu söz Hz. Ali’ye izafe edilen bir sözdür. Muhammed b. İsmail el-Emîr el-Kahlânî, *Sübülü’s-Selâm*, c. 4, s. 178. Aynı zamanda **العلم نقطة كثرها الجاهلون** [“İlim, cahillerin çoğalttığı bir nüktedir.”] şeklinde bir kullanımı da mevcuttur.

gönderdiler. Başını sok[?] buldu. Harâretinden suâl eyledi. Dediler ki: “Sofûlarımızın cemâat haftada bir gün suyun üzerinde zikr-i Hû’ya olurlar, ol harâret ondandır.”

Ve buyurdular ki: [16a] Riyâzet dahî kulu Hakkâ îsâl eder yoldur. Lâkin riyâzetten fâriğ olsa, ol hâl riyâzet edenden gider. Bizim tarîkimiz Hazret-i Peygamber tarîkidir. Sallallâhü aleyhi ve sellem’e za’f âriz olacak kifâyet miktârı verdi. Riyâzette teşdîd etmezdi. Terk-i dünyâ, terk-i cisim, terk-i nefis, terk-i rûh, terk-i sır demeden murâd budur ki cânib-i Hak’tan bir te’sîr, sâlik vücûduna gelir. **إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ** (Ahzâb, 33/72) [“Biz emaneti teklif ettik.”]ten murâd ol te’sîrdir. Ol te’sîr gelince nefste, cisimde, rûhta, sırda yerli yerinde kalır. Ya’nî her biri salâh bulur. Ol değildir ki yok olur. Pes sâlike bu mahalde visâle lâyük bir vücûd-i ma’nevî tahsîl olur. Ve buyurdular ki, çarşıda satılanın ahseninden ye ve etmekinden¹³³ ye. Ehl-i keşfin ictinâbı, keşflerinden ötürüdür. Bizim keşfimiz yok ki ictinâb idevüz.

Ve buyurdular ki: Ehl-i keşfe gizlemek vâciptir. Söyleyince gider. Merhûm Hızır Efendi şeyhimiz der idi ki: “Esrâr-ı mülk-i melekût keşfoldukta elbette şer’a tevfiik eylesen ve illâ keşfi terk eyle. Şer’i terk eyleme.”

Ve buyurdular ki: Tarîk-i Halvetî bize keşf olmuştur. Onlarda dâire yedidir. Evvelde bizim gibi tevhîde meşgûl olurlar. Bir vecihle ki mâsivâ nazarlarından gider. Ol dâirede nefy ü isbât zâhir olur. Ya’nî لا اله الا الله [Allah’tan başka ilah yoktur.] İkinci dâire isbât-ı sırf zâhir olur. Yalnız الله [Ancak Allah (vardır.)]. **[16b]** Üçüncü dâire matlûb-ı sâniye muhabbet meyl hâsıl olur. Dördüncü dâire matlûba hüccet hâsıl olur. Mezâhirde tecellâ eyler. Islâh-ı nefis ve tabîat. Üçüncü dâire ile dördüncü dâirenin mâbeynindedir, şunlar ki ıslâh-ı nefis hâsıl ola. Ol kimesne ehl-i necâttandır. Ve illâ ilhâd[a] düşer. Zîrâ mezâhirde gördüğünü matlûbun kendisi sanır. Hâlâ ki böyle değil. O beynde görünen kişinin kendi değildir. Meselâ halkın gözünden gizli bir sultân olsa, kulaktan bir kavim ona âşık olsa, ol sultânın sûretini bir kağıda yazsalar uşşâka tesliyet için gösterecekler ol sultânın sûreti kendisi gibi olur mu?

Ve buyurdular ki: Mevlânâ’nın evlâdından Dîvâne Çelebî’nin keşf kerâmâtı ol diyarda zâhir olmuş idi. Muhtazır olduk da âh edip nedâmet eder, “Sırât-ı müstakîmden meğer biz gâfil imişiz.” der.

Ve buyurdular ki: Keşf emsâlini görmek yoldan çıkarmak içindir. Halvetiyye envâ-ı keşfe vâsıl olurlar. Hâriçten bir şeyleri yok. Dedim ki: “Halleri ma’lûm, ol keşûfât matlûb

¹³³ Ekmek.

değildir. Bu fânî âlemde olana i'tibâr yoğa.” Ve buyurdular ki: “Öyledir, eğer dünyâya düşmüşler idi.” Dedim ki: “Ehl-i taayyünün hicâbı nedir?” Buyurdular ki: “Halvetiyye'nin seyri cennete dek; ehl-i tevhîdin ve ehl-i fenânın mâ verâe cennet olan zâta dektir. Vusûl-i zât tevhîdindir [17a] bu ise diliyle olmaz.”

Halvetiyye zevkteredir, cennettedir. Gerçi onların ba'zı meşgullerine ism-i kuvvetiyle ba'zı vücûh-i zât keşf olur. Ondan ötürü ba'zıları cenneti görse birbirlerine derler ki: “Niceye dek cennette olursun.” Ammâ alâ vechi'l-kemâl tecellâ-i zât, ancak ehl-i tevhîde mahsustur.

Ve buyurdular ki: Kalbe safâ gelse uyanıklıkta görür. Ba'zı meşâyih bir kişinin hâlinin keşfi için teveccüh eylese onun cemî-i ahvâli ona zâhir olur. Ol gün her ne söylese, ol şeyin hâli olur. Keşf-i zamâir denilen budur. Bizim tarîkimiz erbâbı: “Biz bunu işlemeziz ve murâd da etmeziz.” derler. Zîrâ enbiyâdan sâdir olmamıştır. Meğer lâzım gele, ol zaman idevuz, diyeler. Melekût âlem-i hayrettir. Ondan sonra tasarrufâttır. Ondan fenâ-i külliyyedir.

Ve buyurdular ki: Hasâis-i evliyâullahtandır: Bir keşfi kendi hâlleri olmadıkça halka söylemezler. Eğer söylese kezzâb olmuş olur. Ammâ şunlar ki el-iyâzü billâh ilhâda düşmüşlerdir. Lisânlarına geleni mücerred taklîd ile söyler. Şeyh İbrâhim'in ma'rifeti gâlip idi. Ba'zı maârif-i ilâhiyyeyi libâs-ı şer'a idhâl eylemeden etbâna izhâr eyledi. Pes ol tâife dalâlete düştüler. [17b]

Merhûm Hızır Efendi şeyhimiz der idi ki: “Kaçan size cemî-i mülk-i melekût keşf olunsa şer'a tevfiika kâdir iseniz kula maksûd da oldur. Eğer tevfiik edemezseniz o mükâşefeyi terk eylen.” Terkin ma'nâsı oldur ki tevhîde iştigâl oluna ve bu keşf hâli kimseye söylenmeye. Hattâ şer'a tevfiik hâsıl olunca.

Ve buyurdular ki: Âlem-i istiğrâkta mehâlik¹³⁴ yetmiş bine dek vardır. Şeytan orada musallat olur. Hikâyet olunmuştur ki, Şeyh Abdülkâdir Geylânî istiğrâkta iken bir hitâp işitti ki: “Yâ Abdülkâdir! İsteddiğini işle, nefsinde mudâyaka¹³⁵ verme.” Pes Abdülkâdir Geylânî tedârik eyleyip kendi kendisine dedi ki: “Bu hitâp enbiyâyâ yoktur. Azîm şânları var iken onlara denmedi. Bu değildir, illâ şeytandır.” diye istiâze eyledi. Fi'l-hâl şeytan önüne düştü.

Ve buyurdular ki: Bu bâbta kânûn-i küllî budur ki her şey ki da'vetiyyet vere, ondan ihtirâz oluna. Sakınmak vâciptir. Ve her şey ki fenâ verir, ol hakır. Ona ittibâ lâzımdır.

¹³⁴ Tehlikeler, tehlikeli işler.

¹³⁵ Sıkıntı, darlık.

Ve buyurdular ki: Tarîkimizde bir kimesne otuz yıl mücâhede eylese ondan sonra hâtırına işlediği gelse ol hâtıra cümlesini yıkar. Cimâ hâtırasından [18a] şikâyet eyledim. Hazret-i Şeyh buyurdular ki: “Hâtıra verdiği takdirce öyle. Zîrâ fi’l mesnûndur.¹³⁶”

Ve buyurdular ki: Mizâcın i’tidâlidir. Ağladım ve dedim ki: “Azmettim. Bu idi ki maksût hâsıl olmayınca eylemem.” Buyurdu ki: “Kibâr onda tecellî müşâhede ederler. Sen de tegayyuz üzere ol.”

Ve buyurdular ki: Cimâ’dan hâsıl olan za’f gusle gider. Acip sırdır gûya ki def’ine sebep olduğundandır. Ondan sonra buyurdular ki: “Mahmûd Efendi Hazretleri işle bir vecihle ki cânibînden salâte mâni’ olmaya.” Dedim ki: “Öyleye iftâr ve savm lâzım gelir.” Buyurdular ki: “Şimdi emr üslûb-i âhir üzere oldu. Nesha müteallıktır.” Ben de Hayyullâha hamd eyledim. Ve Mahmûd Efendi’ye dedim ki, maksûd hâsıl olmazdan ol münâsib görmezdim. Ve buyurdular ki: “Maksûd hâsıl olduktan sonra cânib-i maksûda tam’ ziyâde olur.” Ve buyurdular ki: “Zevk-i cimâ’ taayyünde olan ezvâka delildir. Eğer mebde’de olmayaydı tenezzül zuhûr eylemezdi. Mertebe-i tabîate dek müntehâ olur.”

Ve buyurdular ki: Sâlike lâıyk olan oldur ki tabîat ve nefsi muktezâlarında men’ eyleye. Cimâ-ı tûfân mahallinde sabr eyleye. Onda ıztırâb sâkin olunca, sonra cimâ’ eyleye. Evlâd niyeti üzere pes hâsıl olan evlâd evliyâullahtan olur. Ondan sonra devâm-ı savme istîzân eyledim. Böyle buyurdular ki: “Akşam taâmın murâdın üzere ye. Ondan bir saat zikir eyle. Uyuma, akfîb-i¹³⁷ taâmı nevm, taâmı ifsâd eyler.”

Ve buyurdular ki: [18b] Kaçan bir tâlib Halvetiyye’de mertebe-i sâliseye vâsıl olsa alâ vechi’l-ef’âl ve’s-sifât mezâhirde seyreder. Mürşid-i kâmil yanında olsa ilhâddan havf olunur. Dördüncü mertebede ahlâk-ı redîeden pâk olur. Pes hilâfet verilir. Ammâ Celvetiyye katında Hakk’a vâsıl olmayınca hilâfet verilmez. Ve buyurdular ki, hâli beyaz karga gibidir ki Halvetiyye gibi ihtilât-ı nâsdan kaçarlar. Neticeye dek ihtilâttan kaçır. İhtilât hayırdır. Ve taâmı ki âdet üzere ye. Zîrâ ben Hakk’a riyâzetle vâsıl olmadım. Belki i’tidâl üzere yemek ile vâsıl oldum. Kabak kâlyesini¹³⁸ ye ki Peygamber aleyhis-selâm onu severdi.

Ve buyurdular ki: Bayrâmî ile Halvetiyye beyninde adâvet dâimdir, kezâlik Bayrâmîyyîn ile Seyyid Buhârîler beyninde. Hâlâ ki ehl-i Hakk’a ba’zı lâıyk değildir. Devr-i Âdemden aleyhis-selâm devr-i Hâtemü’l-Enbiyâ sallallâhü aleyhi ve sellem işitilmiştir ki iki

¹³⁶ Âdet edilen şey.

¹³⁷ Bir diğerinin arkasından gelen.

¹³⁸ Kabak, patlıcan gibi yemeklerin kızarmış.

peygamberin beyninde ba'zı ta'n ola. Hâlâ ki ba'zı evkâtte üç dört peygamber cem' olurlar derdi. Kezâlik enbâ'da biri birine t'an etmezlerdi.

Ve buyurdular ki: Evâilde nübüvvet takdîr olunanlardan bir kimesne dört yıl şügûl eylese peygamber olurdu. Mevlânâ Habîb İznik'te [Mesnevî?] okurdu. Eşrefzâde bir gün buna dedi ki: “Var yürü, Seyyid Yahyâ'ya, sana muntazardır.” Bu da diyâr-ı Karaman'da Seyyid Yahyâ'ya nısfu'l-leylede geldi. Kapıcı içeri koymadı. Şeyh içeriden “Habîbâ beyâ, beyâ”¹³⁹ diye çağırdı. Şeyh Mevlânâ Habîb içeri [19a] girince Allah Teâlâ bana gösterdi. Şeyh dedi ki: “İşteğil yâ veledî, hatta terâ.”¹⁴⁰ dedi. Habîb dahî dört yıl hizmet-i şerîflerinde olmuşlar ve şugul eyledi. Bir vecihle ki yatsı abdestiyle sabah namazını kılmışlardı. Dört yıldan sonra kâmil oldu. Şeyh de dünyâdan nakletti. Ve buyurdular ki, Molla Alâaddin onunla bile şügûl ederdi. Bir gün Seyyid Yahyâ, Mevlânâ Alâaddin'e dedi ki, “Sana atâyâ verdim ki, üleştirmekle tükenmeye.” Mevlânâ Habîb'e verdiği kimesne elinden almaya. Vâkıa ile oldu. Hatta Mevlânâ Alâaddin Bursa'da bir gün bir kelbe hilâfet verdi. O kelb dağa gitti. Yanına elliden fazla kelb cem'i, halkı enva-ı it'ama ihzâr ederlerdi. Ve derler idi ki, şunlar Mevlânâ Alâaddin'in kelbleridir diye. İmdi evliyâa muhabbet böyledir ki kelbe bile te'sîr eder. Ol te'sîr ile nâstan uzlet edilir. Niam-ı kesîre vâsıl oldular. Bir gün yine bir filancaya verip vatanına gönderdi. Ol yârin sekânı üç günlük yoldan ziyâret eylediler.

Ve buyurdular ki: Sulahâdan bir kimesne var idi. Bir gün Mevlânâ Alâaddin dedi ki, “Senin keşf ü kerâmetine söz yok ammâ, bize Hak'tan haber verip gösterebilir misin?” dedi. Ol kişi bunu dedik de Mevlânâ Alâaddin sükût eyledi. Ol kişi o gece Seyyid Yahyâ'yı vâkıasında gördü. Ona dedi ki, “Gel oğul! Evvel senin şu dediğin [19b] ehli değildir” diye ba'zı nesnelere söyledi. Ve dedi ki, “Kesb-i halâlde kesbini fukarânın gece taâmına sarf eyle. Senin tarîkin bu olsun.” Ol kişi de âhir ömrüne dek işledi. Buyurdıkları yere sarf etti.

Ve buyurdular ki: Ekserî evliyâullah izticâ' eylemezler. Zîrâ ehl-i huzurlardır. Derhâl huzurda isticâ', ya'nî kafa üstüne yatmak terk-i edebtir.

Ve buyurdular ki: Eimme-i erbaa-i vâsîlîndir. Ve isâbet üzeredir. Husûsa mukallidimiz İmâm-ı A'zam bahr-i hakîkate, gavstan sonra irşâd-ı ümmet için irsâl olunmuştur. Ammâ ehl-i sülûk cemî-i mezâhibi camî'dir. Ya'nî terakkî ve tenezzül neyle hâsıl olduğun bilirler. Tarîk-i terakkîye sülûk edip Hakk'a vâsıl olurlar. Cümle mezâhibten murâd Hakk'a vusûldür.

¹³⁹ “Ey sevgili, gel, gel.”

¹⁴⁰ “Ey oğul, [karşılığımı] görünceye kadar çalış.”

Ve buyurdular ki: Eimme-i erbaa tarîk-i sülûktan vâsıl değildirler. Belki tarîk-i akl u ma'rifetten vâsıldır. Bu makâm dandır, Eşrefzâde'nin "Göz ettim Mâlik ve Nu'mân görünmez." dediği.

Ve yine Hazret-i Şeyh buyurdular ki: Gâh olur kişi vücûd demliğinde velî olur. Lâkin âfâkta olmaz.

Buyurdular ki: Cennet dördtür. Cennet-i evvelde gâlip olan müktezâ-i tabîat olan ekl, şûrb ve cim[a]'dır. İkincinin muktezâ-i nefis olan tasarrufât mesâbesinde olan ile telezzüzdür. Üçüncüsünde ezvâk-ı rûhaniye ki maârif-i ilâhiyye ki onunla telezzüzdür. Dördüncüsünde mücâhedâtla telezzüzdür. Ve buyurdular ki, kimyânın ednâ mertebesi birdir, hemî dördtür. Hemî tarhtır[?]. Ondan sonra, öte sonra yüz [20a] bine, sonra oniki bine tarhtır. Oniki bini tarh ancak kibâra müyesser olur. Kibâr bunu tam' için eylemezler. Belki tecellî-i hâlikîyyet sebebiyle onlara atâiyye-i ilâhiyyedir. Hazret-i Şeyh eyidür bize, vâli-i adlün. Bir gece ihyâsına, atmış siddîk miktârı ameli ref' olunur. Ondan buyurdular ki, bir kimesne mülk-i cûdunda adl eylese onun için atmış siddîk, belki dahî ziyâde siddîkın ameli kadar amel ref' olunur. Ru'yet-i enbiyâda birinin sûreti temessül eyler. Rûh; gâh tıfl sûretinde görünür, gâh tâze oğlan sûretinde görünür. Ve ahlâk-ı peygamberî gördüm demek, edebten hâriçtir. Hazret-i Peygamber sûret-i hakîkiyyesi üzere herkese görünmez. Mübârek başları arştan yücedir. Ve mübârek ayakları tahte's-serâdan tecâvüz etmiştir.

Ve buyurdular ki: Ulemânın evkât-ı hamsede ta'yînleri de güzel, lâkin tahkîk budur ki Nebî aleyhis-selâm tecellî gecede ve gündüzde beş defa olmuştur. Ol tecellî cennette kıldıkları salât-ı sünnet-i müekke oldu. Ona müvâzabet ve müdâvemet eyleyeler. Ammâ bu hâlette evvel-âhir olan namaz sünnet-i gayr-i müekke olmuştur. Mü'minlerin de ol tecelliyâtın nasipleri vardır. Herkesin miktârınca olur.

Ve buyurmuşlar ki: Usûl-i âlem on sekizdir. Her birinin bir fer'i vardır. Ve usûl, [20b] fûrûuyla onsekiz bin olur. Her asılda, belki her fûrû'da üç tecellî vardır. Tecellî-i ef'âl, tecellî-i zât, mecmû-u tecelliyât-ı ilâhî, dört.

Ve buyurdular ki: Hakîkate kâbil ve mazhar nâm-ı insândır. Ve dahî göklerden berî değildir. Bu insân merâtib-i erbaa üzeredir. Bu merâtib melâik de bulunmaz. Onun için rusul-i beşer, rusul-i melâikten efdâldir. Gerçi âmme-i melâike, âmme-i beşerden efdâl ise de onların terakkii ve tenezzülü yoktur. Belki onların hâli azametullahtan havf ve lutfûna ilticâdır.

Ve buyurdular ki: Taaayün isbâttan ibarettir. Lâ taayyünü nefyden ibârettir. Ve şekk yoktur ki, her şey aslına rucû' eder. Ve mebdeine, âlem-i ahrette fenâ ile vâsıl olur. Kemâl-i insân budur ki, insân mebdeine âlem-i dünyâda vâsıl ola, cüz'iyet ve icmâl tarîkiyle olursa da. Ve dahî buyurdular ki, bir kimesne tarîkate kâmil ola, şerâat-i şerîfeye muvâfık tekellüm eyler. Taleb-i Hak olana terakkî ve tenezzül sebep olanı ta'lim eder. Ve şeraîtte arz budur.

Buyurmuşlar ki: Bu gece hatırıma **اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ** (Nûr, 24-35) ["Allah, göklerin ve yerin nurudur."] kavli hutûr eyledi. Alâ vech'il-keşf bana tulû' eyledi ki nûr, ilim ma'nâsınadır. Zîrâ ilim nûrdur, nûr da ilimdir. Vech-i münâsebet beynlerinde budur ki ilim nûr ile münkeşif olur ve ulemâya ilim ile ma'kûlat, belki cemî-i eşyâ münkeşif olur.

Ve buyurdular ki: İsmullâha lâyük bir lisân lâzımdır. Onun eseri her lisânla zâhîr olmaz. Belki ona envâr-ı [21a] hakîkatle tenevvürden lâzımdır. Hazret-i Şeyh'e dedim ki, Merhûm Kemâlpaşazâde buyurmuşlar ki, Allah Sübhânehû ve Teâlâ'nın Âdem'e hitâbı **اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ** (Bakara, 2/36) ["Bir kısmınız diğer bir kısmınıza düşman olarak inin. Sizin için yeryüzünde bir müddet ikamet etmek ve hayatın gerekleri vardır."] taltîfen ve te'dîben idi. Teğayyûzan ve ta'zîben değil idi. Ve arza menzîli tekâmîl için idi. Ve uzak kılmak, yakın etmek için idi. Merhûma sürûr hâsıl oldu. Ve buyurdular ki, bu kelâmı Merhûm İbn-i Kemâl'in mağfiretine kâfîdir.

Ve buyurdular ki: Şehy-i Ekber cebel-i lisânda kırk erbaîn etmiştir. Onlar tevhîde meşgûl olan Halvetiyye'dendir. Esmâya meşgûl olan Halvetiyye'den değildir.

Buyurdular ki: Levh, ikidir. Birisi suverîdir ve biri ma'nevîdir. Sûr onsekizbindir. Gâyet asgarî şu taayyünde olandır. Bu suverî levhi, tağayyür ve tebeddül kabûl eyler. **يَمْحُو اللَّهُ مَا يَشَاءُ وَيُثَبِّتُ** (Ra'd, 13/39) ["Allah dilediğini siler, ortadan kaldırır, dilediğini sabit bırakır."] Levh-i sûriyyeye göredir. Ammâ levh-i ma'nevî tağayyür kabûl etmez. Ona zaman ve cisim olmaz. Ammâ hadîs-i şerîfte zikrolunan ki yakuttandır. Etrâf zebercettendir. O levh-i sûridir. Levh-i ma'nevî ilm-i Haktadır. Kezâlik vücûd-i insânîde de iki levh-i cüz'iyât vardır. Biri suverîdir ve biri ma'nevîdir. Levh-i suverî, levh-i küllînin bâbıdır. Levh-i ma'nevî, levh-i ma'nevî-i küllînin bâbıdır. Suverî, ekser evliyâyâ açılır. Levh-i ma'nevî kümmelin hâlidir.

Ve buyurdular ki: Mûsâ ile çoban kıssası [21b] budur ki, Mûsa-yı kelîmi, çoban mülk-i melekûtta geçip maksûduna îsâl eyledi.

Ve buyurdular ki: Mebde'den bu âleme gelmez. İllâ nice bin yıldan ziyâde ve gâh olur ki ol mebde'ine ittisâl az zamanda hâsıl olur. Kimisine bir yılda, kimisine bir ayda,

kimisine bir saatte... Cümleye aslı usûl, mahz-ı fazl-ı Hak'tır. Ne riyâzet ile olur ve ne gayri ile olur. Çok kimesne otuz yıldan ziyâde riyâzet eyler. Matlûba vâsıl olamaz. Ammâ bir sâlik makdûrunu¹⁴¹ taât-i Hak'ta bezl eylese cemî-i salât ve sıyâm ve sâir ibâdetle niyeti ve maksûdu Hak olsa ve Allah'a tazarrû eylese ve ağlasa ve gecesin gündüze ulaşırsa, nâr-ı aşkta şemm gibi yansa me'mûldür ki, cânib-i Hak'tan te'sîr gelip ol kişi matlûba îsâl ede, taabsız. Bu kelâm tarîkimizi, men evvele ilâ âhire câmî'dir.

Ve buyurdular ki: Evliyânın Cennet-i Adn'e varması ümmet içindir. Yoksa makâmlarından müşâhede-i cemâl kâdirlerdir. Ammâ uşşâk Cennet-i Adn'e varmayınca müşâhedeye kâdir değiller.

Ve buyurdular ki: Ba'zı tâlipler Hakk'a muhabbetullâh ile vâsıl olurlar, eğer tarîk-i Hak'ta çok iştigâl eylemezlerse. Bilâl-i Habeşî ve Selmân-ı Fârisî onlardır.

Ve buyurdular ki: Mûsâ'nın ru'yet talebi ümmeti için idi. Ve Mûsâ'nın Hızır'la sohbeti melekûtta ba'zı kelimât söyleşmek için idi. Yoksa taallüm [22a] için değil idi. Onun için ardına düşmüş idi ki, makâm-ı Hızır'a tenezzül eyledi. Emr-i melekût üç kaziyyede tamâm oldu. Ve suâli alâ vechi'l-inkâr değildi. Belki mertebe-i şerîata riâyet için idi. Ya'nî emr-i hakîkatten ise de yine murâda şerîat-ı şerîfeyi riâyet lâzımdır. Zîrâ Mûsâ aleyhis-selâm der idi ki, "Allah Sübhânehû ve Teâlâ bana dedi ki: Yâ Mûsâ! Benimle müşâvere eyle, hamîrine¹⁴² koyacağın tuzu bile."

Ve buyurdular ki: Kıyâmet koştukda Zât tecellî eyler. Cümle mümkinâtın vücûdu muzmahil olur. Tarîk-i Halvetiyye'de evvel tevhîd, sonra lafza-i celâl telkîn olunur. Lâkin lafza-i celâlenin telkîninde cemî-i mâsivâ kalb-i sâlikten gitmek gerektir. Hattâ telkîn olursa isbât-ı sarfta bulunsa Zât-ı Celîlinin ismi müsemâyâya îsâl edici yoldur. Ve dahî buyurdular ki, Bâyezid tarîk-i ibâdetten vâsıl olmuştur. Şeyh-i Ekber tarîk-i ma'rifetten vâsıl olmuştur. Bâyezid çok taab çekmiştir. Lâkin adı ifrâd tefrîd ortasındadır. Guluvv¹⁴³ menhîdir.

Ve buyurdular ki: Kur'an, mazhar-ı sırdır. Hadis-i kudsî mazhar-ı rûhtur. Ve hadîs-i Nebevî mazhar-ı cisimdir.

Hazret-i Şeyh buyurdular ki: Babam beni kazzâza¹⁴⁴ vermişti. Kazzâzın yanında teneffür-i kerahât ile işlerdim. Üstâdîma Câmi-i Kebîr'de rast geldim. Bana dedi ki: "İşçeğiz

¹⁴¹ Güç, kuvvet, kudret.

¹⁴² Hamur.

¹⁴³ Mübalağanın son derecesi.

¹⁴⁴ İpekçi.

[22b] işler misiz?” “Belî” dedim. “İşle” dedi. “Seni bir başka dükkâna çıkarayım.” dedi. Lîsanıma bu carî oldu ki, “Duânı Allah Teâlâ kabûl eylemeye.” Ol gece üstâdım öldü, hatta o hafta babam da öldü. Ve karındaşım ve kız karındaşım ve anam kaldık. Anam gece üzerlerinde iş işlerdi. Harîr bükerti. Ben dahî sanatım işlerdim. Bir zaman böyle geçindik. Andan karındaşım vefât eyledi. Ve kız karındaşım ere vardı. Anam onunla oldu. Ben yalnız kaldım. Müsterîh oldum. Şeyhimin katında şügûl ederdim. Onsekiz yaşında iken, şeyhim âhrete rihlet eyledi. Ben azîm zahmette ve büyük meşakkatte kaldım. Bu yolda Allahü Teâlâ bir kapı açmadı. Bir gün gördüm ki vücûduma âlem-i ma'nâda birkaç katre vâkı' oldu, ondan sonra açıldı. Her ne gördüm ise ondan sonra gördüm. Ondan sonra âlem-i istiğrâka düşüp, altı yedi günde seyr eyledim. Ne nefsim kaldı, ne sivây kaldı. Bu fetih bana her gün kaplıca dağı yolundan iki günde varmak gelmek olurdu. Öyle açılmıştır.

Ve buyurdular ki: Oğul Allah'a tevekkül eyle. Tevekkülüne lâıyk tevekkül eyle. Cemî-i umûrunu ona ısmarla. Hattâ mevtini ihtiyâr eyle. Hak'tan gayriye mürâcaat eyleme, emr-i muâşere olursa da... Zîrâ kazanç ehl-i sülûka mâni' [23a] kayıttır. Nitekim sâir nâsa vâcip olmuştur.

Ve buyurdular ki: Bâyezîd şu tarîkate taab çekmesi kesbine i'timâd ettiğinden olmuştur.

Ve buyurdular ki: Bir kimesne cebrden suâl eyledi. Cebr yoktur, dedim. Ef'âl-i insân irâdetlidir. Her mertebede insânın hâlince irâdeti vardır. Eğer mecbûr olaydı, tekâlîf-i sahîh olur muydu? Hakîkat üzere hâl-i cebri ve irâdeti ehl-i sülûk bilir. İmdi sen de tabîatını ve nefsini ve rûhunu ve sırrını ıslâh eyle. Hakîkate vâsıl ol. Ondan sonra tenezzülâta bak. Hattâ sen de bile, sen ki mevcûdât-ı hakîkatin tenezzülâtıdır. Her mertebede irâdet-i cüz'iyeye vardır. Teklîf de hâlincedir. Rûh sırrın tenezzülüdür. Nefs rûhun tenezzülüdür. Tabîat nefsin tenezzülüdür. Hayret tabîatın tenezzülüdür. İttisâl suverîdir. Rûh-i insân gelir gider. Tenezzülü ve te'sîri bedende kalır. Ya'nî rûh-i hayvânîde kalır. Rûh-i hayvânî, bir şeyin râyihası mesâbesindedir.

Buyurdular ki: Taayyünât-ı enbiyâ şu taayyünde değildir. Bir acûz kâfirenin batnında nice karâr ederler. Enbiyânın taayyünâtı Müselmân taayyünâtın butûnundadır. Sultân-ı Enbiyâ'nın sallallâhü teâlâ aleyhi ve sellem taayyünü cümlelerin fevkindedir. Mi'râc-ı şerîfleri ve enbiyâyâ mülâkatları şu semâda değildir. Belki de enbiyânın tayyünâtı semâvâtındadır. Kesb-i mi'râc mertebe-i akılda [23b] yazılmıştır. Akıl şu taayyünün fevkine kâdir değildir. Şu taayyünde enbiyânın ecsâd-ı şerîfleri karâr etmiştir. Ervâhları tayyünâtlarındandır. Ehl-i

sülûkun vâslı, taayyünât-ı enbiyâda karâr etmemiştir. Belki cümleden geçer. Nihâyet bu tayyünât-ı mezkûre, merâtib itibâriyledir.

Allah Sübhânehû ve Teâlâ taayyün-i lâ taayyündür, münezzehtir. Ya'nî denilemez ki Allah şu değildir. Zuhûr-ı Hak vücûdun efnâsıyladır. Gerçi kalb, taayyünât-ı enbiyâyâ vâsıl olur. Makâmı olmak hasebiyle değil, belki idrâk hasebiyledir. Selmân-ı Fârisî'nin ve Bilâl-i Habeşî'nin Hakk'a vusûlü Hazret-i Peygamber'i sevmek ile olmuştur.

Ve buyurdular ki: Fukarânın maârif-i ilâhiyye söylemesi, kırk defa erbaîn çıkarmasından akvâdır.

Ve buyurdular ki: Bir nesne ki kalbe teveccüh-i tarîkate zâhir ola, ol keşiftir. Ve buyurdular ki, sihir havârıktandır. Havârık enbiyâdan sâdır olsa mu'cizâttır. Evliyâdan sâdır olsa kerâmettir. Ehl-i sefilden sihiridir, şekâvettir. Eğer sihir hak olmayaydı **وَجَاءُوا بِسِحْرِ عَظِيمٍ** (A'râf, 7/116) ["Büyük bir sihir meydana getirdiler."] kelâm-ı şeriflerinde azîm ile vasf olunmazdı. Zîrâ umûm-i hümmûm mevsûf olmaz. Ehl-i fenâyâ lâyıık oldur ki, vücûhtan bir vech ile kudret izhâr eylemeye. Eğer ba'zı kudret izhâr eylenecek olursa hakîkat münkeşif olmaz. Ve lâzım olan oldur ki her şeyden fenâ bula [24a] ve fenâda ola.

Ve buyurdular ki: İnsân öldükten sonra mahşere gelir. Dünyâ ve gayri avâlim, âlem-i âhretten gayri avd eylemez. Zîrâ onsekizbin âlemin hilkatinde maksûd, vücûd-i insânîdir. Ol maksûd hâsıl olduktan sonra ol avâlim avd eylemez. Hak Teâlâ dâim hâlikiyet üzeredir. Pes avâlim âhiri zâhir olur. İnsan gelir, enbiyâ da gelir. Belki şimdi nice avâlim vardır ki onda çok Mahmûd ve Üftâde Efendi söyleşirler. Âlemin fenâsı insânın bir lahza fenâsı gibidir. Bir gün Mevlânâ'ya, Mesnevîi bilmem dedim. Bana ta'lîm eyledi. Yedi mertebeye ma'rifet hâsıl oldu. Te'sîri olmasa olur muydu?

Ekall budur ki ta'libi Hakk'a duâ ederler. Duâları fî sebîlillahtır. Allah Teâlâ iânet eyler. **كنت كنزا مخفيا** ["Gizli bir hazine idim.]¹⁴⁵ hadîs-i kudsîsinin ma'nâsında buyurdular ki, ol hakîkatin tenezzülâttan zuhûrudur. Ondandır her şey aslına rucû' eder. Mezâhirde seyr yine de seyr gibidir. A'lâ olan mezâhirsiz seyrdir. Ve buyurdular ki, ehli berzahın a'lâsı melâike gibidir. Cânib-i esfelde cinnîdir bunlar. Letâfetleri hasebiyle her sûrete temessül ederler.

¹⁴⁵ Hadis tasavvufi kaynaklarda **كنت كنزا مخفيا فأردت أن أعرف فخلقت الخلق لأعرف** ["Gizli bir hazine idim. Bilinmeyi istedim. Bilinmem için mahlûkatı yarattım."] şeklinde geçmektedir. Kâşânî, Abdürrezzak, *Tasavvuf Sözlüğü*, s. 467 (Hadisin ayrıntılı tahkiki ve tahriri için bkz.: Uysal, Muhittin, *Tasavvuf Kültüründe Hadis*, s. 268-271)

Ve buyurdular ki: Bakkalzâde'ye dedim ki, من عرف نفسه فقد عرف ربه [Nefsini bilen Rabbini bilir.]dur. İmdi ol mürşid ile sohbet eyle ki hattâ nefsin bilesin. İlim âmelsiz fâide vermez. Âmeli dahî ehli ile sohbet etmeden, müyesser olmaz.

Ve buyurdular ki: [24b] Salâta kaçan ba'zı zevk ve tecellî ve müşâhede ve mükâşefe olsa, hâl oldur ki ol makûle hâlde, salâta terk olunmaya.

Ve buyurdular ki: Şeyh Yâfetî, kibâr-ı Halvetiyye'den olan Mevlânâ Habîb'i sevmezdi. Hattâ bir gün va'zında dedi ki, Mevlânâ Habîbî için: “Şu şahıs melâssadandır.¹⁴⁶” Mevlânâ Habîbî, ol mahalde kendi kendine dedi ki: “Be hey nefis! Sen kendini Müselmân sanırsın, şunun gibi şeyh, senin küfrüne şehâdet eder. Şekk yoktur ki; bu gerçektir, sen yalansın.” Mevlânâ Habîbî bu kelâmı Şeyh Yâfetî'ye te'sîr eyledi. Kürsüden indi, elin öptü. Ve istiğfâr eyledi.

Ve buyurdular ki: Fukarâya muhabbet tâlibi matlûba eriştirir. Hazret-i Şeyh buyurdular ki, Bel'am Bâd'ın binden ziyâde mürîdi vardı. Önce ardınca yürürlerdi. Ma'rifetlerinde kâmiller idi. Hattâ murâdını işâretle anarlardı. Lâkin bu tâife, bu ma'rifeti bu tarîkat-ı riyâzet ile tahsîl etmişlerdir. Sülûk-i tarîk ile tahsîl etmişlerdi. Mâdâm ki bir kimesne, sülûk tarîki ile ahlâk-ı nefsâniyyesini tezkiye etmese, ahlâk-ı nefsâniyyesini gidermemekle üzerine sû-i hâtîme senden havf olunur. Ol sû-i hâtîmenin ednâsı televvünât-ı dünyâya ibtilâdır. Bel'am hâtuna muhabbet ile -ki ol dünyâdır- belâ-yı azîmeye vâki' oldu.

Ve yine buyurdular ki: Müteallimûnun muhakkikîn demişlerdir ki [25a] Hakk'ın sıfâtı ne zâtının ayındır ve ne gayrıdır. İlim ve kerem gibi meselâ. Gerçi bu zâhirde tenâkustur, illâ ol tâifenin bu kelâmdan murâdları kâsırına tefhîmdir. Köhne itlâ'da izhâr-ı acz.[?] Egerçi kendileri hakikat-i hâle tâlipler ise de ammâ Hazret-i Hakk'a göre cem'-i tekayyüz ve cem'-i ızdâr mümkün ve Hakk'a mahsûstur. Ammâ akl-ı cüz'î katında muhaldir.

Ve buyurdular ki: Zaman-ı sülûkümde bir hâl ârız oldu. Nazarımdan cemî-i mahlûkât kayboldu. Pes evvelde istiğrâka vardım, yedi güne dek. Ondan sonra umûr-i kesîre münfetih oldu. Bu hâl ba'zı ehl-i sülûke menâmında, ba'zına beyne'n-nevm ve'l-yakaza ve ba'zına taayyünde olur. Bana taayyünde hâsıl oldu. Halkın içinde yürürdüm, halkı görmezdim. Dedim ki, Câmi-i Kebîr'de bir hâl ârız oldu. Azametullah tecellî eyledi. Nefsim bir vechile hakîr oldu ki, gûyâ ki hiçbir şey olmadı. Ondan sonra muzmahil oldu. Ve âlem benden gâib oldu. Pes dedim ki, sultân-ı Celîl ile [abdde leylin?] ne münâsebeti vardır? Hattâ ben lâyıq-visâl

¹⁴⁶ Hırsız, haydut.

olaydım. Hazret-i Şeyh buyurdular ki: “Bu hâl heybe-i tevhîddendir. Ve eğer tevhîd olunmasa nice olurdu [25b] hâlin? Eğer sâhibini göreydin, imdi şükür ile şükreylemek “eş-şükürü lillâh” demek değildir. Belki tevhîddir ki, ziyâde eylemektir.”

Ve buyurdular ki: Hazret-i Peygamber ashâbın rü'yâsını altı ay ta'bîr eylediler. Ondan sonra havâtıra isti'dât ve terakkî gelince havâtır ta'bîr eylerlerdi. Havâtır asıldır, rü'yâ onun sûretidir.

Buyurdular ki: Havâtır dördtür. Biri Rahmânî, biri melekî, biri nefsânî, bir şeytânî. Bu sûrette sâdır olan eğer şeraîte muhâlif olursa şeytânîdir. Onu reddederiz. Dinlemezüz. Eğer şeraîte muvâfık olursa mesmû'dur. Neftsen sâdır olan, eğer tarîkate muhâlif olursa ol nefsânîdir. Reddederiz. Eğer tarîkate muvâfık olursa kabûl ederiz. Rûhtan sâdır olan melekîdir. Olmak câiz, olmamak da câiz. Kabl-i Rahmân'dan vârid olan, Rahmânî'dir, elbette vâki' olur. Tehâlûf etmez. Yine dedi ki, bizde şimdi sâdır olan nefsânîdir ve şeytânîdir. Ammâ Rahmânî ve melekî ancak âlem-i melekûttadır.

Ve buyurdular ki: Ma'lûm ola ki, kudret-i tâmme ve tasarruf-ı küll Allah Teâlânındır. İllâ bu kadar var ki, kuluna ihtiyâr-ı cüz'î verdi ve tasarruf-ı seyr verdi. Ol tasarruf-ı küll ve kudret-i [26a] tâmmesine i'tirâf eyledin. Pes şununla tasarruf edip iktisâba kâdir oluruz. Ammâ senin kazıyye-i vicdânın budur ki, senin kuvve-i imânından ötürü cümle te'sîri, Allah Teâlâ'dan bildin. Ve dahî kudret-i tâmmesini i'tirâf eyledin. Kudret-i tâmmesine nazar eyledin. İsbâtına mübâşeret eyledür. Hattâ eğer mübâşeret eylemezseleler murâdları hâsıl olmaz onların. Ef'âl-i hâriciyyesi i'tikâtlarına muvâfık haricî olur. Buyurdular ki, Allah Teâlâ sana verdiği kuvve-i îman üzere şükreyle. Lâkin kaçan esbâba mübâşeret eylesen i'tikâd eyle ki te'sîr-i hakîkî ancak Allah Teâlâ'nındır. Müsebbib-i esbâb oldur. Ammâ şunlar ki, rızıkları kesbden ve sanâyi'den bilirler. Onlara mübâşeret-i kesb evlâdır. Zîrâ eğer kesb etmeseler ihtimâldir ki seref¹⁴⁷ ve katl-i nefis eyleyeler.

Şeyh Mağribî buyurdular ki: “Bir kimsenin ki vâzîfe-i muînesi ona tasavvuf kapısı açmaz.” Suâl eyledim: “Vâzîfe-i sanâyi' cinsinden midir?” dedim. “Öyledir.” diye buyurdular.

Ve buyurdular ki: Şu dediğimiz kaçan rızkın sanattan bilse i'tikâdı fâside olur. Ammâ rızık ancak Allah Teâlânındır. Kullarına rızkın ihsan eyler, sanatsız olsalar bile, demek

---

¹⁴⁷ Lüzumsuz harcama.

i'tikâd-ı hakîkîdir. Lâkin şu kadarı var ki sanat ancak sebeptir. Gayri değildir. Ol vecihle vâzîfe-i muînesi olsa zarar vermez.

Ve buyurdular ki: [26b] İ'tikâd ederiz ki rûh mahlûktur, kadîm değildir. Lâkin Allah Teâlâ bekâ vermesi ile bekâ bulur. Ol dahî değildir ki Allah Teâlâ'nın bekâsı gibi ola. Zîrâ ol bekâ zâtîdir. Ammâ rûh Allah Teâlâ bekâ verirse bekâ bulur, vermezse bulmaz. Zîrâ Allah Teâlâ'nın mahlûku makdûrudur. Ve biz O'nun bekâsını hikâyete kâdir değiliz. Belki ol zâtı pâk olan Allah müfevvizdir. Eğer bekâ verirse bâkî olur, vermezse olmaz. Lâkin lisân-ı Nebî üzere olan, kelâm-ı şerîfî müktezâsıyla demek oldur ki, ona bekâ verir, keremiyle. Umarız ki bizim rûhumuz Allah Teâlâ'nın bekâ verdiği kullarından ola. Bekâ tecellî eyleyince maslahat biter.

Buyurdular ki: Avâmın rûhu kurt gibi görünür, ehl-i takvânın ervâhı civân şeklinde görünür. Eğer kâmil ise gâyet hüsn evinde görünür. Eğer kâmil olmaz ise mertebesi nice ise ya ahsen görüne ya hod kabîh görüne. Gâh Habeşî şeklinde görünür nefis. Ba'de'l-kemâl Osmânî hey'etinde görünür. Tabîatte ba'de'l-kemâl koca sûretinde görünür.

Hazret-i Şeyh buyurdular ki: Rûh-i insânî kaçan habs-i bedenden halâs olsa dünyâyı doldurur. Hikâyet olundu ki, Kayser-i Rûm'un elçisi Ömer ibnü'l-Hattâb'a geldikte Dâru's-saâde'yi suâl eyledi. Cevâb verdiler ki: "Selâtîn gibi onun âlî makâmı yoktur." "Ya kendi kandedir?" dedik de [27a] dediler ki: "Bir ağacın altındadır." Kelb gördü, ağaç altında yatır, üstünde bir hırka var ki, on iki yerde yaması vardır. Ol kişi bahâdırlardan idi. Ömer İbnü'l-Hattâb'ı istihkâr eyledi. Ve onu alıp Kayser'e götürmek istedi. Yakîn gelince bir mertebe titremek tuttu ki kendini zapt edemeyip elin bağladı. Karşısında durdu. Ondan Ömer radiyallahu anh uyandı. Suâl eyledi. Ve ahvâli takrîr etti. Pes Müslümân oldu. Ayağına düştü ve bu hâlin keyfiyetinden suâl eyledi. Buyurdular: "İnsânın bir rûhu vardır, dünyâyı doldurur." Elçi eyüdü: "Ya bu azîm habbe ile bu dar bedende nice sığar?" Ömer radiyallahu anh eyüdü: "Allah Sübhânehû ve Teâlâ esmâsından bir isimle idrâc eyledi." Kudretini izhâren şu dediğimiz evliyâdadır. Enbiyâya ne mertebe olmak gerek. Allah hakkı için âlem peygamberimizin rûhuyla durur ve rûh-i şerîfleri işitir. Ve cevâp verir. Şol kimsenin ki sem'i ola, cevâbını işitir. Eğer cânib-i şeraîtte feyz olmayaydı aslâ bir nesneye kâdir olmazdık. Ne ben söylemeye kâdir olurum, ne sen istimâa kâdir olurdun. Pes biz onun kereminden istimdâd eyleriz. Tâlib onunla matlûbuna erişir.

Ve buyurdular ki: Rûhla serbeyninde bir mertebe vardır. Ona vâdî-i hayret derler. Tâlib rûhla matlûbunu bilir lâkin [27b] ona vâsıl olamaz. Kaçan mürşid-i kâmil yanında

olmasa nice belâlara mübtelâ olur. Gâh Mecnûn olur, gâh evzâ-ı gayriyyeye izhâr eder. Hâlâ belâ addettiğimiz onun yanında belâ olmaz. Kaçan ol vâdîden çıksa, âlem-i vasliye vâsıl olur ve dahî müsterîh olur.

Hazret-i Şeyh buyurdular ki: Velî olanların hakkında olan alâmât hikâyet eyledi. Velî oldur ki halîm ola. Ve fitniyye-i müeddî olandan kaç. Sehâda bahr gibi ola. Hakk'ın saâtinde eser yel gibi ola.

Buyurdular ki: Muvahhid olmak Celvetiyye katında melekûtta ola. Halvetiyye katında mertebe-i sâdise olur. Ve dahî mertebe-i rûhta olur. Lâkin ma'rifet tarîkiyle. Ammâ hâl tarîkiyle ancak melekûtta olur. Rûh onun mâbeynin evvel hicâbıdır. Âlem-i mülk onun âlemi değildir. İlhâda düşenler bu iki âlemi fark etmediklerindedir. El'ân ona iltifât etmektir. Belki ahlâk-ı redîede nefsi tezkîyeye iştigâlidir. Her vechile ki, nefse rûsûh ve fenâ-i küllî hâsıl olup matlûba vâsıl olavuz.

Ve buyurdular ki: Taâmı i'tidâlle yemek bir vecihle ki mide dolmaya ve fesâd ârız olmaya, et'ame-i cennettir. Tabîate nef' verir. Hikmet-i ilâhiyye üzere safra ve balgam ve dem münkasım olur. [28a] Belki ondan seflı çıkmaz. Hazret-i Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem seflı çık[ar]mazdı. Zîrâ kendileri i'tidâli bilirler idi. Ve kifâyet miktârı yerler idi.

Hazret-i Şeyh buyurdular ki: Vahdet, birlik vücûdun ma'nâsıdır. Sâlik kaçan mertebe-i tabîati ve nefsi ve rûhu ve sırrı kat' eylese ve cümleyi efnâ eylese, ancak vücûd zâtından olan vâcibin vücûdu kalır. Cemî-i mümkinât, hattâ nefsi bile mün'adım olur. İmdi cümlesi mün'adım olsa vücûd zâtından olan vâcibin vücûdu kalır. Vahdet-i vücûdun ma'nâsı işte budur. Ehl-i ilhâd zu'm¹⁴⁸ eylediği hulûl ve ittihâd yoktur. Butlân hulûl oldur ki, cemî-i mümkinât nûr-i ilâhîye hicâbı hâil olmak değildir. Pes imdi nice mümkün olur ki bir zaîf insân onun gibi nûra hâil ola. Teâlâllâhu uluvven kebîrâ.

Hâlâ ki Allah Sübhânehû ve Teâlâ mekân ve cihetten münezzehtir. Ammâ butlân-ı ittihâd oldur ki vâcib-i mümkün olmak münteni'dir. Mümkün-i vâcib olmak muhâldir. Biri dahî oldur ki kaçan vücûd-i mümkinât bâkî olsa meyâne ile vâcib-i müttehid olur. Fakîr de eyütdüm: "Sâlik de vücûd kalmasa ya Hakk'ın cemâlini neyle görebilir?" dedim. Buyurdular ki: "İnsânda [28b] vücûd-i ma'nevî vardır, onunla görür. Ol vücûd, vücûd-i latîf-i ma'nevî mümkündür. Velâkin gâyetle letâfettedir. Onun için Şeyh-i Ekber buyurmuşlardır ki: 'Kaçan vücûd-i asıl fenâ bulsa, nokta-i imkân kalır, gitmez.'"

---

¹⁴⁸ Bâtıl zan.

Ve buyurdular ki: Sülûkumda bir hâlet ârız oldu. Sandım ki ol mertebe ola. Ondan mâverâ münkeşif oldukta bildim ki merâtibten değilmiş. Ol hâl üzere durduğuma nâdim oldum. Evvel bu idi ki nice günlerini bir hâlet ihâta eyledi ki gözümde eşyâ kalktı. Ol eşyâ kalktıktan sonra etrâf-ı âlemde her ne vâir ise cümlesini gördüm. Ve her emr ki, haber verdim. Harîcîye ve eğer vâkia mutâbık bulunurdur. Lâkin çünkü gördüm ki onun mâverâsında yetmiş onun gibi makâm var. Belki mertebe-i ulyâ olan ki fenâ fillâhtır. Ol ise Hazret-i Peygamber'in sallallâhü aleyhi ve sellem şefâati ile olur. Riyâzet ile olmaz. Hattâ bir kimesne ki kırk günde bir bâdem yese aslâ bir nesneye kâdir olmaz. Ammâ Hazret-i Peygamber'in sallallâhü aleyhi ve sellem yoluna sülûk eylese şefâati ile matlûb hâsıl olur. Buyurdular ki, ıslâh-ı tabîat ile meyl-i nâm hâsıl olur. Islâh-ı sır ile mahv hâsıl olur. Rûhla aşk hâsıl [29a] olur.

Ve buyurdular ki: Bizim tarîkimiz ehl-i fenâdır. Onlar havârık-âdet makûlesine i'timâd etmezler. Belki onlar bu makûleleri ıslâh-ı nefis ile muhabbet tam hâsıl olur. Islâh adem-i iltifâtle onlara terakkiyât hâsıl olur. Bu makûleleri terk ederler. Bundan yetmiş bin mertebe ziyâde görülmez mi? Enbiyâ aleyhis-selâm izhâr-ı havârıktan kaçarlardı. Meğer ümmeti talep eyleyipti. Ol zaman izhâr ederlerdi.

Buyurdular ki: İzhâr-ı havârıkta izzet vardır. Onlar ise izzet-i dünyâyâ meyl eylemez. Ondan sonra buyurdular: “Şu dakikayı fehm eyle. Eğer havârıkta kâdir olup iltifât eylemezsen yetmiş bin mertebe ondan ziyâde sana terakkî hâsıl olur.” Ondan sonra buyurdular ki, bizim keşf ü kerâmetimiz yoktur. İllâ bizim i'tikâdımız ve îmanımız Hazret-i Peygamber sallallâhü aleyhi ve sellem inâmı gibidir. Ve ashâbın inâmı gibidir. Ol i'tikâddan rucû' eylemezüz. Hattâ ol i'tikâda muhâlif şühûd hâsıl ola, ona iltifât etmezüz. İ'tikâdımız üzere sâbit oluruz. Ve buyurdular ki: “Ta'bîr-i rû'yâ hakîkatte ancak Allah'ın nûru ile olur.”

Ve buyurdular ki: Tevbe ile mûrâd mücerred lisân ile istiğfâr değildir. Belki tedennîye müeddî olan şeyi terk edip terakkîye mûcib [29b] olan işlemektir. Buyurdular ki: “Acı deryâ tatlı deryâyâ karışandan sonra ne keyfiyetle müttekîf olur? Tatlılık ve acılık kable'l-ittisâldir. Karıştıktan sonra acılık ve tatlılık kalkar. Gâyet lezâiz olur. Zîrâ ol mahalde lûtûfla kahr cem' olur. Lûtûf kahra gâlip olur. Cümlesi lûtûf olur. Ondan ötürü Şeyh-i Ekber buyurmuşlardır ki: ‘Allah'ın emri eğer olsa cehennemde kimesne kalmaz. Kalb inkişâf ve inkibâzda semâ gibidir. İnkişâfa şükür ile inkibâza sabır ile.’”

Hanzala radiyallahu anh Peygamber Hazreti'ne geldi. “Nâfeka Hanzala” dedi. Buyurdular ki: “Niçin”. Eyüdü: “Meclîsinize bulduğum tenhâda bulamam.” Buyurdular ki:

“Sen münâfik değilsin. Atâsına şükreyle, belâsına sabreyle.”¹⁴⁹ Sahâbe ba’zı havâtırda şikâyet eylediler. Buyurdular ki: “Ol mahz-ı îmândır.” Ya’nî onun emsâlini kalbinizden nefy, mahz-ı îmândır. Tevhîd, ol hâtırâtı izâleye mâni’dir.

Buyurdular ki: Tevhîd ağdiye-i ğâlizâi hazm eder. Sûre-i tekâsür dahî hazm-ı taâmıdır. Her ne kadar karın şişerse ahlâk ve mücâhededen tekellüm, keşf ü kerâmetten tekellümden hayırdır. Lâyık oldur ki, ondan tekellüm oluna. [...?] Lâkin talibînde sefhe, müeddî olur. Ol ise câiz değildir. **[30a]** Makbûl olan kemâl-i akıldır. Pes kaçan riyâzet mümteni’ olsa Allah Sübhânehû ve Teâlâ’ya tazarrû ederiz ki, noksânımızı teyemmüm eyleye.

Buyurdular ki: Ba’zı zamanda tâlibe bir hâl ârız olur ki, kendini zabttan âciz olur. Pes ol zamanda ba’zı sayha vâki’ oldu. Hazret-i Peygamber sallallâhü aleyhi ve sellem men’ eyledi. Sayha ile yandılar, kül oldular. Lâkin meşâyih liecli’z-zarûre tecvîz eylemişlerdir. Nitekim fukahâ harâmı liecli’d-devâ tecvîz eyledikleri gibi. Kaçan tabîat ıslâh olsa ondan sefl çıkmaz. Ondan çıkan misk gibi olur. Hattâ evliyâullâhın sefli iksîrdir. On[un] emsâline tarh olursa zehep hâlis olur.

Ve buyurdular ki: Nitekim insânın zâhirde iki yüzü vardır. Kaçan açılrsa onunla tecellî-i sıfâtı müşâhede eyler. Bunun iki bini vardır. Gâyete letâfet üzeredir. Tecellî-i zâtı ol göz müşâhede eylemez. Zîrâ onu müşâhede eyler göz bebedsizdir. Ol göz gönül gözü değildir. Nefsiyle mücâdele on yıl gece-gündüz, sâim ve kâim ve ibâdet etmeden efdâldir.

Ve buyurdular ki: Hak oldur ki Allah Sübhânehû ve Teâlâ cânibinden ola. Mücerred hayâl ve sû-i şeytânla değildir. Eğer ol tecellî sâlike hâsıl olsa onun rûh-ı dimâğ-ı mânevîsinden gitmez. **[30b]** Eğer dimâğı çevirirse onun gibi tecellî-i Hak salâtı ve sâir ibâdâtı da men’ eylemez.

Hazret-i Şeyh buyurdular ki: Ziyâde istiğfâra öyle emrolundum. Sen de istiğfârını ziyâde eyle. Mâsivâyı nefye ictihâd eyle. Zîrâ **من طلب شيء وجد وجد** [“Kim bir şeyi talep eder ve ciddiyetle üzerine düşerse, talep ettiğine kavuşur.”] hadîsinde¹⁵⁰ şekk yoktur. Bizim vücûdumuz zenb-i azîmdir. Yevmü’l-isneyn’de Hazret-i şeyhe vardığımda **وَلَقَدْ هَمَّتْ بِهِ وَهَمَّ بِهَا** (Yusuf, 12/24) [“Kadın ona göz koymuştu, o da kadına.”] kavlini kıraât eyledi.

¹⁴⁹ Sözkonusu hadis, “*Hanzala hadisi*” olarak meşhurdur. Müslim, *Sahihu’l-Müslim*, c. 8, s. 94; Tirmizî, *es-Sünen*, c. 4, s. 666; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, c. 4, s. 346

¹⁵⁰ Hadis kaynaklarında ulaşamadığımız bu söz kibâr-ı evliyâ olarak **من طلب شيء وجد وجد** [“Kim bir şeyi talep eder ve ciddiyetle üzerine düşerse, talep ettiğine kavuşur. Kim de bir kapıyı ısrarla çalar ve ısrarcı davranırsa o kapıdan içeri girer.”] şeklinde geçmektedir.

Ve Hazret-i Şeyh buyurdular ki: Hem nice olur Yûsuf-ı Sıddîk, maâzallah dedikten sonra ba'de buyurdular ki, ol hemm tabîat-ı beşeriye muktezâsıyladır. Lâkin ol hemmi kam' eyledi. Pes ol kam' terakkî eyledi. Zîrâ ikmâl, ol hemmi hâl-i tekâzada ve heyecândan kam'dadır. Yoksa ol hemmin vücûdu ol hemmde değildir. Zîrâ innîn terk-i cimâ' üzere medh olunmaz. Pes hemmden murâd meyl-i tabîattır. Münâzaa-i şühûttur. Yoksa kast-ı ihtiyârî değildir. Ol meyl ve tab' ise taht-ı teklîfe dâhil olmayandır. Medhe ve ecir cüzüyle lâyük ola. Kişi nefsinin fi'lden şu hemmin kıyâmı var iken yâhut ol hemme karîb oldukta keff ü men' eyleye. Meselâ kişinin kalbine **لَوْلِمَ اخْفَ اللهُ أَنَهُ** da evvelâ zamîr Hakk'a aittir diye bir vecih vardır. Bu hâl Yûsuf-ı Sıddîk'a kerâmettir. Bir gün Hazret-i Şeyh'e [31a] dâhil olunca buyurdu ki: "Nefsine nicesin, sezâ ilimsiz?" dedim. Buyurdu ki: "Bi-inâyetullâhi teâlâ sehldir. Kaçan birkaç gün ihtirâk üzere olsan, inşâallah zeheb-i hâlis gibi olur. Kaçan azîmetini tarîki hakta olmak üzerine olsa kazâ-yı Hakk'a râzı olup umûrunu Hakk'a tefvîz eylesen maksûd da budur. Buna makâm-ı teslîm derler."

Hazret-i Peygamber'in sallallâhü aleyhi ve sellem şol kavli-i şerîfini zikreyledi: "Mü'minin üç hasiyyeti vardır. Biri zikrullâhtır, biri kırâat-i Kur'ân, biri mescîd-i şerîftir."¹⁵¹ Mescidden murâd, mü'minin musallâsıdır. Gerek evinde olsun, gerek hâriçte olsun. A'zamü'l-ezkâru't-tevhîd kaçan tevhîd kalbe dâhil olsa sâhibi her hâlde muvahhid olur. Hattâ nevm hâlinde bile. Eğer lisân ile ve kalb ile zikretmezse de tevhîdin nihâyeti budur. Ve **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ** [Allah'tan başka ilah yoktur]'ın gâyeti budur. Velâkin uyudukta lâyük olan budur ki sünnet üzere uyuya. Sağ elinin keffini yüzünün sağ cânibinin altına koya. Sağ yanına ızticâ' eyleye. Arka üzere yatmak enbiyâya muhtastır. Sâir nâsda, ekserî dimâğa zarar verir. Lâkin azıcık işleriz, enbiyâya iktifâen.

Buyurdular ki: Kaçan tâlib tevhîde mülâzemet ile kalbine îmân ketb olanların mertebesine varsa, nûr-i tevhîd, cemî-i [31b] a'z'asına sirâyet eyler. Cehennem ateşi onu yakmaz. Kanda kaldı ki dünyâ ateşi yaka. Halîlullâh'ın kazıyyesi bundandır.

Buyurdular ki: Eşyanın tesbihini işitmen bâtında tevhîdin aliyyesindedir. Nitekim bir kimseye dem gâlib olsa eşyayı güzel görür. Ve bir kimseye safra gâlib olsa eşyayı sarı görür. Ve gayriler de böyle. Kaçan tevhîd gâlib olsa eşyayı tekellüm eyler görür ve işitir ve anlar. **وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ** (İsrâ, 17/44) ["Herşey O'nu hamd ile tespih eder lakin siz onların tesbihini anlamazsınız."]

¹⁵¹ Kaynaklarda bu manada bir hadis bulunamamıştır.

Ondan sonra buyurdular ki: Allah Teâlâ'ya [giden yollar] mahlûkâtın nefsi adedince. Her biri bir tarikle erilir ki onunla gayrisi erişmez. Buyurdular ki, ervâh-ı enbiyâ insilâhda olur. Ve bedenlerinden istedikleri zaman mütecerred olurlar. Yine yanlarında olanlarla söyleşirler. Rûh çıktıktan sonra nice mümkündür sultânım, dedim. Buyurdular ki: “Görmez misiniz nâim söyler, rûh seyr üzere iken. Zîrâ insânda bir te'sîr vardır rûhtan gayri. Onunla bir olur. Bu kadar kümmel-i evliyânın rûhu beyne'n-nevm ve'l-yakaza seyredir. Zuafânın nevmde seyredir.”

Hazret-i Şeyh buyurdular ki: Âlem-i melekût kişinin üstünde değildir. Belki mülk-i melekût senin şurada yanındadır. Zîrâ Allah Sübhânehû ve Teâlâ zaman ve mekândan münezzehtir. وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ (Hadîd, 57/4) [“Nerede olursanız olun, o sizinle beraberdir.”] Ehl-i sülûkün bir mertebesi [32a] vardır. Ol mertebede Allah Sübhânehû ve Teâlâ'ya ve hem halka nazar olunur. Ona maiyyet derler. Ondan sonra fahr-ı fenâ-i külle vâsıl olsa vücûd muzmahil olur. Ol makama makâm-ı cem' derler. Ol makamda sâlik Hak'tan gayri görmez. Nitekim bir kimesnei nûr ihâta eylese zulmet görmediği gibi görmez. Bir kimesne şemse baksı ondan gayri görmez. Ol ru'yet -hâşâ- basîret gözüyle değildir.

Buyurdular ki: Bana bir kimesne dedi ki, Hızır aleyhis-selâmı sizin câminizde gördüm. Buyurdular ki, zan ederim ki, ol kişi Hızır sîretinde bir kimesne gördü. Zîrâ Hızır aleyhis-selâmı görmek herkese müyesser değildir. Buyurdular ki, her câmie Hızır aleyhis-selâm hâzır olur ve duâda hâzır olur. Ve iştilir ki ba'zı ehlullâh bir zamanda on mekânda görülür imiş. Buyurdular ki, zan ederim ki ol kimesne kendi rûhunu âlem-i berzahta Hızır aleyhis-selâmın misâliyle görür. Zîrâ bir vâkıamızda kendimizi hey'et sûretimiz ile görürüz. Hâlâ ki cesedimiz uyur, ehlimiz katında düşün içinde. Lâkin ol sûret-i berzahiyenin âlem-i taayyünde zuhûru ve temessülü o sûretle büyük mertebedir. Buyurdular ki, ehl-i fenânın emsâline iltifât eylemezler. Zîrâ onda dahî nev'an enâniyyet-i vücûd vardır.

Ba'de'l-asr Hazret-i şeyh buyurdular ki: Bakan âdem sanırdım dünyâ sânkite[?]dir. Yerinde durur değildir. Belki dünyâ müteharrikdir. Kâh yaylak tarafına yürür, gezer. Kâh şehre [32b] gelir gezer. Ol bir kâfire karyedir. Hazret-i Peygamber aleyhis-salâtü vesselâm buyurdu ki: “Dünyâ bir taş üzerinde durur, gittiği yeri bilmez. Ve durduğu yeri bilmez.”¹⁵² Nitekim senevâk[?] ayağın altı bastığını bilmediği gibi. Bu dünyânın üstünde on sekiz bin âleme varınca nice âlemler vardır. Bâb bâb sana açılır, bana açılır. Lâkin ehl-i tevhdî ona iltifât eylemez. Yevmü'l-isneyn dedim ki, vâkıa gördüm, gördükte derim ki, vefât eden kızım

¹⁵² Kaynaklarda bu manada bir hadis bulunamamıştır.

on sekiz yaşında idi. Ammâ vefât eden kerîmeleri iki-üç yaşında imiş. Ve buyurdular ki, gûyâ ki taraf-ı a'lâdan teselli-i hâtır için haber işittik ve dedi ki, kızın safâdadır. Ümmü'l-Mü'minîn Hatice ana kızını tertîb eyler. Nitekim İbrâhîm peygamber aleyhis-selâm erkek olan etfâle maârif-i ilâhiyye ta'lîm eylediği gibi.

Buyurdular ki: Ekvân, ma'nâya hece gibidir. Hurufiyyûn bunda tevekkul eylerler. Lâkin hurûf ba'zan tefehhüm murâd içindir. İmdi usûl-i hurûf on sekizdir. Bu onsekiz bin hurûf on sekiz bin âlemin usûlünden me'hûzdür. Her hurûf âlemden bir şekil üzeredir. Elif insânın doğru dikili durması mesâbesindedir. Bâ çalkanıp yatması mesâbesindedir. Lâkin lââyık olan cümlesi nefy olunup ekvânın verâsında olan hakîkate bakılmaktır. Lâyık değildir ki, insân feyzi ekvândan ala. Belki ekvân feyzi insândan olmak [33a] gerektir. Zîrâ cümlenin kelimesidir. Tarîkte bir âdem bize dedi ki: “Esmâ-i hüsnâyı ekser iştigâl eylen ki hatta sırr-ı hakîkate cezb eyleye.” dedi. Ben dahî dedim ki: “İnsanda bir nesne vardır ki esmâ-i hüsnâyı cezb eyler.” deyince hemân bu sözü istimâ' ettik de ol kişi acaba kalup âlem-i hayrete düştü. Ve dedi ki: “Sultânım senin elin öpmeye kâdir ve lââyık değilim. Velâkin hizmetkârının ayağın öpeyim” dedi. İmdî lââyık olan oldur ki, insân kendisine hakîkati cezb eyleye. Zîrâ hakîkatin cezb-i insâna ya'nî insânı çekmeye ihtiyâcı yoktur.

Buyurdular ki: Ervâh-ı sırdan haber verilmez. Zîrâ cisim ile rûhun ervâhta hattı yoktur. Meşâyihin ulemâsı ondan haber verseler şerîat libâsına koyup haber verirler. Ammâ ümmî olan meşâyih -Mansûr ve ğayrılar gibi lâkin onlar dahî incitilmiştir zîrâ- libâs-ı şerîate koyamazlar. Ve hüsn ta'bîr edemezler. Hüsn ta'bîr güzeldir göre Hazret-i İbrâhîm salavâtullâhi alâ nebiyyinâ ve aleyhi, hüsn ta'bîr eyledi. Azîzî ammâ Peygamberimiz sallallâhü aleyhi ve sellem hüsn ta'bîr eylemedi. Ve buyurdular ki, Hazret-i sallallâhü aleyhi ve sellem dünyâyı acûze ile ta'bîr eyledi. Bu âlem-i dünyâ cehenneme ilgâ olunur. Kalellâhu Teâlâ: **لِلْكِتَابِ** [33b] **يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السِّجِّينِ** (Enbiyâ, 21/104) [“Yazılı tomar kâğıtların dürüldüğü gibi gökyüzünün dürüleceği gün”] illâya Hazret-i Şeyh'e bir vâkıa söyledim. Buyurdular ki: “Niye baktın?” Ben eyütdüm: “İlm-i hurûftan bir kitaba baktım.” Buyurdular ki: “İlm-i hurûf haktır. Lâkin Ahmed bunu bir kimseye incindiğinde emri oda yaktı demektir. Ol kimse oda yandı ve yine Ahmed bunu hurûf ile bir askeri sandı. Bâyezid Bestâmî'ye, bize bir nesne ta'lîm eyle ki, her şeyin te'sîrini bulalım dediler. Haber deyin dedi, aslı budur ki, te'sîr nefstedir. Nefste olan te'sîr kalbtendir. Bir kalbte ki te'sîr ola, cümleye sirâyete eder. Netîce nefisle hâsıl olan eşyânın cümlesinde te'sîr bulunur.

Buyurdular ki: Kutbun viridi *يا هو ويا من هو لا اله الا هو* [Ey Hû, Ey Kendinden başka ilah olmayan (Hû)]’dur. Bununla âlem-i mülkte tasarruf eyler. Ehl-i sülûk ise ona nazar eylemez. Onların te’sîri melekûtta dahî vefk bir şeyi hafîdir, her kişi bilmez.

Ve buyurdular ki: Fenâ fillah makamında tevhîd eyleyen kimesneye cânib-i Hak’tan ol kavle hâsıl olan bir te’sîrdir.

Ve dahî buyurdular ki: İlm-i ta’bîr bana bir gecenin içinde ocağım başında keşf oldu. Hâl-i ta’bîr kitâblar ile bilinmez. Nitekim kimyâ kitâbla bilinmediği gibi. İmdi ma’lûm ola ki insân anâsır-ı erbaadan mürekkeptir. Ve insândan büyük kimyâ olmaz. Ol insânın rûhu vardır. Bir kimse ki vücûduna kıyâs eylese ol kimse kimyâyâ kâdir olur, adem olup [34a] kendini bulursa. Yoksa kimyâyâ kâdir olmaz.

Ve buyurdular ki: Bana kimyâ tahte’l-kal’a’nın kapısı yanında bir şâmî makreme¹⁵³ ile arz olundu. Kabûl eyledim. Şeyhim Efendi’ye dedim, merhûm istihsân eyledi.

Dahî buyurdular ki: Nefsü’l-emrde azâp küffârdan tahfîf olunmaz. Lâkin ol azâp tûl-i ahd ile ve üns ile tahfîf gibi görünür. Eğer azâp evvelki gibi ise de yine tahfîf gibi görünür. Zîrâ kahr-ı ilâhî âlem-i bekâda idi. Tebeddül kabûl eylemez. Ammâ bu âlemde bir gün sovak bir gün ısıcak olur. Kahr ve mübeddil ve müteğayyir olur, mezâhit itibariyle. Ammâ bu âlemin verâsında kahr devâm ve sebât üzeredir.

Ve dahî buyurdular ki: O ilde ben gazzâzlık sun’mı işlerdim. Hâlâ ki gazzâzlık pek hafif sanattır. Böyle iken ol bana ağır gelirdi. Ammâ cümle sanâyi’ erbâbı ki mu’tâd olmuşlardır, onlara hafif gelir. Hattâ eğer bayrâm günlerinde işlemeseler ıztırâba düşerler.

Buyurdular ki: Allah Sübhânehû ve Teâlâ fukarâyâ bu yolu âsân getirir. Kırk yılda hâsıl olan bir nefste hâsıl olur. Zîrâ âşık ile ma’şûk beyninde gâyet yakîn yol vardır. Ondan hâsıl olur. Ol nedir? Tarîk-i muhabbet...

Buyurdular ki: Gerçi ona biz kâdir değiliz ammâ lutf-i ilâhîden ümît ederiz ki ol yakîn yoldan bizi îsâl eyleye.

Hikâyede Şeyh buyurdular ki: Bir gün sultan-ı müderris geldi. Biz ona dedik [34b] ki: “Cemî-i hikâyât sehldir. Münâsîp budur ki, kavâid-i i’râba bir şerh yazasın. Zîrâ ben ol kitabı severim.” Müderris nola, dedi. Ve Câmi-i Kebîr’in eski imamının oğlu emîrde bir şerh işittim, ol kişi Türkî tekellümâtı bir hunme[?] anladı ammâ söylemeye kâdir olmazdı.

¹⁵³ Sofra havlusu, elbezi.

Ve buyurdular ki: Bizim zamanımızda olan Arap'tan bir kimesne var idi. Bir azîb üslûp üzere tekellüm eylerdi. Ve komşusunun hâlin hikâyet eylerdi. Ve der idi ki, çekişir mea karısı mea kocası der diye söylerdi.

Buyurdular ki: Ben Çelebi'ye dedim ki, sizin tarîkinizde dâire-i evlâ nefydir. Ondan sonra isbâtıdır. Ba'de taleptir. Ondan sonra müşâhededir. Ve bizim tarîkimizde dahî böyledir. Lâkin onların tarîkinde bu hâl çok zaman ister. Ve çok zamanda hâsıl olur. Ammâ bize tevhîd berekâtıyla her nefste hâsıl olur. Hazret-i Peygamber'in tarîki, yolu bu yoldur. Ashâb yolu dahî böyledir. İmdi her nefste nefy ve isbât üzere ve müşâhede üzere ol işte bu dediğimiz âlem-i mülktedir. Ammâ âlem-i melekûtta ol hayrettir, sonra fenâdır. Şu sana zikrettiğim tarîkin emsilesidir. Tafsîline yerler ve göklere sığmaz.

Ve buyurdular ki: Uzletten murâd nefy-i mâsivâdır. Halktan ictinâb değildir.

Buyurdular ki: Her kimesne ki ben fakîrim, ben miskînim, dese onun murâdı ızhâr-ı meskenet ve fakr ile halkın kendisine tevkîr eylemiştir. Pes ol kimse kibir üzere olmuş olur. [35a] Lâkin bir kimse ki tevhîd ile amel eylese ol kimesne bu makûlelerden kurtulur. Muhammediyye Sahibi'ne, mütekebbirsin, dediler. Onlara dua eyledi ve dedi ki: “Sizin de kibriniz benim gibi ola.” dedi.

Buyurdular ki: Hâlâ bizim rûhumuz cismimiz ile müstevittir. İmdi bunun gibidir ki, ahret dahî niyâz ile müsteviddir. Âlem-i ahret cümle semâvâtın fevkindedir. Onsekiz bin âlemden ötedir. Hâsılı ahret bu cümlenin gayrisidir. Ahret âlem-i bekâdır. Cennet ve nâr el-ân mahlûklardır. Ol âlem-i ahret fenâ bulmaz.

Buyurdular ki: Halka fâide veren vaaz mertebe-i tabîat ve nefstendir. Zîrâ hâlin gâlip hâl budur. Ammâ rûhla sırdan dahî tekellüm câizdir, halk işitsinler ve rağbet etsinler diye. Kalellâhu Teâlâ: **وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي** (İsrâ, 17/85) [“Sana ruhtan soruyorlar. De ki: O Rabbinin işlerindedir.”] Bu kelâmın aslı budur ki, ol zamanda sâil olanların mertebesi ol değildir. Ol kelâmdan ziyâdesin anlamazlardı. Yoksa rûhun te'sîri Hayy u Kayyûm'dandır. Ehâdis-i şerîften vârid olmuşdur ki, Mü'minler var ahrette, Rabbilerinin ru'yetlerine terakkub olalar. Pes imdi onlara bir nûr tecellî eyleye. İşte Rabbiniz şudur, denile. Halk bakalar, diyeler ki, bu bizim Rabbiniz değildir. Ondan sonra bir nûr dahî tecellî eyleye. Yine diyeler ki, Rabbiniz budur. Halk yine, bu dahî bizim Rabbiniz değildir. Böyle böyle çâk-ı hakikat keşf oluna. Ve tecellî eyleyince halk secdeye varalar. İmdi şu misâldir, bizim âlemimizde dahî sâlike çok tecellîler vâkı' olur. [35b] Ammâ hakikat tecellî eylese orada secde eylerler.

Ba'de'l-asr dedim ki, bana temessül eyledi ki, bir fakîr benden zekât istedi. Buyurdu ki, tâlib-i Hak olanların zekâtı oldur ki, ömrünü cem'i-mâ mülkünü tarîk-i Hakk'a sarf eyleyeler. Kâle aleyhis-selâm: **وَالْعَالِيُونَ لِلْعَقْلَاءِ**¹⁵⁴ ["Cennet ehlinin çoğunluğu safdil olanlardır."]¹⁵⁴ [Ve'l-illiyûn ukalânındır], ehl-i cennet olanlar demektir. Ya'nî bir akl-ı cüz'î ki, akl-ı maâştır; onlara fânîler demektir. İlliyûn akl-ı münevver erbâbıdır. Mâ fevki ikisinden geçenlerdir. Hazret-i Rasûlullâh sallallâhü aleyhi ve sellem sekiz cenneti bir habbeye almazdı. Zîrâ sekiz cennet mâsivây-ı Hak'tandır. Zîrâ şol kimseye ki **اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ** (Bakara, 2/255) ["Allah... O'ndan başka ilah yoktur. O daima diri, daima var olan, bütün varlıkları ayakta tutandır."] kavli tecellî eyleye ol kimse mâsivâyâ nazar eylemez. Zîrâ ona ma'nây-ı kayyûmiyyet tecellî eyler. Ol kişi gördü ki, her kişinin kıyâmı neyle imiş. Ondan sonra ma'nây-ı elfâzda anılmağa muhtâc olmaz.

Hazret-i Şeyh buyurdular ki: Ğurre-i Zilhicce-i şerîfedir. **إِنَّ لِرَبِّكُمْ فِي أَيَّامِ دَهْرِكُمْ نَفَحَاتٍ** **فَتَعَرَّضُوا لَهُ**¹⁵⁵ ["Muhakkak ki Rabbinizin ömrünüzün günlerinde size esintileri vardır. Ona kendinizi açınız, onu genişletiniz."]¹⁵⁶ diye buyurdu. İmdi Peygamber sallallâhü aleyhi ve sellem bu eyyâmde cennât-ı ilâhiyye için terakkî eylerlerdi. İmdi sabr ile İmâm Gazzâlî bu makûle meşâyih ta'n eylerdi. Tâlibi yoldan alıkorlar, diye. İmâm Gazzâlî bu muhabbeti bilmedi. Ben dahî dedim ki: "Ben sizin kudretinize mu'tekidim. Ammâ benim kahra tâkatim kalmadı."

Ve buyurdular ki: Hanzala geldi. Hazret-i Peygamber sallallâhü aleyhi ve sellem eyütdü: "Ufk-ı Hanzala nedir [36a] aslı?" buyurdular: "Sizin meclisinizde huzûr bulurdum. Ammâ dışarı çıktığımda huzûr bulamam" dedi. Hazret-i aleyhis-selâm buyurdular ki: **سَاعَةٌ هَكَذَا** **او سَاعَةٌ هَكَذَا**¹⁵⁷ ["Bazen öyle bazen böyle."]¹⁵⁷ Ondan sonra dedi ki: "Kahrım sabr eyle lutfâ şükr eyle ve şügûl eyle." Ben dedim ki: "Tâkatim kalmadı." Dedi ki: "Sür'at eyle." Dedim ki: "Sür'atim yoktur." Bana dedi ki: "Yek kahra tahammülün kadar ol işin neticesi zuhûr eylese gerektir. Birkaç gün sabr eyle. Nefse ağır gelen Allah katında makbûl olan oldur." Küllü emrin devâ, ben fâriğ oldum, siz şügûl eylen. Size geldiğim, mücerred dünyâ sizin için nedir? Bir murâd için gelmedim, dedim. Buyurdular ki: "Sefâheti terk eyle. Bu âna dek sana hâsıl olan çok kimesneye kırk yılda hâsıl olmamıştır. Ben dahî çok ta'b çekerim. Sen ise az zamanda ta'n çekersin."

¹⁵⁴ Ebû Bekir Ahmed b. Abdülhâlik el-Bezzâz, *Müsnedü'l-Bezzâz*, c. 13, s. 32; Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed el-Hicrî, *Şerhu Müşkili'l-Âsâr*, c. 7, s. 431

¹⁵⁵ Hadisin devamı olarak verilen bu kısım hadis kaynaklarında bulunmamaktadır.

¹⁵⁶ Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, c. 4, s. 125

¹⁵⁷ "Hanzala hadisi" olarak bilinen bu hadis için bkz.: *Hâl-i Tarikat*, 29b.

Ve buyurdular ki: Bir kimesne zâhirde bir mahbûb sevse, ol mahbûbdan cefâ görse vazgeçtim der, ammâ lisânla der, gönülden değildir. İmdi şimden sonra vazgeçtim deme. Ben dahî o ilde her günde bin kere söylerimdim. İmdi kalbin ile Hakk’a teveccüh eyle. Kabiliyet ihsâna şart değildir. Beyit:

داد حق را قابليت شرط نيست / بلکه شرط قابليت داد حق است
[“Hak vergisi için kabiliyet şart değildir. Belki kabiliyet, Hak vergisinin şartıdır.”]¹⁵⁸

Buyurdular ki: Sehhâr-ı Firavn âlem-i melekûta vâsıl olmaları tarîk-i ma’rifettendir. Ve tarîk-i ma’rifetten münkeşif oldu. Hazret-i Mûsâ’nın himmetiyle açıldı. Zîrâ onlar edeb[e] riâyet eylediler.

Buyurdular ki: [36b] Şol kimse ki bu eflâke hark ve iltiyâm kavlı etmez diye. Ol kimsenin kemâl-i gafletindedir. Zîrâ bu âlem, vâkıada bir acûzedir. Ve bu acûze olan âlem vefât eder. Bir gayri âlemin arzında defn olur. Cümle a’zâsı zerre zerre fenâ bulur. Neam, cümle âlemin orta yanında bir gök vardır. Ol gök fenâ kabûl eylemez. Zîrâ ol gök fenâ bulursa cümle âlem fenâ bulur.

Buyurdular ki: Ol semâdan ancak enbiyâ haber verdiler. Kâmiller de mecmeu’l-bahreyne vâsıllardır. Ya’nî celâl ve cemâlin cem’ olduğu yere vâsıllardır.

Ve buyurdular ki: Bana bir gün dedi ki: “Bir tekke istemez misin?” dediler. Ben eyütdüm: “Sultânım bisât-ı arz butâk-ı muallâ ile bana kifâyet eylemedi mi, hiç bunun gibi tekkiye bulunur mu? İstedğim bu çâğında sâkin olurum.” dedim. Buyurdular ki, şeyh beni tertîb eyledi. Bana duâ eylemek ısmarladı. Bana duâ ısmarladığı, sen benden sonra benden âlî olursun demek değil idi. Belki demekdi ki, sen benden sonra ba’zı mertebeye vâsıl olacaksın demek idi. Bu âdâb dahî senin hatırında olsun dedi ki hatırıma geldi ki kitâbı sattım. Kurbân borcuna verdim.

Buyurdular ki: Neylersin sat hemân sat da kurbân borcuna ver dedi. “Sûfî bin tesbîh ile seccâde ki al var mescide, biz dahî muntazırız da’vet gelince ola ki meyhâneden da’vet gele.” Meyhâneden murâd aşk-ı ilâhî hâsıl olacak mekândır, demektir. Hazret-i Peygamber’e [37a] sallallâhü aleyhi ve sellem aşk ârız oldu. Hattâ küffâr bile: ان محمدا قد عشق ربه
[“Muhammed Rabbine aşık oldu.”] dediler. Aşk bir garîp hâlettir. Kalbi yakar ammâ zarar vermez.

¹⁵⁸ Mevlânâ Muhammed Celâleddin, *Mesnevî-i Ma’nevî*, mutabık nüsha-i tashih şode-i Reynold Nicholson, İntişârât-ı Behnûd, Tahran 1373, c. 5, beyit no: 1537.

Buyurdular ki: Teaddüd-i enbiyâ, tağayyür-i âdât içindir ve vaz'ı ibâdât içindir. Yoksa bir peygamber bu cümle halka yeterdi. Zîrâ ibâdât müteaddid oldukça îmân yenilenir. Gûyâ ki âdeti terk etmiş oldu. Ravâfız-i âdet ile Rafizî oldular ve mezâhir-i kahr-ı ilâhî oldular, ona niyetlerinden ötürü.

Buyurdular ki: Sâlike lâzımdır şeyh söylemeden mâsivâ kaydından halâs ola ve ahret tarafına meyl ziyâde eyleye; ola ki, muhabbeti bi'l-külliyeye Allah Sübhânehû ve Teâlâya eyleye. Kaçan sâlik böyle eylese ahret mukarrer onundur. Hazret-i Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem buyurur: اشريعة شجرة واطريقة اعصالها والمعرفة اوراقها والحقيقة اشمارها [Şerîat ağaçtır, tarîkat onun dalıdır, marifet onun yaprağıdır, hakikat ise onun meyvesidir.]¹⁵⁹ Buyurmuşlardır ki şerîat ve tarîkate kâmil olmayan hilâfet verilmez. Şerîat, tarîkat riâyet eyleyene irşâd verilir. Pes ol kişi bu yeni mertebeden tekellüm eder ammâ hakîkatten tekellüme kâdir olmaz ve haber veremez. İllâ vuslat ile haber verebilir. Şeyh Saîd'in¹⁶⁰ كائراكه خبر شد خبری باز نیامد ["Bu iddia edenler, kendi isteklerinden habersizdirler. Haberi olanlardan ise, bir haber bile ulaşmadı."] ¹⁶¹ dediği böyle demektir. Ya'nî demek olur ki, oradan tekellüm olmaz demektir.

Buyurdular ki: Pâdişâhın şeyhini mücerred hased âhirinden zem ederlerdi. Onun bir şeyhi vardır, ona Velî Dede derlerdi. Ol kimse ona hizmet eylerdi. Bir gün ona bir nazar eyledi, ol nazar berekâtiyle ol mertebe-i mezkûreye yetişti. Eğer bize dahî cânib-i Haktan nazar [37b] olsa hâlimiz tamam olur.

Hazret-i Şeyh buyurdu ki: Hâtunların Cum'a namâzına gitmesinin cevâzın beyân eyledi. Buyurdular ki, mâni' olan hizmet-i zevctir. Ondan gayri mâni' yoktur. Ben de dedim ki: "Ahrette tecellî vaktinde halleri nice olur?" Buyurdular ki: "Tecellî izler gibi görmez, erinin yanında olursa bile. Hattâ sâlik olmayan olan gibi görmez, bir makâmda olsalar bile." Hazret-i Peygamber sallallâhü aleyhi ve sellem ravzası yanında görünen nûru dahî böyledir. Kalbi açık olan ol nûru görür, hattâ diye erleri ve kabri-i şerîfi sâfi nûr görür.

Hazret-i Şeyh buyurdular ki: Kahve ve afyon ve benklik ve berş, hamrdan kemdir. Zîrâ hamr kırk günde gider. Bunlardan kesilmek ise gâyet müşkildir. Sârmısâk afyondan

¹⁵⁹ Kaynaklarda bu manada bir hadis bulunamamıştır.

¹⁶⁰ Burada verilen beyit Şeyh Sadi-i Şirâzî'ye ait bir beyittir. "Şeyh Saîd'in" şeklindeki kullanım, bir yazım hatası olarak görünmektedir.

¹⁶¹ Sadi-i Şirâzî, *Gülîstân-ı Sa'dî*, be kûşêş-i Dr. Berat Zincânî, İntişârât-ı Emîr Kebîr, Tahran 1373 hş., s. 3 (Bu beyit, Şeyh Sâdi-i Şirâzî'ye ait "*Gülîstân*" isimli eserin "Mukaddime"sinde geçmekte olup 4 beyitlik bir gazelin ikinci beytinin ikinci mısraıdır. Birinci mısra da anlam olarak şu şekildedir: "Ey seher kuşu! Aşkı kelebekten öğren; ki o yanmış, canından oldu ve bir âh bile etmedi.")

kesilmeye fâidedir. Ammâ bir kimse ki, sıdk ile tasavvufa azîmet eylese Allah Sübhânehû ve Teâlâ bedeline muhtâc etmeden kat' eder.

Buyurdular ki: Akşemseddîn'in ve Hâcî Bayrâm'ın ve Ümmî Sultân'ın ve Bâbâ Yûsuf Efendî'nin evlâtlarından seccâdelerinde ehl-i irşâd gelmemiştir. Zîrâ ehl-i irşâd belli bir yere zuhûr etmez. Kâh maşrikta zuhûr eder, kâh mağribte zuhûr eder. Tarîk-i ricâl dahî böyledir.

Buyurdular ki: Bir kimsenin Acem tâifesi gâlibü'l-ma'rifedir, ammâ Arap tâifesi gâlibü'ş-şerîfadır.

Ve buyurdular ki: Bir gün ikindiden sonra Hazret-i Şeyh bana bunu bu şekil üzere hesâbı gösterdi. 628910 Bu yüzden ki vefk hesâbı üzeredir. Vefk İbrâhîm peygamberden ve İmâm Alî'den rivâyet olunur. Bir hisârın kapısı üzerinde sad ender-sad [38a] yazılmış vefk var idi. Ol hisârın fethi müşkil oldu. İmâm Alî bir zaman kondular ve bu vefki ol vefka mukâbele eylediler. Hisâr feth Seyyid Buhârî ve Emîr Sultân vefk ile âlemi teshîr etmiş idi. Hâlâ o vefk kabrinde mevcûttur.

Buyurdular ki: Ben ilm-i vefkta kâmil idim. Hattâ eğer murâd eylesem bir ayda yüz ender-yüzü konardım. Ol ise bir yılda olmaz. Lâkin fâriğ oldum. Zîrâ gâyet vefk-ı nâteshîr ise halkın mâlını yemektir. Bizim işimiz onunla bitmez. Bir zaman câr konmuş idim. Gördüm, halk çoğaldı. Pâreledim, gitti yabana. Bir söz idi ki oldu bahâne.[?]

Ve dahî buyurdular ki: Şerîat yazı bilene münhasır değildir. Belki insân-ı kâmilin ağzından çıkan her kelâm şeraîte mutâbık ola olduğu şerîatten. Kâfirin küfrü Hazret-i Peygamber aleyhis-selâm'ı ikrâr etmediklerinden ötürüdür ki gerçi onlar Hak Teâlâya mukîrlerdir ve mu'tekidlerdir. Ve sâir enbiyâyı dahî ikrâr ederler. İmdi küfür [?] sâdik ile değildir. Belki her kimse ki merâtıbtan bir mertebeye kâbil olmaya. Ol kişi ol mertebeye kâfirdir. İmdi terakkî ve tenezzül hâli bilinmek vâciptir. Ve ibtidâ ve intehâ hâli bilinmek vâciptir. Mûsâ kelîmin **إِن هِيَ إِلَّا فِتْنَتُكَ** (A'râf, 7/155) ["Bu, senin imtihanındır."] terakkî-i tâlibe göre pes ol makâmın tevhîdi ammâ bir kimse ki bu kelâmı irşâd hâlinde söylese ve dahî te'vîl etmeye onun küfrüne hükmolunur. Zîrâ ol tenezzülde [38b] kimlikler nefse isnâd olunur, Hakk'a isnâd olunmaz. Allah Sübhânehû ve Teâlâ kelâm-ı kadîminde buyurur: **مَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللَّهِ وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ** (Nisâ, 4/79) ["Sana gelen iyilikler Allahtandır, sana gelen kötülükler ise nefsendendir."] irşâd hâline göredir.

Buyurdular ki: Hâlet-i tevhîde her şeyden düşmek vâkı' oldu. Lâkin hemân kemâl her hâlde tevhîdi bulmaktır. Cimâ' hâlinde bile bulmak gerek. Hazret-i Peygamber sallallâhü aleyhi ve sellem göre beyt-i halâda çıktıkda ve girdiklerinde bu duâyı okurlardı. Duâ: **اللهم** اذهب عني ما يؤذيني و امسك علي ما ينفعي ["Allahım, bana eza veren şeyi benden gider ve bana faydalı olan şeyi de bende alıkoy."]¹⁶² diye okurladı. İmdi ol hâlin bu duâ tevhîdidir. Enbiyâ aleyhimüsselâm hâlet-i cimâ'da tabîat ve nefis ve rûh makâmlarından geçerlerdi. Ol cimâ' hâlinde ya'nî bir kuvvet-i cimâizeden geldiğini mülâhaza ve tefekkür eylerlerdi. İmdi her kimse ki bir tefekkür üzere cimâ' eylese hâsıl olan evlât kutup olur. Bâ-husûs evliyâullâhtan olmak evlâ bi't-tarîk.

Ve buyurdular ki: Bu mezkûr olan kelâmın hakkı oldur ki ol hâlet gözüyle idrâk oluna ve aklile biline ammâ dile gelmeye ve kulak işitmeye. Sana telattuf tarîki üzere söyledim. Ba'zı kimse ise diline geleni söyler ammâ kâmil olana lâyük değildir.

Buyurdular ki: Kemâl Dede keşfinde göre ki İmâm Ebû Hanîfe deryâ-yı tevhîdin nısfına erişmiş, oradan nidâ olunup rucû' ile emr olundu. Onların ictihâdı irşâd mesâbesindedir. İmdi ulemâ mertebelerince kemâldedir. Zîrâ onların mücerred akl ve ma'rifet ile tevhîde vâsıllardır. Ammâ sülûk ile ve hâl ile [39a] vâsıl değillerdir. İmdi sülûk ve hâl ile vâsıl olanlar ki onlar dahî tevhîdden tekellüm eylemişlerdir ki Eşrefzâde ve İmâm Zeynel Âbidîn ve Bâyezîd gibi ve sâir ashâb sülûk ve hâller cümle ki vardır. Onlar dahî gerçi sülûk ve hâl ile vâsıllardır ammâ mertebelerince vâsıllardır. Hakikat-i vuslat onlarda da yoktur. Cümle kemâlânlar makâm-ı ma'rifettedir. Makâm-ı tevhîdde değildir. Zîrâ makâm-ı tevhîdin muktezâsı budur ki evrâda gayrısı görünmeye, zîrâ muvahhittir. Kaçan muvahhid vâsıl olsa ol mahalde merâtib-i erbaa fenâ bulur. Ol merâtibin fevkindedir. Ben senden kem edem, şeyhimin vefâtında sonra bana münkeşif oldu, ya'nî açıldı. Lâkin şimdi bir şeyim yoktur. Talepten dahî vazgeçtim. Zîrâ bir kimsenin bir şeyi olmasa onun talebi dahî kalmaz kula. Teâlâ **لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ** (Secde, 32/13) ["Andolsun, cehennem hem cinlerden hem insanlardan dolduracağım."]¹⁶² Ya'nî ehl-i kahrda kemâle vâsıl olsa onun kararı kâh nâdır, kâh kahr-ı ilâhiyyedir. Kezâlik asıl lütûf dahî cânib-i lütûfta kemâle vâsıl olsa ânında makarr-ı lütûf[?] İmdi ehlinden hâlî olmaz. Ammâ tabaka-i sâbia ehlinden fâriğ olur. Onlar şunlardır ki, kâh lütûf cânibi tuttular, kâh kahr cânibi tuttular. İmdi lâyük olan budur ki, dâimâ lütûf

¹⁶² Hadis kaynaklarında, metinde geçen lafızlarla bir dua bulunmamakta, Hz. Peygamber'in tuvaletten çıktıkları zaman okudukları dua benzer bir anlamı ihtiva eden şu lafızlarla verilmektedir: **كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا خَرَجَ مِنْ** [“Hz. Peygamber (s.a.v.) tuvaletten çıktıklarında: ‘Benden bu ezayı gideren ve beni koruyan, gözetten Allah’a hamdolsun.’ derdi.”] Ebû Abdurrahman En-Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, c. 9, s. 35.

cânibi tutula. Hattâ kahr cânibi ehli buyurdular ki: “Rûh berzahta seyreder. Lâkin ol rûh cism-i akrânla olan hâleti bulmaz.” Mâdem ki rûh berzahı geçip âlem-i ahrete [39b] vâsıl olmaya, lezzet-i tâmmei bilmez, bulamaz. Kemâl-i zevk rûhun cisme iktirânındadır.

Buyurdular ki: Dünyâ kocayınca yaşar, ondan sonra ölür. Bir gayr-i âlemin arzında defn olunur. Ba’dellâhu teâlâ mü’min ve kâfirleri getirir. Eczâ-i müteferrikalarını cem’ eder. Ve ervâhlarını iâde eder. Bu âlem vefât ettikten sonra, nice uzak zamândan sonra yine dirilir. Lâkin i’tikâdımız budur ki bu dünyâ-yı îrâk avdet etmeye. Avdet eden bir gayri hâle tebeddülünden sonra olan âlem ola. Kâlallah Teâlâ: **يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ** (İbrahim, 14/48) [“Yeryüzü başka bir yeryüzüne dönüştüğü gün.”]

Buyurdular ki: Akıl müstakil bir şey değildir. Belki ol akıl rûhun sıfâtındandır. Mahallinde rûh ol akli tasarruf eder. Sonra kalbe i’tâ eyler.

Buyurdular ki: Kemâl melekûtudur. Hazret-i Peygamber sallallâhü aleyhi ve sellem kemâl bulduktan sonra irşâda tenezzül eylediklerinde âhir melekût olan âlem-i hayatta durdu. Âleme belki inmedi lâkin âlem-i melekûtta nazar eyledi. Cümle hayat sahibine muttalîf’ oldu. Ben eyütdüm: **اطرق الى الله بعدد انفس الخلاق** [“Allah’a giden yollar, mahlûkatın nefesleri adedince dir.”] buna göre midir, dedim. Hazret-i Şeyh: “Öyledir.” buyurdular.

Buyurdular ki: Şeyh Alî Mağribî tarîkinde niyetsiz bir iş işlemezlerdi. Buyurdular ki, bir fakîr her bir emirde ferden ferdâ niyet etmeziz, belki ibtidâdan bi’l-küllîyye Allah Sübhânehû ve Teâlâ’ya teveccüh üzere tevekkül ederiz. Allah Teâlâyâ hidâyet [40a] eder. Ondan sonra evin kirâsı için bisât-ı kebîre sanmada müşâvere eyledim.

Buyurdular ki: Zekât akçesin oğlun Muhammed’in libâsına sarf eyle ve hitânın taâmına sarf eyle. Ba’dehû ikindiden sonra inşaallah küllü biz dahî hâzır olalım. Eğer bize varmak müyesser olmazsa sûfiler gönderim. Tevhîd eylesinler.

Ve buyurdular ki: Hacc-ı suverî ta’bdır. Lâkin ehl-i tevhîd dâima hac üzerelerdir. Abdülmü’min buyurdular ki: “Hac mâ’nevîdir diye üç kere biz hac etmedik, lâkin Allah Sübhânehû ve Teâlâ ondan ahsenini ve efdalini müyesser eyledi.”

Buyurdular ki: Mekke-i Mükerrreme’de mücâvir olmak lâyıf değildir. Zîrâ Ka’be’nin heybeti onların gözlerinden mâsivâyı giderir de onu sâir mesâcid gibi görürler. Ammâ sâlik-i tarîkat olanlara huzûr Mekke-i Mükerrreme’de yoktur, bulunmaz. Beyt-i mukaddes de böyledir.

Buyurdular ki: Esmânın te'sîri zâil olur ammâ tevhîdin te'sîri zâil olmaz. İsm-i Kerîm esmâü'l-hüsînadandır. Lâkin mahlûka dahî itlâk olunur. Ammâ vahdet gayriye itlâk olunmaz.

Ve dahî buyurdular ki: Bir kimse salât-ı regâyb kılsa ol salât-ı regâyb kabirde ol kimseye bir insân şeklinde gelir, güzel yiğit sûretinde. Zîrâ musallî ol salâtı kılmağı ansa niyete erişir. Ol salât olur. Musallî [40b] aks olmuş olur.

Buyurdular ki: Islâh-ı nefis lâzımdır. Ammâ ona teveğğul edip İmâm-ı Gazâlî gibi âlem-i melekûtta mahrûm olmak tarîkiyle değil idi. Tevhîde sa'y etmek gerektir. Bir vecihle ki, ol tevhîdi sâhibinden işite. لا إله إلا الله [“Benden başka ilah yoktur.”] gibi. Bu tevhîd zâttandır, gayriden değildir. Ba'zı nâs esmâya rağbet eder, tevhîde rağbet etmez. Lâkin asıl mebde' tevhîddir.

Buyurdular ki: Alî Çelebî, Halvetî olduğundan ezâya tahammül eylemez. Tevhîd böyle değildir. Eğer Halvetiyye'ye ba'zı ahvâl-i tevhîd keşf olursa ilhâda düşerler.

Buyurdular ki: Bir kimse makâm-ı tevhîde vâsıl olsa hiçbir nesneden şikâyet eylemez. Belki eziyetten mütelezziz olur.

Buyurdular ki: Senin ahlâkın ehlinin ahlâkına gâlip olmasındır, zîrâ kaçan senin ahlâkın zuhûr eylese âlemi yakar, lâkin aklile kazm-ı terakkîya sebep olur.

Buyurdular ki: Merhûm müftî Alî Çelebî'ye raks-ı sûfiyyeden suâl olundu. “Bir nesne lâzım gelmez.” diye fetvâ verdi.

Buyurdular ki: Bir kimsenin mizâcı zaîf olsa ahlâkı bed olur. Sü-i huluk üzeredir. Ammâ mizâc kavî olsa ahlâkı hakkat[?] olur.

Buyurdular ki: Tevhîdin maksûmu celâldir. İmdi celâle iştigâl ile ben dahî dedim ki: “Nolaydı iştigâlimiz hâsıl olaydı.” “Allah müyesser eyleye.” diye buyurdular.

Buyurdular ki: Mümkinâttan hakîkatin [41a] zuhûru tebeddül vechi üzere değildir. Tebeddül bize göredir. Zîrâ hicâbdayız, onun içindir. Ve dahî emr-i maâş muhtell olmasın içindir. Zîrâ eğer hicâb kalkıp hakîkat hâli münkeşif olsa bize intikâl lâzım gelir. Belki inkişâf aynı zehâptır. Ba'zı kimesneler ki, -onların vardır- hulkunun mâ-beynine çıka. Vaaz için kitâblara iştigâl lâkin bu iş onun cehlindedir. Zîrâ bir kimse ki hakîkate vâsıl olsa cümle ahvâl ona hâsıl olur. Görülmez mi şu kitâblara enbiyâ ve sahâbe zamanından sonra az birden

tedvîn olunmasıdır. Onun için İmâm Alî buyurmuşlardır ki: العلم نقطة كثرتها الجاهلون [İlim, cahiller çoğalttığı bir noktadır.] Kesret mümkinâttır. Nokta tevhîddir. Yûnus Emre'nin "Erik dalına indim, yedim üzümü" dediği beyhûdedir. Ve Bâbâ Yûsuf Efendi'nin dahî bunu şerh eylediği beyhûdedir. Zîrâ ma'rifetullâh hâsıl olsa ol kimse kayıttan bir kayıtle kayıtlanmaz. Ve cümle merâtibi geçer. Ve muzmahil olur. Tevhîd-i küllî budur. Hattâ kutbiyetten bile geçer. Lâkin kemâl bundadır ki, hem kayıtta olavuz hem kayıtlanmayavuz. Sultân-ı Enbiyâ sallallâhü aleyhi ve sellem kayıtta idi ve irşâdda idi. Ammâ biriyle iken yine aslâ bir kayıtle kayıtlanmazlardı.

Ve buyurdular ki: Bize hacc-ı suverî müyesser olmadı. Hacc-ı ma'nevîyi Hak'tan umarız. Ka'be'nin şerefi Hazret-i Peygamber sallallâhü aleyhi ve sellem şerefiyledir. Zîrâ ol evlâ sultândır. Ol Hak'tan zuhûr etmiştir. Hazret-i Peygamber birkaç kere urûc eylemişlerdir. [41b] Bir def'a gece gitti, yârımdası ikindileyin geldiler. Ve kârbânın gelmesinden haber verdiler. Ol mi'râcları Recep ayının yirmi yedinci gecesini, bâkîsin Ramazân'da leyâli-i kadirde idi. Ve gayrileri gecelerde idi.

Buyurdular ki: Bir zamanda hâtırımıza seni hasâda göndermek gelir. Tâ kim hizmet-i Hak'ta olasın. Ol hizmet seni matlûba ki îsâl eyleye ve bulana dek işlediğin zâyî' olmaya. Ben dahî dedim ki: "Benim murâdım ancak hakîkattir." Buyurdular ki: "Ol sana gelir." Ben eyütdüm: "Ya niçin ben ona gelmem?" Buyurdular ki: "Sana zahmet olur." Ondan sonra buyurdu ki: "Senin icâzetinle kitâb-ı düreri satayın, ve câmia harç edeyin." "Ma'kûl" dedim. Buyurdular ki: "Ramazâna gelince hazırlan, ehlin ile ve Alî Çelebî ile bile git. Ve istersen sana birkaç tâc geydüreyin. Tâ Ümmî Sultân'ın tâcı yahut Baba Yûsuf Efendi'nin tâcı üslûbunda Hacı Bayrâm'ın tâcı geydür.

Buyurdular ki: Gitmek hem içerden hem dışardan olsun, dediler. Zîrâ eski meşâyıhtır. Hazret-i sallallâhü aleyhi ve sellem işlemiştim, Hak Teâlâ'nın fazlından umarız ki, Hacı Bayrâm sana muâvenet eyleye. Kezâlik cemâat-ı kibâr ve sahâbe sana yardım eyleyeler. Ve Hazret-i Allah'ın Rasûlü olduğu için belki Hazret-i Peygamber sallallâhü aleyhi ve sellem de bir te'sîr [42a] var idi. Onun için geldiler. Sen de dahî te'sîr vardır. Ben eyütdüm ki: "Tarîk-i enbiyâ oldur ki, irşâd ve ba'de'l-vusla ola."

Buyurdular ki: İki kimse mâ-beyninde imtizâc, münâsebet-i ma'neviyyeden- dir. Ba'zıları sûriyye dahî lâzımdır, demişler. Min cemîi'l-vücûh temâsül olmaz. Zîrâ teğâyür dahî

lâzımdır. Eğer teğâyür olmasa, iki olmazlardı. Galat teğâyürdendir. Teğâyür suverîdendir. Kâle'l-Mevlânâ: “پای معنی گیرای صورت پرست”¹⁶³

Buyurdular ki: Bir kimse, kim olursa olsun sen i'tikâd eylesen ol kimseden her ne sâdır olursa hakkında haberdır. İmâm Ali Hazret-i Peygamber'e -sallallahu aleyhi ve selemba'zı nesne ekerdi. Hazret-i Peygamber dahî der i[di]ki: “Senin dediğın yerindedir. Lâkin mertebe-i nübüvvetten zâhir olan bir gayri keyfiyet üzeredir. Zîrâ velâyette bir şey vardır, kâh olur ki...”¹⁶⁴

Buyurdular ki: Evâyilde hisâr kapısında kapûlîcaya inerdim. Bana sar'a üslûbu üzere insilâh olurdu. Ammâ yine aklım başımda idi ve yudurdum.[?] Sana da bir zamanda ârız olmuştu. Ben dahî dedim ki: “Bu tâhire mütealliktir.” Buyurdu ki: “Belki ol hakikat üzeredir lâkin biz tîz geçtik.”

Buyurdular ki: Tarîk-i tevhîd lisânla olmaz. Seni göndermek istedik, sen kabûl eylemedin. Ben de dedim ki: “Niçin kabûl etmem, lâkin bilmem.” dedim. Buyurdu ki: “Yek güzel bildin. [42b] dahî şeyhin ammâ kabûl etmedin.” dedi. Ben: “Kabûl ettim sultânım.” dedim. Ammâ ben ta'bda kaldım. Hattâ zehirler içtim lâkin Allah Sübhânehû ve Teâlâ ol zehri tiryâk eyledi.

Ve dahî buyurdular ki: Ehl-i irşâda lâıyk oldur ki âfâkta evlâdına tahsîs eylemeye. Belki kendisi irşâd mertebesinde olan kimesneye ta'yîn eyleye. Gerekse ol kimse meşârikte olsun, gerek meğâripte olsun. Meğerki evlâd-ı sâlih ola. Ol takdîrçe güzel olur.

Buyurdular ki: İrşâdı kabûl eylersen Allah'tan bil. Allah Sübhânehû ve Teâlâ ise ya ehil olana irşâd vermez. Benden bilme. Beni ortadan kaldır ki, zîrâ benden sonra bir gayri şeyh ile sohbet edemezsin. İmdi irşâd sana lâzım oldu. İle'l-ân beş kere sana söylüyorum, kabûl etmezsın.

Buyurdular ki: Biz seni saâdette şakâvette bırakmaya kâdir gelemeyiz. Murâd eylesen ikisini de bırakmaya kâdiriz, dedik de, evet sultânım, dedim, elinizden gelir ve elinizdedir. Ondan sonra sebât bulmak üzere fâtiha okudular. Buyurdular ki: “Fâtihanın hüsnü vasf olunmaz. Kur'ân'da her bir ayette hem nihâyetidir.”

¹⁶³ Mevlânâ Muhammed Celâleddin, *Mesnevî-i Ma'nevî*, mutabık nüsha-i tashih şode-i Reynold Nicholson, İntişârât-ı Behnûd, Tahran 1373, c. 1, beyit no: 682.

“Ey surete tapan, mânânın ayağına sarıl/tut” anlamına gelen bu mısram, Mesnevî'deki beyitler içinde orijinali şu şekildedir: “ای سورت سرکش است / اتحاد یار با یاران خوش است” = Dostun, dostlarla birliğı hoştur. Mânâ ayağı tut, suret serkeştir/isyankârdır.”

¹⁶⁴ Kaynaklarda bu manada bir hadis bulunamamıştır.

Buyurdular ki: İbdâl lafzının ma'nâsında gerçi halk incinirler ammâ eğer onun ma'nâsın bilseler rağbet ederlerdi. Bir ma'nâsı budur ki, ahlâk-ı mezmûmesin ahlâk-ı hamîdeye mübeddil olmasıdır. [43a] Üçüncü mecâzın hakîkate mübeddil olmasıdır. Merâtibin ihlâsı budur. Bundan murâd bu değildir ki, mecâz hakîkat ola. Belki murâd; mecâzı gide, hakîkat bâkî kala. Bekâsı üzere meselâdır. Deryânın köpüğü bir şey' değildir. Onun zuhûru böylelerin esmesindedir. Kaçan yel kesilse, ol köpük mahv olur.

Buyurdular ki: Allah Teâlâ'nın kabz-ı rûhta tereddüdü mü'min-i kâmilin rûhındadır. Ya'nî bir kimse ki, Hakk'a vâsıl olsa Hak Teâlâ irâdeti o kulun irâdeti olur. Bir ta'bîr dahî budur ki, bir kimse tasfiye-i kalb tahsîl eylese, onun kalbine irâdetullah mün'akis olur da ol irâdetullah sebebiyle ol kişi mevtini bilir. Ondan sonra ba'zılar mevtinden haber verirler.

Buyurdular ki: Sâlik mülk-i vücûdunda müftî-i müctehiddir. Hâricte olan müctehîdînin usûlü üzere müctehiddir.

Buyurdular ki: لَنْ تَرَانِي (A'râf, 7/143) ["Beni göremezsin"] yâ Mûsâ demek tenezzülde hâsıl olan vücûd-i külle görmezsiniz göre Hazret-i Peygamber sallallâhü aleyhi ve selam رَبِّیَّ رَأَيْتُ رَبِّيَّ ["Rabbimi gördüm."]¹⁶⁵ buyurur.

Buyurdular ki: Her bid'at dalâlet değildir. Bid'at-ı hasene vardır. Bid'at demek hâdis demektir. Ya'nî sonradan olma demektir. Cümle birisi minâre bid'at-ı hasenedir. Zîrâ Hazret-i Peygamber sallallâhü aleyhi ve selam zamanında yok idi. Ammâ ezân okumak için güzel mekândır.

[43b] **Buyurdular ki:** Dâvud Nebî'nin sadâsı kendüden değil idi. Onun için yoktur. Halk mahallinde vefât ederken yine cem' olurlardı.

Buyurdular ki: Peygamber Hazreti sallallâhü aleyhi ve selam ve Yûsuf aleyhis-selâm ikisi bile kemâl üzerelerdir. İllâ yoktur. Var ki bizim Peygamberimiz bekâyı sûret-i fenâda izhâr eyledi. Yûsuf-i Sıddîk fenâyı sûret-i bekâda izhâr eyledi. Zîrâ onların hakkında tecellî ile oldu. Ammâ bizim Peygamberimiz fenâyı bir vecihle izhâr eyledi ki, libâsında ve taâmında ve içeceğinde bile fenâ üzere oldular. Yemek yemeleri bizim içindi. Yoksa aslen kendinin ihtiyâcı yok idi. Zîrâ hamdiyyet tecellî eylemiş idi. Onun için انا بيت عند ربي والذى هو ["Benim evim Rabbimin katındadır. Beni o yedirir ve içirir."]¹⁶⁶ diye

¹⁶⁵ Mevcut şekliyle bu lafız farklı birkaç hadisin içinde geçmektedir. Buhârî, *Sahihu'l-Buhârî*, c. 6, s. 2; Tirmizî, *es-Sünen*, c. 5, s. 367.

¹⁶⁶ Kaynaklarda bu manada bir hadis bulunamamıştır.

buyurdular. Zât-ı kendilerinde ve [?] ki bi'l-küllîye mâsivâyı aza[1]dur. Ol tarîk üzere zâhir olmuşlar.

Buyurdular ki: Tarîki bilmez idim. Bir gece hâtırma geldi ki, yedi kat yerler altında imişim.

Buyurdular ki: Tenezzül terakkîden yeğdir. Zîrâ visâlullah fenâda ve tevâzu'dadır ve evlâdır. İblîs'in hâli ma'lûmdur ki babamız Hazret-i Âdemle olan kasiyye hod hikâyet oldu. Ve buyurdular ki, şeytânın anâsırı, erbaadan cüzdür. Nâr ise gâlip idi. Âdem aleyhis-selâm turâbı gâlip idi. Ol ise fenâ iktizâ eyler. İblîs cüz-i nefesine baktı. Ve Âdem'de olan [44a] cüz'e baktı. Onun için انا خير ["Ben daha hayırlıyım."] dedi. Ben dahî dedim ki: "Ya, Allah Teâlâ kâdir değil mi idi onun nazarı gibi etmeye?" Buyurdular ki: "Kâdir idi lâkin bir sırrı vardır ki bu âlemde siz onu söylemezsiniz. Şer'-i şerîfi riâyetten ötürü görülmez. Enbiyâ-i izâm ol sırrı setr eylemişlerdir. Kaçan hakîkate vâsıl olduğun zamanda bilesin, şimdi bize lâzım olan hâlimize bakmaktır.

Buyurdular ki: Gurrenden kânûn budur ki, Şa'bân nâkıs ola Ramazân kâmil ola. İki ayın biri zâhirde nâkıstır. Ammâ aslında nâkıs değildir. Zîrâ aslından taksîm vardır.

Buyurdular ki: Şerîat-i şerîfeyi her hâlde riâyete eyle, her ne kadar âlî mertebede olursan da.

Buyurdular ki: Dünyânın muhabbeti çoktur ve mutasavverin kazıyyesin hikâyet eyledi. Sözü aceb mahbûbın zülfü üzere düşermiyim yoksa düşmez miyim?

Buyurdular ki: Mansûr'un sözüdür lâkin ehl-i fenâ, hâtim için müşevveş olmuşlar. إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ أَحَدًا¹⁶⁷ (Yunus, 10/44) ["Allah insanlara zulmetmez."]

Buyurdular ki: وَأَفْوُضْ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ (Ğâfir, 40/44) ["Ben işimi Allah'a havale ediyorum. Muhakkak ki Allah, kullarını hakkıyla görendir."] diyelim ammâ bu âyet-i kerîmeyi şikâyet tarîkiyle demeyelim, belki duâ tarîkiyle diyelim. Enbiyâ aleyhis-selâm duâyı ba'de'l-hâl derler idi. Bâyezîd buyurmuşlardır ki: "Eğer yerlerde mûr olsa, gökler bakara olsa rızkım nereden geldiğini mülâhaza eylemem."

Buyurdular ki: Bir zuafâ biz [?] demeye kâdiriz. Belki bize rızkî ihsân eyle diye tazarru' eyleyiz.

¹⁶⁷ Bir tekine bile.

Buyurdular ki: Emr-i terâvîh suverîdir. [44b] Terâvîh ferâyizin dúnündedir. Hazret-i Peygamber sallallâhü aleyhi ve sellem terâvîhi dört rekât kıldı ve yine oturdu. Rükünce böyle kıldı. Oturmaları yorulmadan değil idi. Zîrâ Hazret sabaha dek nâfile namaz kılardı. Belki terâvîh cülûsünde bir şuhûd var idi.

Buyurdular ki: Ferâyiz türlü türlüdür. Ba'zısı iki, ba'zısı üçtür. Dört rek'at dört mertebe mukâbelesindedir. Akşam namazı Îsâ peygambere verilmiş idi. Onun için üç oldu. Sabah namazı Mûsâ peygambere verilmiş birer rek'atı cisim mukâbelesinde, birer rek'atı rûh mukâbelesinde.

Buyurdular ki: Ricâl-i gayb ve ervâh-ı hayvânât yemmden sakınırlar. Pes onlardan hayvânât kaçmaz lâkin peygamber hazretleri aleyhis-selâm üç-dört günde bir kere yerlerdi.

Buyurdular ki: Hazret-i Peygamber'in اللهم ارني الاشياء كما هي ["Allahım, bana eşyanın hakikatini göster."]¹⁶⁸ kavlinde كَلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ (Kasas, 28/88) ["Herşey yok olacaktır."] tecellî eyledi, etmedi. Bu tecellî Halvetiyyeye dördüncü dâirede hâsıl olur. Ammâ biz fakîr ibtidâdan belâ-yı mübtelâ oluruz da ondan sonra cümlesi açılır. Bu âlemin fevkinde âlem vardır ki, bu âlem ona göre zerre gibidir. Değildir, onun fevkinde böyledir. Onsekiz bin âleme varınca.

Buyurdular ki: Vuslattan firkat tatlıdır. Güzellik firkatte vuslat dahî elezzdir. Vâsıl olan kimse ba'de'l-vusla bir pâdişâh olur ki, her mertebede bulur. Zîrâ el-ân sevdâ tahrîkte yüz sevdâ çıkarmadan ötürü.[?] Halvetiyye azıcık şeyden ilhâda düşerler. [45a] Celvetiyye olanlar bizim cemaatimizdir. Biz kât edinceye dek meşakkate tahammül ederiz. Mevt dediğim vuslattır.

Ve buyurdular ki: Bugüne dek seninle mertebe-i tabîatten söyleşir idik. Bu günden sonra mertebe-i nefsten söyleşelim. Ya'nî tarîkatten tekellüm edelim. Mertebe-i tabîatten geçelim. Zîrâ şerîat senin elindedir. Muktezâ-yı şer' ile amel idevüb ahkâmına riâyet eyle, diye buyurdular.

Ve yine buyurdular ki: Oğlancığım tarîkatin âdâbı vardır. Cümle âdabdandır, teheccüde mülâzemet eylemek. Zîrâ icâbet kapısı ol zamanda açılır. Ve dahî eşrâf-ı duhâ tarîkat âdabındandır. Ve dahî Hazret-i Şeyh'e ikindüyin tecellî-i ef'âl vâkı' olduğunu hikâyet eyledim. Hazret-i Şeyh Allah'a hamd edip dahî bir kurbân edip yâhûd akçasın tasadduk ile emr ettiler. Ve dahî şeyhe suâl ettim ki kutbu'l-aktâb halk ile ihtilât eder mi? Buyurdular ki: "Ol komşun dahî olursa sen onu bilmezsin."

¹⁶⁸ Kaynaklarda bu manada bir hadis bulunamamıştır.

Buyurdular ki: Tarîka tarîka dedikleri tevhîddir. Halvette kırk yıl tevhîde iştigâl eyleseler Hakk'a vâsıl olmaz. İmdi tarîk ancak tevhîddir. Hazret-i İsâ tecerrüdü ihtiyâr eyledi. Bir vecihle ki ta'bîr olunmaz **وقع ذلك** [Böyle vukû buldu] Hazret-i Peygamber sallallâhü aleyhi ve sellem cümleden efdaldır. Her birinin bir meşrebi vardır. Meşrebine göre işler. Ammâ bizim Peygamberin meşreb-i şerîfleri âlemi gâyet i'tidâldedir. Onun için **[45b]** cümleyi ihâta eylemiştir. Ve Yahûdî ve Nasârâ ona tâbi' olmuştur.

Buyurdular ki: Sana vaazla ki min indillâh verdik. Vâiz Hazret-i Peygamber esmâsındandır. İmdi ol yolda senin mûradın açılır. Hacı Bayrâm ibtidâ şeyhliğinde on kimseyi isticân eyledi. Onlar iki yılda sonra aşere-i mübeşşere mesâbesinde olmuşlardır. Sen öyle olmaya. Belki sen başladığında halk sana gelirler. Nâsın eziyetine tahammül eyle. Dahî yerinde sâhib-i kadem ol. Allah Sübhânehû ve Teâlâ sultân-ı enbiyâ zevkinden zevk vermiştir. Sen şuna râzî değil misin? Ve eğer benim yanımda kırk yıl dursan sana ancak ba'zı maârif hâsıl olurdu. Ammâ Allah Teâlânın i'tâsın eyleye. Sana umûr-i kesîrde feth olunup zât verile. Çalış ki enfâsından bir nefis kalmaya. Tevhîdsiz komayasın.

Buyurdular ki: Sübhân'ın **ما عرفناك حق معرفتك** ["Biz Seni marifetinin layık olduğu şekilde bilemedik/idrak edemedik."]¹⁶⁹ kelâmı melâikenin kelâmı, melâikenin kavlidir. Ammâ eğer Hazretten sıhhatten rivâyet var ise ona cevâp budur ki, Hazretin şânı böyle kelimâttan âlîdir. Belki ol Sultânın malı Hakk'a ma'rifet ile ma'rifettir. Hazret-i Peygamber sallallâhü aleyhi ve sellem terakkîsinde nice ise tenezzülde dahî öyledir. **لا تفضلوني على يونس بن متى** [Beni Yûnus b. Mettâ'ya üstün tutmayın.] buyurmuştur. Ya'nî ol Sultân-ı Arş bâlîk gibi olmasa idi ru'yetleri terakkîde ve tenezzülde beraber idi.

Buyurdular ki: Tevhîd ile mümkinât muzmahil olur. Zâtı bâkî kalır. Bir [za]manda ben **لا اله الا الله** ["Allah'tan başka ilah yoktur."] der idim. Tenezzülât nazarımda gâip oldu. **محمد** **الرسول الله** ["Muhammed Allah'ın Rasûlü'dür."] **[46a]** desem ol tenezzülât zâhir olurdu.

Buyurdular ki: Zikrullâhtan maksûd ve nusallîden maksûd ve tilâvet-i Kur'ândan maksûd tasfiye-i kalbtir. Tasfiye-i kalbten murâd tecellî-i cemâldir. Tecellî-i cemâlden murâd, maksûd sâbit-i hakîkînin zuhûrudur. Sâbit-i hakîkatten murâd izmihlâldir. Zîrâ tacellî-i zât ile cemî-i mümkinât muzmahil olur. Kıyâmet dahî şöyledir.

Buyurdular ki: Mebde' **لا اله الا الله** ["Allah'tan başka ilah yoktur."] tır. Müntehâ **محمد** **الرسول الله**. Belki ol şudur, illâ yoktur. Var ki hakîkat ol nûru tenvîr edince dir. Ol **محمد** **الرسول الله**.

¹⁶⁹ Kaynaklarda bu manada bir hadis bulunamamıştır.

[“Muhammed Rasûl’dür.”]’den gayrisin onun zıllinden mesrûr-i evvel لا اله الا الله [“Allah’tan başka ilah yoktur.”]’tır. Âhir محمد الرسول الله [“Muhammed Allah’ın Rasûlü’dür.”]’tır. Sübhânehû ve Teâlâ rızkını müyesser eyleye.

Buyurdular ki: Hazret-i Peygamber sallallâhü aleyhi ve sellem nârdan istiâz ederdi ve cennete rağbet ederlerdi. Ya’nî halkı cennete tergîb eylerdi. Enbiyâ ise ibâdet ü tâatten, Allah havfindan eylerlerdi. “Ya bunun aslı nedir, bilir misin?” dediler. Bunun vechi budur ki, Hazretin -aleyhis-selâm- cehennemden istiâze eyleyip cennete tergîb eylemesi tenezzül âlemine göre idi. Hazret-i Peygamber hem tenezzülde ve hem vuslatta kâmil idi. Belki vahdette ve istiğrâkta kâmil idi. Ol sultân vuslat ile fırkati cem’ eylemesi, ya’nî vuslat makâmının fevkinde idi. Zîrâ yalnız vuslat fırkati iş’âr eyler. Hazret-i Peygamber’in [46b] vuslatı fırkati idi ve fırkati vuslat idi.

Buyurdular ki: Cemâatten murâd cemâat-i evliyâullahıdır. Ya’nî kalbin ictimâ’ıdır. Bir kimse var idi, der idi ki: “Senin kalbinde cem’iyyet olmasa Câmi-i Kebîr fâide vermezdi.”

Buyurdular ki: Makâm-ı rûhta mücâdele yoktur. Ol mertebede olan tekâlîf, i’tidâl-i tâm üzeredir. Onun için Hazret mertebede tenezzül eyledi. Ol mertebede olan tekâlîf i’tidâldir göre Hazret-i Mûsâ’nın zamanında olan ellî vakit namâz Hazre[t-i] aleyhis-selâm zamanında beş vakit oldu. Ve ümmet-i Nûh’tan ancak doksan kimesne imâna gelmeye kâdir oldu. Gayrisi tûfân ile helâk oldu.

Buyurdular ki: Ol te’sîr-i tûfân her otuz yılda bir kerre hâsıl olur. Lâkin hiffet üzere hâsıl olur. Çok yağmur yağar. Ba’zı köyler selden gark olur. Ondan sonra zikr eyledi ki şeyhim Câmi-i Kebîr’de mülâzemet eylerdi. Ve yatsıdan sonra âdeti bu idi ki, birinci eti, yağlı bir uğurdan kordu. Ve pişirdi. Gâyet latîf olurdu. Ben eyütdüm: “Şimdi benim çarşıdan taâm almaya kudretim yoktur. Ancak evde bulunan bizim.” Buyurdular ki: “Şol taâm ki senin talebinle olmaya. Ol taâmı reddetme. Zîrâ انزل من اسماء [“Semâdan indirildi.”]¹⁷⁰ dir. Sende yanında taâmın vücûdu ve ademi beraber olsun. Allah Teâlâ visâli de müyesser eyleye. Zîrâ maksûd-ı a’lâ şudur.”

Buyurdular ki: Hüsn ve meâb ru’yet-i cemâl-i makâl midir? Ol ru’yet ebedî gitmez. مَا كَذَّبَ الْفُؤَادُ مَا رَأَى (Necm, 43/11) [“Kalp gördüğünü yalanlamadı.”] demek ya’nî [47a] kalb göze, kalbe muvâfık oldu, zâhir ve bâtına ve bâtın zâhire muvâfık oldu, demektir.

¹⁷⁰ Burada رَبَّنَا أَنْزِلْ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ (Mâide, 5/14) [“Ey Rabbimiz bize gökten bir sofrayı indir.”] ayetine telmih vardır.

Buyurdular ki: Allah Teâlâ'nın **ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّى** (Necm, 53/8) ["Sonra yaklaştı derken sarkıp daha yakın oldu."] kavli kurbete işârettir. **فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى** (Necm, 53/9) ["Araları iki yay arası kadar hatta daha yakın oldu."] vuslat işârettir. Mâ-beyninde çok merâtîp vardır.

Hazret-i Şeyh buyurdular ki: Vâsılın böyle belâsı vardır. Hattâ cümle âriflerin belâsı ve onsekiz bin âlemin belâsı vâsılın belâsı sahâsında bir nokta kadar.

Buyurdular ki: Sen bu nükteyi mütâlaa ile dışarıdan onun benzi kızılığına ve sıhhat-i mizâcına bakan onu zevk safâda görür. Lâkin ol azîm belâdadır. Nola onun gibi belâda zevk-i azîm vardır. Onu ancak zevk idrâk eyler. İmdi ol vâsıl Hazret-i Rasûl sallallâhü aleyhi ve sellem komşusudur; hem dünyâda ve hem âhrette. Gerek ol vâsıl maşrikte olsun gerek mağribte olsun.

Buyurdular ki: Ehl-i irfân merâtîp üzeredir. Eğer aşağıda olan yukarıda olanın mertebesini görse muazzeb olur, ol mertebeyi terk eyleyip... Nitekim mahalle kethüdâsı müezzin ve imâmın mertebesini bilmez. Bilse ol dahî mertebesini terk eylerdi. Yâhut şehir kethüdâsı kâzînin mertebesini bilse yâhut pâdişahların ve vüzerânın mertebesini bilse şehir kethüdâlığın terk eylerdi. Ammâ vâsıl-ı Hakka vardır ki, onun yanında cümle merâtîp muzmahil olur. Ol vâsıl olan belâyı da duymaz. Zîrâ vâsıl vücûdunu efnâ eylemiştir. [47b] Vücûdunu efnâ eyleyen olmadan halâs olur. **فِيحْمَلُهُ مِنْ يَتَحَمَلُهُ** ["Kim tahammül eder, sabır gösterirse o kazanır."] Ondan sonra Hazret-i Şeyh fâtiha okudular. Allah Sübhânehû ve Teâlâ cemâlini müyesser eyleye, diye buyurdular.

Buyurdular ki: Ru'yeti [ko]yalım. Zîrâ isneyniyet iktizâ eyler. Allah Sübhânehû ve Teâlâ fenâ-i küll ile vuslat müyesser eyleye.

Buyurdular ki: Vâsıldan mevt havfı gider. Zîrâ ol vâsıl efnâ-yı vücûd etmiştir, görür. Zîrâ bir vâkıımızda kendimizi hey'et ü sûretimizle görürüz. Hâlâ ki cesedimiz uyur. Ehlimiz katında, döşek içinde. Lâkin ol sûret berzahiyenin âlem-i taayyünde zuhûru ve temessül ol sûrette büyük mertebedir.

Yine buyurdular ki: Ehl-i fenânın emsâline iltifât eylemezler. Zîrâ onda dahî nev'an enâniyyet ve vücûd vardır.

Temmeti'l-kitâb bi avnillâhi'l-Meliki'l-Vehhâb. Harrarahullahü'l-abdü'l-fakîri'l-hakîri'd-dâi Eş-Şeyh es-Seyyid Ebu'l-Hasan er-Rıfâi

1211 Rebîu'l-Evvel

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ESERDE İŞLENEN KONULAR

GİRİŞ

Üftâde Hazretleri'ne ait *Vâkıât* isimli eserin içindeki seçkilerden oluşan, günümüz harflerine aktarmış olduğumuz eser, konuları itibariyle bir dağınıklık arz etmektedir. Üftâde ile Aziz Mahmud Hüdâyî arasındaki sohbetlerden müteşekkil bir eser olması ve bu sohbetlerin Hüdâyî'nin üç yıllık seyr ü sülûkü esnasında yapılmış olması, eser için bazı avantajların yanı sıra dezavantajlar da barındırmaktadır. Bu durumun *Vâkıât*'a sağladığı avantajlar; Celvetiyye tarikatinde -biraz hızlı seyretmiş olsa da- bir seyr ü sülûkün aşamalarının göz önüne serilmiş olması, tarikata ait manevi muhtevanın yanı sıra, günlük meşguliyetlerin de eserde zaman zaman yer bulması ve bunların bize dönemin sosyal ve psikolojik ortamına ilişkin fikir vermesi vb. gibi ayrıntılardır. Aynı hususun eserin muhteva ve üslûbu üzerinde olumsuz etkileri de vardır. Eserdeki dil ve konu bütünlüğünün tam olarak sağlanamaması farklı zaman ve mekânlarda, farklı ihtiyaçlar üzerine yapılmış sohbetlerden müteşekkil bir eser olduğu için tabii bir sonuçtur.

Vâkıât'tan bir seçki niteliği taşıması itibariyle üzerinde çalıştığımız eser, bahsedilen dil ve üslûp farklılığını daha da bariz hale getirmektedir. Aynı zamanda mütercim Ebu'l-Hasan er-Rıfâî'den kaynaklandığını düşündüğümüz bir başka husus da şudur: Seçilen metinler, zaman zaman bahis konusu mevzunun konu bütünlüğünü bozmayacak uzunlukta ise de, yine zaman zaman seçilen metinlerin bir ya da birkaç cümleden ibaret oluşu anlamayı zorlaştırmakta ve hatta imkânsız hale getirmektedir. Yine bu bir ya da birkaç cümlelik seçkilerin bazılarında, cümlenin bağlandığı bir yüklem bile olmaması anlaşılma imkânı olmayan metinler ortaya çıkarmıştır.

Tüm bunlara rağmen, eserdeki seçkiler; tasavvufî ıstılahlar, Hz. Üftâde'nin hayatı, Hüdâyî'nin seyr ü sülûkü, şeriat ve tarikat sınırlarına ilişkin sınırlı ama orijinal fikirler içermektedir.

Eserde en çok üzerinde durulan husus, "tevhid"dir. Celvetiyye tarikatının en temel prensibi olarak sunulan tevhid anlayışı, şeriata layıkıyla riayet etmeyi ve bununla birlikte marifet bilgisine ilişkin manevi sınırlara dört elle sarılmayı gerektiren bir anlayıştır. Tevhidin yanı sıra eserde; sâlikin sülûkü esnasındaki durumlarına ilişkin bilgi ve yorumlar, nafîle ibadetlere ilişkin hususlar, Hz. Üftâde'nin hayatına ilişkin bazı ayrıntılar, fena-beka gibi tasavvufî ıstılahlar, rüya ve vakıa yorumları gibi konular işlenmektedir.

Eserde dikkat çeken bir başka husus da sık sık Halvetiyye-Celvetiyye karşılaştırması yapılmasıdır. Halvetiyye'nin Celvetiyye karşısında ikincil bir yol olarak aktarılması dikkat çeken bir husustur.

Eserde fikhî, kelâmî bazı konulara ilişkin bilgi ve yorumlara da yer verilmiş, mezhepler ve mezhep imamlarına ilişkin yorumlar, mezhep imamlarının marifet dereceleri de Üftâde ile Hüdâyî arasında paylaşılarak eserde yer bulmuştur.

Eserde işlenen temel konuları ana başlıklar halinde ele alıp incelemeyi hemen önce üzerine basarak belirtmemiz gereken konu şudur: Yukarıda bahsedilen konular işlenirken hep bir itidal çizgisi üzerinde hareket edilmiş, Hazret-i Peygamber'in tavrı olarak bahsedilen itidal sınırını aşmamak gerektiği sürekli vurgulanmış, bu vurgunun gereği de layıkıyla yerine getirilmiştir. Örneğin vahdet-i vücûda ilişkin konular da dahi itidal elden bırakılmamış, şeriat sınırları içerisinde tevil yoluna gidilmiştir. Bu manada ifadeler, coşkun bir şelale ya da sınırları belli olmayan bir nehirden daha çok; sakin, huzurlu, sınırları belli bir gölü andırmaktadır. Şu kadarı var ki, vahdet-i vücûd ya da sufilerin raksı gibi konularda, bu konular Hz. Üftâde tarafından onaylanıyor dahi olsa, bunların dile getirilmesine sıcak bakılmamış, bu hususlarda keskin ifadeler kullanmaktan kaçınılmamıştır. Mevlânâ'nın yaşadığı ve dillendirdiği bazı konular “varta” olarak tabir edilmiş, Yunus Emre'nin “Çıktım erik dalına/Anda yedim üzümü şiiri” beyhude yazılmış bir şiir olarak ifade edilmiş ve yine İmam Gazâlî, âlem-i melekûtun bazı meselelerinden mahrum olarak tavsif edilmiştir.

ESERDE İŞLENEN KONULAR

A-Üftâde'nin Hayatı

Vâkıât ve dolayısıyla da üzerinde çalıştığımız eser, Hz. Üftâde ile Hüdâyî arasında geçen sohbetlerden müteşekkil olduğu için, muhtevada Üftâde'nin kendi hayatından aktardıkları da önemli bir yer tutmaktadır. Hüdâyî'nin; hem kendisine seyr ü sülûkü içinde yol göstereceğini düşünerek, hem de kayıtlara geçmesini arzu ederek bu ayrıntıları da kaleme aldığı düşünülebilir. Üftâde, gerek kendi seyr ü sülûküne, gerek günlük yaşamına dair bazı ayrıntıları, sohbetlerinde zikretmiştir.

Çocukluk yıllarında kazzâlık yaptığını, bu işi sevrek yapmadığını ve ustasının ve babasının ölümleriyle birlikte bir müddet daha devam ettikten sonra bu mesleği bıraktığını öğrendiğimiz Üftâde, aynı metnin devamında şeyhi Hızır Dede'nin kendisi on sekiz yaşında iken ahirete irtihal eylediğini, bunun üzerine kendisinin büyük zahmetler çektiğini, bir müddet sonra ise kendisine keşf yollarının açıldığını, altı-yedi günde âlem-i istiğrâkta nefsinin ve mâsivayı ortadan kaldıracak hallere mazhar olduğunu anlatmaktadır.¹⁷¹

Sülûkü esnasında yaşadıklarını da anlatan Üftâde, kendisine keşf olunan birçok hallerin, halk ile irtibat halinde iken keşf olduğunu ifadeyle, halk içinde yürürken halkı görmediğini ifade etmektedir. Şeyhi'ne bu halleri anlattığında, şeyhin kendisine, onu koruyanın tevhid olduğunu ifade ettiğini dile getirmektedir.¹⁷²

Üftâde, hayatına ilişkin bu konuları dile getirirken her alanda ve her zaman olduğu gibi itidali elden bırakmamaktadır. Kendisine keşfolunan sırlardan bahseden Üftâde, sırların içeriğine ilişkin ise hiçbir bilgi vermemektedir. Sahip olduğu bütün esrarın da üstünde birçok esrar olduğunu ve bütün bunlara ulaşmanın Hz. Peygamber'in şefaati ile mümkün olacağını söylemektedir.¹⁷³

Hz. Mevlânâ'nın kendisinden Mesnevî okutmasını istediğini ifade eden Üftâde, "Mesnevî'yi bilmem" demesine rağmen, Mevlânâ'nın kendisine talim ettiğini, bunun sonucunda yedi mertebe marifetin hâsıl olduğunu söylemektedir.¹⁷⁴

---

¹⁷¹ *Hâl-i Tarikat*, 22a.

¹⁷² *Hâl-i Tarikat*, 25a.

¹⁷³ *Hâl-i Tarikat*, 28b.

¹⁷⁴ *Hâl-i Tarikat*, 24a.

Eserde, rüyalarından da bahseden Üftâde, vefat eden kızını rüyasında gördüğünü, kendisine taraf-ı a'ladan bir teselli olarak, Hz. Hatice annemizin kızıyla meşgul olduğunun ifade edildiğini belirtmektedir.¹⁷⁵ Rüya ve vakıalar Hz. Üftâde'nin hayatında, tasavvuf anlayışında önemi bir yer tutmaktadır. Rüya tabiri konusunda da oldukça mahir olan Üftâde bu tabir ilminin kendisine bir gecede keşfolunduğunu haber vermektedir.¹⁷⁶

Tüm bu anlatılanlara göre Üftâde, çocukluk ve gençlik yıllarında ailevî, maddi anlamda çektiği sıkıntılar kadar, küçük yaşta intisap ettiği şeyhini erken yaşta kaybetmenin de etkisiyle çok ciddi manevi mihnet ve sıkıntılar yaşamıştır. Ama bütün bu sıkıntıları sapsağlam bir irade ve azimle karşılayarak hedefinden sapmamış ve sahip olduğu bu azim ve iradeyi seyr ü sülûkünde kullanarak çok yüce mertebelere ulaşmıştır. Sahip olduğu makam ve mertebeleri sağlam ve emin adımlarla yürümüş olması, her mertebe ve makamın zorluklarını -özellikle şeyhinin vefatından sonra genç yaşta- kendi gayretleriyle aşmış olması onu, sürekli dikkatli ve müteyakkız bir hayat sürmeye itmiştir. Bunun bir sonucu olarak da kuvvetli bir geleneğe sahip olan Celvetiyye tarikatı doğmuştur. Celvet esasını benimsemesinde de bu durumun etkisi olduğundan söz edilebilir. Zira Celvet halk içinde Hak'la beraber olmayı gerektiren bir haldir. Üftâde Hazretleri de halk içinde halkın eza ve cefasına sabrederken seyr ü sülûk etmiştir.

Üftâde'nin hayatına ilişkin bu bilgilerin bir kısmı, gerek *Vâkıât*'in orijinal metninden alınarak, gerek M. Muizziddin Celvetî'nin yapmış olduğu kısmi tercümeden istifade edilerek Üftâde hakkında araştırma yapan Mustafa Bahadıroğlu ve Aziz Mahmud Hüdâyî hakkında doktora tezi hazırlayan Hasan Kamil Yılmaz tarafından kullanılmıştır. Üftâde'nin hayatı hakkındaki bu bilgilerin bir kısmına ise tarafımızdan ilk defa *Hâl-i Tarikat*'te ulaşılmıştır.

---

¹⁷⁵ *Hâl-i Tarikat*, 32b.

¹⁷⁶ *Hâl-i Tarikat*, 33b.

B- Aziz Mahmud Hüdâyî'nin Seyr ü Sülûkü ile İlgili Meseleler

Yürümek, yolda gitmek, seyahat, ilerleme, yol alma¹⁷⁷ anlamlarına gelen seyr kelimesi ile davranış, hareket, tavır¹⁷⁸ anlamlarına gelen sülûk kelimelerinin birleşmesi ile oluşan bir terkip olarak seyr ü sülûk tasavvufî kavramların en başta gelenlerindedir. Allah'a kavuşmak, vuslat-ı ilahiye ermek için bir rehberin önderliğinde çıkılan manevi yolculuk anlamına gelen¹⁷⁹ seyr ü sülûk ile sâlik, Hakk'a yakınlık isteğini izhar eder. Rabbe yakınlık mertebelerine yükselmek için bu yolda seyrederek. İşte bu yolculuk insanın içeriden (enfüsi) ve dışarıdan (afakî) gelen tüm taarruz ve sıkıntılarla mücadehede ve mücadelele etmesi sonucunu doğurur. Bu yolculuğu tamamlayan kimse artık nefsi ile mücahede de herhangi bir sıkıntı ve güçlük çekmez.¹⁸⁰

Sâlikin seyr ü sülûkten maksadı olan nefsin esaretinden ve mâsivadan kurtuluş gerçekleştiği zaman, sâlik her şeyiyle ilahi iradenin hâkimiyeti altına girer ve insan-ı kâmil mertebesine yükselir. Tarikatlarda yol ve yöntemler farklı farklı olsa da seyr ü sülûkten maksat da budur.

Üftâde ile müridi Aziz Mahmud Hüdâyî arasındaki sohbetleri ihtiva eden metnimiz, Hüdâyî'nin üç yıllık seyr ü sülûkü esnasında şeyhiyle aralarında geçen sohbetleri ihtiva ettiği için Hüdâyî'nin yolculuğuna ilişkin bilgiler ve izler taşımaktadır. Üftâde Hazretleri bir şeyh olarak, şeriate sınıksız bağlı oluşunun yanı sıra tarikatinde eğitim metodu olarak sıkı riyazetler uygulayan bir yapıya sahiptir.¹⁸¹ Müridinin tüm yaşamına müdahale eden ve onu insan-ı kâmil olma yolunda üç yıl gibi kısa bir sürede eğiten Üftâde'nin müritlerine uyguladığı seyr sülûke ilişkin de fikir vermesi açısından bu ayrıntılar önemlidir. Hüdâyî'nin üç yılda seyr ü sülûkünü tamamlamasında, Hüdâyî'nin bu konudaki istidadı kadar, Üftâde'nin izlediği eğitim metodu da etkili olsa gerektir.

Az önce de belirtildiği gibi Üftâde, Hüdâyî'nin seyr ü sülûkü esnasında ona günübürlük işleri için de tavsiye ve telkinlerde bulunmuş, örneğin oğlunun sünneti için neler yapmasını istediğini bizzat belirtmiştir: “Zekât akçesin oğlun Muhammed'in libâsına sarf eyle ve hitânın

¹⁷⁷ Mutçalı, Serdar, *Arapça-Türkçe Sözlük*, s. 423.

¹⁷⁸ Mutçalı, Serdar, *Arapça-Türkçe Sözlük*, s. 402.

¹⁷⁹ Uludağ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. 316.

¹⁸⁰ Kâşânî, Abdürrezzak, *Tasavvuf Sözlüğü*, s. 304.

¹⁸¹ Bahadıroğlu, *Âriflerin Kutbu Hz. Üftâde*, s. 27-28.

taâmına sarf eyle. Ba'dehû ikindiden sonra inşâallah küllü biz dahî hâzır olalım. Eğer bize varmak müyesser olmazsa sûfiler gönderim. Tevhîd eylesinler.”¹⁸²

Üftâde müridinin kısa zamanda çok yol kat ettiğini müridinin bizzat kendisiyle de paylaşmakta ve bu hali koruması konusunda kendisini uyarmaktadır: “Sefâheti terk eyle. Bu âna dek sana hâsıl olan çok kimesneye kırk yılda hâsıl olmamıştır. Ben dahî çok ta'b çekerim. Sen ise az zamanda ta'n çekersin.”¹⁸³

Her ne kadar Hüdâyî az zamanda çok mesafe kat etmiş olsa da onun seyr ü sülûkünü daha hızlı tamamlaması ve daha yüce mertebelere ulaşması için Üftâde, Hüdâyî'yi hasada göndermeyi bile düşünmüştür: “Bir zamanda hâtırımıza seni hasâda göndermek gelir. Tâ kim hizmet-i Hak'ta olasın. Ol hizmet seni matlûba ki îsâl eyleye ve bulana dek işlediğin zâyî' olmaya. Ben dahî dedim ki: “Benim murâdım ancak hakîkattir.” Buyurdular ki: “Ol sana gelir.” Ben eyütdüm: “Ya niçin ben ona gelmem?” Buyurdular ki: “Sana zahmet olur.”¹⁸⁴

Üftâde Hazretleri, müridinin büyük makam ve mertebelere ulaşacağını keşfederek, kendisiyle bu konuda da konuşmuş ve müridinden vefatından sonrası için dua dahi istemiştir: “Sultânım bisât-ı arz butâk-ı muallâ ile bana kifâyet eylemedi mi, hiç bunun gibi tekkiyye bulunur mu? İstedğim bu çağında sâkin olurum.” dedim. Buyurdular ki, şeyh beni tertîb eyledi. Bana duâ eylemek ısmarladı. Bana duâ ısmarladığı, sen benden sonra benden âlî olursun demek değil idi. Belki demekdi ki, sen benden sonra ba'zı mertebeye vâsıl olacaksın demek idi.”¹⁸⁵

Hüdâyî'nin kemale ermesi ve hilafet alması da yine eserde yer bulan hususlar arasındadır. Üftâde, Hüdâyî'yi ehlullahın himmetine ısmarlamakta ve onu dualarla uğurlamaktadır: “Hak Teâlâ'nın fazlından umarız ki, Hacı Bayrâm sana muâvenet eyleye. Kezâlik cemâat-ı kibâr ve sahâbe sana yardım eyleyeler... Ramazâna gelince hazırlan, ehlin ile ve Alî Çelebî ile bile git. Ve istersen sana birkaç tâc geydüreyin. Tâ Ümmî Sultân'ın tâcı yahut Baba Yûsuf Efendi'nin tâcı üslûbunda Hacı Bayrâm'ın tâcı geydür.”¹⁸⁶

Üftâde müridinin kemale erdiğini düşündüğü noktada onun makamını şöylece tespit etmekte ve ona şöyle nasihat etmektedir: “Sana vaazla ki min indillâh verdik. Vâiz Hazret-i Peygamber esmâsındandır. İmdi ol yolda senin mûradın açılır. Hacı Bayrâm ibtidâ

¹⁸² *Hâl-i Tarikat*, 40a.

¹⁸³ *Hâl-i Tarikat*, 36a.

¹⁸⁴ *Hâl-i Tarikat*, 41b.

¹⁸⁵ *Hâl-i Tarikat*, 36b.

¹⁸⁶ *Hâl-i Tarikat*, 40b.

şeyhliğinde on kimseyi isticân eyledi. Onlar iki yılda sonra aşere-i mübeşşere mesâbesinde olmuşlardır. Sen öyle olmaya. Belki sen başladığında halk sana gelirler. Nâsın eziyetine tahammül eyle. Dahî yerinde sâhib-i kadem ol. Allah Sübhânehû ve Teâlâ sultân-ı enbiyâ zevkinden zevk vermiştir. Sen şuna râzî değil misin? Ve eğer benim yanımda kırk yıl dursan sana ancak ba'zı maârif hâsıl olurdu. Ammâ Allah Teâlânın i'tâsın eyleye. Sana umûr-i kesîrde feth olunup zât verile. Çalış ki enfâsından bir nefis kalmaya. Tevhîdsiz komayasın.”¹⁸⁷

---

¹⁸⁷ *Hâl-i Tarikat*, 45b.

C- Diğer Konular

I- Tevhid

Tevhid, İslam'ın özüdür. Allah'ın varlık ve birliğine olan iman ve bu imanın doğurduğu teslimiyet, tevhidin ta kendisidir. Allah'ın zatını bütün tasavvurlardan, zihinlerdeki hayal ve evhamdan tecrid etmek, soyutlamak¹⁸⁸ anlamına gelen tevhid ile kastedilen Âlemlerin Rabbi ve tüm mahlûkatın yaratıcısı olan Allah'ın birliğinin, yegâne ilah oluşunun, kâlen ve hâlen kabul ve idrak edilmesi; bu idrakle boyun eğilip, O'na teslim olunmasıdır. Tevhid, yaratılışın ve var olmanın en önemli olayıdır.¹⁸⁹ Tevhid, Hak yoluna girmenin başlangıcı ve Allah'a inanmanın ilk basamağıdır.¹⁹⁰

Tevhid hakkında çok çeşitli tanımlamalar yapılmakta ise de tevhid, tüm tanımlamaları bünyesinde taşıyan ve belki de onun ötesine taşan, çok özel bir anlam taşır. Zira tevhid, kalpte Hak'tan başka her şeyin zail olması; tüm bunların yerine hâkim olan mutlak gerçeklik sayesinde kulun “Vâhid” olanın vahdaniyetini idrak karşısında acziyetini idrak etmesidir.¹⁹¹

Tevhid, kaynaklarda genel itibariyle üçe ayrılır: Zat'ta tevhid, sıfatta tevhid ve fiilde tevhid. Kur'an'da da sıkça vurgulandığı gibi Allah; zatında, sıfatlarında ve fiillerinde tektir.¹⁹² Bu tek oluş, sözkonusu alanlarda hiçbir eşi ve ortağı bulunmamak ve yaratış itibariyle hiçbir benzerlik taşımamaktır.

Tevhid, aynı zamanda tasavvufun da en temel kavramlarından biridir. Bu kavram Allah'ın zatı, sıfatları, ulûhiyeti ve diğer tüm halleri itibariyle tek oluşunu ifade eder. “Ehad” kelimesinin aslı budur. Tevhidin aslının tevhidi unutmak olduğunu ifade eden İbn Atâ, bunun ise ancak kalbe Hakk'ın hâkim olmasıyla mümkün olacağını söyler.¹⁹³ Abdülkâdir Geylânî'nin “Tevhid her şeyi yakan bir ateştir”¹⁹⁴ sözü de, İbn Atâ'nın bu tespitini doğrular niteliktedir. Tevhid, ayân olduğu vakit, kendisi de dâhil her şeyi yakar ve kul, muvahhid olduğunu dahi unuttur, geriye kalan ise sadece O'dur.

¹⁸⁸ Karaman, Fikret (vd. komisyon), *Dinî Kavramlar Sözlüğü*, s. 574.

¹⁸⁹ Ece, Hüseyin K., *İslâm'ın Temel Kavramları*, s. 718.

¹⁹⁰ Karaman, Fikret (vd. komisyon), *Dinî Kavramlar Sözlüğü*, s. 574.

¹⁹¹ Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risâlesi*, çev. Süleyman Uludağ, s. 416.

¹⁹² Ece, Hüseyin K., *İslâm'ın Temel Kavramları*, s. 719-721.

¹⁹³ Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risâlesi*, çev. Süleyman Uludağ, s. 418.

¹⁹⁴ Geylânî, Abdülkadir, *Cilâu'l-Hâtır – Yolun Esasları*, trc.: Dilaver Gürer, s.152.

Tevhid-i ef'al, tevhid-i zat ev tevhid-i sıfat kamil bi mürşid ile sohbet neticesi meydana gelir. Celvetiyye tarikatında alim dünyada, tevhid nuruyla vuslat makamına ulaşmaya çalışmalıdır. Avâmın tevhid ilmini bilmesi, havâssın ise tevhidi kendisini yaşaması gerekir.¹⁹⁵

Hz. Üftâde'nin anlayışında da tevhid; aynı şekilde tasavvufun ve hatta dinin özüdür.¹⁹⁶ Hak Teâlâ'dan kula gelen tüm ilham, inayet ve lütuflar, kulun tevhiddeki derecesine göredir. Kul hakiki manada tevhidi gerçekleştirmek için çalışır ve bununla yükümlüdür. Menziller ve mertebeler, tevhid erlerinin yoluna râmdır. Öyle ki tevhid, müridin mürşidsiz kaldığı durumlarda başka bir mürşid aramasına gerek bırakmayacak yegâne mürşittir: "Farazâ ben dünyâdan gitsem, sen gayri mürşid bulamasan tevhîd sana yeter. Gayra seni muhtâc etmez."¹⁹⁷

Hz. Üftâde tevhidi geniş bir çerçeveye oturtur ve her hâlin bir tevhidi olduğundan bahisle tuvaletin dahi bir tevhidi olduğunu ifade eder: "Kemâl her hâlde tevhîdi bulmaktır. Cimâ' hâlinde bile bulmak gerek. Hazret-i Peygamber sallallâhü aleyhi ve sellem göre beyt-i halâda çıktıkda ve girdiklerinde bu duâyı okurlardı. İmdi ol hâlin bu duâ tevhîdidir."

Hz. Üftâde'ye göre tevhid, enbiyânın vüsûl yolu olup, visalin en kolay yoludur ve Halvetiyye'nin yolu olan esma yolundan öncedir: "Yolların gayette ahsen tarîk, tevhîddir ki cemî-i enbiyâ-i kadîmden sülûk ona olmuştur. Eğerçi esmâ tarîki dahî meşâyihin ictihadıyladır. Nihâyet tarîk-i tevhîdden sonradır."¹⁹⁸ Burada esmâ tarîkinden efdal olarak zikredilmesinin nedeni, esmânın tesirinin geçici, tevhidin tesirinin ise kalıcı olmasıdır.¹⁹⁹

Tevhid öyle bir mertebedir ki, sahibini muvahhit kılar ve tevhidin sahibi uykusunda dahi muvahhittir: "tevhîd kalbe dâhil olsa sâhibi her hâlde muvahhid olur. Hattâ nevm hâlinde bile. Eğer lisân ile ve kalb ile zikretmezse de tevhîdin nihâyeti budur. Ve لا اله الا الله'ın gâyeti budur."²⁰⁰

Tevhid makamına eren kimse, eşyanın tesbihini işitir hale gelir, bunu görür, duyar ve anlar.²⁰¹ Böyle böyle tevhid yolcusu öyle bir mertebeye erer ki, burada nur-i tevhid tüm azalarına sirayet eder, böylece bu âlemden öte on sekiz bin âlemin kapıları açılır, lakin tevhid

¹⁹⁵ Eraydın, Selçuk, *Tasavvuf ve Tarikatler*, s. 429.

¹⁹⁶ *Hâl-i Tarikat*, 45a.

¹⁹⁷ *Hâl-i Tarikat*, 5b.

¹⁹⁸ *Hâl-i Tarikat*, 6a-6b.

¹⁹⁹ *Hâl-i Tarikat*, 40a.

²⁰⁰ *Hâl-i Tarikat*, 31a.

²⁰¹ *Hâl-i Tarikat*, 31b.

ehli buna iltifat etmez.²⁰² Artık o hale gelir ki Cehennem ateşi onu yakmaz.²⁰³ Hz. Üftâde Cehennem ateşinin yakmadığı bu insanın, dünya ateşinde hiç yanmayacağını söyler ve bunu Hz. İbrahim'in yaşadıkları ile örneklendirir.

Tevhid makamının sahibi olan kimse hiçbir şeyden şikâyet etmez bilakis eziyetten lezzet alır hale gelir.²⁰⁴ Eserde sıkça karşılaşılan Halvetiyye-Celvetiyye karşılaştırması burada da devreye girer ve esmâ tarîkinin yolcuları olan Halvetîler'den Alî Çelebî'nin, ezâyâ tahammül eylemediği, oysa tevhidin bunu kabul etmeyeceği vurgulanır. Halvetiyye'nin tevhid makamının bazı halleri keş olunca ilhâda düşecekleri söylenir²⁰⁵

Hz. Üftâde, Celvetiyye tarikatının tevhide ulaştırın bir yol olduğunu ifade ederken, bu yolun zorluklarına da işaret etmiş ama bu zorluklara katlanan muvahhede dünyada da ahirette de ateşin haram olacağını beyan etmiştir. Tevhidi bizzat yaşayan Üftâde, zaman-ı iştigâlinde her nesneyi kendi ile tevhid eder gördüğünü, tevhid ettikçe mâsivânın nazarından kaybolduğunu ifade etmektedir.²⁰⁶

“Üftâde bütün peygamberlerin tevhid **لا اله الا الله** [Allah'tan başka ilah yoktur.] ile sülûk ettiğini, emâ zikriyle sülûk etmenin meşayihin ictihadi olduğunu söyleyerek, yolların en güzeli ve en erdiriricisi olarak tevhit zikrini kabul etmektedir. Bu yüzden çoğu kere Tarik-i Celvetî'den “Tarîk-i Tevhid” diye bahsedilmektedir.”²⁰⁷

Tevhid Celvetiyye katında tarikatın en önemli zikir şeklidir. “Hatta o kadar ki, Celvetiyye’de zikir denilince “tevhid zikri” hatıra gelir.”²⁰⁸

Tevhidin lisanda da güzel olduğunu fakat asıl tevhidin fiil ve sıfatlarda tezahür ettiğini ifade eden Üftâde, burada Hakk'ın zat, sıfat ve fiillerindeki tevhidin kulun fiil ve sıfatlarında tezahür etmesinin gerekliliğini vurgulamaktadır. “Gerçek tevhid, salikin vücudunun tecelli ile muzmahil olmasıdır.”²⁰⁹

Üftâde, 1400 yıllık İslam geleneğinin devamlılığı içerisinde geleneksel tevhid görüşlerini kabul etmiş ve bunları savunmuştur. O'nun savunduğu tevhid anlayışı, tasavvufun

---

²⁰² *Hâl-i Tarîkat*, 32b.

²⁰³ *Hâl-i Tarîkat*, 31b.

²⁰⁴ *Hâl-i Tarîkat*, 40b.

²⁰⁵ *Hâl-i Tarîkat*, 40b.

²⁰⁶ *Hâl-i Tarîkat*, 3a.

²⁰⁷ Kara, Mustafa, *Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler*, s. 315.

²⁰⁸ Yılmaz, Hasan Kamil, *Aziz Mahmud Hüdâyî ve Celvetiyye Tarîkatı*, s. 188.

²⁰⁹ Yılmaz, Hasan Kamil, *Aziz Mahmud Hüdâyî ve Celvetiyye Tarîkatı*, s. 190.

temel gayesi olan marifetullah ve muhabbetullahı götüren bir tevhid anlayışıdır. Sâlik, sahip olduğu tevhid bilincinin yüceliği oranında Hakk'a yaklaşır. Sâlikin/kulun Hak'tan nasibi, tevhidden nasibi kadardır. Tevhidin kuldaki göstergesi ise, kulun sıfat ve filleri ile tevhide sınımsız sarılması ve böylece Hakk'ın sıfatları ile muttasıf hale gelmesidir. Öyle ki kul bu sayede uykuda iken bile tevhid ehli olur ve amaç da budur.

II- Şeriat, Şeriate Riayet ve Hakikat

Şeriat, sözlükte insanı bir ırmağa ya da su kaynağına götüren yoldur.²¹⁰

Tarikat ve hakikat mertebelerinin ilk basamağı olan şeriat, dinin zahir yönüdür. İbadet ve muamelattan oluşan, fikhî kaidelerle şekillenen bu bölüm, dinin görünen yüzüdür. Şeriat, toplumlar için amelî hükümler, emir ve yasaklar anlamına gelir.²¹¹ Şeriat bir anlamda kanun, kural veya prensip demektir. Şeriat günümüz dünyasında, en genel anlamıyla bütün emir ve yasakları, bütün hükümleri ve yasaları içine alacak şekilde “İslam Dini”nin karşılığı olarak kullanılmaktadır.

Hakikat ise görünenin ötesinde, dinin batını yönünü oluşturmaktadır ki, insanın yaratılış hikmetinin esrarıdır. Şeriat kulluğa sınımsız sarılmak, hakikat bu sarılmanın da etkisiyle Rububiyeti müşahade etmektir.²¹² Bazı hallerde Hz. Musa ile Hızır kıssasında olduğu gibi görünüş itibariyle bunlar birbirine aykırılık da arz edebilir.²¹³ Fakat gerçek şudur ki, hakikat tarafından teyid edilmeyen hiçbir şeriatin makbul olmadığı gibi, şeriat mukayyet olmayan hiçbir hakikat de makbul değildir.²¹⁴ Burada şu hususu özellikle vurgulamamız gerekir: Şeriat ve hakikat zaman zaman birbirlerinden ayrı birer yol, ayrı birer yöntemmiş gibi algılanmaktadır. Şeriat ve hakikat birbirlerinden ayrı birer parça olmadıkları gibi birbirlerinin mütemmimi iki cüz bile değildir. Şeriat ve hakikat iç içe geçmiş bir parçanın bütünleridir.

Günümüz fizik dünyasından örneklendirecek olursak, düne kadar maddenin en temel taşı kabul edilen ve parçalanamayacağı iddia edilen atom çekirdeğindeki proton ve nötronların dahi ayrışmasının mümkün olduğu bugün ispatlanmıştır. Şeriat ve hakikat, atomu oluşturan proton ve nötronlar değil, bir proton veya nötronun artık ayrıştırılmaz halde bulunan en küçük biriminin iki parçası mesabesinde dir. Bu yüzden ki, mutasavvıflar şeriatlessiz hakikati de, hakikatsiz şeriatı de tam anlamıyla kâmil bir din kabul etmemişlerdir.

“Allah’ın emri ile vâcip olması bakımından her şeriat aynı zamanda bir hakikattir. Aynı şekilde (ariflerin Allah hakkındaki) marifetleri de Hak Teâlâ’nın emri ile vâcip olması itibariyle, her hakikat aynı zamanda bir şeriat tir. Âbide ibadet ve amel hali galip olduğu için

²¹⁰ Ece, Hüseyin K., *İslâm’ın Temel Kavramları*, s. 624; Karaman, Fikret (vd. komisyon), *Dinî Kavramlar Sözlüğü*, s. 539.

²¹¹ Karaman, Fikret (vd. komisyon), *Dinî Kavramlar Sözlüğü*, s. 539.

²¹² Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risâlesi*, çev. Süleyman Uludağ, s. 177.

²¹³ Uludağ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. 332.

²¹⁴ Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risâlesi*, çev. Süleyman Uludağ, s. 177.

şeriat sahibi, arife ma'bud ve onu müşahede hali galip olduğu için hakikat sahibi adı verilmiştir. Aslında ibadet ve ma'bud gibi âbid arifi de yekdiğerinden ayrı düşünmek kabil değildir.²¹⁵

Tasavvufta şeriat niyaz, hakikat nazdır. Şeriat meşale, hakikat ışıktır. Şeriat ağaç, hakikat onun meyvesidir.²¹⁶

Hz. Üftâde'nin tasavvuf ve tarikat anlayışında şeriat ve hakikat birbirlerine tercih edilmesi gereken iki ayrı durum değildir. Bunlar bütünün parçalarıdır. Ve hakikat, şeriatı güçlendiren bir haldir. Kişinin makam ve mertebesi ne kadar âlî olsa da şeriate riayet mecburiyeti vardır.²¹⁷ Üftâde'nin şeyhi Hızır Dede de, şeriat konusunda oldukça dikkatlidir ve tüm mülk ü melekût keşf olsa dahi bakılması gereken noktanın şeriate muvafakat olduğu, şeriate muvafakatın bulunmadığı tüm keşiflerin de terk edilmesi gerektiği kanaatindedir.²¹⁸

Tevhid hakikatın mertebelerindedir. Ve kendisine hakikat zahir olan kimse bunu açığa vurmamalı, lisan mertebesine tenzil eylememelidir. Aksi takdirde Hallâc ve Seyyid Nesimî gibi zor durumlara düşebilir.²¹⁹ Ehl-i keşfe gizlemek vaciptir.²²⁰ Gizlemeyip marifet ve hakikat sınırlarını tekellüm eden zevatın bazılarının dalâlete düştüğünü²²¹ ifade eden Üftâde, şeriat ve tarikata riayetin irşad için de temel şart olduğu kanaatindedir.²²²

---

²¹⁵ Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risâlesi*, çev. Süleyman Uludağ, s. 177.

²¹⁶ Uludağ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. 333.

²¹⁷ *Hâl-i Tarikat*, 44a.

²¹⁸ *Hâl-i Tarikat*, 17b.

²¹⁹ *Hâl-i Tarikat*, 3b.

²²⁰ *Hâl-i Tarikat*, 16a.

²²¹ *Hâl-i Tarikat*, 17a.

²²² *Hâl-i Tarikat*, 37a.

III- Bela ve Mihnet

Bilindiği üzere bela; azap, keder, musibet, felakat gibi anlamlara gelmektedir. Dünya, kimin daha güzel iş yaptığıının anlaşılacağı bir bela (deneme) yeridir.²²³

Bela asla istenen ve arzu edilen bir hal değildir. Şeriat makamında bela, sabrı gerektiren zorlu bir yoldur. Bu yüzden beladan, her türlü eziyet, zahmet ve musibetten daima Allah'a sığınılır. Fakat öyle mutasavvıflar vardır ki, "Ya İlâhî! Halk seni nimetin için sever, bense belan için seviyorum" diyecek kadar bela ile içi içedir. Zira tasavvufi anlamda bela; Hakk'ın kulunu denemesi, kendisinde mevcut olan iyi hallere gerçekte sahip olup olmadığını ona fiilen göstermesi, bu amaçla onu sıkıntıya sokması ve azap çektirmesidir.²²⁴ Sâlik, bu bela ve mihnetlere sabrettiği ölçüde ve buradan çıkardığı dersler neticesinde kemal mertebelerini bir bir kat eder. Bu yüzden bela ve mihnet, sâlikin eğitimi için önem arz etmektedir.

Hz. Paygamber'in de ömrü boyunca çile ve sıkıntılar çektiği göz önüne alındığı zaman belalara uğramak ve sabretmek aynı zamanda peygambere benzemektir. Tasavvufi kaynaklar belayı bu minvalde değerlendirir. "Beladan ve belaya sabretmekten kaçma. Bela da, ona sabır da gereklidir. Yoksa dünyevî cibilliyet ve orada yaratılan her şey senin lehine nasıl değişecek?" diyen Abdülkadir Geylânî de belanın, dünya ve ukbanın insanın lehine dönmesi için bir vesile olduğunu vurgulamakta ve devamında beşerin en hayırlısı olan peygamberlerin türlü türlü belalara düşer olduklarını söyleyerek, onların izinden gidenlerin de böylece bela ve mihnetlerle karşılaşmalarının tabii olduğunu ifade etmektedir.²²⁵

Bir kişinin şahsiyetini tam anlamıyla ortaya çıktığı zaman dilimlerinden bir tanesi bela halidir. Üzerinde bir mihnet ve sıkıntı hisseden insan, istemeden de olsa gerçek şahsiyetini ele verecektir. Bu yüzden bela ve mihnet tasavvufi eğitimin en temel eğitim metotlarından bir tanesidir. Bela kişiyi ölçmek için bu manada çok büyük anlam ifade eder. Aynı zamanda bela ve mihnet, kişinin o belaya sabrı ölçüsünde makam ve mertebesinin yükselmesini de beraberinde getirir. Bela ve mihnet, günahlardan temizlenmek için bir vesile, yüksek makam ve mertebelere erişmek için bir basamak mesabesindedir.

Üftâde de, bela ve mihneti visâl yolunda bir basamak olarak görür: "İnsân semâ menzilesindedir, safâ ve keder de. Nitekim safâ ve keder devâm üzere semâda makbûl olduğu

²²³ Karaman, Fikret (vd. komisyon), *Dinî Kavramlar Sözlüğü*, s. 57.

²²⁴ Uludağ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. 71.

²²⁵ Geylânî, Abdülkadir, *Cilâu'l-Hâtr – Yolun Esasları*, trc.: Dilaver Gürer, s.148.

gibi, hâl-i kalb dahî böyledir. İmdi sâlike lâzım olan safâya şükür, keder de sabırdır; hattâ şükür ile sabrın fazâyilini câmi' ola.

Ya'kûb nebînin bükâsı mücerred oğlu için değil idi. Belki ol sebep ile hâsıl olacak terakkî ve tecellâ için idi. Hattâ Yûsuf'a mülâkâtta sonra yine [4b] ağlardı. Ricâlullâh dâima zevk ve cennettedir. Hakîkate onların terakkîsi yoktur. Hakîkate terakkî kahrile olur, lutfile değildir."²²⁶ Görüldüğü üzere Üftâde, terakkînin kahr ile geleceğinden bahsetmektedir. Aynı konuya bir başka yerde şöyle yaklaşmaktadır: "Bu yolun mihneti cennetten yekdir. Zîrâ cennette terakkî olmaz. Terakkî yolun elemiyle olur."²²⁷

Öyle ki melâike-i kiram bela ve mihnete müptela olmadıklarından terakkîleri yoktur ve Hz. Peygamber (s.a.v.), miracta meleklerin sesini işittiğinde bu nedenle gözyaşı dökmüş, ağlamıştır.²²⁸

Üftâde bela ve zahmeti, mihneti terakkî için bir vesile gördüğü için bu hususu önemsemektedir. Zira zevkte terakkî olmayacağı kanaatindedir; çünkü tok olan yemek istemez, yemeği aç olanın arzu eder.²²⁹

Celvetiyye bela ve mihnet yoludur. Hz. Üftâde, Halvetiyye'nin seyrinin zevkte olduğunu, Celvetiyye'nin ise bela ve mihnetle seyr ettiğini ifadeyle²³⁰, bu şekilde hâsıl olacak tenezzülün, terakkîden evlâ dahi olabileceğini ifade etmektedir. "Zira visâlullah fenâda ve tevâzu'dadır ve evlâdır."²³¹

Üftâde, bela ve mihnet hakkındaki bu görüşleriyle geleneksel anlayıştan, bir parça da olsa uzaklaşmakta, daha farklı bir görüş benimsemektedir. Bela her ne kadar günahların affi için bir vesile ve mertebelerin yükselmesi için bir basamak ise de, asla istenen ve arzu edilen bir hal değildir. Üftâde ise bela ile tenezzülü terakkîden üstün görerek, bela ve musibeti, visâl için ifade ettiği gereklilik itibariyle bir zorunluluk olarak görmektedir. Ama bu zorunluluk cibrî ve istenmeyen bir zorunluluk değildir. Zira visali arzulayan ve bunun için yaşayan sâlik için, visal için çekilen belada büyük zevk vardır.²³²

---

²²⁶ *Hâl-i Tarikat*, 4a-4b.

²²⁷ *Hâl-i Tarikat*, 6b.

²²⁸ *Hâl-i Tarikat*, 6b.

²²⁹ *Hâl-i Tarikat*, 7a.

²³⁰ *Hâl-i Tarikat*, 8a.

²³¹ *Hâl-i Tarikat*, 43b.

²³² *Hâl-i Tarikat*, 47a.

IV- Vahdet-i Vücûd

Vahdet-i vücûd, varlığın birliği demektir. Vahdet-i vücûd tasavvuf tarihi içinde tartışmalı bir konudur. “Sufilere göre, bi-zâtihi (kendiliğinden) var olan vücûd birdir, o da Hak Teâlâ’nın kendisidir(...) Hak zâtı itibariyle değil, sıfat ve filleri itibariyle bütün suret ve şahıslarda mutlak olmaktan çıkmaksızın ve asla değişiklik ve tebeddüle uğramaksızın tezahür ve tecelli etmektedir. Bu cihetle eşya (nesnelere) O’na ayna olur. Kâinatın bütünü Hakk’ın vücûdu ile kaimdir.”²³³ Bu anlayışa göre; “Kâinat vücuda gelmeden önce zât-ı ilâhî ile beraber başka bir şey mevcûd olmadığı gibi şimdi de O’nunla beraber herhangi bir mevcûd yoktur.”²³⁴

Çok ayrıntılı ve çetrefilli bir konu olan vahdet-i vücûd konusunda tasavvuf çevrelerinde çok farklı görüşler benimsenmekte, farklı teviller gündeme gelmektedir. Vahdet-i vücûdu; “bir bilme, Allah’tan başka bir varlık olmadığının idrak ve şuuruna sahip olmak”²³⁵ şeklinde yapılan tarif de bunlardan bir tanesidir.

Vahdet-i vücûd konusundaki ayrıntıları ve tartışmaları bir kenara bırakıp Üftâde Hazretleri’nin bu konudaki görüşüne gelecek olursak, Üftâde vahdet-i vücûdu şöyle tarif etmektedir: “Vahdet, birlik vücûdun ma’nâsıdır. Sâlik kaçan mertebe-i tabîati ve nefsi ve rûhu ve sırrı kat’ eylese ve cümleyi efnâ eylese, ancak vücûd zâtından olan vâcibin vücûdu kalır. Cemî-i mümkünât, hattâ nefsi bile mün’adim olur. İmdi cümlesi mün’adim olsa vücûd zâtından olan vâcibin vücûdu kalır. Vahdet-i vücûdun ma’nâsı işte budur. Ehl-i ilhâd zu’m²³⁶ eylediği hulûl ve ittihâd yoktur. Butlân hulûl oldur ki, cemî-i mümkünât nûr-i ilâhîye hicâbı hâil olmak değildir. Pes imdi nice mümkün olur ki bir zaîf insân onun gibi nûra hâil ola. Teâlâllâhu uluvven kebîrâ.”²³⁷

Sahabenin Hz. Peygamber’e bazı havâtırdan şikâyet ettiklerini ve Hz. Peygamber’in “Ol mahzı- îmândır” buyurduğunu ifade eden Üftâde “Tevhîd, ol hâtırâi izâleye mâni’dir.”²³⁸ diyerek vahdet-i vücûdun içindeki zıtlıklara ilişkin farklı bir yorum getirmiştir. Zira bu yoruma göre vahdet-i vücûdun içindeki zıtlıklar, tevhidin bir gereği ve hatta şartı durumuna gelmektedir.

²³³ Ertuğrul, İsmail Fenni, *Vahdet-i Vücûd ve İbn Arabî*, s. 11.

²³⁴ Ertuğrul, İsmail Fenni, *Vahdet-i Vücûd ve İbn Arabî*, s. 12.

²³⁵ Uludağ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. 371.

²³⁶ Bâtıl zan.

²³⁷ *Hâl-i Tarikat*, 27a.

²³⁸ *Hâl-i Tarikat*, 29b.

Bir makam olarak kabul ettiği vahdet-i vücûdun Üftâde'ye göre manası, sâlikin vücûdunu Hak'ta muzmahil kılmasıdır. Yoksa bu, kul hulûl ve ittihad anlamında değildir.²³⁹ Üftâde, vahdette erilen bu makamı bir sır olarak görmekte, bu sırrın asal açığa vurulmaması gerektiğine inanmaktadır. Bu sır, ancak şeriat libası ile setredilip haber verilecek bir sırdır. Bu sırrı açığa vuranlar ümmî meşayıhtir ve sırrı açığa vurmalarından dolayı incitilmişlerdir.²⁴⁰

Aziz Mahmud Hüdâyî'ye bu konudaki tavsiyesinde Üftâde şunları söylemektedir: “Kaçan göz ki nazar-ı tevhîd müyesser ola, sak[ın] onu mertebe-i lisâna tenzîl eyleme ve kimseye açma yoksa azîm zahmete düşersin. Hallâc ve Seyyid Nesîmî ol sırrı keşfettikleri için ol belâ başlarına geldi. Keşf-i rubûbiyyet haramdır. İllâ meğer irşâd için izin verile. Ol dahî ehline tekellüm eyleye.”²⁴¹

Şeriatin ve tarikatın diğer konularında olduğu gibi Üftâde burada da vasat olan yolu tutmakta ve oldukça ihtiyatlı davranmaktadır. Fakat bu ihtiyatı, kimilerinde olduğu gibi onu bu konuyu inkâr etmeye götürmemiştir. Zira O, belki de yaşadığı ve gördüğü bir halin tercümanlığını yapmaktadır.

Daha önce de vurgulandığı üzere Üftâde Hazretleri, gerek seyr ü sülûk yolculuğunda yaşadıklarının etkisiyle, gerek müritlerine çizdiği yolda onları her türlü tehlikelerden koruma isteği ve arzusuyla; her ne suretle olursa olsun vahdet-i vücûd vb. meselelerde hiçbir zaman ihtiyatı elden bırakmamıştır. O'nun vahdet-i vücûda ilişkin görüşleri, Şeyh-i Ekber'den ya da Mevlânâ'dan farklı değildir. Zira

“Ehl-i irfan dediler sen çıkmayınca aradan

Bilemezsin kimdir kendüyi pünhan eyleyen

Sen çıkınca aradan

Kalır seni yaratan”²⁴² dizelerini söyleyen de Üftâde'dir,

“İçüb mahbûb elinden câm-ı vahdetten şarâb

Vâkıf oldu çün ene'l-Hak esrârına” diyen de Üftâde'dir. Fakat bu konudaki görüşlerini böylece ayân ettiği yerler çok sınırlıdır. Kısacası vahdet-i vücûdu savunan ve tekellüm eden diğer mutasavvıflardan Üftâde'yi farklı kılan özelliği, vahdet-i vücûda ilişkin meseleleri bir sır olarak kabul etmesi ve bu sırrların açıklanmasına sıcak bakmamasıdır. Bu sırrları açığa

²³⁹ *Hâl-i Tarikat*, 6b.

²⁴⁰ *Hâl-i Tarikat*, 33a.

²⁴¹ *Hâl-i Tarikat*, 3b.

²⁴² Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, c. 1, s. 215.

vuranların sırrı açığa vurmanın bedelini başlarıyla ödedikleri kanaatindedir: “*Hallâc ve Seyyid Nesîmî ol sırrı keşfettikleri için ol belâ başlarına geldi.*”²⁴³

---

²⁴³ *Hâl-i Tarîkat*, 3b.

V- Vakıa

Vakıa, lügat anlamı olarak olay, olgu, hakikat, gerçek anlamlarına gelmektedir. İstilahta ifade ettiği anlam ise bunun çok ötesindedir. Vakıât “uyku ile uyanıklık arasında sâlikin kendini kaybedip çevresiyle ilgisini kesmesi ve bu halde iken bazı hakikatlere vakıf olması anlamındadır.”²⁴⁴ (*Geniş bilgi için bkz. Giriş blm.*)

Peygamberlere gelen vahiylerin bir kısmının sadık rüya ile gelmiş olması, tasavvufta rüyaya atfedilen özel anlamın temel dayanak noktasıdır.²⁴⁵ Bu noktadan hareketle İbn Arabî, “uyuyan kişinin kalbini “temiz suyun rahatça aktığı su kanalına” benzetir. Bu kalbe ulvî âlemdeki bütün nuranî hakikatlerin suretleri yansır. Bu suretler ise onların arka planlarındaki hakikatlerin sembolleri, remizleri ve gölgelerinden başka bir şey değildir.”²⁴⁶

Üftâde Hazretleri’nin tasavvuf anlayışında vakıanın ve rüyanın, önemli ve özel bir yeri vardır. Vakıaları seyr ü sülûkün elde edilen dereceleri bakımından bir gösterge kabul eden Üftâde: “vâkıalarda nefsin aybı münkeşif olmak, yerler ve gökler inkişafından yeğdir” demektedir.²⁴⁷ Vakıa ile nefsin derecelerini bilmenin mümkün olacağını söyleyen Üftâde, vakıa ve rüya tabirine bu yüzden çok önem verirdi. Şu cümlesi bu önemi göstermektedir: “Bir kimesne merâtib-i erbaayı bilmeye, ona vakıa tabiri edepsizliktir.”²⁴⁸

“Rüya ve vakıa tabiri hakikatte ancak Allah’ın nuru ile olur”²⁴⁹ diyen Üftâde, Hz. Peygamber’in hergün rüya ve vakıa tabir ettiğini de zikreden Üftâde, Hz. Paygamber’in ilk altı ay vakıa, sonrasında ise havatır kabilinden rüyaları tabir ettiğini ifade etmektedir.²⁵⁰

Önemsediği bir konu olmakla birlikte Üftâde’nin vakıa, havatır ve rüya hakkındaki görüş ve fikirlerini incelemek için elimizdeki eser oldukça yetersiz görünmektedir.

²⁴⁴ Uludağ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. 372.

²⁴⁵ Frager, Robert, *Aşkır Asıl Şarap*, trc.: Ömer Çolakoğlu, s. 61.

²⁴⁶ Güner, Dilaver, *Fusûsu’l-Hikem ve Mesnevî’de Peygamberlerin Öyküleri*, s. 159.

²⁴⁷ *Hâl-i Tarikat*, 9a.

²⁴⁸ *Hâl-i Tarikat*, 9a.

²⁴⁹ *Hâl-i Tarikat*, 29a.

²⁵⁰ *Hâl-i Tarikat*, 9a.

VI- Riyazet

Sözlükte az yiyip, az uyuma ve sürekli ibadet ederek nefsi terbiye etme, nefsin arzularına karşı kendini tutma, dünya zevklerinden el çekmek suretiyle nefsi kırma anlamına²⁵¹ gelen riyazet tasavvufî bir ıstılah olarak da aynı anlamı taşımaktadır. Hakk'a visale giden seyr ü sülûk esnasında yolculuğun hedefine ulaşmak için tutulan bir yol tarzı olarak riyazet tarikatlar tarafından kullanılan bir eğitim metodudur. Zira nefis, açıklıkla kat ettiği mesafeyi belki diğer hiçbir yolla kat edemez. Bu yüzden riyazet, insanı hem dünyadan uzaklaşıp ahirete yöneltecek bir yöntem, hem de masivayı kalpten silerek, Allah'ın "yemez-içmez-uyumaz" oluşu ile muttasıf hale gelme yoludur.

Üftâde Hazretleri her konuda olduğu gibi bu konuda da itidal üzere olunması gerektiği kanaatindedir: "Taâmı i'tidâlle yemek bir vecihle ki mide dolmaya ve fesâd âriz olmaya, et'ame-i cennettir. Tabîate nef' verir."²⁵²

Üftâde kendisi, Hakk'a riyazetle vâsıl olmadığını ifadeyle, Aziz Mahmud Hüdâyî'ye de orta yolu tutmasını nasihat etmektedir: "Ve taâmı ki âdet üzere ye. Zîrâ ben Hakk'a riyâzetle vâsıl olmadım. Belki i'tidâl üzere yemek ile vâsıl oldum. Kabak kâlyesini²⁵³ ye ki Peygamber aleyhis-selâm onu severdi."²⁵⁴

Üftâde'ye göre riyazetten önce aslolan samimi bağlılık ve Hz. Peygamber'in yolunu takip etmektir. Zira Hz. Peygamber'in yolunu takip ederek onun şefaati ile matluba erişmek kolay iken, bunun hilafına davranması durumunda "bir kimse kırk günde bir tane badem yese dahi, bir nesneye kadir olamaz"²⁵⁵.

Üftâde riyazet konusunda takındığı tavırla yine mutedil bir yol benimsemiştir. İtidal adeta, Üftâde Hazretleri'nin kişiliğinin ayrılmaz bir parçası olmuştur.

---

²⁵¹ Doğan, D. Mehmet, *Büyük Türkçe Sözlük*, s. 932

²⁵² *Hâl-i Tarikat*, 27b.

²⁵³ Kabak, patlıcan gibi yemeklerin kızarmış.

²⁵⁴ *Hâl-i Tarikat*, 18b.

²⁵⁵ *Hâl-i Tarikat*, 28b.

VII- Halvetiyye-Celvetiyye Karşılaştırması

Üftâde Hazretleri pîri olarak anıldığı Celvetiyye tarikatı ile Halvetiyye tarikatı arasında sıkça karşılaştırmalar yapmaktadır. Şeyh Ebû Abdullah (v. 800/1397)'ın piri olduğu Halvetiyye tarikatının esasları ile Celvetiyye'nin esasları ilgili bölümde de ele alındığı üzere birbiri ile benzerlik arz etmektedir. Tevhid ve esma zikirlerindeki ortak yaklaşım, esmâ-i seb'a konusundaki tavırları ve silsile itibariyle de yakınlık arz eden bu tarikatlerin esasları itibariyle birbirinden pek de uzak olmadığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Buna rağmen Üftâde sıkça karşılaştırma yapmış ve sürekli Celvetiyye'yi Halvetiyye'den üstün bir yol olarak vurgulamıştır.

Halvetiyye'nin esmâ ile, Celvetiyye'nin ise tevhid ile sülûk ettiğini söyleyen Üftâde²⁵⁶, esmâ ile ilerlemenin zor olduğuna işaret etmektedir.²⁵⁷ Celvetiyye katında seyr ü sülûkün, mertebe kat etmenin ve dahi cümle işlerin tevhid ile olduğunu ifade eden Üftâde²⁵⁸ Halvetiyye'nin ise esmâ yolu ile çok daha zorlu bir yolu tercih ettiğini söylemektedir.

Celvetiyye yolunun peygamber ve ashâb yolu olduğunu söyleyen Üftâde²⁵⁹, “Bayramî ile Halvetiyye beyninde adâvet dâimdir”²⁶⁰ ifadesini kullanmaktan çekinmemekte, bu ifadeyi niçin kullandığına ise bir açıklık getirmemektedir. Halvetiyye için aynı zamanda “Halvetiyye, azıcık şeyden ilhâda düşerler” de diyen Üftâde'nin bu sözleri ve tavrına rağmen halifesi Aziz Mahmud Hüdâyî ise her iki yol için de birleştirici görüşler serdetmekte²⁶¹ “Bizim tarîkimiz, hem halvetî, hem celvetîdir” ifadesini kullanmaktadır.²⁶²

---

²⁵⁶ *Hâl-i Tarikat*, 2a-2b

²⁵⁷ *Hâl-i Tarikat*, 5b

²⁵⁸ *Hâl-i Tarikat*, 12b

²⁵⁹ *Hâl-i Tarikat*, 35a

²⁶⁰ *Hâl-i Tarikat*, 18b

²⁶¹ Eraydın, Selçuk, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, s. 429

²⁶² Yılmaz, Hasan Kamil, *Aziz Mahmud Hüdâyî ve Celvetiyye Tarikatı*, s. 226

VIII- Muhtelif Konular

Eserde, yukarıda yedi ayrı başlık halinde zikredilen konular dışında, bir ya da birkaç paragraflık metinler şeklinde daha başka konularda işlenmiştir. Bunların bazılarını şöyle sıralayabiliriz:

Kul hakkı (1b), cezbe (5a, 11b), mahlûkata hüsn ile nazar (6a), keramet (10a, 17a), mürşid (11a), nefsin ayıplarının ortaya dökülmesi (13b), mezhep imamları (19b), visâlin yolları (21b, 22a, 23b, 38b, 47a), ilim-amel (24a), tayy-i mekân (32a), peygamberlerin sayısının çokluğu (37a), kadınların Cuma namazına gitmesi (37b), ilm-i vefk/ilm-i huruf (37b, 38a), Mirac (41a-b), insan-ı kâmilin ölüm vakti (42b), bid'at (43a), teravih (44b), teheccüd (45a).

Daha önce de bahsedildiği gibi seçilen metinler; zaman zaman kısa oluşu, zaman zaman yarım kalışı dolayısıyla bazı konularda fikir vermekten uzak kalmışsa da, Üftâde'nin kalp ve akıl dünyasına ilişkin izleri sürmek için vasat bir doneyi bizlere sunmaktadır. Yukarıda sıralanan konular da Üftâde'nin bu konudaki görüşlerini öğrenmek için bizlere zaman zaman birkaç satır, zaman zaman birkaç paragraflık bilgiler sunmaktadır. Üftâde bu konularda da sürekli vurguladığımız gibi hep itidali benimsemiş, “Savâb i'tidâldedir(...) Tarîkimiz, tarîk-i i'tidâldir”²⁶³ buyurmak suretiyle kendisi de bu yönünü özellikle vurgulamıştır.

Geleneksel din ve tasavvuf anlayışını yaşayan ve geliştiren tarzıyla Üftâde, yukarıdaki konularda da şeriatî önceleyen, itidali elden bırakmayan bir anlayışı savunmuştur.

---

²⁶³ *Hâl-i Tarikat*, 14b.

SONUÇ

Bursalı mutasavvıf Mehmed Muhyiddin Üftâde'nin “*Vâkıât*” isimli hacimli Arapça eserinin içinden bir seçki hazırlayarak bunu Osmanlıca Türkçesi'ne çevirmiş olan, -tüm çabalarımıza rağmen, maalesef- hakkında hiçbir bilgiye ulaşamadığımız Ebû'l-Hasan Er-Rıfâî, bu seçkiye “*Hâl-i Tarikat*” ismini uygun görmüştür. *Hâl-i Tarikat*, 47 varaktan müteşekkil bir eser olup Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesi'nde 11949 numarada kayıtlıdır.

Bu eser, dil ve üslûp bakımından anlaşılması zor olmayan bir eserdir. Fakat konular arasında geçiş ve bütünlük problemi vardır. Biz çalışmamızda, bu eseri günümüz harflerine aktardık ve bu eserde işlenen belli başlı konulardan yola çıkarak Üftâde'nin hayatı ve tasavvufî görüşlerinin izini sürmeye çalıştık.

Çalışmamız esnasında özetle ortaya çıkan tablo şu olmuştur: Üftâde; pîri olduğu Celvetiyye tarikatı, en gözde müridi ve halifesi Aziz Mahmud Hüdâyî ve tarikatın ilk yazılı kaynağı olma özelliği de taşıyan “*Vâkıât*” isimli eseriyle tasavvuf tarihinde silinmez izler bırakan önemli bir şahsiyettir.

Celvetiyye tarikatı, Üftâde'den sonra daha da ilerlemiş olup ilim ve amel yönünden zengin bir geleneğe sahiptir. Sadece Hüdâyî ve İsmâi Hakkı Bursevî'nin eserleri dahi bu geleneği anlamak için yeterlidir. Metnimizin çeşitli yerlerinde de Celvetiyye anlatılmış, zaman zaman Celvetiyye-Halvetiyye karşılaştırması da yapılmıştır.

Aziz Mahmud Hüdâyî, zirve noktasında bulunduğu şer'î ilimleri bir kenara bırakıp, ledünnî ilme talip olan büyük bir âlim ve arif zattır. Bu zatın belki de en büyük şansı, Üftâde gibi bu alanda söz sahibi bir zata mürid olmasıdır. Aziz Mahmud Hüdâyî'nin üç yılda seyr ü sülûkünü tamamlayıp irşad için icazet alması, ömrü boyunca onbinlerce müride el vermesi, onlarca eser telif etmesinde, kendi kabiliyet ve istidadı kadar, üstadının ona çektiği emeğin de payı vardır. Bu yüzden Aziz Mahmud Hüdâyî'yi tasavvuf tarihi içerisinde zirve noktaya taşıırken, hocası Üftâde'yi görmezden gelmek mümkün değildir. Aziz Mahmud Hüdâyî'nin üstadı olarak Üftâde üzerindeki çalışmalar daha da yoğunlaştırılmalıdır. Böylece Aziz Mahmud Hüdâyî'nin fikirlerinin daha da derinden anlaşılması mümkün olabilecektir.

Üftâde'nin “*Vâkıât*”ı, Celvetiyye tarikatının yazılı ana kaynağı olarak 400 yıl sonra bugün dahi halen gizli bir hazine olarak kendisine el uzatacak araştırmacıları beklemektedir. Eser, sadece Celvetiyye tarikatı açısından değil, tasavvuf tarihi açısından da çok özel bir değer

ve orijinal fikirler taşımaktadır. Bugüne kadar *Vâkıât* hakkında yapılan çalışmalar ve yapmış olduğumuz bu çalışma, bunu apaçık göstermektedir.

Günümüz harflerine aktarmış olduğumuz *Hâl-i Tarikat* isimli seçki, daha önce bu konularda çalışan araştırmacılar tarafından görülmemiştir. Bu eserde seyr ü sülûkün çeşitli merhalaleleri, Celvetiyye tarikati vb. hususlarda Üftâde'nin *Vâkıât*'ından seçilmiş bir ya da birkaç paragraflık görüşler yer almaktadır. Kendisi hakkında hiçbir bilgiye sahip olmadığımız Ebû'l-Hasan er-Rıfâî isimli zatın böyle bir seçki çeviri hazırlaması gerçekten ilginçtir. Bu tür çalışmaların gün yüzüne çıkmasında; geçmişe ve oradan alınacak bilgi, fikir ve ilhamla geleceğe ışık tutmasıdır, önemli olan.

Çalışmamız boyunca, Üftâde hakkında karşımıza çıkan tablo özetle şöyledir: Üftâde; oldukça müteşerrî, genelde dinin, özelde tasavvufun çetrefilli konularında mümkün olduğunca fikir serdetmeyen ama bu hususlara girmesi gerektiği zaman da orta yolu takip ederek, mutedil bir görüşle meseleye izah getiren, riyazet, mücahede vb. diğer hususlar başta olmak üzere dinin ve dünyanın, ilmin ve tasavvufun her alanında itidal ölçülerini daima koruyan âlim ve arif bir zattır.

Bu tablo medeniyet birikimimiz içinde var olan birçok âlim ve arif zatın portresi ile birebir uyumaktadır. Bu noktada Üftâde'yi farklı kılan ise, 18 yaşında şeyhini kaybetmiş bir gencin, ömrü boyunca başka bir şeyhe bağlanmadan, zor olan yolu seçerek Üveysî tarikle kemâle ermiş olmasıdır. Zira bu durum, Üftâde'ye farklı bir bilinç seviyesi kazandırmış, attığı her adımda kökü sağlam olan direklere yaslanarak veya tutunarak ilerlemek gibi bir tavra sahip kılmıştır. Bu onun itidal içerisinde vasat bir yol tutmasını da, şeriatten asla taviz vermeyen tavrını da, tevhide sınımsız sarılmasındaki hikmeti de, tasavvufun çetrefilli konularından uzak durmaya çalışmasını da açıklamaktadır.

Üftâde, tevhidin derecelerini adım adım, karış karış gezerek, görerek öğrenmiş; bu yüzden tevhidin kemale ermede en temel esas olduğunu sürekli beyan etmiştir. Aynı zamanda tevhidden ayrılmadan Hakk'a vüsûl için izlenecek yol ve yöntemleri de kendi fikir bütünlüğü içinde açık bir şekilde dile getirmiştir. Bütün bunlara ek olarak, tasavvufî konularda itidal ölçüsü içerisinde varılabilecek sonuçlara ilişkin görüşler serdetmiştir. Çalışmamızın ilgili bölümlerinde ele alındığı şekliyle, vahdet-i vücûd ve riyazet konularında benimsediği görüşler, bu hususta en güzel örneklerdendir.

Osmanlı Tükçesi'nden günümüz harflerine aktarmış olduğumuz *Hâl-i Tarikat* isimli eser; Üftâde'nin din ve dünya algısına ilişkin ancak ibtidâî olarak bir fikir vermektedir. Aslolan *Vâkıât*'ın tamamının Türkçe'ye çevrilmesi ve böylece bu gizli hazinenin açığa çıkmasıdır. Böylece Hakk'a vüsûle ve bu vüsûlün yollarına ilişkin -diğer yollara ek olarak- mutedil bir yol daha, ilk kaynağından, tüm ayrıntılarıyla göz önüne serilmiş olacaktır.

BİBLİYOGRAFYA

- Ali b. El-Müsennâ Ebû Ya'lâ, *Müsnedü Ebî Ya'lâ*, Daru'l-Me'mûn li't-Turâs, Şam 1984.
- Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, Âlemü'l-Kütüb, Beyrut 1998.
- Bahadıroğlu, Mustafa, *Âriflerin Kutbu*, Hz. Üftâde Yayınları, Bursa 2000.
- Bahadıroğlu, Mustafa, *Üftâde Divânı*, Hz. Üftâde Yayınları, Bursa 2000.
- Buhârî, *Sahîhu'l-Buhârî*, Daru's-Şa'b, Kahire 1987.
- Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, Haz.: A. Fikri Yavuz, İsmail Özen, Meral Yayınları, İstanbul 1975.
- Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara 2000.
- Doğan, D. Mehmet, *Büyük Türkçe Sözlük*, Bahar Yayınları, İstanbul 1996
- Ebû Abdurrahman en-Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, tarihsiz.
- Ebûbekir Ahmed b. Abdülhâlik el-Bezzâz, *Müsnedü'l-Bezzâz*, Mektebetü'l-Ulûm ve'l-Hakem, Medîne 1988.
- Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed el-Hicrî, *Şerhu Müşkili'l-Âsâr*, Müessesetü'r-Risâle, tarihsiz.
- Ebû Bekir el-Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, Mektebetü'r-Rüşd, Hindistan 2003.
- Ece, Hüseyin K., *İslâm'ın Temel Kavramları*, Beyan Yayınları, İstanbul 2000.
- Eraydın, Selçuk, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, M. Ü. İlahiyat Fak. Vakfı Yayınları, İstanbul 2001.
- Ertuğrul, İsmail Fenni, *Vahdet-i Vücûd ve İbn Arabî*, İnsan Yayınları, İstanbul 2008.
- Fragar, Robert, *Aşktır Asıl Şarap*, trc.: Ömer Çolakoğlu, Gelenek Yayınları, Ekim 2004.
- Geylânî, Abdülkadir, *Cilâu'l-Hâtır – Yolun Esasları*, trc.: Dilaver Gürer, Gelenek Yayınları, İstanbul 2007.
- Gürer, Dilaver, *Fusûsu'l-Hikem ve Mesnevî'de Peygamber Öyküleri*, İnsan Yayınları, İstanbul 2003.

- Kanar, Mehmet, *Farsça-Türkçe Sözlük*, Deniz Kitabevi, İstanbul 2000.
- Kara, Mustafa, *Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler*, Sır Yayıncılık, İstanbul 2001.
- Kara, Mustafa, "Bursa Tekkeleri ve Tasavvufi Hayat Üzerine Bir Değerlendirme", *UÜİFD*, c. 2, Bursa 1987.
- Kara, Mustafa, *Dervişin Hayatı Süfînin Kelâmı*, Dergâh Yayınları, Ekim 2005.
- Kara, Mustafa, *Metinlerle Osmanlılar'da Tasavvuf ve Tarikatlar*, Sır Yayınları, İstanbul 2004.
- Kara, Mustafa, "Tasavvuf Penceresinden Bursa'ya Bakış", *UÜİFD*, c. 6, Bursa 1994.
- Kara, Mustafa, *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, İstanbul 1995.
- Karaman, Fikret (vd. komisyon), *Dinî Kavramlar Sözlüğü*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2009.
- Kâşânî, Abdürrezzak, *Tasavvuf Sözlüğü*, çev: Ekrem Demirli, İz Yayınları, İstanbul 2004.
- Kelâbâzî, *Meâni'l-Ahbâr*, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut 1999.
- Köprülü, Fuad, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara 1993.
- Kuşeyrî, *Kuşeyri Risâlesi*, Haz. Süleyman Uludağ, Dergah Yayınları, İstanbul 1978.
- Mevlânâ Muhammed Celâleddin, *Mesnevî-i Ma'nevî*, mutabık nüsha-i tashih şode-i Reynold Nicholson, İntişârât-ı Behnûd, Tahran 1373.
- Muhammed b. İsmail el-Kahlânî, *Sübülü's-Selâm*, Mektebetü Mustafa el-Bâbî, Halep 1960.
- Mutçalı, Serdar, *Arapça-Türkçe Sözlük*, Dağarcık Yayınları, Aralık 1995.
- Müslim, *Sahîhu'l-Müslim*, Dâru'l-Cîl, Beyrut, tarihsiz.
- Öngören, Reşat, *Osmanlılar'da Tasavvuf - Anadolu'da Süfîler, Devlet ve Ulemâ (XVI. Yüzyıl)*, İz Yayıncılık, İstanbul 2003.
- Özdamar, Mustafa, *Mehmed Muhyiddin Üftâde*, Kırkkandil Yayınevi, İstanbul 2007.
- Sadi-i Şirazî, *Gülistân-ı Sa'dî*, be kûşeş-i Dr. Berat Zincânî, İntişârât-ı Emîr Kebîr, Tahran 1373.

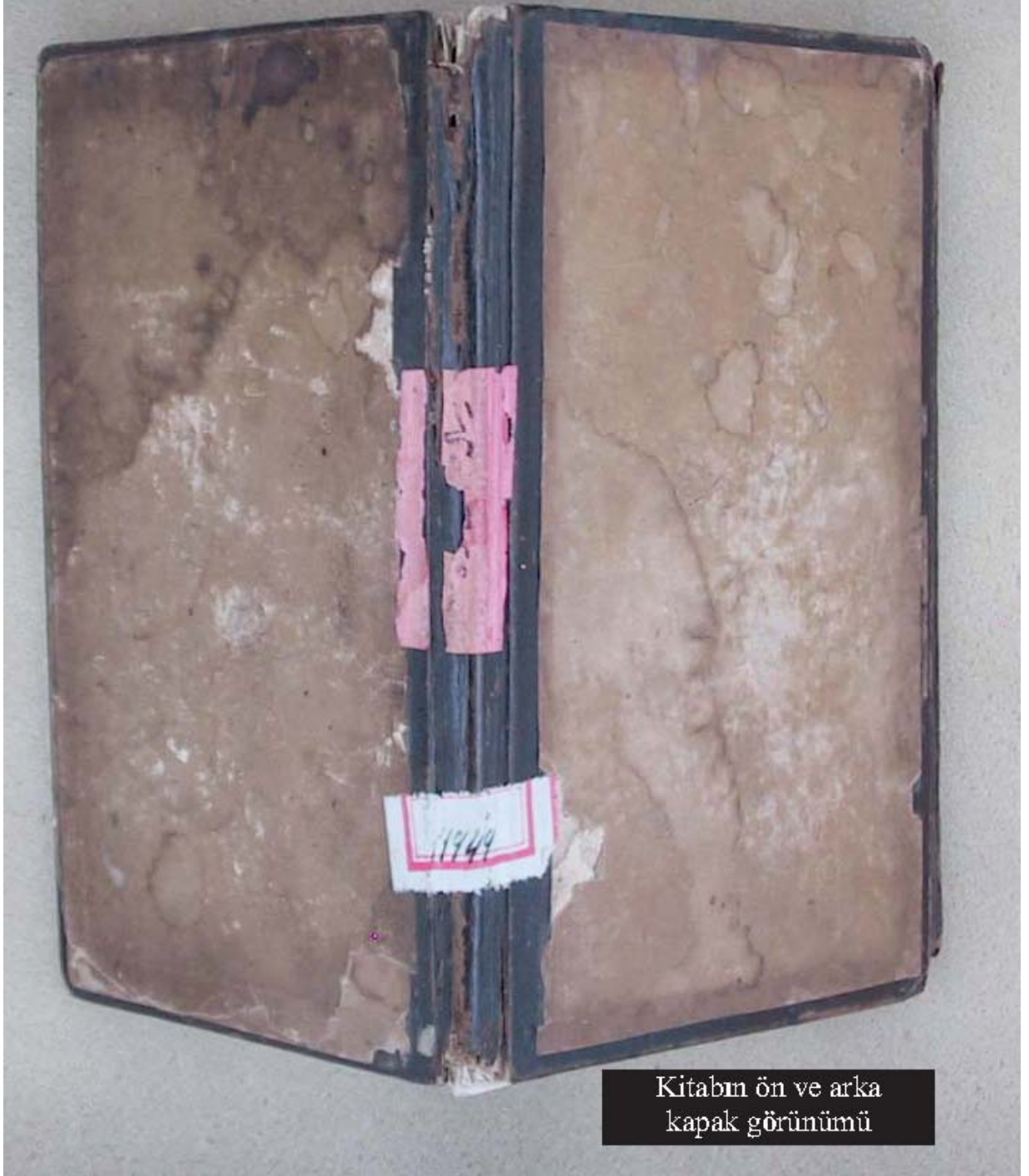
- Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, Riâsetü Dîvânî'l-Evkâf, Bağdat 1975.
- Tansel, Fevziye Abdullah, "Seyyid Aziz Mahmud Hüdâyî", *AÜİFD*, c. XV, Ankara 1967.
- Tirmizî, *es-Sünen*, Dâru İhyâi't-Türâs, Beyrut, tarihsiz.
- Uludağ, Süleyman, "Celvet", *DİA*, c. 7, İstanbul 1993.
- Uludağ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Kabalcı Yayınları, İstanbul 2001.
- Uysal, Muhittin, *Tasavvuf Kültüründe Hadis*, Yediveren Kitap, Konya 2001.
- Yardımcı, İlhan, *Hak Aşığı Hz. Üftâde*, Sinan Yayınevi, İstanbul 1980.
- Yılmaz, Hasan Kamil, "Aziz Mahmud Hüdâyî", *DİA*, c. 4, İstanbul 1991.
- Yılmaz, Hasan Kamil, *Aziz Mahmud Hüdâyî ve Celvetiyye Tarikatı*, Erkam Yayınları, İstanbul 1982.
- Yılmaz, Hasan Kamil, "Celvetiyye", *DİA*, c. 7, İstanbul 1993.
- Yücer, Hür Mahmut, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf -19. yy-*, İnsan Yayınları, İstanbul 2003.

EK:

YAZMA NÜSHANIN FOTOKOPİSİ

Kitabın ön ve arka
kapak görünümü

Ön kapak

Ön kapakı

كلمات هذا مقامه العالمه افشاده اقدى بسطة الله الرحمن الرحيم
 الحيرة الله الذي هدىنا الى الحق والطريق مستقيم والصدق على
 مسند الكرم التنازل في شأنه الملك اخلق خلق عظيم وعلى اله
 واصحابه هداية طريق الحق وحماد الدين الفوق فقلب العالمين
 حضرت محمداً اقرى الاسكنداري قدس الله تعالى سره اللطيف
 بهر منبر لرى ضلبي الواصلين افشاده اقدى قدس الله سره العزيز
 حفر تير به سلو كل زند واخ اولان انا رحمتي وكلمات معا
 ر فريدين ترجمه سيد رضا مقالات العالمة فيه ارشاد كذا اهل
 السلوك وذي عقل الزكية حضرت شيخ بود و بركم قول جن
 نوبه بليوب حقه انا بلسه اوزدن حضور عباد اولسه
 لوزم اولان اولدرك حضور را بنده را بلبه حضور ايانه
 وذن عاجز اولسه والله سبحانه وتعالى غفرن اطلب له فيات
 كوتن حتى تعالى خصمه باشكي فالدر به باشي فالدر فن كورم
 عالي كوشرد را و كشي به به باوق بو كوشركميك ايچو ندريدو
 الله سبحانه وتعالى بيوره كم بياستي و بين ايجوند بو كشي ايو كم
 باوق بيورك بهمني بر كشم في را و اولد الله سبحانه وتعالى بيور
 كم فو لم سن فادرسن اكر سكا اول عام و تباده ظلم ايدن قولمك حقي
 بغلر سكا كنهك بو كوشركم بهمني اولا اولد اول كسه به
 باوق عبق ايدم و به الله سبحانه وتعالى بيوره كم فادرسن انا

اليه يا بشر ال كبت جنته به مكرم نبى عليه السلام
 كولا يلصحا به اسلندون سوال ايلو بر نبى عليه السلام
 بود بركم اول كسه كوردم اول كسناك انى الو ب جنته
 كره بيلو اكر سوال اولوركم نبى عليه السلام نجه بود بركم
 كوردم ديودنى لالان كوردم كى جواب بود كور اول حالان
 بر ذرع بر سودنى و اودركم واقعه عطا بقدرته كم زدن
 بر بركم نبى دن جبر و بر ملك استسك اولامو زدن
 ايدوب قلبه سودنى نفقن ابن بزاندنكم جنم و بر زدن
 و بركم موشه تقسيم استغفار مراتب اوزرع در اولان
 اخلاق رديقه سنى تركه استغفار و اذو نمك اول اخلاق
 رديقه اصلندن فو بر ما فله استغفار و اذو نمك اول
 اخلاق رديقه به نكر اعمو نو جو كهدى امدى الحمدن استغفار
 در اكر خود ايدوسه نو حقا نمود ايليه اما موشه روضه
 استغفار هم بالندن خلاص ايله و موشه سزده استغفار
 ما سواي حقدن خلاص ايله استغفار و در جد الكل اعلى
 استغفار جاهى بلام و قدس استغفار و در زرا و عواى
 معروض عيني و جود الانبند را مدي لا اولان اولدركم جملان
 فاني اوله بو موشه موشه انبيا و كل اوليا در اذو نمك
 بود بركم بو مقام فنا حلوتيه به و اتره سابع حاصل
 اولدو در اذو نمك سلوكى اسما ايله در ما سواي طرقتوه

اصل سلوک هر مرتبه فنا آوردن در در برابر سلوک
 توحید الهی در توحید وجود و بر مضمون حدیثی ماسوا
 نك وجودی نفی البسه به وجودی فانی بود بود بود
 انسان بر شش در کوا نوار لطفیه به قایلدر انجمن الله
 انوع جاننی و عرب المبتدئ بنی علیه السلام قبل العت
 بوهیج وادین ایدی بیز انجندی و غار خرا ده بجه کون
 ششون اینزدهی حتی که کفار و زین مجد رسته عاشق اولد
 د بر ایدی ای انون مسکن از زمان کجدر بن الله سبحانه و تعالی
 خلق ذات الهی اکرام ایدی و باقی الله ترا بنی تزوایا
 یعنی حقیقه و اصل اولوب لاس شریف الهی مالوف
 اولان محراباس بشریتکی نور به نظر بر اله و نیایک ظاهر
 معناسی جبه بود بنی علیه السلام که عام نزیقتر بن با
 بنی نور الهی زین ایدی و بر روی بود مراد توحید حقیقی
 و سوله بود توحید حقیقیه و سوا ماسوا به التفانی طریقه
 العین انجمن ترک الهی اولوب بود توحید حقیقی نور حقیقی در
 سائر انوار جماعتی اول نورون یفر بنی توحید حقیقی اولان
 نوری توحید دن یفر لاله الله قولی توحید حقیقیك
 با سید و واکا در توحید کمال بندگی و سوانه اشارتد
 بنی توحید و اولسه جهه اشیا بنی کند او الهی توحید ده
 نور

کورد و ان من شی الا بیع جهه و لکن لا نفقهون
 بیجهت و سوره بکره زمان اشغال من هر شی کندم
 الهی به توحید ایدر کورد بر کون کورد کوم با قلبی
 شن اولد بلر انجمن اولانی اخراج اولد بلر جمع اسکی
 حال بریز کند کی کشف اولد بیه اذن مسکن کشف
 اولدی اندنصکر توحید اولد که ماسوا نظر مدن غایب
 اولوددی و سوره بکره سالکه امور کیش و کشف اولد
 بری بود که جمع اشیا نك بیجهت اشید بر حال بکار زمان
 اشغال من حاصل اولوددی هر شیک تسبیح اشقدوم حتی
 بوملجس ایدوم تسبیح ایدن نك اوزینه واقع اولیه
 دیواندنصکر بو حالت بدن کند کی و خلاص اولدم عزت
 بیجهت ایدم که بکار حالت عارض اولد بیک جهه اشیا سید
 قدیم دن کوردم بود بکره شو حالت سنک سو مقام
 دکدر بلکه غایت توحید دن در لکن الان ظهور سنک
 مقامه قایتک اشارتد و بود بکره اوراق و حضرا و
 فنا بود را نکلر حقیقی وارد که اول فنا بود لا بقی اولان
 اولد که جهه سی توحید الهی اولنه و نظر حقیقیه اوله
 و بود بکره اعلام جماعتی خامسه بصرد ایدنصکر

سجد را ندانند که اسناد را اندانند فکر نولند را اندانند
 سجد را چنان که نوزده نظر نوجید مبتدا و او صاف افی مرتبه است
 نیز با امله و کسبه اجبی بوجه عظیم زخمه و در سن
 حلاج و سید شیمی اول سری کشف آنکری ایچون اول
 بلا با شایسته کلدی کشف ربوبیت حرام را آنکرا ساز
 ایچون اذن و بر امله اوله و غی اهل نه حکم ابله فرغ شریفه
 موافق اوله و ایچون کشف ربوبیت حرام اهلیم اولیه در
 راه او دره و منحل و ضا بو لورا و واده فالمن الا ایچون
 حتی قیوم فالود و کل غی هالک الا وجهه بوراده غلی
 ابله و بود بلر که بود و حدت کوجه کتابه با زما زکی
 سن محیفه خا طریقه کتب ابله و بود بلر که نوجید اساله
 کوزلد را اما احسن و اولی اولان اولدر که نوجیدی ایچون
 و صفا کنه و ذانکر استغی ایچ سن و بود بلر که
 هر حال طریقه که نوجید مانع اوله ترک ابله و غی ابله فرغ
 و سندان غیری و بود مسترد که طریقه سن بر سر شنبه
 اولسه خیمه میدر و نزمید را غلبه بنمیشله بنمیشله بان
 نوجید اشغال ایلینی اشغال ابله تا اشغال قالقه
 و حقیقت حال شغف و اشکان اوله و بود بلر که نوجید
 اشغال ایلینک اشکالانی حمل اولور نوجید مضاف مشکوندر

اما حلو تیه اگر قوق اسما به بعض مقامات غالبه کورد لر
 سه لکن سیرگی بر زنده و و اکثری اسیری و نیا و غیبه
 و سولگی بجد و و اشغالی ترک ابله کلر نوز سا نراس کچی
 اولور را اهل نوجیدن سیری فقیه در و اهل اسما نک سیری
 بر زخم در سن خلک منافی بود که مشلا شمدی بر کسبه
 بر زخمه فطوره ابله و صکره اشکر یعنی فکر فطوره ابله فعلان
 ما بیتی بر زخمه یعنی ایچون فاعله و بود بلر که نوجید مشایخ
 فترغ اسقاط اسما فاعله کچی بر لایح اولان بود که ما سوا
 حوا و لوب حقه قول اوله سن بر کون باید ایلدی ذکر ایچون
 اما حضور بود ایچون بود و نبلدی که قول اول حضور بود سن خیره
 واده اولمشدر که عشا فاک ام قرا قدن اینز و یکا سنی اهل سلانک
 مقام و صلتن اولان معامله سندان یکا احد و بود بلر که
 انسان سما نزل سن و در صفا و قدرده ننه که صفا و کدر و وام اوده
 سماء معقول اولد و غی کچی حال قلب دنی بود امدی سا که
 لازم اولان صفا و شکر کدرده سهر و حتی شکر ایا سهرت
 فصفا یعنی جامع اول و بود بلر که معقوب نبی نذ یکا سی
 بقره او غی ایچون ذکر ایدی بلکه اول سبب حاصل و ایه من
 ترق و غلی ایچون ایدی حتی بوسفا ملا فاعله صکره بنه

سهری اکوان در جلاله کجک سهری ملکوت اکوان و اکوان
 بسط ده و کلد و کلامی و حق و وجود و ناشید و کفنی حسن
 اولان جمله نفی و ناشانه ابر شنبه نغایت بلا به شمل لازیر
 و سوره بدو که بر کسه که سلوک که جذ به ابله کرسه شانه
 اولش نبات سلوک اختیار که برین در و سوره بدو که فیانک
 حقیقی بنیو الاحقیقته و سوال و تفکر بنسور رشاده
 ارسال و نوسه مناسب جمله کلیا باطندن نقید و نفی بریق
 انبیا و حضرت پیغمبر صلی الله علیه و سلم جمله لیلای معراجی
 ابلیسی بیع ابی برید که بعضی مشغولینک و عوالمی لری سلوک
 ابلاه قابلیتی مرتبه سنی قطعده ریوخسه باطندن نفی ابلاه و کفر
 اشتغال وجود و بر کمال فنا ابلاه اولان اشتغال در مقصود
 فنا به حاصل اولور و سوره بدو که مولانا جلال الدینک رضی
 ابلاه و خندکی فرغانیدن اشتد که حاصل اولان شرفدن
 اختلالی اشتد ریوخسه شمس الدین اسرا تمسند مقصد
 حالند فرغ و فایز و فنی التون ابلاه طوله و دعی بود بود
 شمس الدین غائب او ما بیدی ابی اول و وطن کچرودی و بود
 و بدو که شیخ عبد الظاهر الاطیفاک نربین حق بر در اهل سلوک
 امر و احراز اولور و سوره ناری ابلاه الطریق الاله بعدد انقاس

اغلا و روی و حال الله و ناما و ذوق و جنتن و حقیقته العلوک
 ترفیسی بود و حقیقته تروق مهرله اولور رطافله و کلد و فاستم
 کما موت ده اولان استفا متد مراد جمله ما سوادن حکمکد
 حتی و حشدن بله و ح صفای مرتبه سنی محبوب سوزن
 کور بود سعادت الهیه به قابلیتی سعادت حضرت پیغمبرک صورت
 شجاع کور بود و بود بر کسه که نفسک و بلینک جان
 اسفلنر خلاصی اوله جهندن اولور حاصلی ایمان مرتبه
 سین اولان جهنم خلاصی اولور عیان مرتبه سنی اولان
 جانی کور بود شو مرتبه سنی اولان جنت کور بود اول جنت
 ایجن جنتن اولور در وح دالما تان بکت شکلسن و در فیل بود
 و عالم داتوق زمان بوق بر کسه اول عالمه و اصل اوله عالم
 صفات و افغالی بر ابر کور کمال فزندن بود بود بر کمال الطریق
 الی الله بعد و انقاس الخلاقین کلا ملک مضامنی کمال ملک و کون
 مرتبه سنی و حضرت پیغمبر صلی الله علیه و سلم ملک ملکوتده
 کمالن حکمکد ارشاده نزل الیویوت ملکوتک اخری که عالم جبار
 انور فرا اولادی ملک نزل الی کفی عالم حیوندن ملک نظر
 ابلیسی جمله عالم ملک متکشف اولدی و هر جانی اولدی طلوع
 اولدی و میگد و و سوره بدو که سیر نو حید ما و او اکوان
 مضمون در انبیا تک سهری انور اولشدر سبتک و بوشن موزن

انما باین بشری توفیق کلام اول عالم و حده تا نظر اولی کلام
 ناک عالم کمترین نظر اولی و ذوق در زین اتحاد و انفراد نظر
 کمترین مرتبه ارشاده که در هر شخص ملک وجودی است
 بچگون بر مخصوصی بوال واد یعنی این اهل ارشاد بیلو حضرت
 نبی به بلیک حائل اکتب بود بدین جهت که حال
 تکامل این و کلام و فیرا بزم سلوک منجانب لطیف در
 بوطریق دن حقیقه و اصل اولد غمزده جمله بی کورد
 جمیع احوال مطلع اولد و بود بیکم توجیه اشتغال
 ایله طریقی مجرد و مرشد اولد فرضی بن و بیاد کس
 سن غیرت مرشد بولسا سک توجیه سکایز عین سنی بخت
 اینز حلو تبه انک اشتغال فی ما سوا الابد لکری عالم ملک
 در اسم جلاله نایب انباشت ایدر اسم هود و مطلقه باشد
 اولد و اسم را بعون با عجله و با غلر و مقام کرم ملکوت
 منتهی و رانی کورد رید یعنی اسم حسو را قه و در لر بوز
 اشتغال بولله و کدر جمیع مر این اولان تعقیفی نظی ابر بیکم
 دفعه مجله یعنی فی نظی ابر حقیقه ایصال ابر و بود بیکم
 جتی طاقتفسندن بعضی سنن و اتمح اولسه حضرت من کورد
 در ابر حقیقه و غلر بولر بولر با شلر بن و ما غلری بوفدر

و ماغ حقیقت ناسیرند در و بود بیکم فطرت لاقطایک
 بود قدر تصرفاته اقتدای با هو و یا من هو لا اله الا هو
 بیک ایله اولد رکسه حاله بوحسبه مشغول اولسه
 قدر فاته قاردر اولد ملایک و حسن که اهل برز خلدند لر
 الکرک اشتغالی هو به در قول یعنی حال شروع و ارسه حقلک
 نایدی ظهور ابد کمال قدر نامه بلیاتی دفع ایدر اربابا کد
 ام اوزع ظهور قدر فی عجز کفی اظهار جماله ایچون اولسند
 الدفکر عیون ناسه نظر دن شکایت ایدم بورد بیکم
 بزنی شیخه شکایت اتمش ایدم بکا بود بیکم هر شک
 کمالی حاجی و ادر کس فی بزلت کمال نظر ایله الدفکر
 جماله خلقی فطرت کورد اولد ایدی امد کس فی خلاصه
 در سکن شکر ابد و کل کسنتک الی نسبیل اباه خلوص
 اولوسن بعونیا الله تکا بود بیکم حضرت پیغمبر صلی الله علیه
 وسلم هیچ برشی نقصانیه نظر اتمش و در حق منا همدن کد
 املری اول وجهه کل انوع اولد و غدن اولسند اولد جانیدن
 طالسی ترقی اتمش بوحسبه هر شک و انسه نظری
 نقصان ایله دکل ایدی هر شیخه علی وجهه لقصه نظر ایدر
 و بود بیکم بولر غایب احسن لر بن توجیه در جمیع

انبیا قد بیدن سلوک اگا اولشد راکرجه اسماء بلنی وخی مشایخک
 اجتهاد بله در نهایت طریقی توجید و تفکر در حلولیه دهه معنی
 سیمی کورد مکده اون بش کوزن برکوه بیو براه ایکن ملکین
 برشی بون غالب حالری انورک دوقلری و سبوری
 جوئی برزخ در اما ملکین دکل طریق جاجون حق قسطن مقبول
 اولان اولد و بیورد برتر و وحدت معنایی بود کوسا کلک
 وجودی غنی ایله معضل اوله بوضه الله اوله و عک دکلد و بو
 سوز نامستر و عدو یوقا سی سوز ایسه منور و عدد و سوز
 و بیکرم یو یولک محنت جنتدن بکدر زیر جنتن ترق اولماز
 ترقی بولک ایله اولد و بیورد بیکرم لیله سعراجون بنی علیه علق
 و السلام ملامت کلک اولد و بیورد بیکرم غلای ترقیری اولد و
 غندن ترخا اهل برزخ اولد قلزیه نوله کوجک دوقون دربر
 لکن ترقیری یوقلد اما انسانی اولان ملکیت کورد و حدون
 عبانندل ترقی و ترقی به فالدر سوره ایسه ترقی و ترقی اولماز
 و تصور اولماز ترقی و ملکیت ایله منصف اولماز انک حقیقه
 مناسبتی وار در منشا است ترقی و کل بلکه و ترقی و وصول
 جمیعها اما عرضنا الامانه ده اولان اما نندن مراد اولد و
 اول اما نسته قابلیت انساندن غیر بره بولما نشد زلوم

تکون

بهول اولماسی ترقی مقصود ابد نموب ندیدن اختیاز
 اتمد و کوی بچوند راوله فرقت اولد فرقت ایسه عذاب
 محسند را خسارده وار اولمشد کرم برکنسه طریقی حقی
 بلوغ حیایه اگا شد عذاب عذاب اولسور اولاشد
 عذاب عذاب فرقت رحمتی ادم علیه السلام هر ملک
 قسطنی اسکان نظاری اولد و سخن اخبار و انبا ایله بیسی
 المکر اول غنی نکل و فی حاسل اولدی لکن ترقی حاصل اولد
 نبر ترقی دوقون اولماز بلا و محسن اولد بلوق اولان طعام
 استر طعام ایج اولان استر و سوز بیکرم بزم طریقی ترقی
 بلادر بیورد اولد و کند و یوق اکی قسطنوس
 در کور جلد بی زمان او دوقون جمع ایدوب انش بقون
 کند و بی اشته استمعن انش ایجن بوقون نکراناز و کج
 اولوب قوجه لعی کیدر ایمن و سوز بیکرم بزم طریقی اهلند
 نیشین دوقون بوز با ترقی بیکرمی احملا و افق البرزخ و ترقی
 ایدر لویج برکنسه طریقی نیت ایجنه مسانرت ایلر لویج
 نیکلرین لوجه الله ایدر لویج بیورد بیکرم حلولیه ایدر لویج
 چقا در لویج لویج لویج لویج لویج لویج لویج لویج لویج
 احوال طبیعت کشف اولوب اصلاح نفس ابدی کدک
بیورد بیکرم حلولیه مسلکی انبیا سالک اولد و لویج

7

مجاهد اهل بدرجه اموری عیاناً منشاء هر ایدو را تا
 خلوتیه نك سیری بر ذریع در وضع و ریا قیوم عیان بود
 و با کرم سیر مظاهره خلوتیه حاله در سر آرزو منالری بی
 اما بنوم طریقه حضرت سیمبر صلی الله تعالی علیه و سلم ارفقه
 اصلاً بود بطریق بعضی است تعالی الحاد بود قدر زبیر ابونکر
 سیر سلوک اخلاق مذموم منک تمیل بیندن سکون در و حقیقت
 و سوله تفکر و دستغول اولاد که حضرت سیمبر صلی الله
 تعالی علیه و سلم التي ادشون مقصد اوی سباض ضار و صابو
 لر ایدی دال ناجی کچی کبر لری که در خلوتیه نك توکل ناجی
 کبر لری بی نام تاجن غنار لری کبر لری اما تاجدن مقصود
 غایت خالص و قوی اعتقاد در اقی برسالك فلسفه کینچه آکا
 بنوم مقصود در منظر اولاد کچی حقیقت و سول و نایاب اولاد
 دید کلندن موت اولاد اختیاز ایلدی لید کچی مرشد کامل
 بود کچی حقیقت و سول موشنر مکندر بود و بلر که حقیقه و سلم
 حضرت سیمبر صلی الله تعالی علیه و سلم البله الود شیخک
 کمالی اولد که سیر جناب شریطری به ایصال ابن حضرت
 سیمبر صلی الله علیه و سلم مرید سائر حقه ایصال ایدو علاج
 لکن

حضرت علیه سیدین استمدار و استشفاعدر و بود
 دیلوم سیر طریقه ذوق اوزن در انا جلوتیه نك
 ذوقی محنت و الم و لذت فکرم و فقه اجلور حلوتیندن
 بکنسه و ادهی حسن خلیفه دلدی در اید کچی کون
 بود قدر مقامات قطع ابن وین بوانک مراتب حیاتی
 ایدی عالم اخرت بر نشنه بولماز انا فخر جاه بی بر اوز
 قطع ایدو مراتبه التفات ایملر بلا و محنته سنلا اولد
 فکر لذت فکرم بر اوز و درن اجلور سیر و محنت زمان مبتلا
 اولدم و فقه اجلدی و سیر و بیکر کمال دهه موم شیخ اراجهک
 خلیفه سنه و بنشد که سنک شیخان سخت زلفه جمعی نوزانی
 ایچنر قالمشدر موم محم و افندی دید که خلوتیون اهل وطن
 بولمید سیر و بیکر توجید حقیقت و سول لری مراتب ارجه
 بی رعایت اولاد کلری تقدیرجه در سلب اولخان اولرک سیر
 ملکوتیون در موم محم و افندی دید که مقصود حقیقت و عالم
 ملک فانی در بود و بیکر ایلد کچی مقصول اولان مراتب ارجه
 بولندن و سولدر نشات و دوام ایچنر ایزه در جمیع انبیا مراتب

اریجه بودند سلوک آتشده ریسر لایق اولان اولدره
 توجده سیز برام تومیه و زاو لجه دن حقی حقصور قلب
 و منسل حاصل اوله و بیورد یلرک مرآت اریجه مباد کدر
 حسند رانک اهلنه الحاد اولن اکر اهل الحاد تکلم اذکری
 تکلم ایسه لره به نه الهاده و مشر لره بز مرآت اریجه بی
 محل محاشره رعایت ادر لره الله سبحانه و تعالیکن کلور انزیر
 اقول طبیعه متعلقدر و الدین حاهد و انفسه متعلقدر
 طبیعت اصلا حنک نفسه عظیم فانس و ارود و کدک
 نفسی اصلا حنک روحه روح اصلا حنک سن منزلی طلی
 حقیقیدر و حقیق شیخ بودر برکم جلوتیه فتنه مرآت
 دو دندر غیرکی بودر شریعت طریقت معرفت حقیقت اول
 اوج برزخ و منزل و کلا ریکه معبره کدک سالک اذن عبور
 ایله اکلنر طبیعت اصلا حن میل حاصل اولور نفس اصلا
 حن حقیق حاصل اولور روح اصلا حن عشق حاصل اولور
 سوز اصلا حن برحالت حاصل اولور کدک اکا وادی خیرت
 تعبیر اولور وادی خیرت اولدره سالک رتیبی بیله ده حیل
 مکرر اولیه اذک نفسکره وجودی افلا زندر کم تا دوسوله

مستوفی

مستعد اوله و بیورد برکم برکسته مرآت اریجه بی بیله
 اکا واقع تعبیرکی ادر سیز کدر و بیورد برکم واقعی لره
 نفسک عیبی تکشف اولور بر لور و ککلر اکتفا فندن
 کدور و بیورد برکم نفسنی بلک افحال اولور صفات اولور
 و ذالاه اولور بو طریقله نفسنی بلک انجی واقع ایله و مخاطر
 ایله اولور خاطر ملکرده و واقع ملکوتی در شک بو قدر
 نفسنی بلر و بسیم بلور و بیورد برکم جی افحال و صفات
 حقیق بولسه و ذیاد واقع ازا لور و بیورد برکم معقربنی
 حالص فلسفه و لاه تعبیر انسه الله تعالی عالم بودخون واقع
 اولانی لسانی اوزره اجری ایله اولدره کدک سوبله و کدی اوله
 کمل واقع تعبیر بز لوجه بقاد لر اتره اوله نی سولر لر و جعفر
 قلب بقار تکون طلوع ادرسه و ظهور ادرسه آنی سولر لر
 و جعفر مناسبتیه بقا و کشف ضمایر غلبه و قلب قبیلنددر
 اول مرتبه به و اصل اولان کسه قلبنی غلبه ایله یا تره اولانی
 کسنه نلک قلبنره اولان ای منعکس اولور اما اهل و سلط
 بولنک انما لینه التفات اتمز حقیقت بیغیر واقع بی لئی ای
 تعبیر ایله بیوم خون طر تعبیر ادر لور بی بیوم خدی بدمک انسان

مرآت اریجه

طبیعت

مرآت

در بیان
الردم و البطله

کوزن جنبه غفلت الیهین با خون بی التوم و البطله مثل الیهین
نذر بود و بگردد و در با و در نه حواطر قبیلند ندر عالم بر خاک
ظلی و انور اولانک مثلاً بدمر مثلاً نفسان خدعه سی و لسه
میون صورتش قوه غضبیه سی جهه صورتش مثل ایلر
مشایخ قوه غضبیه سی غایت قوتند و حقی غضب عارض
اولسه محرب عالمه فصد ابد را تا مقولم لود و اصله خد
و عا اولی در زیر بر جا غفلت اهلان کین و اولان اصله
دخی قادر اولور ننگم بنی علیا التلام اللهم اهد قومی فآثم الیهین
دیده لیر تعبیه بدی سوتیه در و حواطر ده بدی مرتبه در و بود بگردد
شیخ علی مغربینک لیر بغض حواطر اعتقاد ابد را صحیح و واقعه
انور لیر بر سر سبد غار لیر بغض خواطر در و اید عمل انور لیر
انور لیر مخصوص اودای و اود اول اولاده نایز اولور در و صول
انتقال ابد و کیمی کیف بگردد و صا حسته و بینیه نایز ابد را حقی
بهرام طریقتک هفتی و باضنه و رحمتی بر اودا اینده در و لیر و خد
مستغول اولور لیر انور لیر خلونیه اسم لیر ندن در وقت اسم لیر
و اود در و بود بگردد و اود اولور حک بر و خن میرد بگردد
مهر جود لکمی مهر حاجت لیر بی سجدون صاد اولونه در بر شو بیل

بهری و سلوک تعبیه ابد لیر هر نیمی کرم ملک و جودده حاصل اوله
مهر حاجه مشایخ ابد را ندن در لا نفضلونی علی بونس بلستی
بود بلان فر و بلا و استعداده غفیل انجوندن اولور
طبعته استعداده حاصل اولونه جهه سی اصلاح اولور و مخصوص
حاصل اولور زمان اعتدال لیر درت بود لیر محسوس مثل ابد
دی سی طبعین بر ک نفوس بری روح بری و بری سر بولر
تمام اولور قد نفکر سالک حائلی و اصل اولور مراتب تمام
اولونه الله سبحانه و تعالی انبیا و پیغمبراف و اولیا بگردد
احسان ابد را استغفار شری سبیل اول بغض ایسه زائل
اولور و نیاده و اخروج کرامت انجوندن اولور غفلت ابد
حاصل اولور ان کرامتک بقا سی بود قدر کمال کرامتی کند بگردد
زائل اولور انجی بله انما و الیز لیر کرامت ضرورت و نشه
بلکه امور لیر حقیقه تقوییه ابد و بملکی صاحبیه تسلیم ابد لیر
و بود بگردد حواطر انور لیر مائز ترک ابد انکله و فتح
اولور لیر بزیاده هر کون ترک ابد ابد از منقطع اولور
و جهی بود که انور لیر اول ابدن مائز سفادت ابدی بری
لیر اول ابدن و ابدن صاد در و شو نیمی کرم ذائقن ظاهر اوله
ابدی زائل اولور و بود بگردد سما لیه ارض و ذائق

حصولی صورتی و الا در ذاق حقیقی خود حقد را بحق
 و پیوسته بزرگ عبادت اولی الامر و وجود مطلقه او و نور
 سوره باه سفید اولان و جموده اولی الامر که جانز اولیدی
 انبیا به جانز اولودی و بر ما نظا هر ذات دورا نده نصبر بود
 و بزرگ نفسی اخلاص مذموم دن ترکیه حق فتنه مقبوله در
 و پیوسته بزرگ کشف ملکه رو با بر ذوق اولور ایکنی و بزر
 پیوسته بزرگ برفخ ظل عالم اخردن اجسام ظل بر از خدر
 بر ارض رو با کور لسه بعضی نماید ظاهر اولور بعضی
 اولان و پیوسته بزرگ سید حیای صلو فی با و زمانه وار
 دفع شیخ داود بر واقع کور بکر بر مستفی فی فایه و بر
 منی اجد و منی اجون و استیجال ایدر فایه خود فی و بر واقع
 فی شیخه دینی شیخ دید بکر اول کور کوز سنک استعدا
 و کف فیلیدر عیله اتز سنک بر مسیقا لیه لودیدی و پیوسته بزرگ
 انسانک قلبی که و و اذن صیقا لنفسه انی هر نبی کور بود
 لایق اولدی که اول زمان اول قلبی حقدان غیره نوحیه
 انبیه الا نظایه عزیزه طلبانجه او و پیوسته محبوب اولور لر

کون

چون زمان را غلبه استغفار انبیا و او کی حاله کنور
 منزل الیاه باله تک اندنفسکن ذکر اید بکر مرحوم اشرف
 زاده مشایخندان او ن سکز کسبه ای صحت انبیا در
 دور دمی کامل بولدم و پیش و بر نزه کامه و اصل اولدم
 دیش مرحوم اندنفسکن سوز صیده و غیره ارشاد الهی
 کل فتنه کمالدن اول اذن و بر لزل اهل تقلیدک اذنه
 اعتقاد بوقدر اذن حقیقی عالم معینین من عند الله و بزر
 و پیوسته بزرگ اولی امر یادش اهدا اما حقیقتن اولو الامر
 سوز بر شد کمالدی که خلقه نطق تعلیم این نزلان حفظ
 ایله زمان انبیا ابدی جموع کل اولیا در انک نانو
 عنوان جمع طایفه لینه سر این ایدر ظاهره و غیبه بر شد
 لری و ارا بیه تا بید اندند و پیوسته بزرگ باب خلافتن زمان
 کل کور اهلندن اذن مرحفدن اذین کیدر اهل تقلیدک اذنه
 اعتبار بوقدر و دینه حضرت شیخ بود بزرگ سبجاده و رحالت
 وارد و استن و امران بیولاندن غیبه برده اول حال بونتم
 استاد دخی اولدی الله تعالی قرنی تا بید ایدر و پیوسته بزرگ

علی الاذن المقفی
 فی الاذن المقفی

علوم عالیہ معرفتیہ مانع اولیٰ انبیا تک انہا را بلاکری
 حوادین شول تاہنک مؤثریک ہر شیک قیامی انکلاہ دک
 قیومیت ساسی اولدرا کا واصل اولدق نذندہ حریم اولتاہو
 واصل اولورسہ اظہار حوارقہ قادر اولور بعض نامی نایو
 واصل اولسہ مؤثرہ واصل اولدم صنور بعضدر عودالو
 حاجت کبی کرجه دعوی دکدر سوزی صحجد رکی مقصوداوتہ
 طریدر لایق اولدوہ خایہ ہر مرتبہ رعایت اولزہ واقعہ
 واصل اولجہ وروح حی معناسنہ در جان قیوم معناسنہ
 در لالہ الامھول علی القیوم مرتبہ حاسمہ در سبوتی در مرتبہ
 سادسہ سیر قیوم درہا بیت سائب اولیا بودر بدیجہ واسیہ
 مناتب کھ اولور برقی مقصود اولماز حلویتہ اسم سابعہ
 مشغول اولسلر بر غیر کوز لوی اجلو جمع ماسوائی معدوم
 کور و حقدن غیوی کور سوز بر کون بر حلوئی شیخ کدی بوین
 سوال و دە بدیک بریم اسم سابعہ در نحو التمزون بری اکادہ
 بت درخ دیو مکہ مستقنی اسم سابع اولدوہ کور عوالم معدوم
 اولہ کوزندن بوق اولہ بوق انشدیجہ فی الحال اولر حلوئی

سوزنوک برینیک اسمی اولدوہ باخودر شیخہ مرید اولدولر
 اول طاقفہ اول شیخک تعینی اھلبدر بر کون بر شیخ نبی اولور
 برینک اسمی برینہ وارمزوی اسم اولوزوی ہر کیشیہ فانہ
 تعینی اھلبندہ در صاحب محمدیہ حاجی ہوامہ بعضیہ ایدوی
 بر کون مجلس و عظنہ حاضرا اولجہ تحت اندوی اولکچہ حاج
 بہام خورن زنجیر اہل اخی جذب ایلدی جوی ترتیب اولدک
 علما کاصل ایدی شیخک ہمتنہ راست کلدی و سوزدیلر
 شول حال ملریق رجالر اولانکدر اما اھل فاضا الہ جذبہ
 ایلانکدر منور لرا کراہ فی الذین قولہ عمل ایدر لاختیارہ
 حفظ اولان اثرن کلدر و سوزدیلرک شائد قلبی ناسون
 محبوب در عارفی خلق سوسن اللہ سبحانہ و تعالیٰ لذت شیرینی
 شیخ ابد خلقہ سوسنک قولماز و سوزدیلرک مادامک و اصل
 نغزل ایلہ ارشادہ قادر اولوز دیر اکندوی غیوی کور سوز
 کور لری جذب و بین بر شیخک اولشاوہ قادر کلدی ایچہ
 واصل سوزیہ دیشرتیہ نغزل اولدوہ حسی عوام مرتبہ سنن
 در تا ک حالرتیہ مطلع اولہ زبیرہ عوامہ نغزل مانع ترقی
 دکدر مثلا مولی عطا مدد بری بر میدیہ علم سوزا اشدہ

شیخی فالندی بنه کلین دوی حضرت شیخ بود بلکه اسم ساجد
 خواستند در که ما سوا یون او به بخوشیه قشوقه و اما بر
 قشوقه جمله بوحید ایا اولو سوال اولسه بزده شی سملاندن
 خبر و بر زانده نکل وصل البقی مرتبه به انرا دان شیخی
 مویبه انرا نزل ابرده سرحومه ایا عمل ابر ملکوتک
 اولید راندن مرتبه دوحدر حضرت بقیه صلی الله علیه و سلم
 دوی قیام ساعتی بپوروی معراج ایوب حقدن خیرورن
 مخلوق اولان دوی بخون بلبه من عرف نفسه دن مقصود
 دخی دوحده اول دوی ملک موفوق علیه دوی بود بکدی
 حسن ایان روح و نفسن صافیدر کلا دوی نفسی طبعند
 ندر که کدی کیده عینه معرفه الله تحصیل یار بود بزر طبعند
 اصلاح اولسه ربوبیته متعلق اولانک جمله سنه مظهر اولور
 نفس اصلاح اولسه الوهیتیه متعلق اولانک جمله سنه مظهر
 اولور بس سالکین تجلی ربوبیت والوهیتیه مظهر اولور
 واسل مقبول اولور بارشاد ایچون کوندر یور یا خود اولور
 ارشاد طریقت انبیا دوی فرقت ایا وصلت جمع انمشر در
 بود بلکه طبعیت و نفسندن ترقی جائینی طریقت ترقی طریقی

اول

نیک اوله دوحک معرفتی جائینی ال جعل طریقی نرا اوله
 ومقتضی سیرایسه ماسوادان علاقه قطعده حقدن
 غیره علاقه بولنور سه قطعده سخی ایله حضرت شیخ بود
 مشکره که طبعیت افشوق اصل اجلده صبر ایلاک نفس بریه
 سنن اصل کبره رسا ترا اخلاق و صیحه اندن ناشیدر
 انسان تکبر اخسه سا ترا اخلاق ظهور ایلاک غلبه حقد
 کی دویور بلکه عالم ملکه ریانشت بینا تقربط والا اوله
 اعتدال ایا دویور عالم ملکه کونر یانت سالاک عندا معنا
 دوی فرق جمالییه و عرکون بر جزئی اکسلر بر جزئی قالیجه
 اول بر جزدن بدک کونر جز نیک قونی حاصل اولور بنه حضرت
 شیخ بود بلکه مواتبه اولیا حلوتیه و جلوتیه قشوقه بدکی
 دولکی حلوتیه دوی مقام عدم ایور بلکه برکی طبعیت برکی
 نفس برکی دوی برکی سوا اهل جلوت اهل تعبد رانکر
 اوی مقام باقی بری بر رخ عدم ایور لرا نرا قشوقه دخی مرآت
 بدکی اولور الله سبحانه و تعالی نیک و خالقنا هم اطوارا کلامی
 بدکی مواتبه انرا نولور کلاک ان القوان مهران اوله اوله
 سبوتا بطن حدیث شریفی بو مقام ندر دویور بود بلکه

مراتبه

ایسه سیر حضرت را نفع بود نفس اصلاح اولدین
 و امر بود ریکه از اعمال اولو کیدر و طبع مرتبه کن
 کشف بود کشف مرتبه و حسن در مرتبه سوا بیه
 فنا و غنی مقامیدر و بود و بلکه اصلاح نفس کشف
 ممکناندر خیرد در سیر عجاب طالی مطلوب حقیقه و سوله
 مانع اولو انجون الله سبحان و تقاضای الله صلی الله تعالی
 علیه وسلم خشن ما زاع البصر و ما خلقی بود مسند در
 در این علیه السلام سمرانی الله در عجاب ملکوتی التفات
 الی جانی طقه و اصل او نجه بعد الوصال جنی بنی خاشنا
 کوردی سیر ملکوتی نفس منقول بسیر لکن مشاهد
 شست بر نخی دکاد حسنا الف بار سینهات المیزین
 معنوی او زرد بود بود سواد اشرا بد لکن
 عالید دم هوادند نفس عالید سفر نایده و در
 غالب و بلع سودند و سرده عالید را انجون سوزنی لونی و لاد
 بوده بلکه طبع بر ضعیف استسه اولعلا م بر فقیه بید
 اندنکره بروغ استسه کدر فقیه ویرسون و بود مرتبه
 بود بلکه طبع و نفس مجاهدات و افراط الکی بود لکن

و کلامه فی

طالک نبعی طبیعت و نفس مرتبه لوزن در او کسی نزعیت ثانی
 طریقت الیه اصلاح بوجه عالم ملک کا مل اولو روح معرفیه
 و سر حقیقه استعدا کب الی اولدن ملکوتیه و که اولو
 اولو شریعت و طریقت ملکوتی جفاده انقل مرتبه سن در
 ما دامک سالک عالم ملک اوله خوا طردن خلاص اولو نهب
 توحید الیه و فقه قادر اولو ملکوتی و اصل او نجه خوا طردن
 و اخلاق نفسانی دن بالکلیه خلاص اولو نظر ندن
 ما سوا غایب اولو و نبه شیخ بود بر ک نفس حال عجب
 بر سوز الیه بالود و سوز الیه بظهور بر کون شیخ عبد المؤمن
 دید که سالک کا مل اولو جاق ملک کسسته سن تلذیق سن
 و بیخیه موجودت بود کلای خلقه نقل کلدی فقیه و بلع قد
 دو یک سوادی دملک اوله کجی سالک العباد باله الخ و نزه
 و شریسه بود و طردن خلاص اولو کا ملک ام سن زندق
 اولدن و بیخیه محرم دید یک مراد بود در اندی خلق قول الی
 و بود بر ک نفس عیب نیک انگشانی سوز اولو انگشانی
 قد ن خیلو بود در نیا عیوب نفس انگشانی طالب اولو و طردن
 و طریقت سده اولدن خوا اولو انگشانی سوزت و ارتش
 کتمه

الفور ثواب استند اله در بود بکر خلیل الله عالم مکون
 منکشف اولیغ عالم ملک باقدی عصبا لک عصبا فی کورک
 بدعا ابدی هاروک اولد بلره نلد بکر ابرا هم قولریمز
 انجه بمن حقیقنه واسل اولجه ماسوا کیدوب بالکله
 فتاب واردر و بود بکر هم حصد یوقدر بکم دفع جمع
 انجوتدر حتی حصد لاه توجیر مانغ اولمها اصل راسته
 بریم حالوز نیاس اولنیز ترا دونه ده دکیز بکر بز لاه
 اولان اولد که اعتدال الله بیه وز انکون مرتبه سنه ابر
 شخه حضرت پیغمبر علیه السلام ریاضت شدیدن منع ابدی
 حتی نوم وصالیده منع ابدی و بود بکر انصاف بود که
 طاب کوز و کیده برده طعمایه طویغیه طریق ابرین
 اعتدال در نبی علیه السلام مقام روحه ارشاد انجون نزل
 ابلشد رروح ایسه اعتدال کامله را انجون جونه مظهر اولوب
 ابدی فنا بولور بود بکر بیعتان بکر انش با ابدیه
 بیه سراج بوزلدن بملک بکر جبرود و بود بکر بز
 اعتداله رعایت ابرین اول بله اولد و بود و زولم علیه
 تهنه

انه با نور و زانیدی صنع توحید به او بود حکم قیاس در
 و ناره و اود اولسندر که الله تعالی نفسه سن کسین بن
 کیم بدی اولد حسی سنسن بن نیم و بستی ایه اذلک
 جمیع جن ایه تعذیب اندی اعلی بدن مراد با عی اجلق و کله
 بلکه جمیع احتیاجد که انک اسلاح انکله در بوخسه باغی
 اجلقدن نفس الدر من انک حالی حب ریاضت در بوسه
 فرعون و عواسن ابدوی اما نفسک غمزی کل و نوب غمزی
 و شواه عجاج اولسی دکله نفس غمزد اما من غمزد نفسه
 فقد عرف دبه و اولان معروف غمزد دکله بلکه عتابه حفاه
 نور توحید ایه حاصل اولد سنه در بود بکر که نصوت
 اولندن اخرین دن انکی شنیدن عبادت بری لاه ایه الله
 ایه جانب حقیقنه تر قید و بری محمد الرسول الله ایه شواظهم
 نزلدر نرفی و وحل و سرکدر عالم مکونوز و نزل بیعتک
 و نفسکدر عالم ملک شوا بیه نرفیت و طریقت رعایت تابه
 اولد و جمیع علوم اولی بالخرین بونوز در العلم نقطه کنها
 الماهلون بود و بود بکر که نظم غمضا و عفو حفاال

ریاضت و نمی توانی حقیقه ایصال ابدی ببولد رکب و باخندن
 نایح اولسه اول حال ریاضت اندندن کبدم بزم طریقت
 حضرت بهر طریقتی وصلی الله علیه و سلمه شفقت عارفی
 اولحق کفایت مقداری برمی ریاضت شد بد انمزدک
 ترک دنیا ترک جسم ترک نفس ترک روح ترک سرودن
 مراد بود که جانب جفدن بر ثانی سالت وجود نه کلورانا
 عرضنا الامانه دن مراد اول ثانیه در اول ثانیه نفس
 جسم ده روح سهوده بر کوبیزع فالور یعنی هر یک صدف
 بولور اول دکدر که یوق اولور بین سالت بویکلان و صالم
 لایق بر وجود معنوی شخصال اولور و سبور دینکر جا نوز
 صالتونک احسنند بی و انکلدن بی اصل کشفان جنات
 کشفندندن اولور دی در بزم کشف یوق که اجتناب ابر
 وز و سبور دینکر اصل کشف کرناک واجبدر سوبلیجه کبکی
 موحوم حضرت اندی بشمزدور اندیکه اسرار ملک ملکوت کشف
 اولدوق البته شرعه نوبیق ابلک و الا کشفی ترک ایه شرعی ترک
 ابله و سبور دینکر طریق حلوقی بزم کشف اولشد و انکرده
 دانش بدیدر اولور بزم کبکی نوجده مشغول اولور بر برکت باکم
 ماسوا نظر لرندن کبیدن اول و انکرده نفی و اثبات ظاهر اولور
 یعنی اولاه الله ایچی دانش اثبات صورت ظاهر اولور بلکه اولاه الله

چوردخانه

مراتب

کلمه دندور و الله یحب المحسنین محبت حق حق کندی و صالین
 انکر حضرت مراد ابدی نه دور وینه سبور مشغول روح شیخ مرادک
 ریاضت شرح افراط البسه بولور طوبی در اعمال البسه الحاده و در
 صواب اعتدال در ذکر لایق اولان انرا اصلاح نفس بظاهر
 اولور خاتم سلیمان که نو حید زریف بازنشدن رجوع ابل علیه السلام
 انزال اولدو عوام ما بپند قاضیه واری حضرت سلیمان علیه
 السلام بر مغربینه توبیجه خلقک کوزندن غایب اولدی خلق
 کورسک استیجه ذکر الله ابدک و بوسبور دی ذکر بلینجه کورور
 ایدی و سبور دینکر لفظ هواهل بر زوخه کون اصل نعبته کون
 لفظ الله مشابستغ در تر قیصری اسم هوا ایه در تعینک اسم الله
 ایل اولدی و می کب بعضی قضا کبما جنین قبلیه داخل جوی اولور
 بر شش کور دی سلطان جنک قوی خلقک او ششور اعوان ایل اولور
 مشرا و انکی بولور جنوبیجه صوتک اصلندن سوال ایدی که
 چندن بر ادم کوزدر بهر با شش صوتی بولدی حرارندن سوال
 ایدی و بد بیکر صوتی لر بزم جناعت هفتص بر کون صوتی
 اولور بزم ذکر کوبه اولور اول حرارت اولندن و سبور دینکر

دیلمز

اوجی و اثر مطلوب ناسب محبت سهل حاصل او مورد و در حق و اثر
 مطلوبه محبت حاصل اولو و مظاهرده مطلق ابراصلاح نفس و
 اوجی و اثر اینه در بدنی ذاتی که ما بینش در شوقندگی اصلاح
 نفس حاصل و اولی که سینه اهل نجاتند در اولی که آمده و بشر
 در این مقام هر که کورده کنی مطلوبت کند و می سنور حال او بود که در کل
 این که کورین کشیک کند و در کله و منافع خلق کوزند که ظرف
 بر سلطان اولی و قلعند بر قوم اکا عاشق اولی و اول سلطان
 صورتی بر کاشی با ز سلسله نشانه شلیبیا چون کوستر
 اول سلطان صورتی کند و می کبی اول و می و بود بر کبیر و اول
 نیک اولادند و بوانه چلبینک کشف کرامتی اول و بود
 ظاهر اولی ایدی محضر اول و قریه اول و بود ندامت اید و صراط
 مستقیم مکر بز غافل ایشور و بود بر کبیر کشف امانت
 کورمک بودن چتر من اچوند خلوتیه انواع کشف و اصلاح اول و
 خاد کردن بر شکر می یون دیدم که جاری معلوم اول کشفیات
 مطلوب و کبیر یونانی عالم اولی اعتبار بوغنه و بود بر کبیر
 اول و در کور نیاید و و سید ایدی دیدم که اهل تقیذ کجایی بدر
 بود بر کبیر خلوتیه نیک سیر کشته و نیک اهل نوحیدان و اهل فنا
 نیک ما و اجتن اولان ذات و نیک در و سول ذات اهل نوحیدان

نویسه

بواسطه و لیا و اولی خلوتیه و در شوقندگی در کرجه اولی
 بعضی مستغنیانیه اسم قوتیله بعضی و صوره ذات کشف اولی
 الدن اولی و کبیر جنتی کورده بر سر رینه و ر کبیر
 و در جنتی اولی و سنی اما علی وجه الکمال مطلق ذات الحق
 اهل نوح جمع مخصوص بود و بود بر کبیر قلبه صفایه اولی
 با نقله کور بعضی مشایخ بر کشیک خا نیک کشف اچون
 نوجه ایسه نیک جمیع احوالی که ظاهر اولی و اول نوح
 سوبلر سه اول نیک حالی اولی کشف ضما کبیر اولی بود
 بنیم طریقتی و بابی بز یون اشقر ز و مرده و اید نوز در
 نیما انبیادان صادر اولی سنده مکر لازم کله اول زمان
 این و ز و بدست کورت عالم جبر ندر اند نیکر نیکر قائم اولی
 فناء قلبه و بود بر کبیر خصائص و لیا القصد ندر کبیر
 کندی حال لری اولی خلقه سوبلر کور سوبلر کبیر کذاب
 اولی اولی اما شوقندگی العیا ذاب الله الحاده و شوقندگی
 لسان کبیر کبیر و نقلیه ایله سوبلر شیخ ابراهیم نیک معرفتی
 غالب ایدی بعضی معاد و الهیه لیا سوغه ار خال اولی
 انباشته انبار اولی کس اولی طائفه خلوتیه و و سید بر

مرحوم حضرت خدای تعالی در بر این بیکه جمیع ملوک مکتوب گشته
 اولیسه هم شریعت نوشته قادر ایسه کوز کوزه مقصود ده اول در
 اگر نویسی این من سکزا و منگ شفته قریه الیک نترخی نزل الیک
 نزلت معانی اول و لور که فوجی اشتغال اولند و نو کشف حال
 لسیه سولیمیه حتی بزغنه نوزین حاصل اولی و بهر دور بزرگ
 عالم استغفار قرین مه الیک بخش بیکه درک و آورد شیطانی اولاده
 مسلط اولور حدیث اولی شغف که شیخ عبدالقادر کلبانی
 استغفار قرین الیک بر خطاب اشند بیکه باخبر القادر استند و
 کئی اشله نفسک مضا بقم و برمه مکتبسته بس جبار القادر
 کلبانی نذارک ایلیوب کند و ه کند و سنه بد بیکه خطاب
 انبیاء بود عظیم شانزری و ارا یکی اندر دیندی بود کله
 الا شیطانی در بود استغاده الیدی فی الحار شیطان اولتیه
 دوشندی و بهر دور بزرگ بویا بره قانون کلی بود کهر شری
 تم دعویت و بره انان حتران اولته صافتی و احدی و
 و هر شیخ که فنا و بر اول حقدا ای انزالا زمر و بهر دور بزرگ
 طریقه بر کسینه او نور انجال هم ایسه اندر کله خاطر
 اشلد و کئی کلسه اول خاطر بر جمله سنی بیخار جماع خاطر استند
 شیخ

شکایت الیام حضرت شیخ سیور در باره خار و بره و کئی تقدیر چه
 ایله از بر فعل مستوند سیور بزرگ نزلت اعتدال الیام در
 اعلام و بد بیکه عزیمت بویا بیکه مقصود حاصل اولی و بیخیا ایام
 بهر دور بزرگ که ران غلی سننا صرح ایور سسز و بقیظ اولان
 اول و بهر دور بزرگ جماعت حاصل اولان ضعف غشله کید رسد
 سهور کور بیکه دفعه سب اولد و غندن در اندر نفسک سیور بزرگ
 محمود افندی حضرت خدای اشله بر و لور که جابیندن صلوة مانع
 اولی و بد بیکه ایله افطار صوم لازم کلور سیور بزرگ شدی
 امواسلوب اخری و زرع اولدی شخصی متعلقه بیرو حی الیه جمیع الیام
 و محمود افندی بد بیکه مقصود حاصل اولور اول مناجات و توبه
 و بهر دور بزرگ مقصود حاصل اولد قد نفسک جانب مقصود
 طبع زیاد اولور سیور بزرگ رفق جماع فقیران اولان اولان
 د لیلدر اگر سدا ده اولیسه ی نزل کلور بایا نزه بر تبه طبیعت
 دل سنتن اولور و بهر دور بزرگ ساکن لایق اولان اولد که طبیعت
 و نفسی مشتت از منغ ایله جماع نوقان مملتن صبر ایله الیاضراب
 ساکن اولتیه مکر جماع ایله اولاد بنتی اولور پس حاصل اولان
 اول اولیا اللیام اولور اندر نفسک و ام صومه استیدان الیام
 بود سیور بزرگ اخشاک طبعی مکر اولان اولور بی الیام رسد
 ذکر ایله اولیسه عیب لعا من نوح طعام انسا د البر و بهر دور بزرگ

جنی بر طالب حلوئیته ده مرتبه نالندیه و اصل اولسه علی وجه الا
 فعال والحققات مظاهره سیر ایدر موشد کامل بائین اولسه
 الحاد و جنون اولور و درخی مرتبه ده اخلاق و رتبه بان که
 اولور بی خلالت و بر بلور اما جلوتیه فتن حقه و اصل اولشی
 خلالت و برین و بسمه بیکر حال با من فرغ کبیر حلوئیته کبی
 اخلاط ناسدن جز رنجیه و ک اخلاط ممدون فی را خنای و
 خیر در وطنی کحی عادت اوزر می در این حقه و باضنله و اصل
 اولدم بلکه اعتدال اوزر نیک ابله و اصل اولدم جنون فالیه سی
 یکی بچهره علیه السلام اقی سوردی و سور و بیکر بهر این ابله
 حلوئیته بئین عداوت دا عدو کذاک بهر امین ابله سبب مجادله
 بئین حال اهل حقه بعضی لانی و کله در و را مدون علیه السلام
 و در خاتم الانبیا صلی الله علیه و سلم اشده طمشه و ک ایچ بچهره
 بئین بعضی طمش اوله حال اکر بعضی او قاتل اوچ و در بئین جمع
 اولور درودی کذاک اشاع ده بری برینه طمش اتمز لودی و سور
 دیور و اولین نبوت تقدیر اولنا نکره ن بر کسنه و در بئین
 ابله بچهره اولور دی مولانا حبیب از بنده منور او نور دی آنرف
 زاده برجون بویک و بیکر و اوزر کبیر عیب به سبع منتظره ر بود
 و بار فن منو سبب بچهره نصف ابله کلدی چو حجاب کرمه مدک
 شیخ اچر و در حبیب سبب دیور عتردی شیخ مولانا حبیب ایزو

لجانه

کرضه الله تعالی کوسور دی شیخ و بد کما استغل اولدی حتی
 زری دی حبیب و چی و در و شایر حرموت شریفتر از اولشایر و شغل
 ابله سی بر وجه ابله کما باستوا بدستی ابله صباح نمازی فتنه دی
 دورت ملذت کما کما مل اولدی شیخ و بناد نطق ایدی و سور
 و بیکر مولانا علوی الذین انکله ببله شغل ایدی بر کون سید
 بچهره مولانا علی الذین به بد بیکر سکا عطا با و بر کما اولشدر
 سکا و کونیه مولانا حبیب و بر و ک کسنه انون المیه واقعا اید
 اولدی حتی مولانا علی الذین بوسر بر کون بر کینه خلالت
 و بر دی اول کلم طاقه کندی بائنه الذین زیاد کله جمع خلق
 انواع اطعمه احقار ایلودی و بر رار ایدی ک شونر مولانا علوی
 الذین کلا بیدر دیور امدی اولیا و محبت بولاه و ک کله
 ببله نایم ایدر اول نایم ابله ناسدن عزیز ابله بر نعم کثیره
 و اصل اولدی بر کون بنه بر فلاجیه و بر و ب و فتنه کونر دی
 اوله بار ک سکا فی اوچ کولک بولدن زیادت ابله بیلر
 و سور و بیکر صلوات بر کسنه و ارا بوی بر کون مولانا علوی
 الذین و بیکر سکا کشف و کرامات ک سوز بون اما بر حقیق
 خبر و بر و بیکر سکا کشف و کرامات ک سوز بون اما بر حقیق
 مولانا علوی الذین سکون ابله اول کفی او کجه سبب بچهره
 واقف سوز کور دی کما و بیکر کلا و ظل او استنک شونر و بیکر

بگو صکن او ان یکی بیک طرحه راوان یکی بیک طرحه ایچن بجان
 میسر اولور کبار بونی طبع ایچون ایلازل بیک خنجره خالفیت
 سبیل انلسر عطیه الهیه در حضرت سلیمه ایبر بن ول
 عدلک بر کجا احبار الفتن سدیق مقدار علی وضع اولور
 اندر سورد بدم سر کسینه ملک و جود نوح عدل الهیه ایچون
 الفتن سدیق بلکه نه زیاده سدیق عمل قدر رطل وضع اولور
 دونه انصاده سرنک سوردی نخل ایلدور و کما مطلق سورد
 شمع کوردنور کانه تان اوغلان سوردن کور سورد و خاق
 حنزه و سالت الهه خلق الهیه حنزه یعنی تصویر تنوع کور سورد
 سیمدی کوردم و بک ادبدن خادجدر حضرت سید سورد
 حقیقه سی اوزن هر کسه کور نمن مبادک با شلری عرضدن
 بوجه در و مبادک ایقدری خشت الفیادن خاقون انمشدر
 و سورد بدمر حکم عطا ملک اوغات حسره نصیبی لری در کوزل لکی
 عقیق بود که بجه علیه السلام خنجره یعنی کیم و کوندزه بشی و خنجر
 اولمشدر اول خنجره جنتن فلا فدیری صلوع شست مؤکره اولدی
 اکا مواظبت و مدار و منته ایله بیما قما بوجالین اول انرا اولان
 ناز ستن غیرتی مؤکره اولمشدر مؤمن کون اول خنجره اندل
 نصیبری واردر هر کسه مقدار یه اولور و سورد سورد
 اسوال عالم اول سکره در هر بیک بک فرقی واردر اسوال

۱۹

مقدار در...

عنوان...

اهدا کلدور و بعضی شنسه لر سولدی و بد بیک کسبه حلالان کسبه
 فقرا نیکه طلق منه صورت اهدا سنوک طریقتک بوا و سون او کینون
 اخر عمر نه اوله اشلا کی سورد قلدی بر صورت اندی سورد و کرم کلدی
 اولیا الله اضطرار ایلازل برزا اصل حنور لر در حال صنورده
 اضطرار یعنی فقا او شنسه یا حق نرنا دبدور سورد بدمر کرم
 ارببه و اصلون در و اصابت اوزن در خصو و سا مقلد بزم امام
 اعظم بجر حقیقه غوصد نفکران و شادا امت ایچون اوله اولمشدر
 اما اصل سولک جمیع مذاهی جامعد یعنی ترقی و تنزل بجه
 حاصل اولد و خنجره بلور لر بر بر بر ترقیه سلوک ابد و حقیقه و اصل
 اولور لر جمله موعا همدن من حقه و صولدر و سورد بدمر کرم الهه
 لر بجه طریق سلوکون و اصل کلدور بیک طریق عقل و عرفدن
 و اصلدر بومغامدند استر شفا دنگ کوزند ممالک و نمان کوزند
 بد و می در تیه حضرت سلیمه سوردی لر کرم کاه اولور کشتی و جود ملکان
 ولی اولور لکی افاق اولان سورد بدمر کرم کشتی و جود ملکان
 خال اولان مقصدی طبیعت اولان اول شرب و جاعدر لر بختن
 مقصدی نفس اولان مقصدات مناسبت اولان ایلا نلدوز در
 او جی سنون اولان و حاقیه کرم معارف الهیه کرم انکار نلدوز در
 در و خنجره موعا همدن نلدوز در سورد بدمر کرم جمیع نمان اولدی
 موندن بر در یعنی در و در هر طرجه اولور سکون اوله صکن بون
 بها

۲۰

۲۱

بی

حضرت توردان لازمه حضرت شیخه بدیهه مرموم کمال کایشا
 زاده سوره سندر که الله سبحانه و تعالی نک اومه خطای اجنبیا
 بعضی بعض عد توکم فی الارض مستقر و متاع الی حیاتی
 ناطقا و تادیا ابدی نغینا و تعذبا و کما ابدی و ارضه نغینا کجلی
 ایچون ابدی و اودان غنی بقینی انکجون ابدی بر صوم سوره حاسل
 اولدی و سوره بیکر که بوی کلامی مرموم این کمالک مغفرتنه کاشیدر
 و سوره بیکر که شیخ کجیل لسان قوف اربعی اشهد را لکر
 کوجین مسغول ازان حلونیه و در اسما مسغول ازان حلونیه
 دن دکلد سوره بیکر که لوح برکای یکی در سوره بیکر و سوری معنویدر
 صور اوان سگزینک در غایت اصغری شوق نغینت و اولاند بو
 سوری لوح نغیر و نندل قول ایلمر یجو الله ما بشا و جیت کوی
 سوری بیکر که در انا لوی معنوی نغیرت قبیل انتم ایا زمان
 و جسم اولما زاما حدیث شریفه و کرا و لسان که باقوندند را طرف
 ذهر جد و ندر ادا لوح سوره بیکر لوح معنوی علم حفره در کذک
 و جهود انشایی دده ایکی لوح حریرات و ادر سری سوره بیکر و سوری
 معنویدر لوح سوری لوح کلینک بایدر لوح معنوی لوح
 معنوی لفظی کلینک بایدر سوری اکثر اویسیا اجلور لوح
 معنوی کلینک حالدر و سوره بیکر موسی ایچو بان فصدیه سی

فوز علی اوان سکرینک اولور هر اسلده بیکر هر فوعن اوج نغینا
 واردر نغینا افعال نغینا ذات مجموع نغینات الهی دودست
 و سوره بیکر حقیقه قابل و مظهر نام انساندر و دی کوه کوه
 سوری دکلد بر انسان موانت ارجحه اوزن در بومی نغینت ملائک
 بولمان انکجون رسل بشر در سل ملائکدن افضل در کجه عامه
 ملائک عامه بشر دن افضل ایسه ده انرا نترق و نترق بوقدر
 بیکر اندک حاله عظمه القدرن مؤوض و لطفه النخادر و سوره بیکر
 نغینت انشاندن عبادتد و لا نغینت نغینت عبادتد و نغینت نغینت
 هر نغینت اصلنه و جرح ایدر و مبدانه عالم اخرین فنا بیم و الا
 اولور کمال انسان بود که انسان مبدانه عالم دنیا ده اصل
 اولور نغینت و اجمال طریقه اولور ده و در سوره بیکر که
 طریقه کمال اول شریعت نغینت موانت نکل ایطال بر صوم
 اولور نترق و نترق سب اولی نغینت ایدر و نغینت عزم بود
 سوره سندر که بویجه خاطر مه الله نور السمتات والا و نغینت قول
 خطور ابدی علی وجه الکشف بایک طلوع ابدی کوه نور معنوی
 سوره سندر که بویجه خاطر مه الله نور السمتات والا و نغینت قول
 کجی علم نور ایه منکشف اولور و علی علم معنوی نغینت بود
 جمیع انشیا منکشف اولور و سوره بیکر که اسم الله لایق
 بر لسان لازمه انکه هر لسانه ظاهر اولور بیکر که ایا اولور
 معنوی

بود که موسای کلیه جوانان ملک ملکوت دن تجویز مینمودند
 ابصال الهی و بیور دیور که مندان بوعالم کلن الا نجه بک
 یکنند نهاده و گاه اولاد که اول سبانه انفصال از زمان حاصل اولور
 کینسه بریده کینسه بر این کینسه بر ساعتی جلیله اصل اصول
 محقق فضل حقد در ریاست اله اولورد و نه غیری اله اولور
 جوق کینسه اولورد بلد زاد یاده ریاست ایله مطلوبه واسل اولور
 اتا بر سالک مقدورنی طاعت حضرت بل ایسه جمیع صلوة و
 صیام و سایر عبادت و بنی و مقصود می حق اوسه و الله تعالی
 ایسه و اعلمه و کجه سک کوندون اولشد رسه فار عشفد
 شمع کی باشه مامولور که جانب حقدن تا بیکوب اول کینی مطلوب
 احتیاج ابصال ابون تعبیرنا از سامون بولکلام لبر بقرنی من اوله
 الخ اخرج جاعدر و بیور بقرنی انیا نك جنت عدنه و اما حکایت
 ایچوند ریوضه مفا سرفون مشاهیر حال قادر در امانا عشفنا
 جنت عدنه و اریسته مشاهیر قادر و کلر و بیور بقرنی بعضی
 طاب لبر حقه محبت الله اله و اصل اولور اگر کر لبر حق حقد
 اشغال ابلرسن بلال حبیبی و سلیمان فادسی اندر و بیور
 و بقرنی نك دوت طلب اتمی ایچوند بیور موسی نك حقد
 محبت ملکوت بعضی کلن سو بشک ایچون ابوی ریوضه مصلح

بقرنی

ایچون دکل بدی ایچون ادرینه و بخشید ایچو مفا حقد و نقل
 الهی امولکوت اوج قضیت نام اولدی و سوال علی وجه الا
 تکار کلد کی بکه مونی شریعت رعایت ایچون ابوی یعنی ارفیق
 ایسین بینه مراده شریعت شریعتی رعایت لاندرد زریا موسی
 علیه السلام بر ایدیکه الله سبحانه و تعالی بکاد بدیکه یا موسی
 بکله مشا ورن اله جمیع که فو یا حقدن طوزی بیه و بیور بقرنی
 قیامت نو بد فو فان عقی البرجه مکنا نك وجودی مطحال
 اولور لبر حق حقدن اول نو جد مکمل لفظه حبلان تکلیف
 اولور لکن لفظه حبلان نك تکلیفیند جمع ماسوا فلن
 ساکنه کینا کلد حتی تلقین اولنسه انیا صورتی بولنسه
 فان جلیله نك اسمی مستی به ابصال ایچی بولدرد و بیور بقرنی
 یا بید لبر حق حقدن و اصل اولشد شیخ البر لبر حق حقدن
 و اصل اولشد یا بید بقرنی نجب کینسه رکنی اولی افراط لفظ
 اولسن و در غلظت بقرنی بقرنی قران مظاهر بود و حقیقت
 قدسی مظهر بود در وحدت بنوی مظهر حقد حقدن بیور بقرنی
 یا نام بی قران و بر سندی اول قران نك با نك مظهر کراحت اله
 مشهور ام و سناد همه جامع کی بوده راست کلد بکاید بک اشکار

اثر میسر بی دیم اشله دیدی کنی بر اشغه دکا نه جعفرین ده
 لسانه بو جادی اولدی که دعا کنی الله تعالی قبول ایله اولدی که
 او ستادم اولدی حتی اول حفته بام ده اولدی و قرنداشم
 و قرزنداشم و نام قالدق نام کجه او ذنیزه اینش استور
 حور بو کردی نبی می صنعتم استورم بر زمان بوله کجندک
 اذن قرنداشم و فاته ایدی و قرزنداشم اره و اری نام
 انگله اولدی بن بالکن فالدم مستری اولدم شیخان فتح شعل
 ابدوم اون سکن باشن ایکن شیخ اخرتیه رحلت ایدی
 عظیم رحمن و سولک مشفقن فالدم بو بولور الله تعالی بر
 فیو اجد بر کون کورده مکم وجودیبه عالم معنادن بر بق فطره
 واقع اولدی اذن سکری جلای عزه کوردم ایسه اندن سکری
 کوردم اذن سکری عالم استغراقه و شوب الی بدی کوزی
 سیر ایدم نه نفسم فالدی و نه سوا ی فالدی بو بق بحر کون
 ضویله طاشی بولونن ایکن کنی وارین کلک اولوروی اوله
 ایشلدر و سیرودیلر کنی اوغل الله قولک ایله شکله این نوکل
 ایله جمیع امور کنی اگا امرله حتی موکل احتیاط ایله صدقن غیره
 مراجعت ایله امر معاشن اولوروسن ذرا فریج اهل سلوک کومانیج

جوز

قید درشته کم سار ناسه و اوجب اولمشدر و سیرودیلر
 بارید سولر نیش غیب کجس کسینه اعتماد اند و کندن
 اولمشدر و سیرودیلر کجسینه جبره ن سوال ایدی جمی سیرت روح
 بو قدر دیدم اضحال انسان اراده تلید ره مرتبه ده انسانک
 حالی اراده و اراد کجسیر اولیدی نکالیف جمیع اولوروی
 حقیقتا وزع حال جمیک و اراده ای اهل سلوک سیرو ایدک
 سن طبیعتی و نفسکی و روحی و ستروکی اصلو ای حقیقه
 و اصل اول اذن سکری نزله شایق حتی سنو سله سکرمو
 دات حقیقتا نزله ندر ره مرتبه ده اراده مزویه وارور
 تکلفن حالی در روح سنک نزلید و نفس روحک نزلید
 طبیعت نفسک نزلید ره مزویه طبیعت نزلید اتصال سیرودیلر
 روح انسان کلور کید و نزل و نایزیه بدنه قاور یعنی روح
 حیوانیه قاور روح حیوانی بر شینک لایحه سی مناب سیرودیلر
 و سیرودیلر کجسینه انبیا شو نفیته و کلد بر مخورکا فرنگ
 بطین نه فرار ایدر لانبیا نذک نفیاتی مسلمان نفی نذک بطین
 تنه در سلطان انبیا نذک صلی الله تعالی علیه و سلم نفیته جمیل نذک
 فریض در عراج نزلید و انبیا سلا و نذر سیرو سارده
 و کلد بر سکری انبیا نذک نفیاتی سواتن در کجسیر عراج مرتبه عقلن

22

از لشکر عقل شو تعینت فوقه قادر کلد شو تعینت انبیا
 نلک اجساد می شریفتری و زار اشک را و لک لوی تعینت کزین
 در اهل سلوک و اسلم تعینت انبیا و فرار از تعهد ریکه جه
 دن کجی نماید بو تعینت مذکور ملتب اعتبار بلاد الله سبحانه
 و تعالی تعینت لا تعینت در منزهه یعنی دنیا کج الله شود کلد
 ظهور حق وجودت افتاسیله در کجبه قلب تعینت انبیا با اول
 اول و مقامی اولی حسیله کلا بلکه در الاحسیله در سلیمان
 فاد سینک و بلال جینسنگ حقه وصول حق به سغری سوسولک
 اله او اولسد و بیورد بکر فطر الیک معارف الحیه سوسولسی
 فرفه وضعه اربعه جعفر مدان فوید و بیورد بکر رفینه کله
 فوته لایقین ظاهر اوله اول کشند و بیورد بکر سحر خوار فزاید
 خوارق انبیا ن ساد را اولسه جنز اند را و ایاد ن صادر اولسه
 کرا ما ن اهل سفلی ن سکر در شفا و تد کسحر حق اولسد
 و جا و اجسر عظیم کلام شریفین عظیم اله وصف اولمز دی
 ذیرا امور هم بوضوح اولمز اهل فناء بلونی اولمز کج و جوهن
 بر و جهله قدرت اظها و ایله کر بعضی قدر اظها اولمز اولمز اولمز
 حقیقت منکشفه اولمز اولمز اولمز اولمز اولمز اولمز اولمز

و اولمز

و فاده اولمز و بیورد بکر انسان اولمز کلد لشکر خشنه کلد
 دنیا و غیر علوم عالم آخرت دن غیر علوم اولمز دنیا اولمز سکرسنگ
 عالم خلقتن مقصود و جهرا انسا نیدر اول مقصود حاصل اولمز
 ندمسکر اول علوم عود اولمز حق تعالی و ایم خالقیتا اوز در دین
 علوم آخری ظاهر اولمز انسان کلد انبیا و کلد کلد خدی نبیه
 علوم اولمز کج انز حقوق محمده و افتاده اولمز سوسولسنگ در عالمک
 فناسی انسا نلک سلکف فناسی کسیدر بر کون و کون مونا نا منوی
 علم دیم بکا تعلیم الهی بدی مرنیبه معروف حاصل اولمز
 نایم کوا اولسه اولمز میدی اقل بود کج طابری حقه و حال اولمز
 دعاری فی سبل الاله الله تعالی اعانت اولمز کنتا کنتا کنتا
 قد سینک معنا سنس بیورد بکر اول حقیقتنک نتر اولمز
 ظهور بدی را ندن هر شیوا اصله و جموع ابود مظاهره سیرا بین
 سوسولسنگ را علی اولمز مظاهر سوسولسنگ در بیورد بکر اولمز
 بر زحمت علی سی مایه کج کجی و جانب اسفلر جیند و بونر
 لظا فکدر حسیله هر سوسولسنگ مثل اولمز و بیورد بکر اولمز
 فاده بود بکر منی طرف نفسه فقد عرف ربه در آمدی اول
 سوسولسنگ اله محبت الهه کج حتی نفسکی له سن علم سوسولسنگ
 و بر من علی و حتی اهلبه محبت اعدی منستر اولمز و بیورد بکر

صدوقه چنان بعضی ذوق و تجلی و مناظر و مکتب شفا اوسه
 کمال اولد که اول معلوم حاله صلوات ترک اولجه و بورد بورد
 شیخ باقی کبار حلوتیه دن اولان مولانا حبیبی جوزی حیاتی
 برکون و عظمه بدیکه مولانا حبیبی بچون شو مخفی ملوم
 دند مولانا حبیبی اول محله کند و کند و بدیکه کمالی نفس
 کند و فی مسلمان صوفی سنو نیک کوشیخ سنک کوشیخ شواله
 ایدر شک بوقدر که بوز کلد رستی بلارستی مولانا حبیبیک
 بوکلای شیخ باقیه ثانی اولدی کرسید ان ایدی اولدی
 واستغفار الادی و بورد بورد کفر با محبت طالبی مطوب ایشدی
 حظه شیخ بورد بورد بلع بن اداک بیکدن زیاده مریدی وار
 ایدی او کجه اویجه بورد بوردی موفد نوره کمال ایدی حتی
 مراد فی اشاده ادا کوردی لکی بوطافه بوموفی بولرینت
 و یا صفت ایله عقیل اتمشدر رسولکی بلقبیل عقیل اتمشدری
 ماد امکه برکسته سلوک بلقبیل اخلاق نفسانیه سنی
 تذکیرا تمسه اخلاق نفسانی کیدر مکتب اوزرینه کور
 خانم سندن خوف اول نور اول سور خانم نیک اوانامی نوت
 دنیا اولاد بلع حاقه محبت ایله کمال و بنادر بلوی عظمه
 واقع اولدی بورد بورد مکتب نیک محققین بدیندر که

حکایت

حلقه صفاتی نه انا نیک عیندر و نه غیر بد عالم و کرم کیمی نملو
 کوره بونل هر هر تناقص در ال اول طائف نیک بوکلای مدون
 مرد لری قاصدیه تفهیمد که سینه اعلایه عن الی اراجیه
 کند بد حقیقت حاله طالب ایدر ایدر ده اما حضرت حقیقه کورن
 جمع نقیض و جمع اضداد مکن و حقیقه مخصوصه راتا عقل
 جزئی فنش محالدر و بینه بورد بوردی زمان سلوک کور بر حال
 عارضی اولدی نظر مدون جمع مخلوقات غائب اولدی بیسی
 اولر واستغفار واردم بدی کوندک اندن سکون امور کیش مطرف
 اولدی بو حال بعضی عمل سلوک و مناظر بعضه بین النور
 و البقیه و بعضه تفهیم او نور به تجتیه حاصل اولدی
 حلقه ایکن بوردوم خلقی کور بوم بدیکه جامع کیمده
 بر حال عارضی اولدی عظمه الی تجلی الادی تقسیم بوجوه
 حقیق اولدی کیم کور کیم جمع برین اولدی اندن تکمیل مکتب
 اولدی و عالم بندون غائب اولدی بیسی بدیکه سلطان
 جلیل ایله عینده لملکته مضایقه سینی واردر که حتی بن
 لایق وصال اولدی حضرت شیخ بورد بوردی بو حال
 هبیه فوجید ندر و اکثر فوجید اولخسه بجه اولوروی

24a

نامتسنه اعتراف الاله به شکره تصرف ابد و با کنسايه
 قادر و لوروز اما سنك قضيه و جدا نك بود كه سنك
 قبح بما كند و او شرمي جمله تا نيزي الاله تعالى دن بلدك و حتى قدوة
 نامه سنه اعتراف الاله فدره نامه سنه نظر الاله اسبابه
 ميا شورت الاله و در حقي كرم ميا شورت اليك سر در لرر حاصل اولون
 الذي افعال خارجيه سى اعتقاد لرينه موافق خادمي اولور
 جوهر يدك الاله تعالى سكتا ويرده كى قوة ايمان او ذر شكر الاله
 كك به سبب ميا شورت اليك اعتقاد الاله كى تا نيز حقيقي
 الحق الاله تعالى سبب اسباب اولد اما شو نكره در اولك
 كسبلان و صنا بعدن بيلور لر نك ميا شورت كسب اعلى در بيرا
 الركب اعسلر احتما الدر كرم سر كرم و نقل نفس الاله شيخ مغرب
 جوهر يدك كرم سكتنك و صبغه معينه سى اكا تصرف قوتى
 اجلر سوال الادم و طبقة صنابع جنسندن مده دم اولوا
 در ديو جوهر يدك بيلور بيلور كرم شود يد كك نيز حقي رذلي صنعتك
 بيلسه اعتقاد قاسم اولور اما ذوق الحق الله تعالى تكدر قولا رينه
 رذلي احسان الاله صنعتنر اولسر بيلوا و يك اعتقاد حقيقي
 و لكن شوق روار ك صنعت الحق سبب ر نيزي دكدر اولر و كمال
 و طبقة معينه سى اولسه ضرر ويرر و جوهر يدك اعتقاد

حاله الرضا حبي كور بدك امدى شكر الاله شكر الاله الشكر الاله
 و يك دكدر بكم كور جيد و كى زباده الاله و جوهر يدك كرم حشرت
 بيلوا ميا شورت روبا سنى الحقى بعبود الاله بلر الاله شكر حوا
 طره استعداد و شوقى كل نيه حوا طره بعبود الاله بلر رذلي حوا طره اصلا
 و روبا نك صور بندر بيلور بيلور حوا طره و و در برى حوا طره
 برى ملكى برى نفسانى برى شيطان بو صور تر صا و روبا
 كرم شربونه مخالف اولور سه شيطان بندر رذلي روبا
 و كل نيز كرم شربونه موافق اولور سه مسموعه رذلي روبا
 صا و روبا نك كولا يقينه مخالف اولور سه اول نفسانى در
 رذلي روبا نك كولا يقينه موافق اولور سه قبول ابره و رذلي
 صا و روبا نك ملكيه اولون حوا طره و حوا طره بلر حوا طره
 و ادر اولان رحماندر البقوع واقع اولور تخلفا نيزينه و بيلك
 بزه سمدى صا و روبا نك نفسانى بندر و شيطان بندر اما حوا طره
 و ملكى بحق عالم ملكوت بندر و جوهر يدك معلوم اولك قدوة
 نامه و تصرف كل الاله تعالى نكدر الاله بوقدر و اركه قران اخبار
 جزئى ويردى و تصرف سير ويردى اولر تصرف كل و قدرت

شكر

بعد بیدار که با غا حاکم نشود در کلکوب کوردی ایچ التمش بیور
 اوستنی بر خرقه واکراون یکی برده باسی واروار کوشی
 بهاد لرردن ابدی شمیرین لطافتی استخفا را بالادی وانی الوی
 شصت کتور ملک استدی یقین کتبه بر مرتبه نزه ملک و ملک
 کند و فی ضبط ابرع میسب الش بخلدی فرشتوشن طلودی الذی
 شمورشی الدعنه او اندکی سوال ابدی واحوالی تقریر اندکی پس
 مسلمان اولدی اباغنه و وضدی و بو حاکم کیقتندن سوال
 ابدی بیور و طرانشانک بر دوجی وارورده نیاجی طولد و در ایچی
 ابدی باو عظیم جنبه امله بو طار بدین یقه صغر عمر شی الله
 عنه ابدی الله سبحانه و تعالی فی اسما سندن بر اسماء در ایچ
 ابدی قدرتی املها را شود بدکن اولیاده در انبیایه نه مرتبه
 اولی کرک الله جلیون عالم بنهر و مزک و وجهه طور رور و روج
 شریفی را اسید و جواب و بر سوزا کسوتک کسجی او جهانی
 اشیدر اگر جانب شریفیدن قبض و یسیدی اصلا بر نشیبه قادر
 اولزده نین سو یک قادر اولور دم و نسن استماعه قادر
 اولورده نین بر انک کر مندک استمدا د البرزطایا انکله
 مطلوبه ابر شور و بیور بر کج روحه سریشین بر مرتبه
 وارور اکا وادی صیوت بر سر طاب روحه طلوی بیور کج

اعتقاد ابر و رنج روح مخلوق قدر ندیم دکلد رکن الله تعالی بقا
 و بر سبب بقا بو لور اولور و شی دکلد رکن الله تعالی بقا شی کبی
 اوله نیرا اول بقا دانید و اما روح اگر الله تعالی بقا و رسه
 بقا بو لور و بر سر سه بو لور از نیرا الله تعالی نیک مخلوق و مقدر
 بد و بر انک بقا شی حقیقیه قادر کلین بلکم اول ذات بال اولان
 الله مقنود راکر بقا و بر کج باقی اولور و بر سر سه اولان اولان
 لسان نبی اوزرع اولان کلان نیر بقی مقنود سبب ابدیک اولدیک
 اکا بقا و بر کج سبب اوله سر دیک نیرم و عز الله تعالی بقا و بر
 دوجی اولدند نا اوله بقا جکی ایلجه مصلحت بر بیور و بر کج
 عوامک و می فرود کج کور بیور اهل تقوی نیک ارواح جهانی
 شکلن کور سوزا کرا کرا ایسه غایت حسن اولور کور بیور
 اگر کرا اولر سه مرتبه سی یقه ایسه با احسن کورده با حور
 قیبع کورده کاه جنبی شکلن کور بیور نفس بعد الکمال خلق
 هفتین کور بیور بیعتن بعد الکمال قوجه صور نین کور بیور
 حضرت شیخ بیور و بید کج روح انسانی قبی جسمی بدن جان حلال
 اولسه و نیاجی طواد در حکایت اولدی کج قیصر و رکن الطیبی
 عجم بن لطف جبه کلد کج دار استماده سوزا ابدی جواب و بر دیک
 سلا و طبع کبی انک عالی مقامی بو قدر کاندی قز و در بید کج

بویور

بلکه اندون سفلی جعفر بن محمد بن سید بن علی الله علیه وسلم
 سفلی جعفر بن محمد بن سید بن علی الله علیه وسلم
 بقدری که بر روی حضرت شیخ بیوردی بر کرده و حدیث باریک
 وجود که معنای در رساله شیخ مرتبه طبیعی و نفسی در وی
 و ستردی قطع ایسه و جمله افنا ایسه ایچ و جود ذاتی
 اولان و اجلیک وجودی قالو جمیع ممکنات حتی نفسی بیه
 منعدم اولور امدی جمعی منعدم اولسه وجود ذاتی
 اولان و اجلیک وجودی فلور وجودت و جودت معینی شرح
 بود راهل الحاد زخم ایله و کی حلول و اتحاد بود فدر مطلق
 حلول اولد که جمیع ممکنات نور الحقیه حجاب اولوق
 ممکن دلکد ریس امدی شیخ ممکن اولد که بر ضعیف انسان
 انک کی نوز حال اوله تعالی الدر علی کبیر احادیث الله
 سبحانه و تعالی مکان و جمتدن منزهد را اما بطالون
 اتحاد اولد که واجب ممکن اولوق ممنعد در ممکن واجب اولوق
 محال در بری دخی اولد که حتی وجود ممکنات باقی اولسه میانه
 ایله واجب متحد اولور قطعه اندک سالکون و جود فایسه
 با حقلک جمالی نه که کون بیوردی بدیم بیوردی که انسان

اکا و اصل اوله بزینی سوزنلکا مل یاتن اولسه بجه بلار اولد
 اولور که باه جئون اولور که اوضاخ غیره اظهار ایدر حال اولد
 عدایند و کن انک یاتن بلا اولور حتی اول و ایدین جفسه
 عالم وصلیه و اصل اولور در شیخ مستخرج اولور حضرت شیخ بو
 ردی که و ط اولد که حقیق اولان علامت حکایت ایله
 ولی اولد که حلیم اوله و فنیه مؤدی اولدین چقه سخاده
 بجو کی اوله حقلک ساعتی امر بل کی اوله بیوردی که مؤدی
 مؤدی اولوق حلوتیه قاتنر ملکوتی اوله حلوتیه قاتنر
 مرتبه ساد سن اولور در شیخ مرتبه روح اولور که مؤدی
 طریقیه اتحاد بل یقیله ایچ ملکوتی اولور روح انک
 مابینک اول جابید سوعالم ملک انک عام دکدر طایفه
 در و شملر بو ایچ عالم فرق انک کلر نیدن در الان اکا التفات
 انمکدر بلو احلاق رده ده نفسیه نذکیه اشتغال در
 هر چه ایله که نفسیه در سوخ و فنا کتی حاصل اولوب مطلق
 و اصل اولد و زو بیوردی که طعالمی اعتداله ملک و جابید
 که معنی طوبیله و فساد عارض اولیه اوله استدر طبیعتیه
 نفع و برر حکمت الهیه اوله سفر و بلوغ و دم منفسی اولد
 حیا

وچورد معنوی وادرا کله کورد و اول و چورد لطیف معنوی کلدرد
 و لکن غایب لطاقت در انجمن شیخ اکبر بیوردی و سوره که
 چنی و چورد اسل فلو بولسه فقطه امکا ن فلور کتور و سوره که
 سلوک بر حالت عارضه و لکن صاندکمه اول مرتبه اوله اذن
 ماورد؛ منکشف اولدقن بلدکه مراندن دکنش اول حال
 اوزر طوره و عظمی اولدم اول بواجب که چله کوزیک
 بر حالت احاطه ایلاکه کوردندن اشیا فالده اول اشیا
 فالندقدن سکون اطراف عالم هر نه واریسه جمله سنی
 کوردم و هر شئی که و هر اسمی که خبر برده خا و جنبه و اگر
 واضع مطابن چوردی لکن چوریک کوردم که اذن ما ورا
 سنن عیشی نونک کی مقام و اربا که مرتبه علیا اوله کور
 فنا فی الله اول اصبه حضرت پیغمبر صلی الله علیه و سلم
 شفا عتبه اولور و اقبله اولما ز حتی یکسته که فرود کور
 بر ادم بیسه اسلو بر ضربه فادرا اولن اما حضرت پیغمبر
 صلی الله علیه و سلم بولده سلوک ایسه شفا عتبه مطرب
 حاصل اولور بیوردی که اصلاح طبیعت ایله میل نام حاصل
 اولور اصلا و بر ایله محو حاصل اولور و حله عشق حاصل

دوم

اولور بیوردی که نیم طریق اهل فساد را اسواران عاده
 منولسنه اغما را انزیر بکله اندر بیوقوفی لری اصلا و فصله
 محبت نام حاصل اولور اصلا و عدم التفات له انور و رقیات حاصل
 اولور بیوقوفی لری ترک ایدر چوندن بخش بلذ مرتبه زاده
 کوردم می انبیا علیهم السلام اطهار و حواد قدن چنی کوریک
 امتی طلب ایسیدک اولدقن انوار ایدر لری بیوردی که
 انوار و حواد قدن عورت وارد اندر ایسه عورت دنیا میل ایله
 اذن سکون بیوردی سوره فیه فی فهم ایله اکو حواد قدن
 اولوب التفات ایلوسک بخش بلذ مرتبه اذن زاده
 سکا ترقی حاصل اولور اذن سکون بیوردی که بدکم کشف
 کرا ما تنزیر یوقدر الا بنم اعتقاد یتر و ایما تنزیر حضرت پیغمبر
 صلی الله علیه و سلم ان ایمانی کبید و و اصحابک ایمان کمدن
 اول اعتقاد دن رجوع ایلور حتی اول اعتقاد مخالف شهو
 حاصل اوله اکا التفات انزیر اعتقاد یتر و اوزر ثابت اولور
 و بیوردی که تغییر و یا حقیقت انجمن الالهک نور با اولور
 و بیوردی که نوبه ایله مراد مجرور سا نلم استغفار کلدرد
 بلکه ندقی به مودتی اولان شی ترک ایدر و رقیب سوسیب

ع

اولان اشکودر بیوردو بیوک ایچ در بار طنگودر بابه قوشدن
 مکر تکیفینه متکیف اولور طنگولوق واجیلوق قبل الاسقاده
 فرشد قدنفکر اجیلوق و طنگولوق فالقر غایت لذایز اولور
 ذیر اول محلله و طنگولوق فر جمع اولور لطف فریز غالب اولور
 جمه سی لطف اولور اذن او زری بیخ اکی بیوردو مشکر درک
 الیهک اسرا و سسه جعفر کمنسه فالقر قلب انکناف
 وانقصض سماکی در انکناف شکر الیه انصاف صوابه
 حنطاه و صنی الدر حنه بیخ حنر ننه کلدی نافق حنطاه و دی
 بیوردو بیوک بیخون ایقدی مجلسکر ده بولد و عم تنها ده بولجا
 بیوردو بیوک سن منافی دکل سن عطا سنه شکر الیه بلا
 نشته صبر الیه صحابه بعضی خوامر ده شکر ایله الیدر بیوردو
 دیرکم اول محض ایماند یعنی انک انما فی قلبکون نفی
 محض ایماندر توحید اول خاطر ان الیه بعیند بیوردو بیوردو
 توحید اغد با غلبه هفتم الی سور نکافر خمی هفتم
 طعما مدهریه قدر قارین شینکر اخلاق و مجاهدون دن
 نکا کشف و کرامتدن نکالدر خیر در لایق اولدرک انک
 نک اولنه حوامدن بین ات اری او لجه راسته حوشلدر
 کرم طالبین ده سفینه مؤدی اولور اول ایسه جائز دکلدر

کون

مبول اولان کمال عفلدر بیس جتی ریاضت منفع اولسه الله
 سبحانه و تعالی برقتیخ ادر زکر نقصا نوری بیخ الیه
 سوردو بیوک بعضی زمانه طالبه بر حال عارض اولور که کدو
 نسلطان عاجر اولور بیس اول زمانه بعضی صحبه واقع اولدی
 حفرت بیختر صلی الله علیه وسلم منع الیله صحبه الیه باندر
 کل اولدو بیوک مشایخ لاجل العترة و بخوزیرا بشندرتنم
 فقها حرامی لاجل الیقه و بخوزیرا بشندرتنم
 اصباح اولسه اذن سفل جعفر اذن جفان مشنک کبی اولور
 حتی اولیه التیله سفلی اکثر در اولان انما لدر طرع اولسه
 ذهب خالص اولور و بیوردو بیوک ننگ انسا نلا طاهره بکی
 یوزی واردر بیخ جلسه انکه نخا صفا فی مشاهرون ایدر انک
 ایکی بکی واردر لکر غایت لطف اولور و زره در نخا ذانی اولور
 مشاهرون بلوزیرا فی مشاهرون ایدر کوز بکسند در اول کوز کوز
 کوزی دکلدر تقصیرا محاصن اولن کجه کوندن صائم و قائم
 و عبادت اعدان افضلدر بیوردو بیوک حق اولدرک الله سبحانه
 و تعالی حالین اوله مجر و خیر الیه و سور شیطانه دکلدر اکر اول
 تجلی سا لکه حاصل اولسه انک دوع و ماغ معنویسندن کتو

کرد ما نمی بود رسد اندک کمی بخفتی یعنی صلوات و سائر عباداتی که
 منع این حضرت شیخ بود در آن زیاد استغفار از اهل امر اولاد
 سینه استغفار کمی زیاد استغفار از اهل امر اولاد
 من طلب شننا و جند و حد حد شننا و جند و حد حد شننا و جند و حد حد
 ذنب عظیم در بوم الاثنین ده حضرت شیخه وارد عمره و لغد
 همت به و عزم بها و فانی قرأت ایلادی و حضرت شیخ بود در آن
 هم بنما اولو یوسف صدفیق معاذ الله بد کندن صکره دعوی
 بیورد بدو که اول هم طبعت بشرت مقتضای سینه در کس اول
 همی قمع ایلادی پس اول قمع ترقی ایلادی زیر اکی او را همی حال انقا
 ضاده و هیجانیدن قصور در وضع او را همک وجودی او را همی و کلا
 ذیر اعتی نزل جماع او از مدح او نیز پس عقدن مراد بیل
 طبعه در نماز عینه شهنوردی و نیز قصد اختیار در کلا در اول بیل
 و طبع اسیه سخن تکلیفه داخل اولینی در مدحه او را همی و کلا در اول بیل
 لا یق او را کشتی نفسنی فخلدن شوعلک قیامی او را یکی با خود
 اول همی تریب اول قره کف و منع ایلادی مثلا کشتینک قلبه
 لولم اکتفا الله الیه و الا ضعیف حقه عابد در دیو در وجه وار
 در بحواله یوسف صدقیه کرا متدر بر کون حضرت شیخه

دایره

را داخل اولی بود بگو نفسک بجه سنن سزا علم سزا بدیم
 بیورد بگو بجایه الله تعالی سهل در حق شیخ کون احتواق
 اوزن اولسک انشا الله ذهب خالص کنی او را همی
 عجز کنی لایق حشر اولمک اوزن اولسه خلفا حقه رومی
 اولوچ امور یکی حقه تقویین ایلسک مقصود در مورد بوی
 مقام تسلیم در حضرت یعنی برکت صلی الله علیه و سلم شمول
 قول شریفی ذکر ایلادی مؤمنک اوج حصیتی وارد بر کسی ذکر کند
 در بر کسی قرآن بر می سجده شریفه رسیدن مراد مؤمنک
 معلوم سید کرک اوزن اولسون کرک خا رجون اولسون اعظم
 الاذکار التوحید یعنی توحید قلبه داخل اولسه صاحب حج حال
 موحد اولو رحمتی نوع حانن بیه اگر لسانه و قلبه ذکر اتز
 سن توحیدک نهایت بود در اوله الا اله الاکبر غایتی بود
 و کس او بود قی لایق اولان بود در کسنت اوزن او بود
 صایغ ایلسک کفنی بوزنک صایغ جا بنک الفزق با صایغ
 بائنه اضطلاع ایلدی ارفا اوزن باقی انبیا بختصده سزا
 ناس ده اکثری دعایه ضرر و بر کس از جن اشک ز انبیا
 اقتفاء بیورد بگو حتی طالب توحین ملازمت ایل قلبه
 ایمان کس اولان کرک مرتبه سنه و ارسه فو توحید جمع

توحید

اغلا سسه سرات ابرجتم اشقی فی باقر ضرع فالذبح و بنا
اشقی یا تم خلیل الیهن قضیه سی بودند بر بود بر کرم اشیا
نکذ فی سجن استملک بالطنع فوجید لک علیہ سندن در تنگم
کسیه هم غالبه اولسه اشیا بی قول کو در و رکیسه سفراناله
اولسه اشیا می صادر و کو در و غیر یلر ده به بله جنی نوجید
غالبه اولسه اشیا می تکلم ایلر کو در و اشدر و اظر و این
من شیخ الی حبیب جمیع و لکن لا تفضون شیبکم انون
سکر بود و کرم اللہ تعالی بی محلو ناک نفسی عد وجه در هر
ضیوان اسلاف بری بر لریقله ادریلو در تکله غیبی ادرینم بود و کرم
ادواح انبیا اسلاف رخ اولود و بد نر ندرن اسند کلری زمان
متجره اولود لرینه بالترن اولندر له سولستور و رود جفد
قد نضکر بنه مکندر سسراطم بهیم بود و کرم کو کرم مسنر
نایم سو بلر و روح سیراد زین ایکی دریا انسان بر تا نیر وار
د روح دن غیری انگله بر اولور بود کرم اولیا ناک و روح بین
النوم و الیقظ سیر اید وضعف ناک نوم سیر اید و غیزت شیب
بود و بلر عم عالم ملکوت کشتنک استن و کلد بر کرم ملکوت
سئلک شولاده یا کرم در دریا اللہ صاحبه و تعالی زمان
و مکان دن منزه در و عمو معکم انما کتم اهر سکلک بر بری

وار و اول مرتب اللہ سبحانه و تعالی به و هم خلقه نظر اولود
اکامجیت در لاندن صکر فن زنا کله و اصل اولسه وجود
مخمل اولورا اول مقامه مقام جمع به بر اول مقامه سالک
حندان غیری کو کرم تنگ بر کسینه، فوا احاطه الیه ظلت
کور مد و کی کرم کرم کسینه، فوا احاطه الیه ظلت کور کرم
اول رویت حاشا بصورت کوز لاله کلد بر بود و کرم به
کسینه و بد یک حضرت علیه السلامی سزکجا سکندره کوردم
بود و کرم غنی ادر کرم اول کسینه حضرت سبوت بر کسینه کوردم
ذرا حضرت علیه السلام کوردم کرم کسینه مبتد کلد بر بود و کرم
هر جامعه حضرت علیه السلام حاصرا اولور و عاده حاضر اولور
و اینند کرم بعضی اهل اللہ بر زمانه ان معانیه کوردم کوردم
بود و کرم ظن ابن رسک اول کسینه کلد و در حنین عالم بر شخص
حضرت علیه السلام منابه کوردم بر واقع مزه کلد و مزه
هینت سو د کرم کوردم کوردم کوردم کوردم کوردم کوردم
د و سئلک ایجنو کوردم اول صودش بر زحیه ناک عالم تعین ظهوری
و تمثلی و صود کله بولک مرتبه در بود و کرم اهل فنانک انمانه
الشفات الی نور زینا ان فی نوعا انانیت وجود و کرم کوردم
حضرت شیخ بود و کرم باقرن ادم صودوم و بنیاس کلد در برین
طود و کلد بر کرم بنیاس کرم کوردم کوردم کوردم کوردم کوردم

و اینند کرم بعضی اهل اللہ بر زمانه ان معانیه کوردم کوردم
بود و کرم ظن ابن رسک اول کسینه کلد و در حنین عالم بر شخص
حضرت علیه السلام منابه کوردم بر واقع مزه کلد و مزه کوردم کوردم
هینت سو د کرم کوردم کوردم کوردم کوردم کوردم کوردم
د و سئلک ایجنو کوردم اول صودش بر زحیه ناک عالم تعین ظهوری
و تمثلی و صود کله بولک مرتبه در بود و کرم اهل فنانک انمانه
الشفات الی نور زینا ان فی نوعا انانیت وجود و کرم کوردم
حضرت شیخ بود و کرم باقرن ادم صودوم و بنیاس کلد در برین
طود و کلد بر کرم بنیاس کرم کوردم کوردم کوردم کوردم کوردم

کلور کوز دل سکا فرزند حضرت بهر علیها الصلوات والسلام
 بود و یکم دنیا بر طاش اوزر و در و کند و کی بر کی بلز و
 طور دکی بری بلز ننگ سوزاک یاغک الی و صدد و غنی بلد و
 کی بود بنالک اوستره اون سکز بک عالمه و ارغنه بجه عالمه
 و اردر باب باب سجا اجلور به اجلور ککی اهل نو جید
 اکا الشفات ایلز یوم الا نینس د بومک و افعه کور کور
 د کور در مک و فوات ابدن فرم اون سکز باشنر ابدی اما
 و فوات ابدن کویم لری یکی اوچ باشنر ایمن و سوز و بر
 کوی کوی طرف اعدودن مشل خا و لاجون خیر نشندک و دیکم
 قرانک صفاهه در ام المومنین حدیثه انا قرانک ترنیا بلز ننگ
 ابراهیم بهی علی السلام اکلان اولان اطفا له معاد لقیه
 تعلیم ابد و کوی سوز و بر کوی اکلان معنی به غجه کسید و حرور
 بیون جونر توغل ابلر ککی حرور بعضا بعضا نغم مراد
 ایچوندر امدی اصول حرور اون سکز ر بواون سکز حرور
 اون سکز بک عالمه صولنر ما خود در حرور عالمه
 بر شکل اوزن در الف انسانک طو غری دیک طو مسی مناسبت
 با جاقنوب یا غمی منابه سوز در ککی بلز اولان جمله سی نفی
 اولنوب کوانک و راستن اولان حقیقه با فلق در لایق و کلد
 کچ انسان فیضی کواندن ابلر ککی کوان فیضی انساندن اولن

و حروفه
عالم کوان معنی

کرد که در اجماع آنک کلمسی در طریق بر ادم زم و بدیک اسماء
 حسنی من اکل اشغفال ابلان ک حقیقه سوزی حقیقه جذب
 ابله و دی بنی می د بدمک انسانه بر سننه و اردر ک اسماء
 حسنی فی جذب ابلر د بجه عمان بوسوزی استماع ابلر ک
 اول کشتی غجه قالوب عالم حیرت و شدی و دیدیک سلطانم
 سنلک الی ای اوچک قاده و لایق د ک و لکی خذ مشکا و کلت یاغک
 او بینه دمی امدی لایق اولان اولد ک ک انسان کند و سنه حقیقی
 جذب ابله و نیر حقیقتک جذب انسان یعنی انسان کچک
 احتیاجی بودر برود بر کوی ارواح سردن خبر و بر لریز
 جسم ابله و وحلک او راقع خلقی بودر و مستیاغک عالمی اولن
 خبر و بر لریز تربیت لسانه فوید خبر و بر لریز اتماتی اولان
 مشایخ منصور و غیر بلر ککی لکی انرد می اشد و شد و در لسان
 نریجه قویا نریز و حسن فعیبر ابرو من احسن فعیبر کوزلد کور
 ابراهیم بهی صلوان المر غی بنیا و علی حسن فعیبر ابدی نریز
 اما سغیر کز صلی آتد علیه و سلم حسن فعیبر ابلدی و سوز و بر کوی
 حضرت صلی آتد علیه و سلم دنیا می غمزه ابله فعیبر ابدی بو عالمی دنیا
 دنیا حقیقه الفا اولنور فالان لغاتی بونم فظوی اسماء کلمی بجم

للكتب الا بحضرت شیخه بر واقع سو بدم جور و دیگر نه با نکه
 بنایندم علم و حرفه در کتابه با قدم بود و دیگر علم و حرفه
 کن احمد بونی بر کسبه اینجند ترا سری او ده با قدمی که بگذر اول
 کسبه او ده یا ندی و زینه احمد بونی حروف ابجد بر عسکری صدی
 با نبرد بسطامی بز بر سننه فقیه ابجد هر شبک تا نیری
 مولم دیدار خود بکده ای اصلی بود که تا نیر نفس و در نفس
 اولان تا نیر قلب دند بر قلب که تا نیر او ده جمله سیرت ایدر
 نجه نفس حال اصل اولان انبیا نکه جمله سن تا نیر بوسه سیر
 و دیگر قطبک و یردی با هو و یامین هو لا اله الا هو در نیک
 عالم مکر و تصرف ایله هر سلوک ایسه اکا نظر ایله اندر نکه تا نیر
 ملکوتی در دخی و شی خفید ره کشتی بلز و سوره پیر که فنا نکه
 مفا من و توجید ایله کسبه جانب حقدن اول قوله حاصل اولان
 بر تا نیر در دخی بود و دیگر علم فیه یکی بر کجه نکه اجن و اجنم
 با شن کشف اولدی حال فیه کتا بر باه بنتر نیکم کجا کتا باه
 بنتر و کی کبی امدی و علم اولک انسان عفا صرا وجه دن مرکبدر
 و انسا ندن بول کجیا اولما زاول انسانک روحی وارد بر کسبه
 که وجود نه فیاس ایسه اولکسبه کجیا - قادر اولور ادم اولوب

کجا کتا باه

کندون بوسه بخسه کجا - قادر اولما ز و سوره پیر که بکا کجا
 عن القلوب نکه فتوی یا نتر بر شامی مفرمه ابجد حروف و نکه
 قول ایله شیم افند - دیدم موحوم استخوان ایله دی و شی
 جور و دیگر نفس الا موده عذاب کفاد دن خفیف اولما ز
 کن اول غنا و طول عید ایله و انسی ابجد خفیف کبی کور بتر که
 ارغذ اب اولک کبی ایسه نه خفیف کبی کور بتر در بر اثر الحظ عالم
 بقا و ایدی تبدل قول ایله اما بو عالم بولون سووق بر کون
 اسحاق اولور هر مبدل و منفیر اولور مفا هر اخیا بر باه اما
 بو عالمک و اسنن هر و ام و نبات اوزن در دخی بود و دیگر
 اولون بن قزاق صنعنی اشروم حال کما قزاق بلک حقیف
 صنعند ر بولاه یکی اول کجا اشکوردی اما جمله سنایع اربا بی
 کی معنا و او شدر در انج خفیف کور حتی کر بولم کونون
 اشسه را منظر باه و شر سوره پیر که الله سجانه و تعالی فتره
 بوبولی اسان کتور در قزاق بلع حاصل اولان بر نفس حاصل اولور
 زیرا عاشق ایله معشوق بین غایت یقین بول و اردن اول حاصل
 اولور اول بدول بنی بخت بود و پیر که کورجه اکا نه قادر کلتر اما
 لطف الهی دن امید ابر و رکب اول یقین بولدن نری ایصال ایسه
 حکایات شیخ سعد و دیگر بر کون سلطان مدتر کادی نرا کادی

کجا کتا باه
 کجا کتا باه
 کجا کتا باه

که بر کسه که تو جید ایله عمل ایسه اولکسه بوغناه لرون
 نوزلور جمدیه صاحبی نه شکرسترس میدی اولور و عال ایله
 و دیدیکه سترک کبریکو زبیم کی اوله بی بیوره بو حلالا زبیم زبیم
 جسمی ایله مستور و امدی بنولن کسید که اخوت دئی نبال ایله
 استور و عالم اخوت جمله سوالک فو قسره و راون سکر سیک عالیه
 اوزه و حاصل اخوت بو جهل نلک غیر سدر اخوت عالم بقا و حبت
 و نارا لار مخلوق لرون اول عالم اخوت فنا بولن سیر و بکره خلقه
 فانع و برین و عطف مویته طبیعت و نفس لهر دیزر حالک غالب
 حال بودر اما و حله سرون دئی تکلم جائز در خلق اینستلرون و عت
 استونلر بو قال الله تعالی و بسئلونک عن الروح قل الروح من
 امر ربی بو کلامک اصلی بودر که اول زمانه ساللا اولندلر توستی
 اوله کله اول کلامدن زیاده سنی اکثر لردی یوخسه روحک
 نایزه حی قیوم دند ا حادیش شریفدن وارد اولنده و ک مؤمنلر
 و ارا خوتون د بیلرینک و ویلاری ن زقیف اوله لریسی امدی لوره
 برونر خلقی ایله اشته و کونور دره بله خلق با لوره بکره بوز بوز
 و کله لاندن سکر برنور دئی خلقی ایله سدر بکره بکره بوز خلقی نه بودی
 د بوز کله بوز بوز باه حاق حقیقت کشف اولخه و خلقی ایله خلقی حقیق
 و ارا امدی شو منالدر بزم عالمیزه دئی سا کله جوق خلقی ا واقع اولور

که جمیع حکایات سهیل در مناسب بودر که قواعد علم بر شرح بازان
 زبیرا تا اول کتابی سوم مدتی نواه دیه بی و جامع کبیرک اسک
 اما منک او علی ایوره شرح استندم اول کشفی نورکی تکالیفی بر
 اکلدی اما سو بکله قادر اولماز دی و سیر و بکره بزم زما نوزده
 اولان عزیزدن بر کسنه و ارایدی بر عزیب اسلوب اوزن تکلم
 ایله دی و تو کسوسنک حالن حکایت ایله دی و دریا بیک جکی
 سوز و عزیب می قوتجاسی دیوسو بکره بی بودر بکره بی جلی
 دیدیم که سزک لر یقینده دائره اولتی در اندن حکون انباتر
 بعون طلب در اندنک منشا هور در و بزم لر یقینده دئی بویله
 در کله انورک لر یقینده در و بزم لر یقینده دئی بویله
 حاصل اولور اما بزه توجید بر کایله هر نفس حاصل اولور حوز
 بجهل لر یقینده بودر کایله هر نفس حاصل اولور حوز
 نفسی نغی و انشا و اوزن و منشا هور اوزن اول اشته بودر
 عالم مکرم در اما عالم مکرم اول چوندر سکر فنا در سوسکا ک
 اند و کوم لر یقینده سدر تفصیلنه بر لور کوم کوم سوز بودر
 عن اندن مادی نغی ماسواد خلقدن اجتناب و کله بکره بکره بزم
 که بن فطیریم بن مسکنیم دیسه انک مادی افلا ر مسکت و فقر باه
 خلقه کند و سنه نو قیوم ایله دیهن اولکسه کبر اوزن اولسن اولور

اصلي بيزوردي لرستك مجلسكزده حضور بولوردم اما مشور
 جفد و غور حضور بولوردم بدی حضرت عليه السلام بود بلك
 تان هكدا اوان صكدا اندنمكره بد بكم فرم صبرايه لطف
 شكر ايا و شغل اياه بن بد بكم طاقتم قائمدي بد بكم سخت
 اياه بد بكم سوز غم بود قد رلكا بد بكم نظر نخلك فد راولا ينك
 نيجه سي لهور ايسه كوكد ر بر فون صبر اياه نفسه غرطن الله فون
 مشور اولان اولدر كل امرد و آ من فارغ اولدم سز شغل ايلك
 سز كلد و كيم جمود بنا سزك ايجون ندر بر راد ايجون كلدم بد بكم بوز
 دبلكه سفا هني ترك اياه اوانه ذك سا حاصل والان جو قكسند :-
 فون لهن حاصل اولامسند ر بند جي جو ق غيب جكم سن ايسه زمان
 غيب جكم سن ايسه بلكه بر كسند ظاهره بر محبوب سوسه اول محبوبان
 حقا كورسه وار بخدم در اما سا لهد و كوكدن و كلدر امدی شمدنمكون
 وار بخدم ديمه بند جي اولار هر كوزن بلك كرم سوز بيم دم امدی قلبك
 اياه حقه بوزجه اياه قابليت احسانه نزلد و كلد ر بيت احق اقا بليت نزل
 بيسند بلكه شرطا بليت احق بوز بلكه سكره فوعون عالم ملكوت و اول
 اولدر لورين معرفتون در و لورين معرفتون متكشف اولدی حضرت
 موسی نك هتيمه اجلدی زيرا اندر ادب رعایت ابلد بولوردم بلكه

و

اما حقيقت بجلي ايسه اولاده سخن البر اربود العوره بد بكم بكا
 نخل ابلد بكم رفيق بندن ذكات اسندی بوزد بكم طال حش
 اولدر ك ذكات اولدر ك عمري و جميع ما ملكي طريق حقه صرف
 ايليه ل قال عليه السلام اكلنا هرا الجنة له والعلين العقار
 والعليون عقلا و نكدر اهل جنت اولدر و بكم ديغري رغزل خري
 عقل حاضر در املر و فانيير بكم رعلتون عقل مغز دارا بلكدر
 ما فون ايسيدن بخند و حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم
 سكر سبتي بر حبه المزدي زيرا سكر بخت ما سواي حقه ندر
 ذيرا شول كسيه كم الله لا اله الا هو لاني القيوم قول بجا ايليه
 اول كسه ما سوايه نظر ايلز ذيرا اكا معنای قوتيت بجلي ابلد
 اول كشي كوردي هر كسنتك فاني بيا ايش اندنمكي معنای انا
 طوع اكله محتاج اولما ز سخن سنج بوزد بكم غرق ذي لجه نزيه
 در ان لر بكم لايام و هر جم طافات اافر صوطها بوزد بكم امدك
 بغير سني الله عليه وسلم بو ايامو جبات الحية ايجون نزل ايلردي
 امدی صبر اياه امام عزالي به عنوانه منسايه طلق ايلردي طابى بولاي
 البقود لرد بوز امام عزالي بو بختي بلدي بن و سخي بد بكم بن سزك
 ندر بكن معقدهم اما بيم قرض طاقتم قائمدي بوزد بكم حظه
 كلدی حضرت بخت صلي الله عليه وسلم ايندی افر حظه نلد

سئل الله عليه وسلم عن عناق اولدي حتى كفا ربه ان محمد
 قد عناق ربه ديد بر عناق بر عراب حالند ر قلمي بقا ر اما ضرر
 ويرمز سوره بقره تعدد انبيا لغیر عادات الجن در وضع عبادت
 انجود بر بخشه بر ستمو چهل خلقه بزوی بزراع عادات سخند
 اولدی ایمان بکنون زنی که عادی زک انش اولدی در واقضی
 عادات ابهر واقضی اولد و لرو منظر حقیر الحق اولد بر انا بیکل زین
 او قوری سوره بقره ساکنم لاسر شیخ سوبلدی ماسوا فیدن
 خدای اوله واقوت طرفیه مبل زاده ایلله اوله که محبتی بلکینه
 الله سبحانه و تعالی بابیه جنی سالک بوبله ایلله اخرت مفرز
 انکه حضرت رسول صلی الله علیه وسلم سوره التوبه شجره والطریقه
 اعصامها والمعرفه اوراقها والحقیقه انوارها سوره شدر در
 شریعت و طریقتی کا مل اولیان خلوق و در نش زینعت طریقتی و حایه
 ایلله ارشاد و سیریلو رسی اول کتی بو اکتی موزه دن تکلم اید و اما
 حقیقتی تکلمه قاده اولو و خبر و برن الا و صلت به خبر و بر
 شیخ سعید انرا که خبر شد مخرجی باز نیامد و بدو کی بو بهد بکدر
 بعضی بک اولو که اولدن تکلم اولو بکدر سوره بقره با شاهک
 شیخی عز حسد اخندن فم ایدوردی انک بر شیخی واردی و
 دده و اولدی اول کسه کا خدانت ایلدی بر کون که بر نظر ایلدی اولد
 نظر با کابله اول موبته مذکور به پیشدی که زین و فی جانب حقیقت نظر

سئل کسه که بو افلاک خریف و التیام قول نزل نزل با اول کسه نذ کال
 غفلتند در ریا بو عالم واقف بر عجزه در و بو عجزه اولان
 عالم وفات اید بر غیر عالمک انش و فن اولو جمله اعصامی
 ذره ذره فنا بو لور تم جمله عالمک ادره با تن بر کونک وارد
 اول کونک فنا قبول ایلو زبیر اول کونک فنا بو لور سه جمله عالم فنا
 بو لور سوره بقره اول سعاد انجن انبیا خبر و بره رکا مله و جمیع
 الهمینه و اسلله در عین جلال و جمالک جمع اولدی بر و اصله
 در و سوره بقره بیج بر کونک دید بر تکلم انهم مسبین دید بر
 اندم سلطه ناسط ارض بو طاق معلا باه بیج کفایت ایلدی
 هیچ سخن کی بکجه بو لور سی اسلله و کم بو جا غنق ساکن اولور دم
 سوره بقره شیخ جنی زینب ایلدی بیج اعلایک اصمردی بیج با
 اصمرد و غنی سنی بندن صلح بندن عالی اولور سن دیک دکلا ایدی
 بلکه بکدر که سنی بندن صلح بعض مرتبه به واسطه اولور سن دیک
 ایدی بو اید و فی سنک خاطر کونک و بسوزن دید بکجه خاطر کله بک
 کتابی فانوم قرآن بو رحنه و برده سوره بقره نیر سن ساد همان
 صانع قوربان بو رحنه و بردی صوفی بک نسیم استجاده کمال
 وار مسبح برده منظر دعوت کلین اولک عیاضان دعوت کله
 میخامین مراد عشق الهی حاصل ایلدی مکرر مکرر زینب پیغمبره

اولسه حال تمام ادوار حضرت شیخ بود که خانقاه جامع نماز
گنجهک جماعت بیان الکی بود بدو مایع اولان خدمت زودار
اندک غیبی مایع بودند شیخ بدو که اخوان غلبی و فخری حال زکی
اولو بر بود بدو که غلبی از کوی کور منار بنک با بنی اولور سه سله
حتی سالک اولیان اولان کوی کور منار منار اولور سه سله حضرت
بیت صلی الله علیه وسلم در صهی با تنوع کورن نوری و حق بودید
قلبی اجتهاد اول نور کور حقی بود اداری و فخری نوری نور
کور و حضرت شیخ بود بدو که فخری و انور و بنکار و برین نمود
کم در برابر خورشید کورن کید نمودن کسلاک ایسه غایت مشکلاک
صاومساق ایونلک کسلکم فایق در اما بر کسه کوسد فایق فخری
عزیمت ایسه الله سبحانه و تعالی بدو نه محتاج اندک قطع ادر
بود بدو که غلبی الذین حاجی بر ملک و امیر سلطانک و بابا
یوسف افندیگ اولاد نردن سجاده لرین اهل ارشاد کلمند در
اهل ارشاد بدو بر سه ظهور انز که سفر فخری ظهور ادر کاه معبر
ظهور ادر رفیق دجاله و حق بود بدو که بر کور کور کسلاک
بود بدو که غلبی طائف سی غالب المعرفه در اما عرب طائف سی غالب الشریع
در بود بدو که بر کون یکند بدن کورن حضرت شیخ کجا بودی بوسه کل
اوز حسابی کوشند که بود بدو که و حق حسابی اوز و در و حق ابراهیم
بشودن و امام علی دن روایت اولور بر حصا دن ضوس اوز رفیق ادر

الذین

بالش و حق و اوابدی اول حصا دن فخری مشکلاک اولی امام علی بر زما
فون بدو بود و فخری اول و فخری مایع اولو ادر حصا دن سید بخاری
و ادر سلطان و حق ایله عالی نسجه اشش ابدی حالا و فخری
موجود در بود بدو که بر علم و فخری کامل ایدم حتی اکور ادر البسم
بابین بود اندر بودی قون ادر اول ایسه برین اولو زکی فارغ
اولدم زیر انایت و فخری تا نسجه ایسه خلقک مالکی بکدر بر
ابنتر الکلمه بنتر بندمان جاد فخری ایدم کورم خلق جود غلای
ایله ایدم کندی سبانه بر سوز ایدی کا اولدی کا دود حقی بود بدو که
سریعت یازی بلدیه مخصر کلد و لک انسان کا ملک اخرون جفاد
هر کلام شریعت مطابق اول اولدی شریعتدن کا اولدی کفری حیات
بهمه علیه السلامی افرا اندک نظر نردن نور بدو که کوره الحق تعالی
مقرار و معتقد بود و سائر انبیای حقی افرا ایدم کدی کور کون
صاومساق ایله کلد و لک کور کسه کور مایع بر سبیه قابل ولیله اول
کندی ادر توبه کا فخری ایدم و فخری عالی بملک و اجد
و ابتدا و انتها حالی بملک و اجد موسی قاری ان هی اقصتک ترقی
طایفه کور همی اول مقامک فوجد اما بر کسه کور کلام ارشاد حالن
سویلیه و حق و اوابدی الذین حکم اولور بدو که اول تملک

37

کما ذکر نفسه اسما و اولاد و حقه اسما و اولاد و حقه الله سبحانه و تعالی کلام
 قد عمن بودر ما اسماک من حسنة من الله و ما اسماک من سبتة
 من الله نفسک ارشاد حاد کون در بورد بیره حالت توحید و هر
 سید و ن و دشمن واقع اولدی کنی همان کلام حال توحید ی بوقدر
 جماع خائن سله بولق کرک حتمت بقره صلی الله علیه و سلم کون بینه
 خیالده چقد فرح و کبره کلون بودر خا او فروردی دعا اللهم اذهب
 عني ما بعد بيني و امسك علي ما ينبغي فهو الفوردی امدی اول حالک
 بو دعا توحید یه را نبیا علیهم السلام حالت جماع طبعیت و نفس
 و روح مقاملندن کبردی اول جماع خائن یعنی بر فوجت جائز
 دن کلدی کنی ملا حظ و تفکر الوردی امدی هر کسه کج بر تفکر
 اوزر جماع ابلسه حاصل اولان اولاد قطب اولور با حصصی اولیا
 اللهدن اولق اولابا طریق بورد بیره بو مزکور اولان کلامک
 حتی اولدر که اول حالت کوزله اولک اولن و عقلا بلنه اناه کلمه
 و قولن اشقین سکا تلفظ طریق اوزر سولدم بعضی کسه ایسه اولن
 کلن سولر انا کما اولاد لایق دکلد بورد بیره کمال و کشفن
 کور کی اسام ابو حنیض در بای توحیدک نفسنه ایرتشن اولان
 نلدا اولوب و جمع ایله اموا و نوری اولرک اجتهادی ارشاد
 مشابستور در امدی عمل مرتب لریکه کالون در زیر انرلز بجزه عقل
 و معروف ایله توحید و اولور در اما سلوک ایله و عقل حال ایله
 دخیل

واسل و کلر در امدی سلوک و حال ایله واسل اولدر که انور حق
 توحید دن تکلم ابلشد و که اشرف زاده و امام ذم العابدین
 و با بر بندگی و سایر اصحاب سلوک و حال جماع که وارد انور حق
 کورجه سلوک و حال ایله و اصلدر اما مرتبه لریکه و اصلدر
 حقیقت و صلت انورده بوقدر جماع کالانر مقام معروف در
 مقام توحید و کلدر ذر اسقام توحیدک مقضاسی بود که
 اولاده عنبر کی کور نمیه ذر موحد یعنی موحد و اصل اولسه اول
 محاسن من اتسار یجه فنا بو لور اول مرانک فوشن درین سندن
 کم ایدم شیخان و فاندن سکر و کج منکشف اولدی یعنی اجلدی
 کنی خمدی بر شیم بوقدر طیبیدن دخی و از کلام ذر بر کسه نل بر شی
 اولسه انک طیبی دخی فالن فوله تعالی لامان حقیقت من الجنة و الناس
 جمعینی یعنی عمل فیرده کماله و اصل اولسه انک فرادی که هی نادره
 فیر لصد و کذلک اصل لطف دخی جانب لطف کماله و اصل اولسه انک
 مقدر لطف و خند در کماله امدی اهلندن حالی اولن اما طبقة سابع
 اهلندن فارغ اولور انور سولر در که و لطف جانبی طوبی لریکه
 فیر جانبی طوبی لریکه امدی اولان بود که دخی لطف جانبی طوبی لریکه
 فیر جانبی امله بورد بیره روح بر زخم سولر کنی اول روح جسم
 اولایله اولان حالتی بولن ساد الک روح بر زخمی کجور عالم اخرت

ایدر اندن سکر اوک کراسا بچون بیسامل کیم صانع مشاوری
 ایلام بیورد بیزم زکات الخیر سن اوغلاک محمدک لباسنه صرف
 ایام و خمالک طلی منه صرف ایام چون ایکند و دن سکون انفا الله
 کل بزخ حاضر اولم اکوز وارمن بیستر اولم سه صوفیلدی کوز
 روم توخید ایلسونلر و بیورد بیزم حج صورتی طبعدر لکن اهل توبید
 ما محاجج اوروز لور عبد المؤمن بیورد بیزم حج ما خدر دیو و حج کون
 برنج اتمک لکن ایدر سجان و نقالی اندن احسننی و افضلنی میسر
 ایلمه که بیورد بیزم مکه مکرمه حجا ورا و ملق لایق دکدر زبیر اکبره نلک
 هسیتی اثر واک کوز لرندن ماسوی کیم دوده انی سار مساجد
 کیم کوز لرا اما سالدک طریقتا اولنلر جنسور مکه مکرمه یوقدیر بوز
 بیت مقدس ده بویله در بیورد مکه اسمائک نانبری نائل او لور اما
 توخیدک نانبر نائل اولن اسم کرم اسماء الحسنی و ندر لکن مخلوق
 دهخی اطلاق اولنور اما وحدت غیر اطلاق اولنای دونه بیورد بیزم
 لایق اولان اولدک بیزم زخس دهخی اولیا دن انبیا دن غیر سستی کوز
 سیه وز بیورد بیزم اکثر اهل الجنة به معنی اهل جنتک جموعنی سلو
 کون خان فالدر بیورد بیزم رگسه صلوة ریاض قلبه اول سلو
 ریاض قبه و اول کسبه به انسان شکلنر کلور کوزل یکت بوزن
 زبیر اصلا اول سلو قراط انسا نینه ابرشور اول سلو اول سلو

واصل اولمسه لذت نایتمه لیز بولماز کمال در ذوق روحک جسمی
 اقتراننده در بیورد بیزم که دنیا فوجا بیجه بیشر اندن سکون اولور
 بر خیزدی بر خیزدی عالمک ارضن در فن اولنور جبره الله تعالی
 مومن و کافر لری کتور و راجزاء منفرد لری جمع ایدر وار و راج
 لری عا ایدر بوعالم و قات انکده تکصکری نیجه اوزا زما
 ندن سکون نینه در بیورد لکن اعتقاد من بودور که بویه اوزا زما
 شودت انچه خودت ایدن بر خیزدی حاله نبدان سکون اولان
 عام اولان قال الله تعالی یوم تبدل الایم غیر الارضن بیورد بیزم
 عقل مستقل بر خیزدی دکدر لکن اول عقل و در حک صفا نبدان سکون
 دوع اول عقلی متصرف ایدر سکون قلبه احط ایلر بیورد بیزم کمال
 حکم کوزن در حضرت بنی بر صلی الله علیه وسلم کال بولاند سکون
 اوشاده نزل الابد کوزن اخر سکون اولان عام حیون طلوری
 عالمه لکن انکدی ککی عالم ملکوتی نقل الایم جمیع و صا جنبه
 مطلع اولدی بنی انبیم العزات الی الله بعدد انقاس الخلائق بویکه
 کوزن سید ردهم کلانت شیخ اویله در بیورد بیزم لری بیزم
 شیخ علی بن یوسف نیت سز ایشی اشکل لری بیورد بیزم
 بز فطیر هر بر سره فردا فردا نیت انمز لکن ابتدا اول بالکلیه
 الله سبحانه و تعالی به توحته اولدک کوز لری و ز الله تعالی به هدایت

بیزم بیزم

عکس اولی او بود و بعد از آنکه در سال 2 نفس از او بدر آید اما آنکه تو شل
ایدوب امام شریکی که عالم ملکوتی محسوب و املق طریقیه و کلامی
توحید سنی ائمه کرد بر و جاهله که اول تو جمعی صاحبان اشیر
الله الامام انما کی بود خود و اندندند غیر بدیدن دکلد بعضی ناس
اسیای و خشت ایدر فوج بر و شدند انزلی که با صل صدای تو جیدر
بوردید که علی جلی خلوی اولد و شدند از ایه شمل ایان جید
بویله دکلد که خلوتیه به بعضی سوال تو جید کشف اولدند
دو شهر بود بر کسه مقام تو جید و اصل اولدند به
لشسته دن شکایت ایلی بلکم از خندان مثل از او بود بر
سنگ اخلاق اصل کلک اخلاقه فاراب اولدند بر زور
سنگ اخلاق اولد بر ایله عالی بغا دلگرت قوت عظام کلک
ترقی به سبب اولد بود بدید که تو جیم معنی علی جلی به در ایلی
له بر کسه بندگی مذهب بود دیدم بود بدید که تو جیم معنی
علی جلی به وضع سو فیه دن سوال اولدی بر دنده لازم کلک دیو
شوی زیدی بود بدید که بر سنگ مرمر ضعیف اولدند
بد اولد سو خلق اولد در اما مزاج قوی اولد و سیه خار خفت
اولد بود بدید که تو جید منضم اسم جلال اهدی جلاله
اشغال باه بندگی دیدم که تو جید اشتغال حاصل اولدی
الله میسر ایله دیو بود بدید که تو جید که در دن حقیقت

له بود

فصل اول طبعات از اوج از انوار فاروق که انبیا اولیا و اصحاب
اولاد و احوال شریک اولدند بر کوب ایچین اولاد اولدند و کلک کوب
ایچین اولاد اولدند که اولدند بر کوب ایچین اولاد اولدند و کلک کوب
و صفایور و قناریل نوران شریف بود اولدند کونولر با نسه شمس نورانی
مزمین نورانی صبح کلک نوران بر تقوی سبک انقدر بر اولدند و عاقبت
حاصل اولدند که شمشیر حقیقت بر اولدند بر اولدند و عاقبت
قدوس لیل ایچین خاک کونولر کونولر بر اولدند و عاقبت
باقین حقایق با نسه کلک نوران بر تقوی سبک انقدر بر اولدند و عاقبت
عطار حقایق با نسه کلک نوران بر تقوی سبک انقدر بر اولدند و عاقبت
عطار اولدند بر تقوی سبک انقدر بر اولدند و عاقبت
حلو من ایله ملو اولدند بر تقوی سبک انقدر بر اولدند و عاقبت
بر اولدند بر تقوی سبک انقدر بر اولدند و عاقبت
عقبت بر تقوی سبک انقدر بر اولدند و عاقبت
بر اولدند بر تقوی سبک انقدر بر اولدند و عاقبت
اول کلک نوران بر تقوی سبک انقدر بر اولدند و عاقبت
بینه اولدند بر تقوی سبک انقدر بر اولدند و عاقبت
قاری ایچین حقایق اولدند بر تقوی سبک انقدر بر اولدند و عاقبت
زکمت و بود بر تقوی سبک انقدر بر اولدند و عاقبت

ظهوری شدال و همی اوزره قکدر نبدل بن کورج در زبریا جها بر
 بر انکون در و رنج امر معاشی مختل و لسون ایچون در زبریا
 اگر حجاب تا لغوب حقیقت حال متکشف اولسه بن انقال
 لازم کلور باکو آکشا عتی ذها بدر بعضی کسنه لرح انک
 واردر خلقتک ما جینه جبقه و عطا ایچون کتا بلره اشتغال
 لکن بو ایلی انک جملاندند در زبریا کسنه که حقیقتیه و اصل
 اولسه جها احوال اک حاصل اولور کور لشمی شوکتنا بره ایما
 و صحابه زما تندن سکون از برین تدوین اولمشد ایچون امام
 علی سور مشدر در العلم نقطه کثرها الما هملون کثرت ممکتنا بد
 نقطه تن حیدر یوشن امرات اریک ثانیتم اندیم بیدم اوز و همی بوکه
 بهودره در و یا یوشن اقدنک دخی بوئی لشمی ایله کی م بودره در
 زبریا معرفت الله حاصل اولسه اولکسنه یئودر بر قیودله قند لشمی
 و جها محاشی کج و مشعل اولور تو مید کلی بودر حقیقتیه دن بیا
 کجی ککی کجای بوئور در کج هم قیودده اوله و زخم قید لشمیه و ز سلطان
 انبیا صلی الله علیه و سلم نندو یادی و ارشاده ایدی انا بولیا
 ایچون بینه اصلا بر قیودله قید لشمی و یوسورده بلرک بر کج حقیقتیه
 صودی میسرا اولدک کج معنوی بر حقدن او مادم کعبه نیک
 شرف زبریه بنقور کسلی ادر علیه کلم شرفیه در زبریا اول اول سلطانده
 اول خاکن نهمد انشد زبریه بنقور بر کج کج و رنج ایلمشدر

بر تانبر و ارا بدی انجیون کلد بر سنس و دخی تا نبور و درین اندم که
 طریق انبیا اوله که ارشاد و بعدا الوسله اوله سوره بقره ایکی
 کسه ما اینسن انمزاج مناسبت معنویه دند و بعضی سوریه
 دخی لاندند و بعضی من جمیع طو لوجوه نمان اولمز انمزاج
 دخی لاندند اگر تفایر اولمسنا ایکی اولمز دخی غلط تفایر دند
 تفایر صولیدند قال المولینا ای معنی کرای ای سورون برتت
سوره بقره بر کسبه کم اولورسه اولسون سنس اعتقا و ایلسن
 اول کسلسن هر نه صا در اولورسه سنس حقن خیر در امام
 علی حضرت پیغمبر صلی الله علیه و سلم بعضی سنسه اکر دخی طهارت پیغمبر
 دخی بر ای سنس دبد و کلز بر نزه در لکن موشبه شوقتون نمان
 اولان بر غیر کیفیت اوزر در زبر اولان بر نسی واره رکا اولکوب
 سوره بقره اوله حصار جنوسن جنو لیبیه ایزوم بلج صریح سلوبی
 اوزر انسلام اولور دمی اما عینه عطف با شغل ایدی و بودرم سلما ده
 بر زمان عارض اولمشدی بر دخی دبد کسک بو طاهس متعلق در
 سوره بقره ایکی اول حقیقت اوزر در لکن بر نزه کسک سوره بقره
 طریق توحید اسماء اولمز سنس کوند رمدن سنس کسک جنور ایلیک
 بنور دبد کسک جنور جنور لکم کسک بلج دبد سوره بقره ایکی اول کسک ایلیک

سوره بقره

بر دفع کسک کندی بانسی ایکنند لیس کلد بر و کابلک کسک
 خیر و بر و سا اول سماح لری وجبا اینک یکدی بدی کسک
 بانسن و مضائق لیلی ندرده ایدی و شیمی لری کجه لره اده
 سوره بقره بر زمانه خاطر بر نسی کسک حصر اده کوند و ک
 کلد بر تا کسک حذرت حشرن و اسن اول حذمت سنی مطلوب ایلیک
 ایلیه و بولم کسک اشله و کسک شایع اولیه بندنی دبد کسک
 ملام ایلی حقیقت سوره بقره اولسک کلد بر نمانند
 بن ای کلیم سوره بقره سنی اوزر اندن کسک سوره بقره
 سنسک اجاز کسک کسک دوردی ستاین و حاتم حرم بر
 محتول دبد سوره بقره و مضائق کلیم حاضرین اصلک ایلی
 و علی حاجی ایلیه بال کسک واسترسک سبب برنج نمان کسک
 ایلی سلسلایک نمانی یا خود با بوشفا بندنک نمانی و سلوبن
 حاجی بولمک نمانی کسک بندنی دبد کسک سلسلایک نمانی
 کسک سوره بقره کسک کسک نمانی کسک سلسلایک نمانی
 دبد لر نرا اسکسک منفا خند حضرت صلی الله علیه و سلم اشلمند
 حق تعالی ندر فضلند ان ادم اکر حاجی برام نمان معاش
 ایلیک ندرک حاجت کسک و صحاب سبب بر دم ایلیه لرحمت اللطیف
 رسول اوله و جنون بلک حضرت پیغمبر صلی الله علیه و سلم بر تانبر

و می شنیک بحدت اما قبول آمدنک بدی که بر قبول اندم سلطان
 مبدع اما بنی مقبره قائم حتی زهر را بجدم لکن الله سبحانه و
 تعالی اول زهری زبانی بلاکی و می بود برتر اصل ارشاد الهی
 اول در کج افاضه اولاد نه شخصی ایله بلکه کند و می ارشاد مرتبه
 ستره اولان کسینه نجیبین ایله کرکسه اول کسه منشا فرخ
 اولسون کرک مطار بر و اولسون مکرر اولاد سار اوله اول تقدیر
 کوزل اولور سیور دیرتر ارشادی قبول ادرسلن آلهدن بیل الله
 الله سبحانه و تعالی ایسه بااصل اولند ارشاد و برتر بندان بله بی
 اولزادان قاله دن زبانی بکن برتر شیخ الهی صحت برتر
 سلنک امدی ارشاد سکا لازم اولدی الی الان بن کتیب سب سوبلا
 بوجم قول نمی سلن و سیور دیرتر برتری سعادته شفا دانه برافق
 قادره کلی بید می ادرسلن ایکی ستره برافق قادره زید کورج اول
 سلطنت مبدع الکنون کلور والکنزه در اندنک برنا بولون
 اوزره فکله اولد سیور دیرتر فاکه نکت حسنی و صفه انیمیز قرآن
 هم برانده هم زبانی در سیور دیرتر ابدال لفظنک معنا ستره
 کوجه خلق بخیر رسانا اگر انک معنا سن بسلسله و خشت اید و لوی
 بر معنای بود در اخلاق مذمومه می اخلاق حمید مبتدا اولیده

و می

او حیاتی کز حقیقت مبتدا اولما سید مرسلنا اعلام می بود
 بودند مراد بود کله کج حقیقت اوله بلکه مراد بجای کون
 حقیقت باقی فایده بقا می اوزر مثلا در بالذ کون کجی بر سخن دکند
 انک لهوری بیلارنا ستم سنندن در جان پاک سلسله اول کولون کجی
 اولور سیور دیرتر الله تعالی ناک فیض و حسن ترده می مؤمن کملان
 در حسن در یعنی برکته کحقیق و اصل اولسه حتی تعالی ارادتی او
 قولن ارات اولور رقیبه می بود برکته نصفیه قلب شمس
 ایسه انک قلبه اوده الی و منعکس اولورده اولاد الی کتبیل
 اول کسلی موتی در لاندن کج بعضی مؤمنون خبر و برر سیور دیرتر
 سالک ملکم و جود نوره معنی جتهد در حارجره اولان جتهدینک
 اصولی اوزر جتهد و بر سیور دیرتر کجی ترائی باموسی و یان نوزن
 حاصل اولان وجود کج کور ستره کور حقیقت یعنی بر صلی الوریله
 و سلم و اینه می سیور دیرتر هر بدعت منلالت دکند و بدعت
 حسنه و ادر بدعت دیک حادث دکند یعنی مکرر دن اولم دکند
 جمله بری منان بدعت حسنه در برابر حضرت پیغمبر صلی الوریله و سلم
 زما تن بوق ایدی اما ازان او قویق ای کون کوزل معاف تر

43

جزوه با فدی همچون انچه بودیدی بندگی بدیم که با الله تعالی نازد
و کلا ایسی اندک نظری کنی آنکه بوده بر کرد قار در ایوی کنی بر کرد
وارد کردی عالمی سزانی سوزان سرخ ز غیبی دعائیدن او توری که
کور امر انبیا عظامی اول سزای سوزان سرخ ز غیبی دعائیدن او توری که
اولد و غلغله زمانی بله سسی سخی بز لایم اولان حال من با نقد رسید
دیگر غرق دن فانون بود که شمعان ناقصی اوله و مضائق کمال
اوله ایگی البک بری ظاهره نا قصد اما اصلند ناقصی دکلدر زیا
اصلندن تفصیح وارد سپرد بر کردی شریعت شریفه بی هر حال زیا
ایله عز رفقد رتالی مرتبه ده اولور سلند ه بوده بر کرد دنیا لک محبتی
جزو قدر و منقولند قضیه سنی حقایق ایله سوزان غیبی سوزان
زلفی اوزور و منزهیم پوشه دستر میم بوده بر کرد شوسوز مشهور
لک سوزان بر کردی اهل فنا خاتم ایچون مستوفی اولمشلر فان الله
لا یعلم احد بوده بر کرد واقوتنا سوی الی الامدان اللد بصر بالعباد
دیم اما باری کرمه بی شکایت شریفه دیمه لم بلکه دعا طریفیا
دیم اما انبیا علیهم السلام دعای بعد لحال در لرا ایوی با برین سوزان
لک که کریر در مور اولسه کو کله بقرا اولسه در قم زین دن کله و کتی
ملا حظ ایلم بوده بر کرد بر صفای با بندیم که قار در لک بزین درانی
احسان ایله بوده بر کرد بلوز بوده بر کرد امر تراویج سووریند

بوده بر کردی داود بنیاد صد کسی کند و دن دکل ایوی ایچون بود قدر
خلقی محتسب وفات ایبر کنی بر جمع اولور لاری بوده بر کرد سبیر
حزرت صل الله علیه و سلم و یوسف علیه السلام ایکی سی ملا کمال اوزور
لر در آل بود قدر و اگر بزیم به عهد من بقای صورت فناده اظهار
ایله کی بود صف سیدی فیاضی صورت بقاده ایله ر ایله زیا
ایله کی حقیق غلغله ایله اولده اما بزیم به عهد من بقای بر و جهایله
اظهار ایله کی لیا سنور و طعا منور و ایچنه جگتنر با فنا اوزور
اولدی لر یلک باری بزیم ایچون ایوی پوشه اصلو کوند و نذا احتیاج
بود ایوی زیا حمد ز غلغله ایلی ایوی ایچون نا حاجت عند ربی
والذی حیوی طبعنی و بسقیی دیو سپرد بر کردی کنت و لر زور و حج اوفک
با کتبه ما سوا ی اذ اذ اول طریق اوزور ظاهر اولمشلر بوده بر کرد
طریقیم یلم ایلم بر کیم حال کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم
بوده بر کرد نفل ترشیدن کیم در زیا صا اندر فناده و نفل صغیر
در و اولدی را ایلمسک حالی معلوم کردی با ما من حضرت ام تم اولان
قضیه خود حکایت اولدی و سپرد بر کردی بنفیلان عن صراجه
دن جز در نا و ایسه غالب ایوی ام علیه السلام ترا می غالب ایوی
اول ایسه فنا اقتضا ایله ایلمسک جزو نفسنه با فدی و ادم اولان

تکراره

تراویج فراوانند و تن در حضرت سلیمان علی الهد علیه السلام تراویج در وقت
 رکعت قدری و نه او قدری و در کعبه بوقایه قدری او قدری و در
 زمانه و کل ایدی زرا حضرت صباحه و نه نا فله ناز قدری بکم
 تراویج جلوس برکنه و را ایدی سوره یس تراویج در سوره یس
 در بعضی که بعضی اوج در وقت رکعت دو در سوره یس
 سوره در احتشام نازی تبسی بپهن و بر سلی ایدی انجون اوج ایدی
 صباح نازی موسی بپهن و بر سلی جسم مقابل سوره بر کعبه
 در وقت مقابل سوره سوره یس در حال غیب و اوج حیوانات بدان
 صاف بر سلی اندون حیوانات قائم بکنه سوره یس علیه السلام
 اوج در وقت کون بر کردی سوره یس حضرت سلیمان
 ادی الا شیا حکای قون کل نبی حالی حکای ایدی ایدی بوجلی
 حکایتی در دینی و اوج ده حاصل اولها اما بر فقیر ابتدا در
 بلا میترا اولوز ده اندک حکای حکای حکای حکای حکای
 عالم وارد که بعالم حکای حکای حکای حکای حکای
 در اون حکای حکای حکای حکای حکای حکای
 کن حکای حکای حکای حکای حکای حکای
 با حکای حکای حکای حکای حکای حکای
 سواد حکای حکای حکای حکای حکای حکای

بجز

جلوس اوله بر سوره حکای حکای حکای حکای حکای حکای
 بر حکای حکای حکای حکای حکای حکای
 کعبه بر سوره حکای حکای حکای حکای حکای حکای
 سوره حکای حکای حکای حکای حکای حکای
 تربیت حکای حکای حکای حکای حکای حکای
 رعایت حکای حکای حکای حکای حکای حکای
 اولی حکای حکای حکای حکای حکای حکای
 اول حکای حکای حکای حکای حکای حکای
 در حکای حکای حکای حکای حکای حکای
 اید حکای حکای حکای حکای حکای حکای
 کی حکای حکای حکای حکای حکای حکای
 الا حکای حکای حکای حکای حکای حکای
 در حکای حکای حکای حکای حکای حکای
 نوحید حکای حکای حکای حکای حکای حکای
 ایدی حکای حکای حکای حکای حکای حکای
 بر حکای حکای حکای حکای حکای حکای
 جلد حکای حکای حکای حکای حکای حکای
 اما حکای حکای حکای حکای حکای حکای

445

و بسم اول تنورات ظاهر اولوروی بوردی ذکر الهدی مقصود
 و نسلدن مقصود و تلو و ف نژادن مقصود و تصفیه قلبد
 تصفیه قلبدن مراد تجلی جمال دیگر جمالدن مراد مقصود و ثابت
 حقیقتنک ظهوریدر ثابت حقیقتدن مراد اصمی اولد و مراد
 تجلی ذات الایم جمیع ممکنات و معجز اولور و فیما منتهی دخی شود
 بوردی بوج مبعذ الاله الاله در مشتمل محمد الرسول امر بکوا اول
 شود اولور و در ک حقیقت اول نوروی نور بر ابوجهی در اول
 محمد الرسول دن غیور سنی انک ظاندن مسرور اول الاله الاله در
 اخر محمد الرسول در سجانه و تعالی در فی مبعبر الیه بوردی
 حضرت محمد صلی الله علیه و سلم ناره فی استغاده ایدری و جنته
 و جنت ایدری یعنی خلقی جنته ترشیب ایدری انبیا ایسه جاوات
 و فاشندین اولور فندین ایدری بایه اولد صلی الله علیه و سلم
 ایدری لرونک و هم بود که حضرت علی علیه السلام جمع تنزل
 الیه جنته ترشیب ایستی منزل عالمه نور ایدری حضرت سیدم تنزل
 و هم وصلن کل مل ایدری بک و حدیث و استغفر فر دخی که مبارکی
 اول سلطان و صلت الیه فرقی جمع ایستی یعنی و صلت مقام ملک
 توفیق ایدری زیرا بک و صلت فرقی اشعار ابراز حضرت بگوید

جمله بی احاطه بلندن روی و رضادی الکاتب ای و سلطاندر
 بوردی بوردی سکا و عطف لکی من عند الله و بوردی و اعطف حضرت بوردی
 اسما سندن ایدری اول بوردی سکنه مرادک اجیبود حاجی بوردی
 ابدل شیخ لخص کرون کسده حاجی استخار الایدی انرا بک بوردی
 عشق مبعش مناسبت اولور و سنی الیه اوله بک سنی
 باشلد و عطف خلق سکا کلور نرسدن انبینه عطف الیه و خدی بک
 صاحب قدح اول الیه سجانه و تعالی سلطان انبیا ذوقند ذوق
 ویر سندن کس شکر را لیلی و کسین اگر بک یا عن فرقی بوردی
 سکا ایجن بعضی معارف حاصل اولوروی اما الله فی الینک اعلا
 سنی ضوال الیه بوسط امور کثیره و اولونوب ذات ویرم جاملسی کم
 انفا سکون بر نفسی قلمه نوید سنی فوسیه ک بوردی بوردی سکا
 ما عرفناک حق معرفتک کلامی ملائکه کلامی کلامی کلامی کلامی
 اما اگر حضرت دن محبت دن و ایش و ارایسه الی جواب بود و حضرت
 شانی بویه کلامی کلامی اول سلطان ملک مال حق معرفت الیه
 معرفتد رحمت بکرم صلی الله علیه و سلم فرقی سنی بجه ایسه تنزل
 دخی الیه در انفقند فی علی بوسنی من معنی بوشند و یعنی اول سلطان
 عرفی بالحق کلامی ایسی ایدری در بندگی ترشیب و تنزل بر ابراهیم
 و بوردی نوید الیه ممکنات و معجز اولور و فیما منتهی دخی بوردی
 بنال الاله الله بوردی بوردی نقرات نقرات غایب اولدی محمد و رسول الله

ولسنی فرقی ابدی و فرقی وصلت ابدی بیوردی جماعت
 مراد جماعت اولیا اللہ درین قلبک اجتمعا عیند یکسسه وار
 ابدی دیر ابدیکو سنک فلک جمع حقیقت اولسسه جامع کبیر فانی
 ویرمزی بیوردی مفاح روحی محاد بود اول مرتبه
 اولان تکالیف اعتدال تام اوزرع در انجون حضرت مرتبه ده تزیل
 ابدی اول مرتب اولان تکالیف اعتدال در کور حضرت موسی
 زمانتس اولان المی وقت نماز حضرت علی السواوم زمانتس بی وقت
 اولدی وامت بوجدن ایچی طلعسان کسسه ایما تکلیک قادر
 اولدی غیبی طوفان ایله هلاک اولدی بیوردی اول نایبر
 طوفان هر اولدی بلع کرخ حاصل اولدی حضرت اوزرع حاصل
 اولدی جوق بیوردی بعض کور بربسل غرق اولدی اندکون ذکر
 ابدیکو شیخ جامع کبیر ملایمت ابدی ویشودن صحرای غایب
 بود ایچی ایچی باغی بر اوزرع اولدی ویشودن غایت
 لطیف اولدی بن ابدی شمدی نیم جار شودن طلعان لغز قدم
 بود ایچی او ده بو لنان بزم بیوردی شغل طلعان سنک
 طلعان اولدی اولدی در انتم زیرا انزل من السماء ویشودن باکون
 طلعانک وجودی و عدم بر اولسون اللہ تعالی وصالی ویشودن
 ایلدی زیرا مقصود اعلی شود بیوردی حسن و ماب رویت جمال
 مقال سید اول رویت ابدی کفری کلاب القواد ما دای و ملک یعنی
 بزرگی

47
 فدی کون قلبه موافق اولدی ظاهر و باطنه و باطن ظاهر موافق
 اولدی بیوردی اللہ تعالی نیک تم ذنی فذلک قول
 قرینه اسادت رفکان قاب فریبی او اونا و صلنا اسنادتدر
 ما بشیر جوق ایجاب وارد حضرت شیخ بیوردی واصلک بوبله
 بلاسی واردر حقی جمله غار قدرک بلاسی واون سکن سیک عالک
 بلاسی واصلک بلاسی محکی سکن بر نقطه فدی بیوردی کور
 بونکته می مطالع ایله ملشدن انک بکری قریننه و حکمت مرتبه
 باقی ایچی ذوق صفاه کور لکن اول عظیم بلاده در نوب انک
 کبی بلاده ذوق عظیم واردر ایچی ذوق اولدی ایلر ابدی
 اول حاصل حضرت رسول صلی اللہ علیه وسلم فوکس سیدم و نیاده
 دهم اموزن کورک اول واصل مشرفن اولسون کور مغرب اولسون
بیوردی اصل عرفان می شاد اوزرع در کراشنا غرق اولان بود اوده
 اولان مرتب کورک معذب اولوب اول مرتبه بی ترک ایلوب بیتم
 محله کنده ای مودن و امامک مرتب سن بلز بلسه اولد و غمی مرتب سن
 ترک ابدی باخود شمر کنده ای قائلینک مرتب سن بلسه باخود پاکناه
 لرنک ووزر انک مرتب سن بلسه کنده ای لغز ترک ایلدی اما
 واصل حقه واردر کونک باتن جمله می تب معشعل اولدی اول
 واصل اولان بلاسی ده ویندیرا واصل وجودنی اقنا یلشدر

و جود فی افنا ایلمن المدن خلاص او لور فمحل من بخله
الذی فمحل حضرت شیخ فایح او فوید الله سبحانه و تعالی
رؤیت جمالی میسر الیه دیو بود بلر بود بلر بود
یالم زبرا انقشیت انقشای الیه سبحانه و تعالی
فناکل الایا و صلوت میسر الیه بود بلر و اصلان مؤید
خونی کیدرزرا اول و اصل افنا دیو انقشدر کوررزرا
بر واقع مزده کند و نری هیک و صود نزه کوروز
حالا کوجسد یزد او یوزا اهلین فمزج دوشک ایجنج لکی
اول صودت بر زخیه نذ عالم فعیق و لهوری و مثل اول
صورتع بولک موبه در بنه بود بلر اهل فنانک
امنانه التفات الیوزرزرا الزه و حی فوفا انانیت
و وجود وارد نمت الکتاب معون الله الملك
الوقاب حمزه العبد الفقیر للطیر الداعی شیخ
کستدای حسنی الرفاعی ۱۴۱۱ بیع اول

Kitabın son sayfası

Arka kapak içi

Arka kapak görünüm